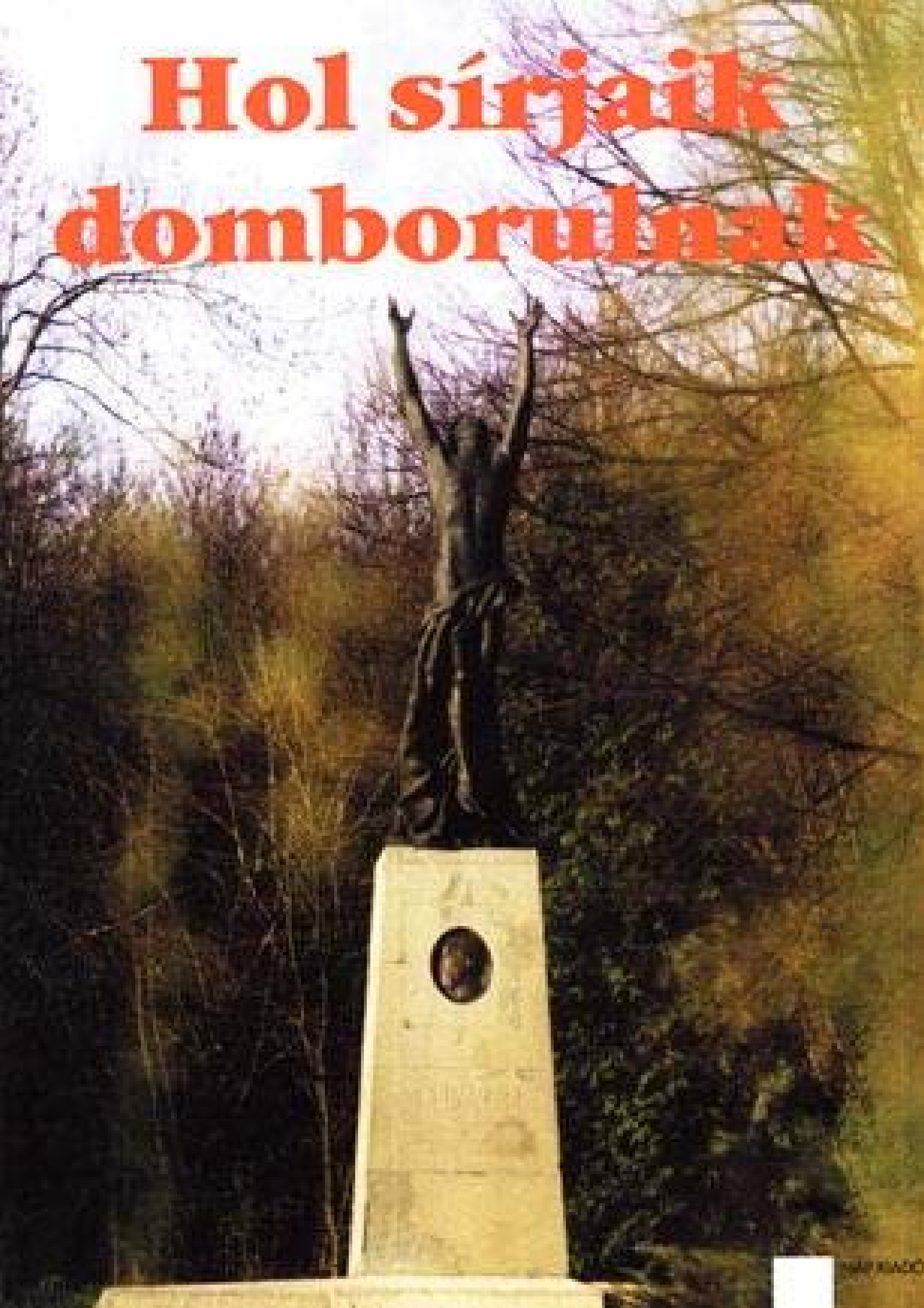

Hol sírjaik domborulatnak

Összeállította

Görföl Jenő
Kovács László

*A kötet megjelenését a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma (Budapest)
és a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma támogatta.*

*Publikácia vyšla s finančnou podporou Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma (Budapešť)
a Ministerstva kultúry Slovenskej republiky.*

Hol sírjaik domborulnak

*Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc
a mai Szlovákia területén*

NAP Kiadó
Dunaszerdahely
2003

Előszó

A nemzeti emlékezet szerint történelmünk legfényesebb napjai 1848–49-ben voltak. Olyan másfél év volt ez, mellyel kivívtuk az emberiség jobbik felének csodálatát. A forradalom és szabadságharc ismert és névtelen hőseinek tettei keltették ezt a csodálatot. Az ő küzdelmük egy jobb és igazságosabb társadalomért sok esetben hősi halállal végződött, de önfeláldozó szellemiségük máig hat.

A kor szereplői mindannyian hősök voltak. Az ifjú forradalmárok azért, mert ama márciusi napokban félelem nélkül cselekedtek. A forradalmárok által kivívott szabadságot azonban meg kellett védeni. Fegyveres támadásra fegyveres harccal kellett válaszolni. S azok bátorsága, hősiessége sem volt kisebb, akik sokszor saját magukat is legyőzve vállalták ezt a harcot. A forradalmárok eszmék bűvöletében éltek, nekik tehát könnyebb volt a tetteket vállalni, mint azoknak a katonáknak, akik a társadalmi átalakulásnak legfeljebb csak végső céljait látták. Az önkénteseknek, a nemzetőröknek, a honvédeknek, volt császári tiszteknek a harc vállalása volt igazán hősies cselekedetük. Ezért lehetnek példák ma is. Ezért ápoljuk az 1848–49-es forradalom és szabadságharc emlékeit ma is.

Ebben a könyvben a mai Szlovákia területén található emlékek összegyűjtésére és bemutatására vállalkoztunk. A pozsonyi „törvényes” forradalom helyszíneit, szereplőinek emlékeit, a politikai események és személyek, a nagy csaták emlékműveit, valamint az ország temetőiben szétszórva található honvédsírokat ismerhetik meg a könyv lapjairól, fényképeiről. A könyv tárgyalja a mai Szlovákia területén zajló hadi eseményeket, s bemutatja a bukás után létrejövő honvédegyletek működését is.

Akiknek emlékeit itt bemutatjuk, a mi sorsunkat is befolyásoló tetteket hajtottak végre. Ezért illeti kegyelet emléküket.

Kovács László

A forradalom és szabadságharc pozsonyi eseményei

A „törvényes” forradalom Pozsonyban

Az 1848–49-es sorsfordító évek eseményeinek egyik fontos helyszíne Pozsony városa volt. Pozsony a XVI. század közepétől, mikor Magyarország központi részei (Buda, Székesfehérvár, Veszprém, Esztergom) török kézre kerültek, a Habsburgok uralta Magyar Királyság fővárosa lett. Itt működtek a különféle kormányzati szervek, Pozsony lett a koronázó város, s itt ülésezett az ország legfontosabb politikai intézménye, a rendi országgyűlés. A török kiűzése és az ország újraegyesítése után a kormányzati szervek Budára, illetve Pestre költöztek, s a város a XVIII. század végétől fokozatosan az ország politikai, gazdasági és főleg kulturális központjává vált. Pozsony azonban továbbra is megmaradt koronázó városnak és a magyar rendi országgyűlés helyszínének.

A reformkor politikai történéseinek nagy része az Országgyűlésben zajlott, s az 1848-ban bekövetkezett radikális változásoknak egyik terepe szintén az Országgyűlés volt. A néptömegeket mozgató események ugyan ekkor már Pesten történtek, de az úgynevezett törvényes forradalom helyszínei még Pozsonyban találhatók.

Az utolsó rendi országgyűlést 1847. november 7-én nyitotta meg V. Ferdinánd magyar nyelvű beszéddel. Erre az Országgyűlésre várt a korszakalkotó forradalmi törvények megalkotása.

Az alsótábla az üléseit általában a Mihálykapu utcában lévő volt Magyar Királyi Kamara épületében tartotta azt követően, hogy a Kamarát 1783-ban Budára költöztették. (Korábban az alsótábla a Zöldszoba épületében, a megyeházán és egyéb helyszíneken ülésezett.) Ezt az épületet nevezték általában Országháznak. Ebben az épületben zajlott a reformkor rengeteg vitája a gazdasági és társadalmi átalakulás szükségességéről, itt szónokolt Kölcsey, Deák, Kossuth, itt hangzott el 1825. november 6-án Széchenyi István javaslata a Magyar Tudományos Akadémia megalapítására. Az 1847-ben megnyílt országgyűlés királyi előterjeszté-

seire azonban november 12-én a Prímáspalota Tükörtermében került sor.

1848 a forradalmak éve volt Európában. A Pozsonyba érkező hírek meggyorsították az Országgyűlés munkáját is. Március 2-án Kossuth Lajos az alsótáblán arra szólított, hogy *„...emeljük fel politikánkat a körülmények színvonalára”*. Másnap *„roppant számú hallgatóság, fulladásig tömött karzatok”* előtt hangzott el az a felirati javaslat Kossuth szájából, mely a feudális viszonyok teljes megszüntetését s a polgári demokratikus rendszer kialakítását irányozta elő: *„És most minden további motiváció nélkül felírást indítványozok Őfelségéhez, melynek tartalma az eszmékre nézve következő: Elhatároztuk, hogy a közös teherviselés alapján a nép közterheibe, mikkel a megyei közigazgatást eddig egyedül fedezi, osztani fogunk, s az ország új szükségeinek pótlásáról is hasonló alapon gondoskodandunk. Elhatároztuk, hogy az úrbéri viszonyokból kibontakozást kármentesítéssel összekötve eszközöljük, s ezáltal a nép és a nemesség közti érdekeket kiegyenlítve hazánk boldogságának gyarapításával Felséged trónját megszilárdítjuk. A királyi városok és szabad kerületek közigazgatási és politikai rendezését halaszthatatlan tárgynak tekintjük, s a népnek politikai jogokban illő részesítésére is az időt elérkezettnek véljük. De arról is meg vagyunk győződve, hogy alkotmányos életünk kifejtésére s nemzetünk szellemi és anyagi javára hozandó törvényeink csak azáltal nyerhetnek életet és valóságot, hogy végrehajtásukkal minden idegen avatkozástól független nemzeti kormány leszzen megbízva, mely a többség alkotmányos elvének legyen felelős kifolyása. Ezeket Felségeddel egyetértve az országgyűlésen szerencsésen megoldani elhatározott komoly szándékunk.”*

A felirati javaslat elküldése a felsőtábla halogató taktikája miatt csak 11 nappal később valósulhatott meg. Március 14-én a főrendek is az Országházban üléseztek. Az ülést István nádor vezette, aki, akárcsak apja, József nádor, az Országház melletti (Ventúr utca) palotában lakván (az épület már a XV. századtól fejedelmi lakóház, királyi

kúria) egyenest a kúriát az Országházzal összekötő első emeleti ajtón ment az ülésre. A nádor maga is javasolta elfogadásra a reformokat sürgető feliratot.

Március 15-én – amikor a pesti forradalom zajlott – indult el Pozsonyból a hajóállomásra a Ferenc Károly-hajó és még egy másik gőzös a magyar országgyűlés küldöttségével s az őket kísérő fiatalsággal. A küldöttséget a hajóállomáson már a forradalmi Bécs fogadta, s némi udvari vonakodás után kérésük teljesült.

A Pozsonyba 17-én visszaérkező küldöttséget lelkesen üdvözölte a hajóállomáson összegyűlt nép, és éljenzés közepette kísérte a vezetőit, többek között Kossuthot és Batthyányt a Zöldfa vendéglőbe. A Zöldfa – helyén ma az 1928–30-ban épült Carlton Szálló található – Palugyai Jakab, híres pozsonyi vendéglős kezén vált igazán népszerűvé. A Zöldfa a reformkori népszerűségét szinte a XX. századi lebontásáig megőrizte: Alfred Nobel, sőt Albert Einstein is lakott itt. A Zöldfa előtt, a Sétatéren (ma: Hviezdoslav tér) összegyűlt tömegnek Kossuth Lajos tartott lelkesítő beszédet, és mutatta be Batthyány Lajost, a leendő miniszterelnököt: *„Mint a magyar szabadság hírnökei, üdvözöljük Magyarhon szabadságának napját. Megjöttünk Bécs falai közül, hol az abszolutizmusnak századokon keresztül tartogatott rendszere összedőlt. Testvéri szeretettel fogadtattunk azon nép által, mely a szabadság kivívásának tétére Pozsony falai közül kapta a biztató szót. A mi közelségünk híre Ausztria számára az alkotmány megadásának perce volt. Hisszük és reméljük, hogy a szomszéd birodalom népei azon alkotmányt, mely most szóban van, tetté fogják érlelni.*

Íme itt azon férfiú, kit a nemzet kívánsága következtében a király akarata a nemzet felelős minisztériumának első alkotójává és elnökévé kinevezett. Azt gondolom, hogy az ő személyisége, az ő élete, az ő lelke biztosítják a nemzetet, miszerint az, aminek ennek következtében történnie kell – magyar földön, magyar lélek által, magyar kezekkel –, kevés napok alatt végre lesz hajtva.”

A Sétatérnek ennek a nevezetes beszédnek az emlékeztére nevezték el később Kossuth Lajos térnek. Kossuth egyébként az országgyűlések idején a Zöldszoba utca Nyerges utcára nyíló sarkán lakott. Batthyány Lajost pedig az is kapcsolja Pozsonyhoz, hogy 1806-ban itt született a család palotájában.

Az intézményes forradalom helyszíne a további napokban újból az Országháza volt, ahol lázas törvénykezési munka kezdődött. Március 18-a és április 7-e között az Országgyűlés megalkotta és elfogadta az új, polgári demokratikus Magyaror-

szágot létrehozó törvényeket. Az Országháza (Egyetemi Könyvtár) falán ezekre az eseményekre egy vörösmárvány-tábla emlékeztetett (az első világháború után eltávolították) az alábbi szöveggel: *„Magyarország fő- és nemesi rendjei a népszabadság eszméjétől föllelkesülve, e történelmi nevezetességű palota tanácskozási termeiben alkották meg a halhatatlan emlékü nagy művüket, az 1848-iki Törvényeket és azokkal a modern magyar államot. Örök dicsőség és a folszabadított népmilliók hálája emlékükre. A nagy esemény színhelyét az utókor számára ez emléktáblával megjelölni hazafias lelkesedéssel elrendelte Pozsony szab. kir. város törvényhatósági bizottságának 1898. évi március hó 7-én tartott közgyűlése.”*

Április 7-én az első felelős magyar kormány is megalakult. A kormányalakítási tárgyalások egyik helyszíne a Prímáspalota volt. Az 1778–81 között Batthyány József esztergomi hercegprímás által emelt palota helyén már a középkorban is ún. Püspök-ház volt. Pozsony városa később megvásárolta a palotát. A XIX. században több nevezetes politikai esemény helyszíne volt, többek között itt írták alá az austerlitz csata után a pozsonyi békét Napóleonnal. 1848. április 11-én itt tartották az alsó- és felsőtábla utolsó együttes ülését, melyen sor került a törvények szentesítésére, a kormány beiktatására és az utolsó rendi országgyűlés bezárására. A nagyszerű esemény a Tükörteremben zajlott, ahol jelen voltak a főrendek, a főpapok, a képviselőház és a kormány tagjai s a királyi család képviselői. A királyt Batthyány Lajos üdvözölte, aki a szentesített törvényeket átadta István nádornak, majd magyarul így szólt: *„Hív magyar nemzetemnek szívemből óhajtom boldogságát, mert abban találom fel a magamét is. Amit tehát ennek elérésére tőlem kívánt, nemcsak teljesítettem, hanem királyi szavammal erősítve, ezennel által is adom neked, kedves öcsém, s általad az egész nemzetnek...”* Ezt követte a kormány hivatalos kinevezése, majd a király rendeletben feloszlatta az 1847–48-as rendi országgyűlést. Ez volt egyúttal a legutolsó országgyűlés, mely Pozsonyban tanácskozott, mert a választások után nyáron összeülő népképviselői országgyűlés már Pesten nyílt meg.

Pozsony a szabadságharcban

Pozsony és a pozsonyiak a győztes forradalom után is részt vettek az eseményekben. A város polgársága mindjárt a márciusi napokban megszervezte a radikális fiatalok egyesületét, a Demokrata Egyletet, melynek vezetője Szerdahe-

lyi Miklós volt. Tagjai leginkább értelmiségiek és iparosok voltak, akik Petőfiék Egyenlőségi Társulatának programját vallották magukénak. Egyik alapítójukat, Dressler Dánielt később, a forradalom bukása után kivégezték. A legjelentősebb polgári szervezet azonban a Rázga Pál evangélikus lelkész által alapított Pozsonyi Nemzeti Egyesület volt, melynek egyik célja „a magyar kormány törvényes intézkedéseinek, ha szükségesek, fegyverrel is érvényt szerezni”. Ezek a szervezetek különösen a városi nemzetőrség létrehozásában jeleskedtek. Pozsony nemzetőrségének parancsnoka Jusztí Henrik volt (1867-től a város polgármestere). Komoly szerepet szeptemberben, a Hurban betörő csapatai ellen való harcban kaptak Szenic környékén, ahol azokat szétverték. Rázga Pál a Zöldfa erkélyéről buzdította a nemzetőrséget még elindulásukat megelőzően, s a Sétatéren összegyűlt pozsonyi nép előtt Isten áldását kérte a magyarok fegyvereire. Szenicről a nemzetőrség egy részét Schwechat alá vezette, ekkor már tábori lelkészként buzdítva a katonákat.

A megyeháza is fontos helyszínné vált már a forradalom napjaiban, de különösen ősztől, a fegyveres harc kezdetétől. Maga a megyeház eredetileg a trinitáriusok kolostoraként épült 1721-ben, a rend feloszlata után egy ideig katonai kórház volt, majd 1844-es átalakítása után Pozsony vármegye székháza lett. A megyei közgyűlés 1848. szeptember 4-én egyhangúlag elhatározta, hogy három század önkéntest állít, s ezt saját költségén fölszereli. A megyei tisztikar szinte teljes egészében jelentkezett önkéntesnek. Először Miavánál, majd Breznó vidékén harcoltak, később Trencsén mellett, Simunich betörésekor. Itt, akárcsak Nagyszombatnál, vereséget szenvedtek. Majd Görgei táborához kerültek. A vármegye közgyűlése október 21-én állandó honvédelmi bizottmányt is létrehozott, ennek egyik vezetője lett Petőcz György másodalispán, aki később, mint Rázga Pál is, mártírhalt.

A szabadságharc idején a Prímáspalota is újra szerephez jutott. A schwechati vereség után lassan újjászerveződő seregek egy részének, a feldunai hadseregnek a főparancsnokává Kossuth Görgei Artúr tábornokot nevezte ki, aki rövid időre a főhadiszállását itt rendezte be. Közben megtörtént az államcsíny: december 2-án lemondatták V. Ferdinándot, s az ifjú Ferenc József lett a császár; Windisch-Grätz főparancsnok vezetésével pedig megindult a magyar „rebellió” letörésére a háború. Görgei a híre december 10-én nyilatkozatot adott ki, melyet a prímáspalotabeli főhadiszállásáról keltezett:

„A feldunai királyi hadseregnek éppen most esik tudtára, hogy I. Ferdinánd osztrák császár,

Magyarországnak e néven V-ik királya lemondva trónjáról... egyszersmind az is tudtul adatott, hogy ifjú Ferenc József főherceg egy Olmützben december 2-án Schwarzenberg osztrák miniszter ellenjegyzése alatt kibocsátott nyilatkozványában trónralépését hirdeti. De az önkéntes lemondás a trónról a magyar nemzet sarkalatos jogain legkevesebbet sem változtat. S a nemzet megegyezése nélkül a koronázott fejedelem életében senki sem tulajdoníthat magának királyi jogokat.

A magyar királyság kétoldalú kötvényen alapszik, melynek egyik lényeges oldala abban áll, hogy Magyarország királya csak az lehet, ki az országgal koronázási egyezményt kötött, az ország törvényeire esküt tőn, és Szt. István koronájával megkoronáztatott. Miután azonban minden fentebb érintett s a családi egyezés útján létesített lemondások és jogát ruházások iránt a magyar nemzet még meg sem kérdezett: ezennel nyilvánítja a feldunai magyar hadsereg, hogy az országgyűlés tudta és megegyezése nélkül senki sem rendelkezhetik a magyar trón birtokáról.

Nyilvánítja a hadsereg, hogy Magyarország függetlenségét és a nemzet alkotmányos jogait az országgyűlés és az általa megbízott kormány rendeleteihez képest védeni, őrzeni szent kötelességének tartja. Nyilvánítja továbbá, hogy az országhoz és alkotmányhoz hűségnél fogva... minden idegen bitorlás, erőszak és megtámadás ellen kész utolsó csepp véréig védeni.

Pozsony, december 10. 1848.

A feldunai kir. magyar hadsereg nevében
Görgei Artúr s. k. Csányi László s. k.
tábornok kormánybiztos

Nem sokkal ezután, december 17-én azonban Görgei kénytelen volt elhagyni Pozsonyt, mely Windisch-Grätz másnapi bevonulását követően mindvégig a császáriak kezén maradt. Így a pozsonyi helyszíneken már nem a szabadságharc eseményei, hanem sokkal inkább a megtorlás történései zajlottak. A megszállók december 19-én ostromállapotot rendeltek el, melynek fontosabb pontjai:

„2. ...csődületek, zendülés, szóbeli vagy írásbeli felbújtás és lázítás, mely I. Ferenc József császárnak és királyunk Őfelségének kormánya ellen irányul, rögtönítéletileg, a haditörvény alapján lesz megbüntetve.

5. A nemzetőrség egyelőre a hadi- és ostromállapot tartamára feloszlottnak nyilvánítottatik.

8. Minden társulat, gyülekezet és egyesület, úgy a városban, valamint a vidéken be van tiltva, az ellene cselekvő a rögtönítélő bíróság elé kerül.”

Azonnal megkezdődött a megtorlás is. Elfogták és elkobozták a vagyonát Szerdahelyi Miklós-

nak, a demokrata egyesület elnökének, foglyul ejtették Rázga Pált, Dressler Dánielt és másokat. A Prímásfalota rövidesen a megtorlás helyszíne lett. Itt rendezte be először júniusban, majd szeptemberben a főhadiszállását Haynau tábornok. Itt, az első emelet Városháza felé néző egyik terem-szobájában írta alá a halálos ítéletek sokaságát.

Két szomorú helyszín is ismertté vált ekkor. Az egyik a Vízikaszárnya épülete (ma a Szlovák Nemzeti Galéria található benne) volt. Ez a két-emeletes kaszárnya 1763-ban épült, 1848-tól több évig börtönként használták. A Pozsonyban elítéltek nagy részét itt tartották fogva. (Madách Imre is itt raboskodott.) Egy korabeli leírás szerint: „*Vízikaszárnyánk már akkor is ódon épület volt, 49-ben pedig visszataszítóan nézett ki, mert minden ablaka el volt deszkázva, csak felül volt egy kis nyílás hagyva, annyi világosság számára, hogy a boldogtalan lakókat egymástól megkülönböztetni lehessen. Négyen-öten voltak szegények egy szobába zárva, s szörnyen megrázó jelenetek folytak le a deszkák mögött a szerencsétlenek közt, kiket kegyetlen sorsuk ugyanazon baj osztályosaivá tett. Mert akit a porkoláb már-már háromszor a törvényszék elé vitt, negyedszer ritkán tért vissza, az ítéletet akkor már legtöbbször végrehajtották rajta.*”

Hasonlóan szomorú helyszín volt a Vár koronatornyának alja, s a Vártól nem messze található Szamárhegy, ahol az elítélteket kivégezték.

Az első kivégzésre már 1849. január 18-án sor került, amikor a Demokrata Egyesület egyik vezetőjét, Dressler Dánielt a Vízikaszárnyából elhurcolva ismeretlen helyen agyonlőtték.

Május 24-én végezték ki Petőcz Györgyöt, Pozsony vármegye másodalispánját, akinek kivégzése már az eluralkodó bosszú eredménye. Petőcz a vármegye honvédelmi bizottságának egyik vezetője volt, s a császári megszállás idején is hivatalában maradt. Épp a császári seregek számára szerzett élelem kifizetésére utazott szülőföldjére, a Csallóközbe. Itt találkozott Kosztolányi Mór honvéd ezredes csapataival, akik a Csallóköz felől biztosították a komáromi várat; s itt újoncra adott ki utasítást. Hiába intették, visszatért Pozsonyba, ahol azonnal perbe fogták, s bár maga a hadbíró is menteni akarta, vállalta tettét. A Vár koronatornya alatt végezték ki. A megyeház közgyűlési termében 1899-ben a következő szövegű táblát helyezték el emlékére:

*Pozsony vármegye közönsége
Petőcz Györgynek
a hazáért
1849. május hó 24-én vértanúhalált szenvedett
II. alispánjának*

A tábla ma ismeretlen helyen van.

A halálos ítéletek száma akkor növekedett meg, amikor Haynau június 1-jén Pozsonyban teljhatalmú főparancsnok lett. Június 5-én halálra ítélte Mednyánszky Lászlót és tisztársát, csak mert annak idején Lipótvár feladása ellen szavaztak a haditanácsban. Így Mednyánszky László lett a „bresciai hiéna” első magyarországi áldozata. Éjjel tizenkettőkor vitték a Vár közelében lévő Szamárhegyre. És itt, a vesztőhelyen „*mindenki sírt körülötte: a katonák, akik kísérték, a lelkész, kit Mednyánszkyknak kellett vigasztalnia, sőt maga a bakó is könnyekig érzékenyült.*” A hóhér hajnali három óráig várt az ítélet-végrehajtással, hátha megérkezik a kegyelmi parancs a golyó általi kivégzésre... s csak ekkor akasztották fel.

Június 18-án került sor Rázga Pál kivégzésére. Rázga Pált már 1848 decemberében elfogták, pere húzódott, s csak Haynau Pozsonyba való érkezése után gyorsult föl. Rázga elvesztését próbálták titokban tartani, mert félték, hogy a pozsonyiak kiszabadítják rajongásig szeretett papjukat. Június 18-ára virradó éjjel átszállították a Vízikaszárnyából a várkaszárnya fogházába. Innen reggel egy század katona és a hóhér kísérte a Szamárhegyre, ahol bitófája alatt németül az alábbi imádságot mondta:

„Uram, ha lehetséges, vedd el tőlem a szenvedés poharát, de ne legyen az én, hanem a Te akaratod szerint... Itt állok Előtте, Mindenható, a hajnalpír fényében, és végigtekintek életemen. Elfog a bánat, de lelkem nyugodt... Megáldok mindent, amit szememmel látok magam körül. Áldom Pozsony lakóit, áldom ártatlan, szegény gyermekeit, áldom kedves feleségemet, áldom a császárt – áldom azokat is, akik engem elítéltek... Áldom az én drága hazámat, kívánva, hogy nemsokára szabadabbá legyen és boldoggá!”

Pozsony legismertebb vértanúja az evangélikus temetőben nyugszik.

A halálos ítéletek közül a legkegyetlenebbeket, a 13 tábornok ítéletét is Pozsonyban írta alá Haynau.

Pozsony temetőiben, az evangélikus temetőben és a Szent András-temetőben több honvédtiszt és közhonvéd is nyugszik, akiknek sírja az emlékező kegyelet színhelye.

Felhasznált irodalom

1. Kumlik Emil: *A szabadságharc pozsonyi vértanúi*. Pozsony, 1998
2. Ortvy Tivadar: *Pozsony város története II.* Pozsony, 1995
3. Varga Erzsébet: *Pozsony*. Pozsony/Bratislava, 1995

Hadi események a mai Szlovákia területén 1848–49-ben

1848 tavaszán a Felvidéken viszonylag kevés katonára állomásozott. Az itáliai felkelés és a Piemont elleni háború miatt a császári hadvezetés fokozatosan kivonta Magyarországra területéről a csapatait. 1848 nyarán a Bécsből bátorított szerb felkelők, majd a horvát veszély miatt a magyar kormány figyelme is elsősorban az ország déli részeire irányult. A Felvidéken pusztán a frissen szervezett nemzetőrség és az újoncfogadó hivatalok emberanyaga állt rendelkezésre. Végszükség esetén két vár, Komárom és Lipótvár helyőrségével is számolni lehetett. Lipótvár ebben az időszakban már teljesen elavultnak számított, és a császári hadvezetés tárgyalásokat folytatott az eladásáról és polgári célú hasznosításáról. A szabadságharc alatt inkább kolonc volt a magyar kormány nyakán, mivel helyőrséget kellett benne tartania; ugyanis elterjedt a nézet, hogy az üres vár egy esetleges szlovák felkelés bázisa lehet. Ezzel ellentétben Komárom a Habsburg Birodalom egyik legkorszerűbb erődítménye volt, amelynek birtoklása döntő hatású lett a későbbi eseményekre; éppen ezért erős őrséget kellett ott állomásoztatni. A felvidéki terepviszonyok nem igazán kedveztek a nagy hadseregeknek, ennek ellenére számos jelentős hadművelet zajlott itt, amelyek érdekes módon váltakoztak azokkal a nyugalmi időszakokkal, amikor csak kis erők, helyi területvédő alakulatok manővereztek, létszámukhoz képest hatalmas területeken.¹

1848 szeptemberében, a horvát betöréssel párhuzamosan került sor a mintegy 500 főnyi, Miloslav Hurban vezette szlovák szabadcsapat betörésére. A Bécsben szervezett alakulat (melynek jelentős részét cseh önkéntesek képezték) fő célja a felvidéki szlovák népesség fellázítása volt. Szeptember 21-én Hurban csapatai bevonultak Berezóra, ahol a felkelők létszáma 5-6000 főre nőtt, köszönhetően annak, hogy az úrbérrendezés során az irtásföldek nem kerültek paraszti tulajdonba – a felkelés vezetői természetesen mindent megígértek az irtványosoknak. A Felvidék nyugati megyéinek – zömmel szlovák – nemzetőrei szeptember 22-én indítottak támadást a felkelők ellen, de ez a kivezényelt

reguláris csapatok tétlensége miatt kudarcba fulladt. Négy nap múlva a felkelők indítottak támadást Szenic ellen, de véres fejvel kellett menekülniük. Ezzel nyilvánvalóvá vált a felkelési kísérlet fiaskója, amin nem változtatott a „magyarón” Ótura kirablása és felégetése sem. A rendes katonaság és a nemzetőrök szeptember 29-én visszafoglalták Berezót és Miavát, a felkelőtábor feloszlott, az önkéntesek pedig Morvaországba menekültek.

1848 októberében Galíciából Balthasar Simunich altábornagy hadosztálya a Jablonkai-hágón keresztül betört Trencsén megyébe. Simunich a feladata az volt, hogy bírja rá a helyi lakosságot a magyar kormány elleni felkelésre. A magyar politikai vezetés ekkor az ozorai fegyverletétel hatása alatt állt, ahol a népfelkelők a katonasággal együttműködve 9000 horvátot kényszerítettek fegyverletételre. Az Országos Honvédelmi Bizottmány (OHB) vérdíjat tűzött ki a „rabló Simunich” fejére, akiről a pesti sajtó azt tartotta, hogy a szerveződő magyar hadsereg legnagyobb fegyverszállítója lesz, csak el kell venni katonáitól a felszerelést. A magyar csapatok Trencsénnél gyülekeztek, Ordódy Kálmán őrnagy vezetésével. Az 5000 főnyi seregtest parancsnoka Kosztolnánál próbálta meg lassítani a császáriak előretörését, de a kísérlet október 28-án szégyenletes futásba fullott. Erre azonban elegendő magyarázattal szolgál az a tény, hogy a „seregben” összesen 320 sorakatonára szolgált, a nemzetőrök közül pedig összesen 600 rendelkezett lőfegyverrel. A schwechati vereség után a magyar haderő a nyugati határ védelmére rendezkedett be, mivel a császáriakat Bécs pacifikálása egyelőre lekötötte, ezért jelentős erők szabadultak fel a Simunich-hadosztály elleni akcióra. Az angliai születésű, de Magyarországra nősült és Bars megyében birtokos Guyon Richárd ezredes vezetésével 8000 gyalogos, 1600 lovas és 22 ágyú indult Nagyszombat felé. Simunich, akinek a hátát Ordódy újjászervezett csapatai is fenyegették, november 3-án indult el a Nádaszi-szoros felé, ahol másnap egy rövid utóvédharcot vívott Guyon csapataival, majd Morvaországba távozott.

A szeptemberi kudarc után a szlovák felkelők csapata mintegy 200 főre apadt. A császári hadvezetés Karl Frischeisen alezredes különítményéhez csatolta őket. A császári csapatok december 4-én megszállták Csacát, a Zsolnán állomásozó magyar zászlóalj kitért a harc elől. Rövidesen azonban megérkezett Szilaveczy Ágoston ezredes vezetésével két újabb zászlóalj, és számos nemzetőr érkezett Zsolnára. Frischeisen különítménye hat századból állt, amelyet egy fél lovasszázad és négy rakétaállvány egészített ki; a túlerőben lévő magyar erők Budatinnél vették fel a harcot december 11-én. A köd leple alatt előretörő császáriak délben kezdték meg a harcot, a magyarok a Vág hídját felszedve visszavonultak a folyó túlsó partjára, ezután a harc pusztító lövöldözésre korlátozódott. Frischeisen maroknyi erejével nem érezte magát biztonságban – a tömeges szlovák felkelés ezúttal is elmaradt, összesen ötven ember csatlakozott a betörés során a császár ügyéhez –, ezért visszavonult a Jablonkai-szorosig. Az üldöző magyar csapatokkal tartó Balogh János kormánybiztos példát kívánt statuálni, ezért egy tucat szlovák felkelőt felakasztatott Budatinben, Kiszuca-újhelyen és Csacán.

A magyar katonai és politikai vezetés 1848-ban úgy gondolta, hogy a császári főerők támadására csak a következő év tavaszán kerül sor. A korabeli magyarországi viszonyok miatt egy téli hadjárat komoly kockázatot jelentett – a téli hadműveleteket egyébként az osztrák katonai kézikönyvek sem ajánlották. A császári hadvezetés azonban nem kívánt időt hagyni a magyaroknak a felkészülésre, és Windisch-Grätz december közepén megkezdte offenzíváját mintegy 50 000 főnyi seregével. A támadás súlypontja a Dunántúlon volt, a Felvidékre csupán a kiegészített Simunich-hadosztály (5000 fő, 18 löveg) tört be a Nádas-szoroson keresztül, valamint egy teljes hadtest sorakozott fel Pozsonnyal szemben. A Görgei Artúr^{III} tábornok vezette magyar főszereg 23 000 főt számlált, ráadásul nagyobbik fele a Dunától északra állt fel, mivel azt feltételezték, hogy a császáriak – a Dunát mint víziakadályt megkerülendő – a bal parton vonulnak a főváros felé. A Simunich-hadosztály szinte harc nélkül szállta meg december 14-én a Nádas-szorost és tört előre Nagyszombat irányába; a vele szembenálló Ordódy-dandár bekerítéstől tartva Szeredig húzódott vissza. Görgei Guyont bízta meg az északról fenyegető veszély elhárításával, aki mintegy 4000 embert összpontosított Nagyszombat védelmére. December 16-án délután zűrzavaros harc bontakozott ki a város birtoklásáért, amelyben a sűrű köd a támadóknak kedvezett. A helyzetet áttekinteni képtelen Gu-

yon csak akkor vette észre, hogy kis híján bekerítették, amikor az erősítésként vasúton érkező magyar zászlóaljat az ellenség tüze már az állomáson megtizedelte. Az utóvéd feláldozása árán este 7 órára sikerült kiűriteni a várost. A magyar veszteség 100 halott, 800 fogoly, 5 ágyú és egy zászló volt, a császáriaké mindössze 40 fő. A helyzetet súlyosbította, hogy az aznap megindult támadás darabokra törte a dunántúli magyar védővonalat is, így a Pozsonyt védő honvédeket a bekerítés fenyegette; szerencsére a császáriak másnap nem támadtak, ami lehetővé tette parancsnokuknak, Aulich Lajos ezredesnek, hogy épségben kivonja őket, és Komáromba vonuljon. Ezzel megkezdődött a nyugati Felvidék kiűritése. Helyőrségek maradtak Komáromban és Lipótváron, a Nyitra megyei 2500 népfelkelő nagy része hazaszéledt, a maradék csatlakozott Komárom védőihöz. A budatini táborban a rosszul ellátott csapatok a hideggel is dacoltak, de december 27-én Christian Götz tábornok alakulata rajtuk ütött. Miután a magyarok két lövegét szétlőtték, feladták állásaikat, parancsnokuk, Horváth Pál őrnagy a Turcsai-szorosig hátrált, és ott foglalt állást, hogy fedezze a bányavárosokat. Götz tábornok támogatásával a győzelem után ismét megkezdtek a toborzást a szlovák önkéntesek közé, ennek köszönhetően létszámuk 800 főre nőtt.

Komáromban a visszavonuló magyarok erős őrséget hagytak, amely a Felvidékről beszivárgó még harcképes alakulatokkal is gyarapodott, végül elérte a 8000 főt (1849 elején, a hadtestrendszer kialakításakor a VIII. hadtest elnevezést kapta). A vár ostroma csak Lipótvár eleste után kezdődött meg, amikor Simunich csapatai is megérkeztek Komárom alá. Az ostrommunkálatokat a nedves, mocsaras talaj akadályozta, ezért a rendszeres lövetés csak március 10-én kezdődött meg. Március 30-án a császáriak felderítő céllal több irányból támadták a csallóközi Nádor-vonalat, különösebb eredmény nélkül. Április elején újabb ostromágyúk érkeztek, az ostromlók ekkor már elsősorban a jobb parti hídfőre koncentrálták erőfeszítéseiket, de az ostrom folytatását megakadályozták a tavaszi hadjárat győzelmei.^{IV}

Január 2-án a magyar főszereg már Buda előtt állt, ahol sor került arra a haditanácsra, melyen döntés született a következő hónapok teendőiről.^V Perczel Mór tábornok móri veresége reménytelenné tette a főváros előtti ellenállást, ezért döntés született a Tisza vonalára való visszahúzódásról, ahol a déli hadszíntérről kivont csapatokkal megerősödve a siker reményében vehették fel a harcot tavaszig, amikorra megszerveződik az új hadsereg. A haditanács határozata

értelmében Görgei átszervezett csapatai a Felvidékre vonultak, hogy a várhatóan a Tisza irányába előretörő császáriak oldalát fenyegetve elvonják azok erőit a fő irányból (Görgei 16 000 emberre túlerőben volt az akkor a térségben tartózkodó kb. 7000 császári katonával szemben). Vég soron Görgei célja – a diverzió végrehajtása mellett – Lipótvár felmentésén és kiűritésén, valamint a komáromi védőkkel való kapcsolatfelvételen túl szintén a Tisza vonala volt.

Windisch-Grätz téli offenzívájának az volt a lényege, hogy több irányból támadva minél előbb visszaállítsa a császári fennhatóságot az ország egész területén. Ennek jegyében nemcsak Simunich és Götz működött a Felvidéken, hanem keletről, a Duklai-hágón keresztül a hadjárat egyik legtehetségesebb osztrák hadvezére, Franz Schlik is átlépte a határt december 6-án.^{vi} A betörő hadtest ereje mintegy 6000 gyalogos, 750 lovas és 27 löveg volt. A jól felszerelt és fegyelmezett csapatokkal szemben nem állt hasonló erő. Pulszky Sándor ezredes seregtestének szervezése csak november végén kezdődött meg. Decemberre a keleti megyék mozgósított nemzetőrségének köszönhetően a létszám meghaladta a 9000 főt, de ebből csak három volt rendes (újoncokból álló és részben lándzsával felszerelt) honvédszázalaj. Magyar lovasság gyakorlatilag nem létezett, a számra tekintélyes ágyúpark 27 lövege nagyrészt elavult volt. Pulszky Kassa előtt, Budamérnél próbálta megállítani Schliket, a császáriak azonban elsöpörtek maguk előtt minden ellenállást. A teljes katasztrófát a szepesi nemzetőrök és honvédek (a 19. zászlóalj) helytállása akadályozta meg, akik a Hernád vonalán feltartóztatták az ellenséget, amíg a sereg kiűritette Kassát. A szepesiek ezután megújult irányába húzódtak vissza, elszigetelődve a főerőtől. A császári lovasság Miskolc irányába folytatott üldözést, amelynek Bárczánál egy elszánt lengyel önkéntes csapat néhány csatlakozó honvéddel, Wladislaw Thórniczki vezetésével vett véget.

Az ekkor még Pesten székelő OHB gyorsan reagált a fenyegető veszélyre (hiszen nyugaton ekkor még nyugalom volt). Mészáros Lázár hadügyminisztert a sereg újjászervezésével, Szemere Bertalant pedig teljhatalmú kormánybiztosként a térség emberi és anyagi erőforrásainak mozgósításával bízták meg. Mészáros rövidesen 8000 gyalogos, 1600 lovas és 26 löveg felett parancsnokolt. Minőségében azonban ez a haderő nem sokban különbözött a december elejétől. Igaz, nőtt a honvédszázaljak száma, ezek közül azonban csak kettő volt teljesen, kettő pedig részben felszerelt, a lovasság kétharmadát megbízhatatlan

nemzetőrök, a maradék öthatodát pedig újonc huszárok alkották. Mészáros tisztában volt csapatai gyenge harcértékével, de környezete nyomására mégis megkockáztatta Kassa felszabadítását. Szikszónál azonban összetalálkozott a Miskolc felé tartó Schlikkel, a két vezér nem vállalta az ütközetet, így rövid tűzérségi párbaj után mindketten visszavonultak. Mészáros december 30-án újított fel offenzíváját, amely azonban a bonyolult haditerv miatt eleve kudarcra ítéltetett. Január 1-jén az északról támadó magyar erőket Eperjes előtt részenként megverték, Thórniczki különítményét, amely a Dorgói-hágó elfoglalása után Schlik balszárnyát fenyegette, a január 4-ére virradó éjszaka meglepték és megfutamították, így Schlik erőit zavartalanul koncentrálhatta a Kassa elé érkező Mészáros ellen. A támadás kibontakozását a Mislóka-patak meredek partjai sokáig akadályozták, és így a sereg részenként vette fel a küzdelmet. A magyar balszárny a kora délutáni órákban a város széléig tört előre, de a sikert tartalékok hiányában nem tudta kiaknázni, és a császáriak fokozott ágyútűzésének hatására kitört a pánik. A megfutamodó balszárny példáját követte a sereg lovassága, amely magával rántotta a centrumot is – a támadásnál is akadályt jelentő patak átkelőjénél keletkezett torlódásban a sereg lövegeinek nagy része odaveszett, mivel a tűzterek elvágták a lovak istrángját, hogy azok hátán menekülhessenek. Szerencsére a Dessewffy Arisztid vezette jobbszárny dandár fegyelmezetten kitartott még egy órán keresztül, immár az egész osztrák sereggel szemben. A magyar veszteség 200 halott és sebesült, 400 fogoly és 10 löveg volt, a császáriaké 25 halott és sebesült. A vert sereg roncsai (2500 fő, 15 ágyú) Miskolcon gyülekeztek, de a többség – mivel elege lett a háborúból – egyenesen hazatért. A kassai vereség felborulással fenyegette a budai haditanácson kidolgozott haditervet, hiszen a győztes Schlik bármikor átkelhetett a Tiszántúlra, hogy a magyar hadművelleti bázist fenyegetse. Szerencsére az osztrák parancsnok Kassán maradt, mivel nem rendelkezett információkkal sem Windisch-Grätz, sem a magyar seregek szándékairól. Tétlenségéhez az is hozzájárult, hogy Szemere elterjesztette: a magyar sereg 3000 fővel megerősödve ismét elindul Kassa ellen. Január 9-én Mészárostól, aki a hivatalos indoklás szerint „*részint meghűlés, részint hófény által okozott szemgyöngöség miatt*” lemondott, Klapka György ezredes vette át a parancsnokságot^{vii}. Bár a politikai vezetés azt várta, hogy megvédi Miskolcot, az új vezér a Tisza mögé húzódott, biztosítandó a sereg újjászervezéséhez szükséges időt.

Görgei fel-dunai hadteste Vácott szereveződött újjá, s innét indult a Felvidékre^{viii}. A császári főszeregből a II. hadtest Ladislaus Wrbná altábornagy vezetésével indult a magyarok üldözésére. Wrbnának nem fűlt a foga egy hegyvidéken vívott téli hadjáratához, ezért a felszerelés elhasznárolására hivatkozva javasolta a hadművelet leállítását. Windisch-Grätz azonban csak a legrosszabb állapotban levő dandár kivonását engedélyezte, a másik kettőnek Anton Csorich altábornagy vezetésével követnie kellett a visszavonuló magyarokat. Január 11-én rövid utóvédharcra került sor az üldözők és Görgei utóvédeje között, ami ismét ürügyül szolgált a császáriaknak a megállásra. Közben a magyar elővédet képező Aulich-hadosztály szétugrasztotta Simunich előőrsét, aki erre felhagyott Lipótvár ostromával, és Szereden vonta össze erőit. Görgei vezérkari főnöke, Bayer József őrnagy tanácsára letett arról, hogy felmentse Lipótvár reménytelen helyzetben levő védőit, és úgy döntött, hogy a bányavárosok felé veszi az irányt. Ekkorra bebizonyosodott, hogy a fő cél, a császári sereg minél nagyobb részének elvonását a fő irányból, már teljesítették, a táborba érkező – és a budatini vereség hírért meghozó – Beniczky Lajos kormánybiztos ráadásul közölte: saját erői nem elegendők a bányavárosok megvédéséhez a közeledő Götz-dandárral szemben. A fel-dunai hadtest január 15. és 17. között elfoglalta új állásait Kőrmöcbányán, Selmecbányán, Besztercebányán és Zólyomban.

Lipótvár őrsége így magára maradt egy elhanyagolt, korszerűtlen várban, amelyről ugyan készült egy erősítési terv, de ennek megvalósítására már nem volt idő. A helyőrség mintegy 1000 főből állt, akiknek egy háromfontos üteg, 17 vas várágyú (6, illetve 12 fontos), 4 tízfontos tarack és 3 háromfontos mozsár állt a rendelkezésére. A lőszer- és élelmiszerkészletet az előző hadműveletek során szinte teljesen felélték. A Simunich-hadosztály a nagyszombati ütközet után érkezett Lipótvár alá. A császári hadvezetés tisztában volt a vár állapotával, ezért arra számított, hogy a védők megadják magukat, de azok erre nem voltak hajlandók. December 26-án bezárult az ostromgyűrű, ám az ostromtüzérségre még várni kellett, ráadásul a fagyott talaj akadályozta az ostromművek kiépítését, december 29-én pedig felrobbant az ostromlőszer nagy része; a maradék egy napra volt elegendő, de arra nem, hogy megtörje a védők ellenállását. A császáriak január 11-én Görgei közeledésének a hírére elvonultak a vár alól, a védők ezt kihasználva kitörték, lerombolták az ostromműveket, és kiegészítették élelmiszerkészleteiket. Amint nyilvánvalóvá vált, hogy a fel-dunai hadtest nem vállalko-

zik a vár felmentésére, az osztrákok felújították az ostromzárat. A hónap végén újabb ostromlővegek érkeztek. Január 30-án a védők megkíséreltek kitörni Vörösvár irányába, de visszaverték őket. Február 2-án ismételen megkezdődött a vár lövetése, és másnap a védők megadták magukat. Lipótvár helyőrsége minden gyengesége ellenére a körülmények szerencsés alakulása következtében másfél hónapig lekötött egy császári hadosztályt, elvonva ezzel a fel-dunai hadtest elleni hadműveletektől.^{ix}

Görgei serege a bányavárosokban feltöltötte a készleteit, a tisztek pedig megpróbálták helyreállítani a fegyelmet. A bőséges ellátás, a rendszeres bálók, multságok, a másik oldalról pedig az 1848 tavaszán eltörölt botozás ismételt bevezetése, valamint a kivégzőosztag jelentette fenyegetés együttes hatására a hadtest morálja emelkedett.^x Az osztrákok szinte teljes tétlenséggel szemlélték mindezt, kivéve a leggyengébb seregetestet, Götz csapatait. Egyik zászlóalja január 15-én rajtaütött Alsóturcseken, és elkergette onnét a magyar elővédet. Kőrmöcről még aznap elindult az Aulich-hadosztály egy része (két zászlóalj, két-két utász-, illetve vadászszázad és egy hatfontos üteg), de lövegeit a szűk, behavazott úton kénytelen volt hátrahagyni. A magyarok reggeltől több rohamot indítottak a faluban épített torlaszok mögött védekező császáriak ellen. Az ütközetben mindkét oldalon problémát okozott, hogy az „osztrák” gyalogezred lengyel katonái és a „magyar” Wasa-gyalogezred szlovák katonái ugyanazt a császári egyenruhát viselték. A honvédek így saját bajtársaikra is lőttek, a császáriak parancsnoka pedig fogságba esett. A zűrzavar a magyarok visszavonulásával ért véget délelőtt 10 óra tájban. A magyar veszteség 5 halott, 40 sebesült és 121 fogoly, az osztrák 7 halott, 33 sebesült, 18 fogoly. Götz számára ekkor vált nyilvánvalóvá, hogy immár a fel-dunai hadtest csapataival (köztük a régi seregredek tapasztalt katonáival) áll szemben. Mivel tartott a túlerőtől, kiűrtette a falut, és a továbbiakban tartózkodott a támadó fellépéstől. A császáriak visszavonulása miatt a magyar történet-szek hajlamosak győzelemként elkönyvelni az ütközetet.

Csorich altábornagy Windisch-Grätz sürgetésére egy különítményt (10 század gyalogos, két röppentyűállvány) küldött ki, hogy felderítse a magyarok helyzetét. A különítmény január 19-én Szélaknán rajtaütött a Guyon-hadosztály utóvédjén. Az összecsapásban, amely a császáriak visszavonulásával végződött, a honvédek 13 halottat s 20 foglyot, az osztrákok 1 halottat és 4 sebesültet vesztek. A császári hadvezetés a felderítés alap-

ján megtudta, hogy a magyar seregnek csak az utóvédhadosztálya tartózkodik Selmechányán, ezért a támadás mellett döntött. Január 20-án a városba vezető országúton egy teljes osztrák dandár támadott, amelyet jobbról, az erdőben az úttal párhuzamosan, két 3-3 századból álló különítmény támogatott. Balról a Hodrusi-völgyben Edmund Collery ezredes csapata (4 század gyalogos, 3 szakasz utász és egy lovasszakasz) tört előre. A császári főerő ötórás menetelés után, dél körül kezdte meg a támadást, melyet a honvédek visszavertek, de az ellentámadást végrehajtó 33. zászlóaljat az út melletti erdőből az egyik különítmény oldalba támadta. A megzavarodott alakulat súlyos veszteségeket szenvedett, és szétszóródott (igaz, az eltűntek nagy része némi erdei bolyongás után visszatért a magyar táborba). A fokozódó osztrák nyomás a magyar hadosztályt besorította Selmecre, ahol súlyos utcai harcra került sor, végül a megkerülő oszlopok jelentette fenyegetés miatt kénytelenek voltak kiüríteni a várost. A harcok súlyosságát jelzi, hogy a hadosztálytartalékból 12 löveget kellett előrevonni a védők megtörésére. A császáriak Selmecen, a magyarok a város előtt éjszakáztak. Másnap Guyon megpróbálta visszafoglalni, amit előző nap elvesztett. A testileg-lelkileg kimerült honvédek rohama azonban összeomlott, és a csapatok Búcsig hátráltak. A nagy ködben számos honvéd elszakadt alakulattól, hiányuk pedig még súlyosabbnak tűntet fel a vereséget. A Selmec környéki harcok leg-súlyosabb veszteségeit azonban nem Guyon, hanem Görgei vezetése alatt szenvedte el a fel-dunai hadtest. Görgei ugyanis értesülve a Collery-különítmény mozgásáról, az Aulich-hadosztályból magához vett erőkkkel a Hodrusi-völgybe indult, hogy Guyonnal két tűz közé szorítsa azt. Január 22-én a Hodrusbánya és Selmec közötti mélyúton utol is érte a Guyon oldalvédje által lelassított császári csapatot. A magyarok túlerőben voltak (7 század gyalogos, egy század huszár, egy gyalog-űteg), de ez nem riasztotta meg az ellenfelet, amely merészen támadott. A magyar újoncok megfutamodtak, maga Görgei kis híján elesett, amikor megpróbálta menteni az ágyúkat. A huszárok által összerelt gyalogságot még egyszer rohamra indította a csalódott vezér, de ekkor újabb pánikot okozva felbukkant a Collery által előző nap kért erősítés – egy teljes császári zászlóalj –, ami eldöntötte a küzdelmet. A két nap magyar veszteségei nagyon súlyosak voltak: 60 halott, 100 sebesült, 500 fogoly és 8 ágyú, a császáriak 5 halottat és 16 sebesültet vesztek, de csapataik teljesen kimerültek, így megelégedtek Selmec- és Bélabánya elfoglalásával.

A súlyos vereség megingatta a magyar hadvezetésnek a csapatokba vetett bizalmát, ezért január 23-án kiürítette a bányavárosokat, és a Szepességbe vonta össze csapatait. Az átcsoportosítást az ellenség nem zavarta, de a zord időjárás és a nehéz terep így is komoly nehézségeket jelentett. Az Aulich-hadosztálynak a Szkalka-hágón, a Guyon és a Piller-hadosztályoknak a megáradt jeges Garamon kellett átkelniük, de ekkorra úgy látszott, hogy fordulat áll be a hadiszerencsében. A fel-dunai hadtest komolyabb veszteségek nélkül érkezett a Szepességbe, amihez az is hozzájárult, hogy Windisch-Grätz visszarendelte Csorichot csapatai felével a főváros védelmére; a térségben maradt Jablonowski- és Götz-dandárok ereje már nem volt elegendő a támadó fellépésre. Görgeihez ez a hír nem jutott el, és attól tartva, hogy a császáriak folytatják az üldözést, ezzel nekiszorítva őt Schlik csapatainak, úgy döntött, hogy haladéktalanul a Tiszához vezeti seregét. Tervei szerint ereje elegendő kellett legyen, hogy áttörjön a Kassa térségében álló császáriakon, ha nem kell egyúttal az őt üldöző császáriakkal harcolnia, ezért a gyorsaság létfontosságú volt a következő napokban. A magyar sereg két oszlopban kelt útra. Az északi Rózsahegyen keresztül Poprád, a déli Igló irányába indult, ez utóbbi vitte magával azt a több száz szekeret, amelyeken a bányavárosokban összegyűjtött hadijelentőségű állami vagyont szállították. A hadtest elsődleges célja a Tiszához való áttörés volt, ezért azt tervezték, hogy a déli oszlopot üldöző ellenség mozgását az azt követő szekéroszlop részenkénti feláldozásával lassítják. Ennek jegyében a Körmöcbányáról elhozott és a szabadságharc folytatása szempontjából létfontosságú állami nemesfémkészletet az északi oszlop vitte magával. A császári csapatok ekkorra teljesen leszakadtak a fel-dunai hadtesttől, így annak ismét „csak” az időjárással és a tereppel (jelöl a Sturec-hágóval) kellett megküzdenie.

A Guyon-hadosztály február 2-án tízórás erőltetett menet után érkezett meg Iglóra. A vég-sőkig elcsigázott és napok óta nélkülöző honvédek nem számítva ellenségre végre élvezni akarták a fűtött szoba és a meleg étel, valamint az ital örömeit, Guyon pedig nem látta okát annak, hogy különösebb óvatossággal járjon el. Kelet felől azonban közeledett a Schlik által kiküldött Franz Deym tábornok és dandára, akinek Lőcsén álló elővédje (4 század gyalogos, fél lovasszakasz és fél röppentyűűteg) értesült a magyarok érkezéséről. Az elővéd ambiciózus parancsnoka, Julius Kiesewetter őrnagy alábecsülte a honvédsereg létszámát, és február 3-án éjjel után lerohanta Iglót. Az osztrák támadás kezdetben sikerrel járt,

meglepték az alvó őrséget, és a város főterén felállított ágyúk egy részét is elfoglalták. A lángoló házak között elkeseredett harc bontakozott ki, amelyben fokozatosan érvényesült a honvédek – hatszoros – túlereje. A felek vesztesége 80-80 főre rúgott, a kezdetben elvesztett ágyúkat a honvédeknek egy kivételével sikerült visszaszerezni, és két röppentyűállványt is zsákmányoltak. A győztes hadosztály Szepesváraljáig tört előre, ahol időközben felbukkant a Deym-dandár zöme, amely a túlerő elől a Branyiszkói-hágóra húzódott, védelemre rendezkedve be. Görgei feltételezte, hogy Schlik hadteste is a közelben lehet, ezért parancsot adott a Branyiszkó elleni támadásra, amire február 5-én került sor. Az erőviszonyok a magyaroknak kedveztek: a Guyon-hadosztály 3700 főt és 21 löveget számlált, míg Deymnek csak 1800 embere és 6 lövege volt, de az előző ütközetek megmutatták, hogy a két sereg közti minőségbeli különbség képes kiegyenlíteni a létszámbeli egyenlőtlenséget. A magyar tüzérségi fölény hegynek felfele semmit nem ért, mivel az ágyúk csövét csak 10 fokos szögben lehetett megemelni. A hadosztály tisztjei égtek a bizonyítási vágytól, Guyon pedig nyilvánvalóvá tette, hogy hátrálás esetén kész belelövetni katonáiba. A késő délelőtt kezdődött magyar támadás az osztrák tűzben összeomlott, a kéthetes újoncokból álló beszercebányai zászlóaljat kardlapozó tisztjei és a huszárok sem tudták megállítani, de a Guyon parancsára elsütött ágyú hatott. A felújított és ezután megállíthatatlan támadás élén a szegedi 33. zászlóalj haladt (amelyet később napiparancsban tüntettek ki, és zászlaján szalag hirdette a nap dicsőségét). A támadás sikerét nemcsak a katonák bátor rohama, hanem az országúttal párhuzamos ösvényeken előretörő magyar különítmények is elősegítették. A hágó tetején, magában a szorosban, factorlaszok mögött, a császáriak még egyszer megpróbálták megvetni a lábukat, sikerült is visszaverniük két rohamot, mivel a honvédek ekkorra kifogytak a lőszerből. Ekkor azonban Deym értesült arról, hogy a Guyon-hadosztály fele egy mellékúton megkerülte védőállását, és visszavonulási útját fenyegeti, ezért kiadta a parancsot a visszavonulásra, amit csapatai rendezetten hajtottak végre. Az osztrák veszteség mintegy 200 fő volt (főleg az utóvéd veszített sok embert), a magyar kb. 150 fő volt.

Branyiszkó után Schlik, aki az előző héten eredménytelenül próbálta meg kierőszakolni Klapka csapataival szemben az átkelést a Tiszán, nagyon nehéz helyzetbe került, hiszen túlerőben levő ellenség vette körül. Tétovázás nélkül összpontosította erőit, majd február 9-én kiűrítve Kas-

sát Rimaszombat irányába próbált kicsúszni a gyűrűből; szerencséjére az újonnan kinevezett magyar fővezér, az 1830-as lengyel felkelés egyik legendás parancsnoka, Henryk Dembinski altábornagy különböző irányokba meneteltette Klapka csapatait, aki a rendelkezésére álló egyetlen gyenge hadosztály élén kénytelen volt végignézni, hogy Schlik hadteste elvonul előtte. Egyedül Tornaljánál került sor összecsapásra február 13-án, ahol a Kazinczy-hadosztály visszavonulásra kényszerítette Schlik utóvédjét, és nagy zsákmányt ejtett.^{xi}

1849. február végén a két haderő már a tavaszi nagy erőpróbára készült, és erőit a főhadszíntéren összpontosította, így a Felvidéken nem maradt komoly katonai erő. A császári hadvezetés úgy gondolta, hogy az 1500-1600 főre duzzasztott szlovák önkéntes csapat – némi sorkatonasággal kiegészítve – elegendő a megszálló feladatok ellátására. A szlovák önkéntesek hadrafoghatóságáról sokat elárul, hogy február 25-én Muránynál egy 500 főnyi alakulatukat meglepte a gömöri nemzetőrség hasonló létszámú, de sokkal gyengébben felszerelt csapata, Latinák Rudolf főszolgabíró vezetésével. A nemzetőrök számos foglyot ejtettek, és 200 puskát zsákmányoltak. Március 18-án Görgei Beniczky Lajos kormánybiztos csapatát (650 fő, 33 huszár, 2 ágyú) Rimaszombat és Losonc felé küldte az ellenség zavarására. Március 24-én Beniczky rajtaütött a Losoncra éppen bekvártélyozó császári különítményen. A túlerőben levő osztrákok (8 gyalogosszázad, 1 ulánusszázad, 1 röppentyűűteg) nem tudták megszervezni a védelmet, és egyórás harc után megfutamodtak, több mint 200 embert veszítve (nagy részt foglyokat), a magyar veszteség egyetlen huszár volt. Ezután Beniczky nemzetőrökkel és gerillákkal megerősödött csapata nekilátott a keleti Felvidék megtisztításának. Április 7-én rajtaütött a szlovák önkénteseken Eperjesen. A Tarca hídjaiért folytatott kemény harc során sikerült megtörni a védők ellenállását; a győzelem akár az ellenség megsemmisülését is eredményezhette volna, ha a megkerülésre küldött alakulatok időben megérkeznek.^{xii}

A tavaszi hadjárat első szakaszának magyar győzelmei a fővárosig szorították vissza a császári fősereget. Windisch-Grätz egy Pest elleni támadásra számított, de minden eshetőségre készen a Garam mögött már szerveződött a birodalomból érkező erősítésekből a tartalék hadtest, Ludwig Wohlgemuth altábornagy vezetésével. Galíciából pedig április elején az országba érkezett Anton Vogel tábornok hadteste (kb. 7000 fő), amelynek eredeti célja Miskolc volt, de az isaszegi magyar

győzelem után a császári hadvezetés Rimaszombat irányába rendelte. A magyar hadvezetés nem akarta kitenni a fővárost a pusztításnak, ezért a szorult helyzetben levő Komárom felmentését tűzte ki célul, arra számítva, hogy a várra támaszkodva visszavonulásra kényszerítheti a Pestet megszálló császáriakat. A feladatot három magyar hadtestnek kellett végrehajtani, miközben Aulich II. hadteste lekötötte az ellenséges főerőt Pest előtt. Április 10-én Vácott megverték a Götz-hadosztályt, amely a Garam mögé húzódott, ahol felvette a kapcsolatot Wohlgemuth gyülekező erőivel. A Garamon való átkelés kellő hídanyag hiányában a tervezettnél lassabban haladt, de a császáriak nem használták ki az időt. Április 19-én a már átkelt két magyar hadtest Nagysallónál találkozott az osztrákokkal. A faluért kemény harcot kellett vívniuk a honvédeknek a részenként a csataterre érkező császáriakkal, akik azonban nem tudtak mit kezdeni a túlerővel szemben. Wohlgemuth belátta, hogy a rendelkezésére álló két dandár legfeljebb védekezésre elég, ezért mepróbálta a falutól délnyugatra megvetni a lábát, kezdetben sikerrel, mivel egy időközben beérkező császári dandár zűrzavart okozott a magyar jobbszárnyon, és így erőket vont el a főirányból. A csatát végül a VII. hadtest lovasságának beérkezése döntötte el. Wohlgemuth Érsekújvár irányába vonult vissza, ezzel szabaddá vált az út Komárom felé. A császáriak mintegy 2000 embert vesztek, ezzel szemben a magyarok 6-700 főt. Április 20-án került sor a nagysallói csata „utójátékára” Kéméndnél, ahol az Esztergom irányából Wohlgemuth hadtestével való kapcsolatfelvétel céljából a főselektől érkező dandár ütközött meg a magyar VII. hadtest csapataival, akiket a Garam bal partjáról a Horváth-különítmény támogatott. Az összecsapás nem járt komoly áldozatokkal, gyakorlatilag csak ágyúzásra korlátozódott. A nagysallói győzelem hatására a Komárom körüli osztrák ostromzár felbomlott, és április 22-én bevonultak a városba az első honvédcsapatok. A Duna hídját a császáriak az ostrom során megsemmisítették, ezért az offenzíva egy időre elakadt, azonban Görgei tervei alapján nekikezdték egy ideiglenes hajóhíd építésének, amelyen április 26-án megkezdhettkék az átkelést. A tavaszi hadjáratban összecsiszolódott honvédcsapatok lerohanták a Simunich-hadtestet, és kettészakították annak arcvonalát; a császáriakat az mentette meg a katasztrófától, hogy Ludwig Welden altábornagy a nagysallói vereség hírére Pest kiürítéséről döntött, és a Pozsony felé visszavonuló két császári hadtest már Komárom közelébe ért a csata napján. A beérkező osztrák csapatokkal a szűk hajóhídon ép-

pen csak szivárgó magyar erősítések nem tudták tartani a versenyt, a csata ennek ellenére kiegyenlítetten zajlott; a végső győzelem kicsikarásához azonban Görgeinek nem voltak tartalékai. A császáriak elsődleges célja a visszavonulás biztosítása volt, így a csata délután egy óra tájban véget ért. A magyar veszteség 800 fő volt, ezzel szemben az ellenségé 1200 fő.

A komáromi csata után a magyar főszereg elhagyta a Felvidéket, ahol így csak viszonylag kis erők maradtak: a Beniczky-különítmény (4000 fő, 18 ágyú) és Görgei Ármin őrnagy különítménye (900 fő, 2 ágyú). A Vogel-hadtest betörése után megkezdődött a magyar IX. hadtest szervezése, amelynek a parancsnokául Henryk Dembinskit nevezték ki. A hadtest feladata az ország északkeleti határainak védelme lett, ami a fenyegető orosz intervenció árnyékában vált különösen fontossá. Vogel hadteste a nagysallói csata után új parancsot kapott: a Vág-vonalon felsorakozott császári csapatokhoz való csatlakozásra. Időközben a Görgei-különítmény megtisztította a bányavárosokat az ellenségtől: április 18-án elfoglalta Selmechányt, 21-én Körmöcbányát, 26-án pedig Turócszentmártont, közben több összecsapásban megverte a gyenge császári csapatokat (Selmechánya – április 18., Pribóc – április 23., Zászkal – április 26., Várna – május 1.), akik súlyos veszteségeket szenvedve (több száz fő, főleg fogságba esettek) Jablonkára húzódtak vissza. Görgei Ármin ezután a közeledő Vogel ellen fordult. A térségben levő magyar csapatok ereje csak a császáriak zaklatására volt elegendő, és csak lassítani tudta Vogel útját. Pribilinán mintegy 800 szlovák gyűlt össze megsegítendő Vogelt, azonban három magyar század szétverte ezt a csapatot. Május 7-én pedig a felvidéki magyar önkéntesek Tótfalunál rajtaütöttek egy császári különítményen (4 század gyalogos és szlovák önkéntesek), amely a főparancsnokság utasításait vitte Vogelhez. A császáriak súlyos veszteségeket szenvedtek (kb. 70 fő). Vogel május közepén csatlakozott a főszereghez, az őt követő Görgei mindenütt helyreállította a magyar fennhatóságot. Május 13-án azonban megjelentek az első portyázó orosz csapatok a Felvidéken, akikkel a szétszórt kis magyar erők nem sok sikerrel vették fel a küzdelmet.^{xiii}

Május elején a VIII. hadtest egy hadosztálya megkísérelte a Csallóköz felszabadítását. A császáriak nem fejtették ki ellenállást, így a magyarok május 6-án bevonultak Somorjára. A honvédek létszáma kevésnek bizonyult a terület megtartására, és a pozsonyi császári helyőrség elől kénytelenek voltak visszahúzódní. Május 12-én a komáromi hadosztály csapatai ismét megpróbálták el-

foglalni Somorját, de a támadás elakadt a Tejfalusi szélén felállított ágyúk tüzeiben, nyolc honvéd elesett, sokan megsebesültek, köztük a parancsnok, Janik János ezredes. A magyarok ezután visszahúzódtak Bősig.

Május 21-én a magyar hadsereg visszafoglalta Buda várát, és Görgei ezután úgy érezte, hogy nem hagyhatja veszni a lendületet, ezért támadólag kell fellépnie az osztrákok ellen. A haditerv szerint három magyar hadtest sorakozott fel a Vág mentén (az I., II., III.), a VIII. hadtest Komáromot és az Alsó-Csallóközöt biztosította. A támadásra kiszemelt terület körülményei a védőknek kedveztek, mivel a mocsaras talajon a gyors mozgás csak a töltéseken volt lehetséges. Az első összecsapás Szerednél zajlott, a Vág bal partján levő osztrák hídfőért, június 9-én, és időleges magyar sikert hozott. Június 15-én a II. hadtest hidat vert a Kis-Dunán, és másnap került sor a zsigárdi ütközetre. A honvédek elfoglalták Zsigárdot, Negyedet és Királyrévet; a többi magyar seregtest viszonylagos tétlensége miatt a császáriak ellentámadásba mehetek át, és a nap végére minden elveszett, kivéve a negyedi hídfőt és az ott vert hidat. Görgei a kudarc ellenére ragaszkodott az offenzíva folytatásához és az eredeti haditerv kivitelezéséhez; ennek eredménye lett a peredi csata. A június 20-án megkezdődött hadművelet során megismétlődtek a 16-i események. A II. hadtest visszaszorította a császáriakat, és kemény harc árán bevette Peredet is, de a másik két hadtest ismét tétlenkedett, a Klapka vezette csallóközi két hadosztály pedig vereséget szenvedett Nyárasdnál. Az elégedetlen Görgei két hadtestparancsnokot is leváltott, nem törődve azzal, hogy másnapra is csata várható. A II. hadtest parancsnokának, Asbóth Lajos ezredesnek az elmozdítását semmi sem indokolta, hiszen ő volt az egyetlen, aki eredményt tudott felmutatni; tiltakozásul hadtestének néhány tisztje is lemondott.^{xiv} Már folyamatban volt a császári hadsereg összpontosítása a Dunántúlra, de ennek leplezésére szükséges volt a magyarok visszaverése, amihez még így is elegendő erő állt rendelkezésre, köszönhetően az orosz Panjutyin-hadosztálynak, amelynek ereje meghaladta egy magyar hadtestét. Június 21-én a császári csapatokat vezető Wohlgemuthnak 28 000 ember és 96 löveg állt rendelkezésére, szemben a két magyar hadtest 18 000 emberével és 80 lövegével. Az osztrákok célja a magyar sereg megsemmisítése volt, és ehhez az út Királyrév elfoglalásán keresztül vezetett, mivel így megszakadt volna a honvédsereg összeköttetése a Csallóközzel. A faluért egész nap gyilkos harc dúlt, végül magyar kézen maradt, de ennek már csak a visszavonu-

lás biztosításakor lett jelentősége. A magyar I. hadtest parancsnoka, Nagysándor József tábornok Szerednél tétlenül várakozott, észre sem véve, hogy a vele szembenálló császári dandárt már bevetették a küzdelembe, és így őt semmi nem akadályozza az átkelésben; pedig megjelenése kiegyenlítette volna az erőviszonyokat. Az elszántan küzdő honvédeket (a II. hadtest többször felbomlott, de újrarendeződve mindig folytatta a harcot) végül legyűrte a túlerő. Az orosz-osztrák veszteség 660 fő volt, a magyar elérte a 3000 főt. A Vág menti csatákban elszenvedett vereségekkel a magyar hadsereg kezéből kicsúszott a hadászati kezdeményezés. Haynau ezután csapatait zavartalanul átcsoportosította a Dunántúlra, és elfoglalta Győrt.

Július 2-án a császáriak megtámadták Komáromnál a magyar főereget. 60 000 császári katonát állt szemben 32 000 magyarral (ugyanis a csapatok egy része még beérkezőben volt a Vág mellől). A kezdeti sikerekből Haynau arra következtetett, hogy Görgei nem vállalja az ütközetet, ezért serege zömét visszavonta. A magyaroknak azonban létfontosságú volt az elvesztett Ószőny és a monostori sáncok birtoklása, ezért a csökkenő osztrák nyomásra támadással válaszoltak. A sikeres támadás hatására délután öt órakor Haynau visszatért csapataival. A honvédek azonban elszánt küzdelemben biztosították a visszafoglalt sáncokat és Ószőnyt, meghiúsítva ezzel Haynau céljait. A magyar veszteség 1500 fő volt, míg az osztrák 900. A szabadságharc ügye szempontjából a legsúlyosabb esemény Görgei sebesülése volt, melyet akkor szerzett, amikor személyesen vezette rohamra a magyar lovasságot. Július 11-én a magyar hadsereg megkísérelt áttörni a császári főseregen. Az erőviszonyok eddigre valamelyest javultak, mivel egy osztrák hadtest már útban volt Buda felé, a magyar csapatok pedig Komáromban összpontosultak. A Csallóközben 8000 honvédnek kellett feltartania az osztrák II. hadtestet, míg 40 000 honvéd megpróbálta kiharcolni az áttörést a Dunántúlra az 50 000 fős ellenséggel szemben. A magyar támadás kezdetben sikerrel járt, de Haynau végül bevette utolsó tartalékát, az orosz Panjutyin-hadosztályt, és ez, valamint az, hogy a magyar sereg egy része tétlenül szemlélte az eseményeket, eldöntötte a küzdelem sorsát. A magyar veszteség 1500 fő volt, az osztrák 900 fő. A vereség miatt a magyar haderő csak a Duna bal partján vonulhatott el a parancs szerint Szeged felé.

Az 1848–49-es magyar szabadságharcot vitathatatlanul az orosz cári hadsereg 200 000 katonája döntötte el, akiknek a zöme (három hadtest, 135 000 fő) a Felvidéken keresztül nyomult be az országba, június 15-e és 19-e között. Az oroszok

arra számítottak, hogy véres harcokat kell vívniuk a hágókért, ezzel szemben egyáltalán nem találkoztak ellenállással. Erre elegendő magyarázat a velük szemben álló magyar IX. hadtest létszáma, amely mindössze 8000 fő volt. Érdekes módon a magyar hadvezetés alábecsülte az orosz erők létszámát, kezdetben 40 000 majd 62 000 oroszral számoltak a Felvidéken (feltehetően ez magyarázza azt, hogy a helyzetet nem ítélt teljesen reménytelennek). Az Ivan Fjodorovics Paszkevics tábornagy vezette orosz erők túlzott óvatossággal nyomultak előre, amire még az sem elegendő magyarázat, hogy a szembenálló magyar sereget 60 000 főre becsülték. Ez kedvezett a IX. hadtest parancsnoka, a lengyel Józef Wysocki tábornok halogató taktikájának. A magyarok egy-egy állásban megvetették a lábukat, majd – mire a nehézkes orosz sereg felfejlődött a támadáshoz – visszavonultak. Paszkevics két hét alatt ért Miskolcra, de a cári sereg soraiban dülő kolerajárvány és az élelmezési nehézségek ellenére látszott, hogy az orosz kolosszus megállíthatatlan. A szórványos összecsapásokban orosz részről jobbra csak a lovasság vett részt. A magyar csapatok vitézül verekedtek, de tehetetlennek bizonyultak a túlerővel szemben. A legvéresebb utóvédharc Lemesnél zajlott június 23-án, amikor a magyar oldalon gyalogságot is bevetettek – igaz, éppen ezért nem tudott a lovasság harc nélkül elszakadni az ellenségtől. A két fél vesztesége nagyjából megegyezett (a magyar 87 fő volt). A Felvidék középső részét Pjotr Hrisztoforovics Grabbe altábornagy „különítmé-

nye” (17 000 fő) szállta meg, amellyel szemben a helyi erők nem fejtettek ki ellenállást. 1849. augusztus 1-jén egy kisebb különítményét Losoncon a környék magyar gerillái megtámadták. A csatározásban hat orosz meghalt, hét pedig fogságba esett. Grabbe serege augusztus 7-én megjelent a város előtt és büntetésül felpredálta a várost, amelyet augusztus 9-én felgyújtottak.^{xv}

Görgei elvonulása után két magyar hadtest (18 000 fő) maradt Komáromban, Klapka György vezetésével. A császáriak alábecsülték a védők létszámát, és csak egy 12 000 fős hadtestet hagytak Komárom megfigyelésére. A védők egy kitörés során megszerezték az ostromlók hadrendjét, és ennek alapján előkészületeket tettek az ostromzár szétzúzására. Július 30-án a Duna bal partján álló osztrák dandárt üzték a Zsitva mögé, majd a csapatokat átcsoportosítva augusztus 3-án a Duna jobb partján verték szét a számban gyengébb ellenséget. A császáriak 1500 embert, 36 ágyút veszítettek, a magyarok jelentős mennyiségű hadianyagot (köztük 3000 puskát) zsákmányoltak. Klapka csapatai ezután Győrig törtek előre, de a siker időlegesnek bizonyult, és a védők rövidesen visszaszorultak a vár falai mögé. A rövidesen kialakuló ostromzár és a többi magyar haderő fegyverletétele megpecsételte Komárom sorsát. Adott helyzetben az elérhető maximumot – a védők szabad elvonulását és büntetlenségét – sikerült biztosítani a tárgyalásokon. 1849. október 4-én hosszú időre bevonták a magyar lobogót a komáromi vár fokáról.

Jegyzetek

¹ Ezen írás terjedelme nem teszi lehetővé, hogy a klasszikus akadémiai követelményeknek megfelelő lábjegyzetek készüljenek hozzá, ezért az összefoglaló jellegű könyvészeti anyag mellett csak egy-egy szélesebb témához soroltam fel a fontosabb irodalmat, elsősorban ajánló jelleggel. A szabadságharcról számos összefoglaló hadtörténeti munka született, ezek közül a legfontosabbak: *Breit József*: Magyarország 1848/49. évi függetlenségi harcának katonai története. 2. kiad., Bp., 1929–30. *Gelich Rikárd*: Magyarország függetlenségi harca 1848–49-ben. Bp. é.n. *Görgey István*: 1848 és 1849-ből. Élmények és benyomások. Okiratok és ezek magyarázata. Tanulmányok és történelmi kritika. Bp., 1885. *Rüstow, Wilhelm*: Az 1848–1849-diki magyar hadjárat története. Pest, 1866. *(Nobili, Johann)*: Der Winter-Feldzug 1848–1849 in Ungarn unter dem Oberkommando des Feldmar-

schalls Fürsten zu Windisch-Grätz. Wien, 1851. *(Ramming Wilhelm)*: Der Feldzug in Ungarn und Siebenbürgen im Sommer des Jahres 1849. Pesth, 1850. A szabadságharc katonai története. (Szerk. Bona Gábor). Bp. 1998. *Bona Gábor*: Szabadságharc 1848–49-ben. (In:) Magyarország hadtörténete (Szerk. Borus József) I. k. Bp., 1985. Kronológiaként kiválóan használható: 1848–1849. A szabadságharc és forradalom története. (Szerk. Hermann Róbert). Bp., 1996. A Felvidék katonai történetét foglalja össze: *Görföl Jenő–Limpár Péter*: „Pacsirtaszót hallok megint”. Csaták a Felföldön, emlékhelyek és honvédsírok a nyelvhatáron túl. Mosonmagyaróvár, 2000. Két magyar parancsnok emlékiratai szintén megkerülhetetlenek: *Görgey Artúr*: Életem és működésem Magyarországon 1848-ban és 1849-ben. S. a. r. Katona Tamás, Bp., 1988. *Klapka, Georg*: Der nationalkrieg in Ungarn und Siebenbürgen in den Jahren 1848 und

1849. Leipzig, 1851. *Klapka György*: Emlékiratai. Bp. 1986. A hadsereg alsóbb szintjeiről számos kiváló emlékirattal, egykorú írással rendelkezünk, ezek közül témánk szempontjából a legfontosabbak: „Csata mezejéről írom pár soraim”. (Büttner Emil levelei az 1848/49-es szabadságharcból). Gondozta: Öllős László, Bp., 1989. *Karsa Ferenc*: Szabadságharcos napló. „A körültem és velem 1848. és 1849. években történt események”. S. a. r. Bona Gábor, Bp. 1993. „Naplójegyzetei Krasznay Péter kemecsei lakosnak...” Visszaemlékezések 1830–1861. Bp., 1998. *Szlauka Károly*: Naplótöredékek és feljegyzések az 1848–49-iki szabadságharczról. (Trsko János emlékiratai). Nagytapolcsány, 1901. *Villeczy János*: Egy Sáros vármegyei honvéd naplója. Villeczy Boldizsár 1848–49. honvédszázados elbeszélése után. Eperjes, 1890.
- ^{II} A szlovák kérdésről: *Rapant, Daniel*: Slovenské povstanie v roku 1848–49. I–V. Bratislava. *Steier Lajos*: A tót nemzetiségi kérdés 1848–49-ben.
- ^{III} Görgei Artúr nevét illetően kétféle írásmód is szokásban van, mivel 1848-ban az eredeti „Görgey” változatot megváltoztatta – és a továbbiakban következetesen így is használta, ellentétben sokakkal, akik róla írtak. Az idézetek és címek kivételével ezért a „Görgei” változatot használom. A vele kapcsolatos irodalomról és szerepéről a szabadságharcban: *Kosáry Domokos*: A Görgey-kérdés története. Bp., 1994.
- ^{IV} Komárom történetének összefoglalása: *Szinyei József*: Komárom 1848–49-ben. Bp., 1887. Komárom és Klapka György 1848/49-ben. Komárom, 1992.
- ^V *Barta István*: Az 1849. január 2-i haditanács és a főváros kiürítése. Hadtörténeti Közlemények 1955/2.
- ^{VI} Schlik hadtestének történetéről: *Kocziczka, Franz*: Die Winter-Campagne des Schlikschen Armeecorps, 1848–1849. Olmütz, 1850.
- ^{VII} Mészáros tevékenységéről: *Mészáros Lázár*: Emlékiratai és vallomásai. Bp., 1930.
- ^{VIII} A hadtest hadműveleteiről: *Berkó István*: A fel-
- dunai hadtest visszavonulásának és az 1849. évi tavaszi hadjáratnak története. Bp., 1925. *Berkó István*: Görgei visszavonulása a bányavárosokra 1849 januárjában. Magyar Katonai Közlöny 1923. *Duka Tivadar*: Visszaemlékezései (közgyűjtés: Hermann Róbert) Fons 1997/2. *Zámbelly Lajos*: Emlékiratok 1848/49-ből. Hazánk. Szerk. Abafi Lajos XI. k.
- ^{IX} *Rabár Ferenc*: Lipótvár ostroma. Hadtörténeti Közlemények 1988/2. Árvay Sándor emlékirata. Közli Molnár András. Hadtörténeti Közlemények 1989/1.
- ^X *Hermann Róbert*: Hadseregellátás és gazdasági tevékenység a fel-dunai hadtestnél az 1848–1849-es téli hadjárat időszakában. In: Unger Mátyás emlékkönyv (Szerk. E. Kovács Péter–Kalmár János–V. Molnár László) Bp., 1991. *Jurkovich Emil*: Történeti Tárczák. Besztercebánya, 1910.
- ^{XI} Dembinski tevékenységéről: *Borus József*: Dembinski fővezérsége és a kápolnai csata. Bp., 1975.
- ^{XII} Beniczky tevékenységéről: *Steier Lajos*: Beniczky Lajos visszaemlékezései és jelentései az 1848/49-iki szabadságharcról és a tót mozgalomról. Bp., 1924.
- ^{XIII} A gerillaharcokról szóló értékes forrás: *Tirts Rezső*: 1848–49-iki élményeim. Késmárk, 1903.
- ^{XIV} A csata Asbóth nézőpontjából: *Asbóth Lajos*: Emlékiratai az 1848-iki és 1849-iki magyarországi hadjáratból. Pest, 1862.
- ^{XV} Az orosz intervencióról több orosz emlékirat is olvasható magyarul: A magyarországi hadjárat 1849. Orosz szemtanúk a magyar szabadságharcról. S. a. r. Rosonczy Ildikó és Katona Tamás. Bp., 1988. *Scserbatov, Alekszandr Petrovics*: Paszkevicz Magyarországon. Bp., 1984. Az oroszellenes harcokról: *Wysocki, József*: Együtt a szabadságért 1848–1849. Bp., é. n. *Matolai Etele*: Visszaemlékezések honvéd életemre. Függelék: Lázár Vilmos 1849. évi honvéd ezredes aradi várfoogságban kivégeztetése előtt írt emlékiratai. Sátoraljaújhely, 1883.

Honvédegyletek és működésük a mai Szlovákia területén

A honvédegyletek megalakulása

A világosi fegyverletétel után megteltek a Habsburg Birodalom hírhedt börtönei. Arad, Pétervárad, Munkács, Pozsony, Lipótvár, Kufstein és Olmütz fogdáiban több ezer volt negyvennyolcas honvéd sínylődött, hosszabb vagy rövidebb ideig. Ezrek és ezrek kerültek az itáliai büntetőszázadokba. Mások otthon, illetve külföldön rejtőzködtek.

Sokan csak átmeneti ideig tudták elviselni a börtönökkel, a szigorított katonai szolgálattal és a bujdosással járó megpróbáltatásokat. Egészségük, idegrendszerük teljesen tönkrement. Ezt igazolják az 1867–68-as évben készült kimutatások az egyes felvidéki megyékben.¹ A volt negyvennyolcas honvédek jelentős része elveszítette vagyonát vagy korábbi megélhetési lehetőségeit, ezért később sem tudták biztosítani családjuk számára a megélhetést. Sokan csatákban szerzett súlyos sebesüléseik miatt váltak munkaképtelenné. A szabadságharc hősei gyakran teljesen ki voltak szolgáltatva a környezetüknek, ahol éltek. Könyöradományokból, sokszor koldulásból éltek, így tartva fenn önmagukat és családjukat.

Mindezek ellenére sokukban mégis élt valamilyen remény, hogy egyszer vége szakad emberi megaláztatásuknak. Ez a reménysugár a világosi fegyverletétel után először 1859-ben csillant fel. A solferinói vereséget követően Ferenc József leváltotta kormányát, köztük a magyarországi abszolutista rendszert irányító Alexander Bach belügyminisztert is. Véget ért a Bach-korszak, mindenki reménykedett. Reménykedni kezdtek a volt negyvennyolcas honvédek is.

1861-ben számos felvidéki megyében megalakultak a honvédségélyező egyletek, azzal a céllal, hogy „...az idáig elhagyatott, sokszor üldözött, elaggott és sérült honvédek a szégyenítő koldulásra kárhozva ne legyenek”.² A bizakodás, mint ez később kiderült, túl korai volt. Az 1860. október 20-án kiadott „októberi diploma”, valamint az 1861 februárjában kiadott ún. „februári pátens” a

bécsi udvar, illetve az uralkodó centralisztikus elképzeléseinek kifejezői. Az 1861-ben összehívott magyar országgyűlésen a Deák-féle Felirati Párt javaslata három szavazattal győzött. A Habsburgok számára ez a mérsékeltabb magyar politikai állásfoglalás sem volt elfogadható.

Ferenc József fölосzlatta a magyar országgyűlést. Ebben az átmeneti időszakban a honvédségélyező egyletek további munkája megszakadt. Számos megyében megalakításuk sem fejeződött be. Munkájukat az osztrák hatóságuk szinte lehetetlenné tették.

A volt honvédek anyagi és erkölcsi támogatására a kedvező bel- és külpolitikai feltételek csak 1865–1866-ban alakultak ki. 1865 decemberében az uralkodó ismét összehívta a magyar országgyűlést. 1866-ban, amikor kirobbant a porosz-osztrák háború, a Habsburgok Königrätz-nél vereséget szenvedtek, s Klapka légiója a Kárpátokig nyomult. De Bismarck nem kívánta föl-bomlasztani a Monarchiát. Ferenc József pedig ebben a helyzetben még arra is hajlandó volt, hogy 100 000 forintos támogatást nyújtson a volt negyvennyolcas honvédek megsegítésére.

1867 elején gróf Andrássy Gyulát, az egykori 1848-as huszártisztet az uralkodó kinevezte magyar miniszterelnökké, a magyar országgyűlés jóváhagyta a kiegyezési törvényeket, s az uralkodót nagy pompa közepette magyar királlyá koronázták. Ezt követően már semmi sem állt útjában annak, hogy a korábbi segélyező egyletekből, vagy azok mintájára, 1867 áprilisa és 1868 februárja között a Felvidéken is megalakuljanak a megyei honvédegyletek.

A mai Szlovákia területén 16 megyében jött létre honvédegylet. Megalakításuk négy szakaszban³ történt:

1. 1867 tavaszán 9 vármegyében alakultak meg a honvédegyletek: áprilisban a Pozsony Városi és Megyei Honvédegylet (elnöke Pálinkás István alezredes) és Liptószentmiklós székhellyel a Liptó Vármegyei Honvédegylet (elnöke Janik János ezredes), májusban Kassán az Abauj Vármegyei Honvédegylet (elnöke Korponay János ezredes),

Aranyosmaróton a Bars Vármegyei Honvédegylet (elnöke Simonyi Simon őrnagy), Ipolyságon a Hont Vármegyei Honvédegylet (elnöke Pongrácz István őrnagy), Rimaszombat székhellyel a Gömör Vármegyei Honvédegylet (elnöke Erőssy Lajos százados), Losonc székhellyel a Nógrád Vármegyei Honvédegylet (elnöke Udvardy Péter őrnagy), Nyitrán a Nyitra Vármegyei Honvédegylet (elnök Jánoky Viktor hadnagy).

2. 1867 nyarán további öt vármegyében alakultak meg a honvédegyletek: júliusban a Komárom Vármegyei Honvédegylet, amelynek tiszteletbeli elnökévé Perczel Mórt választották. Az egyesület irányítását megalakulása után Thaly Zsigmond ezredes végezte. Ugyanebben a hónapban jött létre Lőcse központtal a Szepes Vármegyei Honvédegylet, amelyet Máriássy János ezredes vezetett, Eperjesen a Sáros Vármegyei Honvédegylet (elnöke Dobay József ezredes) és Körmöcbányán a Körmöcbányai Városi Honvédegyletet (elnöke Wagner Károly főhadnagy). Ugyancsak nyáron jegyezték be Besztercebányán a Zólyom Vármegyei Honvédegyletet (elnöke Ruskay István alezredes).

3. 1867 őszén az Árva Vármegyei Honvédegylettel bővült a honvédegyletek sora, amelyet Alsókubin székhellyel hoztak létre. Elnöke Bajcsy Adeodat százados lett.

4. A felvidéki honvédegyletek kialakulási folyamata 1868 elején fejeződött be, amikor további két új egyesület jött létre. Turócszentmártonban a Turóc Vármegyei Honvédegylet (elnöke Rakovszky Iván főhadnagy), Trencsénben a Trencsén Vármegyei Honvédegylet (elnöke Sándor Kálmán őrnagy). Ez az egylet a munkáját az 1861-ben megalapított honvédségélemező egyletre alapozta.

A trencsényi egylet 1868. január 23-án tartott alakuló gyűléséről fennmaradt a jegyzőkönyv.⁴ Ennek alapján jellemezhető a honvédegyletek megalakulási folyamata. Trencsénben az összehívott közgyűlés először felszámolta az 1861-ben létrehozott honvédségélemező egyesületet, amelynek elnöke Pláthy Gyula főhadnagy volt. Az új egyesület átvette az előző egylet anyagi eszközeit (1251 forint). Az új szervezet alakuló közgyűlésén közfelkiáltással megválasztották a honvédségélemező öttagú vezetőségét: az elnököt (Sándor Kálmán őrnagy), az alelnököt (Burian Imre őrnagy), a főjegyzőt (Pláthy Gyula főhadnagy), az aljegyzőt (Nemák Sándor őrmester) és a pénztárost (Pongrácz Guidó százados). Az egyesület választmányába hat dísztagot (Kubicza Pál, Grothovszky Elek, Latkvézy Sándor, Uriánszky Péter, Mednyánszky Sándor, Mednyánszky János) és

nyolc volt honvédtisztet (Szilvay Károly kapitány, Bellovics Gusztáv százados, Paulik Alajos százados, Pongrácz Lajos hadnagy, Bangya Sándor főhadnagy, Trajcsik Alajos hadnagy, Ucsmay József hadnagy, Zsámbokréthy László őrmester) választottak be.⁵

Az alakuló ülés további feladata volt az alapszabályzat megtárgyalása és jóváhagyása. Az alakuló ülés résztvevői támogatták két honvédtiszt (Blaskovits János és Tornoczy Attila), illetve Hancsik Pál honvéd altiszt özvegye és árvái egyszeri anyagi támogatását. Megtárgyalták a benyújtott igazoló kérvényeket Kresz János, Pelasanszky Ede honvédtisztek tevékenységéről a szabadságharc idején.⁶

A Trencsén Vármegyei Honvédegylet alakuló gyűlésén elfogadott alapszabályzat elemzése alapján pontos képet kapunk a korabeli honvédegyletek céljairól, tevékenységi formáiról. Az alapszabályzat három fejezetre (célok, tagság, ügykezelés) és 21 pontra osztható.⁷

Az első fejezet az alábbi módon határozza meg az egylet céljait: „*A Trencsén megyei honvédegylet célja az élő honvédek és az elhaltak özvegyei és árváinak szellemi, anyagi és erkölcsi emelése, gyámolítása.*”⁸ A meghatározott célok jogosságához nem férhet kétség. A szabadságharc után eltelt húsz év alatt a negyvennyolcas honvédek mindegyike várta már, hogy erkölcsi és anyagi kárpótlásuk megvalósuljon. A társadalomban az élő honvédeknel is megalázóbb helyzetben voltak az egykori honvédek özvegyei és árvái.

A kitűzött fő cél meghatározása után az alapszabályzatban megfogalmazták az egyéb célokat és eszközöket, amelyeket a tevékenység folyamán szerettek volna elérni. Ezek közé sorolták:

– Az önálló magyar hadsereg és honvédség kialakításáért folytatott „alkotmányos törekvéseket”. Tehát a korabeli honvédegyletek nem fogadták el a dualista rendszeren belül kialakított „közös hadügyet”. Az önállóság újbóli visszaállítását e téren a „magyar alkotmány egyik fő biztosításának” tekintették.

– Szükségesnek jelölték még az 1849-es haditörvényszéki ítéletek megsemmisítését. A volt honvédtisztek szabadságharc idején viselt rangjának visszaállítását, és az idősebbeknek ennek alapján megfelelő nyugdíj biztosítását, a hadiözvegyeknek és árváknak pedig az országgyűlés által meghatározott segély kiutalását.

– Az egyesület tevékenységének egy további küldetését abban látta, hogy a volt honvédeket, azok hozzátartozóit anyagilag is támogassa. Tudatában voltak a korabeli alapító tagok, hogy merész céljaik egy része várhatólag nem valósul meg egyik napról a másikra.

– Az egyesület negyedik célkitűzése a becsületbíróságok felállítása volt, amelyek az egykori negyvennyolcas honvédek becsületének megvédését szolgálták.

Az alapszabályzat második fejezetének 3. pontja tartalmazta a honvédegyletbeli tagság feltételeit:

„Az egyesületbe felvételnek:

a/ mint rendes tagok mindazon honvédek, kik az 1848/49-es harcokban részvételüket be tudják bizonyítani, és semmi becstelenítő tény el nem követtek,

b/ mint dísztagok azon egyének, kik az egyesület céljait nagyobb pénzösszegek adakozása által vagy más módon is hathatósan előmozdítják.”⁹

A fejezet további részében meghatározták a tagok kötelességeit. Kihangsúlyozta az alapszabályzat, hogy a honvédegylet tagjának kötelessége az egyesület céljait támogatni. Megbízása esetén csak komoly indok alapján menthetik fel kötelességei alól.

A harmadik fejezetben részletesen rögzítették a tisztségviselők és a 15 bizottsági tag jogait és kötelességeit. Az alapszabályzat széles jogkört biztosított az egyesület elnökének. Ezek szerint az elnök felfüggesztheti a bizottsági gyűlést, a jelenlévő tagoktól megtagadhatja, illetve megvonhatja a szót. Ugyanakkor: „az elnök aláírása nélkül, bárminémű kibocsájtvány vagy okirat érvénytelen.”¹⁰

Az elnökkön kívül a vezetőség további tagjai közé tartoztak az alapszabály szerint az alelnök, egy fő- és aljegyző, illetve a pénztáros. Munkájukat segíthette honoráriumért alkalmazott hivatali szolgál, akinél feltétel volt, hogy egykori honvéd legyen.

A szervezet pénztári naplót vezetett. A pénztárban maximálisan 50 forintnyi összeg maradhatott, amivel a pénztáros rendelkezett. Ennél nagyobb anyagi kiadások esetén négy személynek (az elnöknek, a jegyzőnek és két bizottsági tagnak) kellett jóváhagynia a kiadás megvalósítását.

Az alapszabályzat további pontjai meghatározták a honvédegylet 15 tagú bizottságának szere-

pét. Ez tanácsadó és egyben végrehajtó testülete is volt az egyesületnek. Ülései csak akkor voltak határozatképesek, ha azon legalább 6 tagja, illetve a vezetőség három tagja (elnök, jegyző, pénztáros) megjelent. A bizottság hatáskörébe tartozott az anyagi támogatást igénylő honvédek beadványainak megvitatása, 50 forintot meg nem haladó támogatás megítélése, illetve szükség esetén egy-egy vezetőségi tagnak tisztségéből való felfüggesztése és másokkal való helyettesítése. Az ilyen esetben azonban a döntést a legközelebbi vasárnapon összehívott közgyűlésnek is meg kell erősítenie. A bizottság jogkörében állt az egyesület minden tagját ülésére meghívni. Ha a tag indokolatlanul, második alkalommal sem reagált a meghívásra, akkor büntetésként törölték az egyesület névsorából. A bizottság egyúttal igazoló testületként is működött. Hatáskörébe tartozott a volt negyvennyolcas honvédek szabadságharc alatti tevékenységének igazolása. Ennek viszont feltétele volt, hogy az igazolást igénylő személy korábbi tevékenységét írásbeli okmányok alapján, vagy az egyesület tagjai közül két személlyel tudja bizonyítani. Ezt a tevékenységet még kiegészítette a testület etikai bizottságként való működtetése.

Az egyesület legmagasabb szerve a közgyűlés volt. „Minden közgyűlést az elnök rendel el hivatalos falragaszok és körlevelek által.”¹¹ A közgyűlésen 3 tagú ellenőrző bizottságot választottak, amely megvizsgálta az egyesület és szerveinek tevékenységet. Erről írásbeli jelentést terjesztett elő a közgyűlésen.

Az alapszabályzat utolsó része tartalmazta az egyesület anyagi támogatásának lehetőségeit. Az egyesület támogatta a volt honvédek özvegyeit és árváit, velük szemben azonban előnyt élveztek a volt egyesületi tagok özvegyei és árvái. Az egyesület tagjai szükség esetén kölcsönt vehettek fel az egyesület bizottságának jóváhagyásával, maximálisan 100 forintnyi összegig. A felvett kölcsön után hatszázalékos kamatot fizettek.

Az egyesület működéséről, tagjainak összetételéről évente megjelentette az összegező jelentését.

Jegyzetek

¹ MOL, Budapest, K szekció, 57

² *Jegyzőkönyv a Trencsén Megyei Honvédegylet első közgyűléséről*, MOL, K szekció, 57

³ Mikár Zsigmond: *Honvéd-névkönyv*, Budapest, 1891

⁴ *Jegyzőkönyv a Trencsén Megyei Honvédegylet első közgyűléséről*, MOL, K szekció, 57

⁵ uo.

⁶ uo.

⁷ uo

⁸ uo.

⁹ uo

¹⁰ uo.

¹¹ uo.

A honvédegyletek tevékenysége

Az 1867–68-as években létrejött honvédegyletek fontos küldetésüknek tekintették az 1848–49-es szabadságharc hagyományainak ápolását, amiről közel húsz évig hallgatni kellett. Ezért az egyesületek kiemelt feladatai közt szerepelt, hogy a szabadságharc fontos emlékhelyein, elesett bajtársaik sírhelyén emlékoszlopot, szobrot állítsanak. A 16 felvidéki honvédegylet közül 1867 és 1890 között 8 megyei egyesület törekvése eredményesnek bizonyult. Ezek közé az egyesületek közé tartozott: a Pozsony Városi és Megyei Honvédegylet, a Komárom Vármegyei Honvédegylet, a Bars Vármegyei Honvédegylet, a Hont Vármegyei Honvédegylet, a Nógrád Vármegyei Honvédegylet, a Nyitra Vármegyei Honvédegylet, a Szepes Vármegyei Honvédegylet és a Trencsén Vármegyei Honvédegylet.¹

Pozsony vármegye területén e téren már 1861-ben siker koronázta az aktivitást. Ebben az évben Somorján létrejött egy bizottság Csallóközi honvédemlék egylet néven, amely kezdeményezte a város melletti Pipagyújtó csárdánál elesett honvédek emlékművének felállítását.² Az elképzelés rövid időn belül valósággá vált, ugyanis 1861. szeptember 8-án az út menti sírkertben felállították az 1849. május 12-én elesett 7 honvéd (Csonka Pál, Hibó József, Kostyán Pál, Mézes József, Paumann Ferenc, Pogrányi József, Szilassy Pál) emlékművét. Az emlékművön az elesett hősök neve mellett az alábbi felirat olvasható: *„A Csallóközi honvéd emlékegylet. Az 1849. évi május hó 12. elesett honvédek emlékére Csallóköz hölgyei.”*³

A megyei honvédegylet megalakulása után támogatta az egyik legnagyobb felvidéki csata, a peredi és a zsigárdi csata színhelyén egy megfelelő emlékmű felállításának gondolatát. A kezdeményezés elindítója Üрге Alajos, Pered község jegyzője, negyvennyolcas honvéd volt. 1867. augusztus 2-án kelt levelében segítséget kért a Pozsony Megyei Honvédegylettől. A támogatás elnyerése után gyűjtést szerveztek, amelyből 1500 forint gyűlt össze. Ennek alapján tudta Brandl Antal nyitrai szobrász elkészíteni az emlékművet, amelyen az alábbi felirat olvasható: *„1849. jún. 20. 21. Magyarország Szabadságáért Vívott csata emlékére. Emelte a Pozsony-megyei Honvédegylet 1869. A kegyeletes nép és bajtársak adakozásából.”*⁴

A Komárom Vármegyei Honvédegylet első tette volt az 1870-ben Harkálpusztán felállított díszes emlékoszlop. Ezt követően emeltek díszes obeliszket a város római katolikus temetőjében eltemetett honvédek emlékére.

A Nyitra Vármegyei Honvédegylet megalakulása után a Pata község közelében vívott csatában elesett honvédek sírjánál emeltette első emlékoszlopát. A honvédegylet tagjai rendszeresen gondozták volt bajtársaik sírját.

A Bars Vármegyei Honvédegylet 1890-ig három helyen is emelt emlékoszlopot az elesett honvédek tiszteletére. 1876-ban állítottak fel egy díszes emlékoszlopot Aranyosmarót főterén a nagysallói csata hősei tiszteletére. Ezután a honvédegylet kezdeményezésére emlékoszlopot állítottak Újbánya város temetőjében Pusztelnik Frigyes ezredes sírjánál, illetve a Budán eltemett Szobry József sírjánál.⁵

Losonc város főterén 1877-ben leplezték le a Nógrád Vármegyei Honvédegylet által emeltetett emlékművet, amellyel az 1849. márciusában vívott losonci csata hőseire kívántak emlékeztetni.⁶

A Hont Vármegyei Honvédegylet tagjai 1870. október 30-án leplezték le Hodrusbánya völgyében, az ott vívott véres csata színhelyén felállított emlékoszlopot. Itt helyezték el 1884-ben a hősi halált halt Pusztelnik Sándor alezredes emlékére készített emléktáblát is.⁷

A Szepes Vármegyei Honvédegyletnek jelentős érdemei voltak abban, hogy 1875-ben Lőcse főterén emlékoszlopot állítottak a branyiszközi csatában elesett hősök emlékére.

A Trencsén Vármegyei Honvédegylet támogatásával emeltették a Kosztolnánál elesett honvédek és Mednyánszky László emlékoszlopát.⁸

Az 1890 utáni időszakban a honvédegyletek aktivitása tovább fokozódott. Emlékoszlopok, emlékhelyek és szobrok tanúskodtak erről az egyes megyékben. Sajnos ezek zömét 1918 után barbár módon ledöntötték. Többségüket csak több mint száz év elteltével restaurálták a Csemadok, illetve a Honismereti Szövetség és az önkormányzatok támogatásával.

A felvidéki honvédegyletek tevékenységét 1867 és 1890 között jelentős mértékben befolyásolták a megváltozott társadalmi-politikai viszonyok, a honvédegyletek vezetőségének személyi összetételében beállt változások, valamint a tagok aktivitása. A megyei honvédegyletek egy része átmeneti időre beszüntette tevékenységét, mert volt aktív vezetője elköltözött a megyéből, esetleg meghalt és nem volt, aki a helyére álljon. Szerencsére az 1848–49-es nemzeti hagyományaink olyan erősek voltak, hogy a helyi közösségek támogatásával mindig akadt olyan személy, aki a honvédegylet ügyeinek intézését vállalni tudta. A jellemzett időszakban a felvidéki honvédegyletek munkája az alábbi személyek áldozatkészségét dicséri:

HONVÉDEGYLET	SZÉKHELY	VEZETŐ	FUNKCIÓ
Abaúj Vármegyei Honvédegylet	Kassa	Korponay János, ezredes	elnök
		Herglocz Antal, őrnagy	jegyző
		Komáromy László	elnök
		Korponay Mihály	jegyző
Arva Vármegyei Honvédegylet	Alsókubin	Bajcsy Adeodat, százados	elnök
		Panczák Máté, százados	jegyző
		dr. Csillaghy József, hadnagy	elnök
Bars Vármegyei Honvédegylet	Aranyosmarót	Simonyi Simon, őrnagy	elnök
		Katona Gyula, főhadnagy	jegyző
		Máriássy István, százados	elnök
		Kulin Imre	jegyző
Esztergom Vármegyei Honvédegylet	Esztergom	Somogyi József, százados	elnök
		Rényi Rezső, főhadnagy	jegyző
		Bartha Endre, őrnagy	elnök
		Kalplanitz Kálmán, főhadnagy	jegyző
		Burián Pál, százados	elnök
		Harczi Adolf, hadnagy	jegyző
Gömör Vármegyei Honvédegylet	Rimaszombat	Erőssy Lajos, százados	elnök
		Abonyi Pál, hadnagy	alelnök,
			elnök
		Meskó Samu, főhadnagy	alelnök
		Bajkor Tamás, hadnagy	jegyző
		Tábory János, hadnagy	jegyző
		Kishonthy Gyula, hadnagy	jegyző
Hont Vármegyei Honvédegylet	Ipolság	Pongrácz István, őrnagy	elnök
		Biszterszky Károly, főhadnagy	jegyző
		Lypták Nándor, őrmester	elnök
		Sőrényi László, őrmester	jegyző
Komárom Vármegyei Honvédegylet	Komárom	Perczel Mór	tisztelet- beli elnök
		Thaly Zsigmond, alezredes	alelnök
		Vörös Benő, százados	jegyző
		Szombathelyi Viktor, hadnagy	elnök
		Gregorics Gábor, főhadnagy	jegyző
Liptó Vármegyei Honvédegyelet	Liptószentmiklós	Janik János, ezredes	elnök
		Majláth Béla, hadnagy	jegyző
		Szentiványi Kázmér, ezredes	elnök
		Thuránszky Tamás, főhadnagy	jegyző
Nógrád Vármegyei Honvédegylet	Losonc	Udvardy Péter, őrnagy	elnök
		Kávy Tivadar, őrmester	jegyző
		Kovács Sándor, őrmester	elnök
		Nagy József, tizedes	jegyző
Nyitra Vármegyei Honvédegylet	Nyitra	Jánoky Viktor, hadnagy	elnök
		Vay Adolf, hadnagy	jegyző
		Cservenyánszky Miklós, főhadnagy	elnök
		Kalavszky Zsigmond, hadnagy	jegyző
Pozsony Városi és Megyei Honvédegylet	Pozsony	Pálinkás István, ezredes	elnök
		Beck Antal, százados	jegyző
		Földes Gyula, hadnagy	elnök
		gr. Eszterházy István, százados	elnök
		Sembéry Lajos, tizedes	jegyző

		Bozó Manó, ezredes	elnök
		Rényi Rezső, hadnagy	jegyző
Sáros Vármegyei Honvédegylet	Eperjes	Dobay József, ezredes	elnök
		Rakovszky Ferenc, alhadnagy	jegyző
		Dessewffy Lajos, őrnagy	elnök
		Kovács János, százados	jegyző
Szepes Vármegyei Honvédegylet	Lőcse	Máriásy János, ezredes	elnök
		Kail Antal, főhadnagy	jegyző
		Záborszky Imre, őrnagy	elnök
		Szépréty Ottó, főhadnagy	jegyző
		Répássy Sándor, főhadnagy	elnök
		Jánkura János, hadnagy	jegyző
Turóc Vármegyei Honvédegylet	Turócszentmárton	Rakovszky Iván, főhadnagy	elnök
		Velits Alajos, alhadnagy	jegyző
		Szüllő Géza, hadnagy	elnök
		Trsko János, főhadnagy	bizottsági tag
		Zathureczky Tamás, alhadnagy	bizottsági tag
Trencsén Vármegyei Honvédegylet	Trencsén	Sándor Kálmán, őrnagy	elnök
		Plathy Gyula, főhadnagy	jegyző, elnök
		Nemák János	jegyző
Zólyom Vármegyei Honvédegylet	Besztercebánya	Ruskay István, alezredes	elnök
		Halassy Gyula, őrmester	jegyző
		Kollár János, főhadnagy	elnök
		Pongrácz László, főhadnagy	jegyző

Jegyzetek

¹ Mikár Zsigmond: *Honvéd-névkönyv*, Budapest 1891

² Szénássy Árpád: *Az 1848/49-es szabadságharc emlékhelyei*, Komárom

³ uo.

⁴ uo.

⁵ Mikár Zsigmond: *Honvéd-névkönyv*, Budapest, 1891

⁶ uo.

⁷ uo.

⁸ uo.

A negyvennyolcas honvédek, honvédözvegyek és árvák támogatása

Az 1867–68-ban megalakított megyei honvédegyletek tevékenységének fontos részét képezte, az 1848/49-es magyar forradalom és szabadságharc hagyományainak ápolása mellett, a volt honvédek, honvédözvegyek és árvák támogatása. A honvédegyleteket alapszabályai is erre kötelezték a szervezetek irányítóit. Ez fogalmazódott meg a Trencsén Vármegyei Honvédegylet alapszabálya első pontjában is, amely az egyesület céljaként jelöli meg: „*az élő honvédek és az elhaltak özvegyei és árváinak szellemi, anyagi és erkölcsi emelését és gyámolítását.*”

A szabadságharc résztvevői, családtagjaik (özvegyek, árvák) 1867-ben kérhettek először hivatalos állami szervtől, ebben az esetben az új magyar kormánytól, anyagi kártérítést, támogatást. Erre nagyon sokan közülük a korábbi üldöztetés, megromlott egészségi állapotuk, rossz anyagi helyzetük miatt valóban rászorultak. A beadványokat a Magyar Belügyminisztérium „Honvédalapi Hivatala” gyűjtötte össze és intézte. A volt honvédek, illetve azok családi hozzátartozóinak kérvényeit természetesen helyi, illetve megyei szinten is igazolni kellett. Ebben az érintett személyek szempontjából sokszor létfontosságú folyamatban játszottak rendkívül fontos szerepet az időközben létrejött megyei honvédegyletek, amelyek alapszabályukból adódóan igazolni tudták a volt honvédek és családtagjaik számára a szabad-

ságharcban való részvételt. Ennek következtében számos, nehéz szociális viszonyok között élő személy, élő volt honvéd, illetve hozzátartozója kapott anyagi támogatást.

A Magyar Belügyminisztériumba eljuttatott iratokat a Magyar Országos Levéltárban őrzik a K szekció

- 57. sz. alatt. Ez az iratanyag forrásértékű információkat tartalmaz a felvidéki megyékben élt negyvennyolcas honvédekről. Az általunk fontosnak ítélt 414 irat tartalmának feldolgozása után kaptuk az alábbi áttekintést a felvidéki megyék és falvak honvédtisztjeiről és katonáiról.

1. Pozsony vármegye:

HELY	NÉV	RANG	MEGJEGYZÉS
Albár	Bertalanffy János	hadnagy	földbirtokos
	Szarka Ferenc	honvéd	budavári ostrom - megsérült
Alsószeli	Oláh József	honvéd - 15. zászlóalj	
	Sárkány István	honvéd	
	Rázga József	százados - 4. zászl.	földbirtokos
	Végh János	honvéd	
	Vincze János	honvéd - 15. zászl.	
	Virág János	honvéd	
Bacsfa	Földes Gyula	alhadnagy	törvényszéki ügynök
Baka	Bodó Sándor	honvéd - 30. zászl.	
	Bugár János	honvéd - 15. zászlóalj	napzámos
	Csiba Antal	honvéd - 15. zászl.	bal karja súlyos sérülés
	Horváth István	honvéd - 36. zászl.	
	Matus Ferencz	honvéd - 18. zászl.	
Bélvatta	Szabó István	honvéd - 14. zászlóalj	
Benkepatony	Németh József	tüzér hadnagy	mérnök
Borsa	Bódis István	honvéd - 15. zászl.	
	Dancsik József	honvéd - 4. zászlóalj	jobb szemét veszítette
	Hopsa Márton	honvéd - 15. zászl.	
	Legten Mátyás	honvéd - 15. zászl.	kolerában meghalt
	Rudnyák Viktor	hadnagy - Sándor-ezred	földbirtokos
Bős	Bórk László	honvéd	
	Csiba Antal	honvéd	lába súlyosan megsérült
	Sebő Alajos	alezredes - Hunyadi huszárok	földművelő
	Szigethy András	őrmester - 15. zászl.	
Bazin	Ruzsicska József	főhadnagy	
Cífer	Horváth József	honvéd	napzámos
	Salamon József	alorvos	orvos
Cseklész	Szlezák Mátyás	honvéd	koldus
Csukárpaka	Molnár Péter	főhadnagy - 4. zászl.	uradalmi írnok
Darnó	Radek József	honvéd	súlyos sebesülés
	Sörös Ágoston	honvéd	
	Tóth Ferenc	honvéd - 18. zászl.	Komáromnál megsebesült
	Tóth Pál	honvéd - 18. zászl.	súlyos sérülés
Dercsika	Terputát Márton	honvéd - 15. zászlóalj	napzámos
Diós	Dobsovits Márton	őrmester	napzámos
Doborgaz	Potornay Lőrincz	honvéd - 15. zászl.	koldus
Dunaszerdahely	Bittó Rezső	főhadnagy	
	Csanó János	honvéd - 15. zászl.	lába súlyosan megsérült, béna
	Csavojszky Vince	hadnagy	jegyző
	Fekete Mihály	honvéd - 15. zászl.	napzámos
	Kiss József	honvéd	

HELY	NÉV	RANG	MEGJEGYZÉS
	Pápay József	honvéd - kovács	mindkét szemére vak
	Póda Sándor	honvéd - 15. zászl.	
	Thüröczy János	honvéd - 6. lovasüteg	süket
Előtejed	Bertók József	honvéd - 15. zászlóalj	napszámos
	Sárközy Ferenc	honvéd - 15. zászl.	
	Sárközy Sándor	honvéd - 15. zászl.	
	Sárközy Vencel	honvéd - 15. zászl.	
Egyházgelle	Bittó Gáspár	hadnagy	
Felbár	Tóth János	honvéd - Sándor-ezred	
Felsőszeli	Bedets Károly	honvéd	
	Soós Antal	honvéd	
Hideghét	Babanics József	honvéd - 15. zászl.	súlyos sérülés - bal kéz
Illésháza	Farkas Sándor	honvéd - 15. zászl.	
Ivánka	Tichy János	főhadnagy	jegyző
Jóka	Bárki Jakab	honvéd	
	Győri István	honvéd - 15. zászl.	
	Hazna Ferenc	honvéd - 15. zászl.	
	Jankó Mihály	honvéd - 15. zászl.	keze súlyosan megsérült
	Matus István	honvéd - 15. zászl.	súlyos sérülés
	Szitási István	honvéd	hősi halott
	Szitár v. Lányi János	honvéd - 15. zászl.	
	Szubin (Rubin) István	honvéd - 15. zászl.	
Kisfalud	Gasparik János	főhadnagy	írnok
Királyfiakarcsa	Nagy Sándor	honvéd	
Királyrév	Balogh István	honvéd	
	Csongár Antal	honvéd	
	Kilácskő János	honvéd	
	Kollár József	honvéd	
	Mészáros László	honvéd	
	Niss János	honvéd	
Kismagyar	Czikely József	honvéd - 15. zászl.	hősi halál
	Dancsik József	honvéd	súlyos sérülés
	Horváth János	honvéd - 15. zászl.	
Kisbudafa	Kalmár János	honvéd - 4. zászl.	súlyosan megsebesült
Kisudvarnok	Deák Lajos	honvédtiszt - 98. zászl.	földbirtokos
Lipót	Molnár József	honvéd	
Magyarbél	Vitál Gábor	hadnagy	
Nagybodak	Nagy László	honvéd	hősi halott
Nádasd	Álló Ágoston	honvéd - 5. zászl.	jobb szemét elveszti
	Adamecz Mihály	honvéd	
Nádszeg	Dudás János	honvéd	rokkant
	Orosz Alajos	hadnagy - 98. zászl.	jegyző
	Szalay Sándor	honvéd - 15. zászl.	
Nagyabony	Szelle István	főhadnagy - 4. zászl.	szolgabíró
Nagyfödemes	Takács János	kapitány	súlyos sebesülés
	Vörös Károly	honvéd	
Nagylég	Boros István	honvéd	hősi halott
	Csinó Ferenc	honvéd	
	Nagy András	honvéd - Bocskai huszárok	megsérült
	Varga Antal	honvéd	
	Varga Károly	honvéd - dobos	sérülés - süket
Nagylúcs	Alacsonyi Mihály	honvéd - 15. zászl.	Komáromnál - hősi halál
Nagymagyar	Bikszárdszky Mihály	honvéd - 15. zászl.	
	Olgyay Ignác	honvéd - 4. zászl.	piski hídnál - hősi halál

HELY	NÉV	RANG	MEGJEGYZÉS
	Takács Kálmán	főhadnagy - Sándor huszárok	szolgabíró
	Zilinszky Péter	honvéd - 15. zászl.	
Nagyudvarnok	Szabó Károly	főhadnagy - 4. zászl.	megyei esküdt
Negyed	Bulcsik János	honvéd	
Pozsony	Amon János	honvéd	
	Angyal József	alorvos	
	Angst Gottlieb	őrmester	napszámos
	Aszman Károly	hadnagy	
	Balogh Gábor	honvéd - 4. zászl.	napszámos
	Bartar József	honvéd	napszámos
	Barisch Lőrincz	honvéd	napszámos
	Berger Adolf	őrmester	koldus
	Butsek Antal	hadnagy	asztalos
	Butschenek János	honvéd - 108. zászl.	asztalos
	Dobisz Ferenc	honvéd - 3. zászl.	pincér
	Dobner János	őrnagy	+1864
	Dobner Károly	százados	
	Farkas Károly	ezredes	
	Ficher József	őrmester	
	Fiton Mihály	őrmester	
	Fribert András	honvéd - 108. zászl.	napszámos
	Furcht György	honvéd	asztalos
	Führing József	őrnagy - 28. zászl.	+1862
	Galbacsek Mátyás	őrmester	zenész
	Geiszler Henrik	őrmester	napszámos
	Gerensik Antal	honvéd - 108. zászl.	cipész
	Gold Samu	honvéd - 108. zászl.	napszámos
	Hala József	honvéd	+1849 - ácsi csata
	Halva József	honvéd - 108. zászl.	napszámos
	Haidovich Henrik	hadnagy	kötélgyártó
	Heiter Lipót	honvéd - 1. zászl.	cipész
	Hoffmam János	őrmester	szabó
	Hochlender Flórián	honvéd	+1859
	Hompula József	honvéd - 63. zászl.	favágó
	Hrammer Károly	tüzér kapitány	szolga
	Chudi József	honvéd - 108. zászl.	toronyőr
	Irits Samu	honvéd	
	Kaufmann József	honvéd - 15. zászl.	halász
	Kieszser Ferenc	százados - orvos	+1854
	Klepoth János	honvéd - 21. zászl.	napszámos
	Knechtsberger Ádám	honvéd - 1. zászl.	napszámos
	Krall Mihály	őrmester	napszámos
	Krajcsovich János	főhadnagy - hadbíró	+1867
	Kramer Károly	százados	hivatali szolga
	Kubinyi József	százados	
	Lechner Kristóf	hadnagy	
	Ludvig Miklós	honvéd	
	Lupscher Ágoston	őrmester	koldus
	Martinkovits János	honvéd - 34. zászl.	napszámos
	Mick Ferencz	főtüzér	esztergályos
	Müller József	őrnagy	üzletes
	Novák Mihály	főhadnagy - Radetzky ezred	
	Ofcsarovits Mátyás	őrmester - 3. zászl.	vak koldus
	Ohrabka Ferenc	honvéd - 1. zászl.	festő

HELY	NÉV	RANG	MEGJEGYZÉS
	Parich Lőrincz	honvéd	napszámos
	Pintsek Antal	honvéd - 2. zászl.	
	Pippek Pál	honvéd - 108. zászl.	napszámos
	Podhratzky István	honvéd - 108. zászl.	napszámos
	Pokorni József	honvéd - 15. zászl.	napszámos
	Redl Miksa	őrnagy	+1866
	Romer Károly	honvéd	+1849 - hősi halott
	Roth Leopold	őrmester	napszámos
	Sebő János	főtüzér	napszámos
	Schmidt Jakab	honvéd	
	Schramm Mátyás	honvéd - 32. zászl.	napszámos
	Schwanzer György	honvéd - 15. zászl.	napszámos
	Skalaba András	honvéd - 108. zászl.	asztalos
	Stangel János	honvéd - 18. zászl.	nyárasdi csatában - bal karját elveszti, koldus
	Städtner József	honvéd - 8. zászl.	napszámos
	Steinern József	honvéd - 40. zászl.	cipész
	Steinnveis János	honvéd - 35. zászl.	napszámos
	Stökel János	honvéd - utász	napszámos
	Stürmer József	kapitány	
	Svoboda Antal	főorvos	+1849.7
	Szakál István	honvéd - 35. zászl.	borbély
	Szél János	honvéd	szolga
	Szigethy Pál	főhadnagy - 15. zászl.	
	Tomek András	honvéd	napszámos
	Tritsch Samu	honvéd - 1. zászl.	koldus
	Varga András	főhadnagy - 43. zászl.	
	Vokaun József	kapitány - 1. zászl.	+1866
	Walohofer Jakab	őrmester	napszámos
	Wandrusch Mihály	honvéd	festő
	Weger Ferencz	honvéd - huszár	napszámos
	Wilcsek Ferenc	honvéd	írnok
Pusztafödémés	Konecsni István	honvéd - 4. zászl.	rokkant - koldus
	Kubicza Márton	honvéd	napszámos
	Marsalek János	honvéd	
	Preisinger Romád	honvéd	súlyos sérülés - béna
Réte	Rajczy Ignác	honvéd	bal szemére megvakult
	Vincze János	honvéd	+1849 - hősi halott
Sárosfa	Bittó Béni	főhadnagy - 15. zászl.	földbirtokos
	Bittó Rezső	főhadnagy - 15. zászl.	községi jegyző
Somorja	Winkler Ferencz	őrnagy - 102. zászl.	
Sikabony	Gálffy Ignác	főhadnagy 66. zászl.	földbirtokos
Stomfa	Klasz Ferencz	honvéd	
Szered	Egyed Ignác	őrnagy	
Szentgyörgy	Takács Gyula	főhadnagy	aljegyző
Taksony	Román István	honvéd - 15. zászl.	
Tejfalu	Kelemen Péter	honvéd	
	Kepe János	honvéd	+1867
	Krascsenits Ignác	főhadnagy - 4. zászl.	
	Krascsenits Kálmán	főhadnagy - 15. zászl.	
	Udvarnoky Ferenc	honvéd	
Vajasvatta	Hideghéti Lajos	tizedes - 15. zászl.	
Vajka	Erdős Ignác	honvéd - 28. zászl.	Buda ostrománál súlyos sérülés, koldus

HELY	NÉV	RANG	MEGJEGYZÉS
	Göncz József	honvéd - 4. zászl.	súlyos sérülés, koldus
Zsigárd	Morvai János	honvéd	
	Morvai Mihály	honvéd	
	Szalay Elek	honvéd	

2. Komárom vármegye:

HELY	NÉV	RANG	MEGJEGYZÉS
Apácaszakállas	Sárközy János	honvéd	koldus
	Sárközi Vendel	honvéd - 57. zászl.	
	Tóth László	honvéd	koldus
Aranyos	Aranyosi Zsigmond	hadnagy	
	Baros Károly	honvéd	súlyos sérülés
	Bittó József	honvéd	az újszónyi csatában esett el
	Fehér András	százados	
	Kolompár György	honvéd	
	Koton Gergely	honvéd	
	Piroska János	honvéd	
	Maller József	honvéd	hősi halott - Komárom várának ostrománál
	Vendég Mihály	honvéd	
	Verebélyi Adolf	tiszt	földbirtokos
Bagota	Szedér János	honvéd	a monostori csatában bal lábát elvesztette, koldus
Bogya	Csémi János	honvéd	
	Horváth János	honvéd	
	Inczedy János	főhadnagy	
Csicsó	Domonkos Dániel	honvéd	
	Lukáts József	honvéd	1849 - hősi halott
	Rédli József	honvéd	
	Sárközy József	honvéd	
	Sidó Zsigmond	honvéd	koldus
Ekecs	Farkas Benő	tiszt	református lelkész
	Lengyel Gyula	tiszt	földbirtokos
Ekel	Beretvás Péter	tiszt	földbirtokos
	Horváth Pál		hősi halott
	Kanász József	honvéd	súlyos sérülés - egyik lábát elvesztette
	Sárdi István	honvéd	
Érseklél	Sághy Vendel	tiszt	plébános
Füss	Szabó Dávid	tiszt	hivatalnok
Gellér	Sághy Nagy János	honvéd	
Gúta	Bajár Füzi Mihály	honvéd	súlyos sérülés - bal lábát elvesztette
	Hemeszer János	honvéd	
	Horváth Mihály	honvéd	
	Kéri István	honvéd	súlyos sérülés - bal kéz
	Schmidt Ignác	tiszt	orvos
	Szlatki János	honvéd	
	Takács József	honvéd	

HELY	NÉV	RANG	MEGJEGYZÉS
	Tóth Ignác	honvéd	
	Viplak József	honvéd	súlyos sérülés
	Veszprémi János	honvéd	
	Zabcsik János	honvéd	
	Zuber Mihály	honvéd	
Hetény	Lévai Ferenc	honvéd	
Imely	Kucman János	honvéd	súlyos sebesülés
Izsa	Csicsó János	honvéd	koldus
	Lakatos István	honvéd	
	Marikovicz János	honvéd	
	Rigó István	őrzetető	
Izsap	Beke Ferenc	honvéd	
	Földes János	honvéd	
	László István	honvéd	
Kolta	Bangya Imre	százados	
	Ernszt Herman	honvéd	megyei esküdt
	Lévay Sándor	főhadnagy	
	Osztregyinszki János	honvéd	ügyvéd
	Ráchay Sándor	kapitány, hadbíró	
Komárom	Adamovics Ádám	honvéd	
	Ambrus József		
	Avattai György	tizedes	
	Árvai József	tizedes	
	Balázs József	tizedes	
	Balázs József	honvéd	
	Balogh Mihály	honvéd	koldus
	Barabás István	tizedes	nyárasdi csata - sérülés, napszámos
	Baraksó Zsigmond	honvéd	
	Bartal Ferenc	honvéd	
	Becse Antal	hadnagy	
	Berecz Ferencz	honvéd	
	Berecz István	őrmester	
	Berza Sándor	honvéd	
	Boldoghy Alajos	főhadnagy	
	Boros Ferenc	honvéd	súlyos sérülés - nyomorék
	Both Dániel	honvéd	
	Bögi Imre	tizedes	
	Bölcskei János	honvéd	ácsi csata - sérülés, útkaparó
	Bölcskey István	honvéd	
	Brucker Ferenc	őrmester	
	Bukóczky János	tizedes	
	Csukás Zsigmond	főhadnagy	tanító
	Czilling István	hadnagy	kereskedő
	Czike Ferenc	hadnagy	
	Czike Zsigmond	hadnagy	
	Csizmadia András	honvéd	
	Csendes Mihály	honvéd	
	Diószeghy Mihály	honvéd	
	Döme István	honvéd	
	Dvorák Tamás	honvéd	
	Entrman Ignác	őrmester	
	Fábián János	honvéd	
	Farkas József	őrmester	

HELY	NÉV	RANG	MEGJEGYZÉS
	Fekete József	tizedes	
	Fertenczi György	honvéd	Branyiszkó - sérülés
	Ficher József	honvéd	
	Földváry Pál	főhadnagy	városi hajdú
	Fröhlich József	főhadnagy	
	Gáspár Lajos	százados	megyei írnok
	Goda Ferenc	honvéd	
	Goda Sándor	tizedes	
	Grammanték József	hadnagy	kereskedő
	Gregorics Gábor	főhadnagy	tanító, súlyosan megsebesült
	Grüber József	őrmester	hentesmester
	György János	honvéd	
	Gyulai Pál	honvéd	
	Hajdúk István	tizedes	
	Hegedűs Ferenc	honvéd	
	Herittesz Károly	főorvos	sebész
	Herman Ferenc	tizedes	
	Heszler Szilárd	hadnagy	kötélgyáros
	Horváth Ignác	főhadnagy	orvos
	Horváth István	tizedes	asztalos
	Horváth Sándor	tizedes	
	Huszár József	őrmester	
	Ignácki József	hadnagy	
	Iving Mihály	honvéd	
	Ivanics János	honvéd - dobos	Peredi csata - súlyos sérülés, fogság
	Iván Károly	őrmester	
	Juhász Albert	tizedes	
	Juhász András	honvéd	hajós
	Kálóczy Benő	honvéd	
	Kardos János	százados	kocsmáros
	Karaffa József	őrmester	
	Kaszás József	tizedes	
	Kerekes Mihály	honvéd	
	Kesztler József	tizedes	ácsi csata - bal szemét elveszti városi hajdú
	Kollár Lajos	százados - hadbíró	alügyész
	Kolozsvári János	főhadnagy	súlyos sebesülés
	Kolnár István	hadnagy	törvényszéki ülnök
	Kovács István	honvéd	
	Kovács János	őrmester	súlyos sérülés a nyárasdi csatában, gombkötőmester
	Kovács József	honvéd	
	Kozma Mihály	honvéd	
	Kozlík Sándor	tizedes	
	Komorszky Sándor	tizedes	
	Körmendi Zsigmond	tizedes	csizmadiamester
	Kriszt Péter	honvéd	
	Krnoss András	honvéd - dobos	
	Krupka József	őrmester	
	Lehóczky János	őrmester	
	Leopold József	hadnagy	súlyos sérülés

HELY	NÉV	RANG	MEGJEGYZÉS
	Márkus József	honvéd	
	Martinovics Sámuel	honvéd	
	Menner Alajos	főhadnagy	kereskedő
	Mental Ignác	honvéd	
	Mihovics Pál Lajos	főhadnagy	városi hajdú
	Mérei Dániel	honvéd	
	Mike Károly	százados	gözfürdő-tulajdonos
	Molnár Albert	tizedes	
	Multner János	tizedes	
	Münk József	őrnagy	
	Nagy Antal	élelmezési tiszt	
	Nagy János	honvéd	
	Nagy László	hadnagy	kereskedő
	Nagy Károly	főhadnagy	
	Nagy Sándor	őrmester	
	Nagy Sándor	honvéd	
	Nagy Sándor	honvéd	
	Pati Nagy Sándor	honvéd	
	Nemesszeghy Antal	főhadnagy	csizmadiamester
	Nemesszeghy László István	hadnagy	
	Neuperger Gábor	őrmester	
	Németh János	honvéd	
	Nyitrai Ferenc	tizedes	bal karját elveszti - Aszód
	Okomcsik Pál	honvéd	Buda várának ostroma - súlyos sérülés, csősz földbirtokos
	Ordódy István	százados	
	Ordódy Kálmán	ezredes	
	Paradi Vencel	honvéd	
	Paschné Leibstig Mária	hadnagy	
	Paska Ferenc	őrmester	
	Payper József	őrmester	kereskedő
	Pechata Antal	hadnagy	ügyvéd
	Perlaky József	hadnagy	orvos
	Petteny Lajos	főhadnagy	írnok
	Pinke Ferenc	tizedes	napszámos
	Podháczky György	honvéd	
	Poniczky László	honvéd	
	Prágay Károly	főhadnagy	molnármester
	Reicher Ignác	tizedes	
	Reicher János	tizedes	
	Reviczky István	főhadnagy	könyvelő
	Rosenfeld Mihály	honvéd	hősi halál
	Sághi József	honvéd	
	Samu Mihály	tizedes	
	Sándor Mihály	tizedes	
	Sátor Mihály	tizedes	hősi halál - czinkotai csata
	Sembery Pál	őrmester	
	Sinkai József	honvéd	
	Sipos Ignác	honvéd	
	Sója János	honvéd	
	Sóti Antal	honvéd	
	Súgóczky János	őrmester	
	Stoj Jakab	törzsorvos	
	Szabados András	honvéd	

HELY	NÉV	RANG	MEGJEGYZÉS
	Szabó Gábor	főhadnagy	
	Szabó Mihály	őrmester	
	Szabó Sámuel	őrmester	
	Szalai György	honvéd	
	Szalay József	honvéd	Debrecen - súlyos sérülés
	Száky József	tizedes	
	Szanyó Ádám	honvéd	
	Szendi Pál	tizedes	szabó
	Szentmiklósy Antal	őrnagy	a peredi csatában elvesztette bal lábát
	Szemety József	honvéd	
	Szerényi Antal	főhadnagy	folyami felügyelő
	Szél Sándor	honvéd	
	Székelyi István	tizedes	súlyos sérülések, hajós
	Szép Lőrincz	főhadnagy	
	Székelyi István	őrmester	
	Szénásy András	őrmester	
	Szilvász Mihály	honvéd	szolnoki csata - súlyos sérülés, napszámos
	Szigovszki János	honvéd	
	Szluhoviai István	honvéd	
	Szoldics Márton	főhadnagy	ügyvéd
	Szombathelyi Győző	hadnagy	törvényszéki ülnök
	Szőredi István	őrmester	napszámos
	Striga István	honvéd	ács
	Tátray József	őrmester	
	Telkesy József	ezredes	III. oszt. érdemrend
	Teplai Mátyás	honvéd	
	Tóber János	százados	hivatalnok
	Tóth Ferenc	honvéd	
	Tóth Károly	tizedes	
	Tubán János	honvéd	budai csata - súlyos sérülés, pék
	Vaisz Ferencz	őrnagy	gőzhajózási ügynök
	Varga András	honvéd	
	Varga Dániel	honvéd	
	Varga György	honvéd	
	Varga János	őrmester	
	Varga Lajos	tizedes	
	Varga Márton	honvéd	
	Varga Sámuel	honvéd	
	Ványi Lázár	honvéd	
	Vattai György	tizedes	súlyos sérülés - nyomorék
	Véber József	honvéd - dobos	
	Veisz Ágoston	hadnagy	kereskedő
	Vida István	honvéd	
	Virizlay Mihály	honvéd	napszámos
	Vozár Mihály	honvéd	
	Vörös András	honvéd	
	Vörös Benő	százados	ügyvéd
	Vörös János	tizedes	
	Vörös János	honvéd	
	Vrabélyi Ármán	százados	megyei szolgabíró
	Zölvi Ernő	őrmester	

HELY	NÉV	RANG	MEGJEGYZÉS
	Zúber János	hadnagy	
Kürt	Farkas Vendel	honvéd	napszámos
	Gerhát János	honvéd	
	Meliczky Mihály	honvéd	
Nagymegyer	Bári István	honvéd	hősi halott - szolnoki csata
	Bujáki Gergely	honvéd	hősi halott
	Németh János	honvéd	hősi halott
Madar	Antal Dániel	hadnagy	tanító
Marcelháza	Balla Zsigmond	hadnagy	lelkész
	Bitter János	hadnagy	jegyző
Ógyalla	Csicsó József	honvéd	koldus - megfagyott
Perbete	Hodek Gábor	tizedes	takács
	Kuczman Imre	honvéd	
	Lakatos Mark	honvéd	
	Pinke József	honvéd	
Szilás	Végh Vince	honvédtiszt	szolgabíró
Szímő	Anda Mihály	honvéd	megsebesült
	Balogh Márkus Dávid	honvéd	
	Ludas Mihály	honvéd	
	Nagy József	honvéd	elesett az ácsi csatában
	Petró József	honvéd	súlyosan megsérült
	Tóth Ferenc	honvéd	
Tany	Kur Sándor	honvéd	hősi halott
Turiszakállas	Molnár Mihály	honvéd	
Udvard	Bajkai István	honvéd	megsérült
	Bocsák János	honvéd	
	Czifra Márton	honvéd	
	Csajka János	honvéd	koldus
	Dosztál Pál	honvéd	súlyos sérülés - bal lába
	Dömjén Béla	százados	szolgabíró
	Emánuel József	százados	földbirtokos
	Gyurák József	honvéd	
	Gyurina Mihály	honvéd	
	Farkas János	honvéd	
	Kubina Ferenc	honvéd	
	Kucman János	honvéd	
	Lévay Antal	hadnagy	
	Rocsák János	honvéd	

3. Győr vármegye:

HELY	NÉV	RANG	FOGLALKOZÁS	MEGJEGYZÉS
Csilizradvány	Czina Szabó Sándor	honvéd		megrokkant
	Nagy Sándor	honvéd		megrokkant
	Zsidó István	honvéd		hősi halott
Medve	Vals Menyhárt	honvéd		1849-ben hősi halott
Szap	Mórocz Jonás	honvéd		1848 - hősi halott
	Tánczos Sándor	honvéd		

4. Esztergom vármegye:

HELY	NÉV	RANG	FOGLALKOZÁS	MEGJEGYZÉS
Párkány	Bartha András	honvéd		megsebesült
	Nyitrai János	honvéd		megsebesült

5. Nyitra vármegye:

HELY	NÉV	RANG	FOGLALKOZÁS	MEGJEGYZÉS
Nyitra	Béliczky János	főtüzér		
	Schott László	őrnagy		
	Tagotyini György	kaplár		
Urbég	Javosky Antal	honvéd		

6. Nógrád vármegye:

HELY	NÉV	RANG	FOGLALKOZÁS	MEGJEGYZÉS
Alsószécsénke	Szutnyik Ferenc	honvéd		
Bussa	Pásztor József	tizedes	harangozó	jobb keze megsérült
Fülekpüspöki	Bolla József	honvéd	napzámos	
Kékkő	Barják József	honvéd	napzámos	
	Bercsényi András	honvéd	napzámos	
	Ivanics János	tüzér	zsellér	
	Gábori János	honvéd	kovács	
	Gyurcsék János	főtüzér	napzámos	
	Knapsík István	főtüzér	napzámos	
	Krsák Sámuel	honvéd	napzámos	
	Orlovecz János	tüzér	napzámos	
	Medveczki János	honvéd	napzámos	megsebesült - béna
	Mráz Mihály	tüzér	napzámos	
	Zatykó Imre	honvéd	napzámos	
Kisoroszi	Apfel András	tizedes	földműves	megsebesült
	Bukvi Antal	honvéd	zsellér	megsebesült
Lónyabánya	Csaja János	honvéd	zsellér	
	Csilják András	honvéd	földműves	
	Tomanko Nándor	honvéd	földműves	
Nagykürtös	Bende Sándor	alhadnagy		
	Bárány András	honvéd		
	Gácsai István	honvéd	zsellér	
	Gallo József	honvéd		
	Vizsnyár Márton	honvéd		
Nagyzellő	Bella József	honvéd	zsellér	
Rosd	Révóczi Gábor	honvéd	napzámos	
	Tóth András	honvéd	zsellér	
	Tóth Pál Mihály	honvéd	napzámos	
Rovná	Ondrik Nándor	honvéd		
	Brizda Mátyás	honvéd		
Szécsény	Kis József	káplár	takács	
	Váradý Sándor	század- parancsnok		
Szklabonya	Havjas Pál	honvéd	zsellér	
	Lajko Pál	honvéd	földműves	
	Szrna Pál	honvéd		
	Sztrebnyik Pál	honvéd	földműves	
	Vaneso Pál	honvéd	napzámos	
Zsély	Makó András	honvéd	földműves	
	Makó Imre	honvéd	földműves	
	Rissimon Miklós	honvéd	földműves	

7. Zólyom vármegye:

HELY	NÉV	RANG	FOGLALKOZÁS	MEGJEGYZÉS
Gyetva	Duzsek József	honvéd	koldus	
Dobronak	Berek Mátyás	honvéd	napszámos	megsebesült
Felsőlehota	Buris András	honvéd		
	Rutlík Máté	honvéd	földműves	
Körmöcbánya	Bartoss István	honvéd		
	Csajda József	honvéd		
	Danisch Mihály	honvéd		
	Ferencsik József	honvéd		
	Fill Károly	honvéd		megsebesült
	Furczér Ignác	honvéd		
	Harthes Márton	honvéd		
	Höst Sándor	honvéd		
	Karkus József	honvéd		
	Knapp Ferenc	honvéd		
	Kuruc Tamás	honvéd		
	Lempesfater Ferenc	honvéd		
	Licskó István	honvéd	napszámos	
	Lichtner János	honvéd		
	Lubik János	honvéd		
	Martcsék János	honvéd	koldus	megsebesült - megbénult a keze
	Mucha Ignác	honvéd		
	Oszvald Antal	honvéd	napszámos	
	Perjencsik József	honvéd		
	Puczer Ignác	honvéd	béres	
	Simkó István	honvéd	napszámos	
	Smidt Samu	honvéd		
	Till Károly	honvéd	megsebesült	
	Venci Lőrincz	honvéd	koldus	
	Wagner Antal	honvéd		
	Weis Pál	honvéd		
Malachova	Szlaby János	honvéd		
Mulyova	Gáspár Samu	honvéd	koldus	
Nagyszalatna	Wrtis Tamás	honvéd	napszámos	
Ocsova	Bogya Pál	honvéd	napszámos	
	Dadó Máté	honvéd	napszámos	
	Kovács János	honvéd	napszámos	
	Mojzsis András	honvéd	napszámos	
	Mojzsis Tamás	honvéd	napszámos	
	Pracka András	honvéd	napszámos	
	Stefanics Pál	honvéd	napszámos	
Oszoblye	Danovje Gáspár	honvéd		hősi halál
Radvány	Kottvan Samu	honvéd		
	Kubik Mihály	honvéd	koldus	
	Levi József	tizedes		
	Ohly János	honvéd	koldus	
	Radats Mihály	honvéd	koldus	
	Rahannsley Mihály	honvéd		
	Tichy András	honvéd	napszámos	
	Volik János	honvéd		
Szabkény	Dzurik Mátyás	honvéd	koldus	
Szjelnin	Brada Tamás	honvéd	koldus	
	Szedljak József	honvéd		

8. Trencsén vármegye:

NÉV	RANG	MEGJEGYZÉS
Bangya Sándor	főhadnagy	
Bellovics Gusztáv	százados	
Burian Imre	őrnagy	
Kriesz János	főhadnagy	
Masovszky Mór	kapitány	szabadcsapatok
Nemák Sándor	őrmester	
Palaghy Miklós	hadnagy	
Paulik Alajos	százados	tüzér
Pelsárszky Ede	hadnagy	
Pongrácz Guidó	százados	szabadcsapatok
Pongrácz Lajos	hadnagy	szabadcsapatok
Plathy Gyula	főhadnagy	
Sándor Kálmán	őrnagy	
Szilvay Károly	kapitány	
Ucsmay József	hadnagy	
Trajcsik Alajos	hadnagy	
Zsambokréthy László	őrmester	

9. Sáros vármegye:

HELYSÉG	NÉV	RANG	FOGLALKOZÁS	MEGJEGYZÉS
Benkócz	Csonka János	közhonvéd	földműves	
	Otysán Imre	közhonvéd	zsellér	
Eperjes	Gedeon Miklós	őrnagy	tisztviselő	
Eristyócz	Koleszár Lemicu	közhonvéd	zsellér	bal karját elveszti
Fesztreb	Szabotnyik György	közhonvéd	zsellér	
Hosszúrét	Oláh Gusztáv	tizedes	tanuló	
	Mali György	közhonvéd	földműves	megsebesült
	Tehnát Mihály	közhonvéd	földműves	
	Visnyovszki Mihály	közhonvéd	földműves	megsebesült
Kabalás	Muha József	közhonvéd	napszámos	megsebesült - jobb kezét elveszti
	Tevin György	közhonvéd	földműves	
Kacsány	Jakubov György	közhonvéd	földműves	
Kázmér	Koleszár János	közhonvéd	földműves	
	Mihalkó György	közhonvéd	földműves	
Kelcse	Bujkó Mihály	közhonvéd	szolga	
	Pekár János	közhonvéd	földműves	
Mátyáska	Petrizsén Mihály	közhonvéd	földműves	
Misák	Osztek András	közhonvéd	földműves	
	Nagy Lamasa			
Nagyladna	Hosz János	közhonvéd	földműves	
	Kováty János	közhonvéd	napszámos	
Nyírjes	Lihvár Mihály	közhonvéd	szolga	
Porszács	Kuhár János	közhonvéd	napszámos	
	Sztrecsko János	közhonvéd	földműves	
Remenye	Hajduk György	közhonvéd	földműves	
	Kokima János	közhonvéd	földműves	
	Kmucz János	közhonvéd	napszámos	
	Mihalics János	közhonvéd	földműves	
	Paulov Mihály	közhonvéd	földműves	

HELYSÉG	NÉV	RANG	FOGLALKOZÁS	MEGJEGYZÉS
	Paulov Mihály	közhonvéd	földműves	
	Pregun Mihály	közhonvéd	napszámos	
	Szabó Mihály	közhonvéd	földműves	elesett 1849-ben
Sókút	Braurmann Manó	közhonvéd	kereskedő	
	Góga György	közhonvéd	zsellér	
	Hamzel János	közhonvéd	zsellér	
	Lipták József	közhonvéd	szolga	
	Ongrádi Mihály	közhonvéd	földműves	
	Mihalcsin Mihály	közhonvéd	földműves	
	Vajanszki János	közhonvéd	földműves	
Szedlicke	Raksányi Antal	főhadnagy		
Sztropkó	Bojtsík Endre	főhadnagy	jurátus	
	Fábry Dániel	hadnagy	gyógyszerész	
	Hoffman Henrik	hadnagy	orvos	
	Klein Albert	közhonvéd	szolga	
Sztropkó	Mihalkó József	közhonvéd	csizmadia	
	Mizsnya József	közhonvéd	közműves	
	Narita András	közhonvéd	szűcs	elesett 1849-ben
	Sikovszki Dániel	hadnagy	tanuló	
	Sztracsok József	közhonvéd	napszámos	
Sztrecskó	Frankovics Tamás	közhonvéd	napszámos	
	Letovszki Ádám	közhonvéd	kötélverő	
	Kaszaniczki Antal	őrmester	református pap	
	Kopias János	közhonvéd	csizmadia	
	Spityán András	közhonvéd	szűcs	
	Szlávik János	közhonvéd	fazekas	
	Tamás Mihály	őrmester	tanító	
Tapolybeszterce	Hankus József	közhonvéd	tanuló	
Trepecz	Csernosin András	kaplár	napszámos	jobb karján sebesülés
	Pavelko Mihály	közhonvéd	földműves	
Turány	Kusnyir Mihály	közhonvéd	földműves	
Vajkvágása	Barna János	közhonvéd	szolga	
	Miklósi János	tizedes	tanító	
Varannó	Eperjessy Antal	százados	katona	
	Ledermann Adolf	közhonvéd	szabó	
	Ráb László	szakaszvezető	mészáros	megsebesült
	Snap János	közhonvéd	zsellér	
Vehúz	Dukovics József	közhonvéd	szolga	
	Fallez Dániel	közhonvéd	szolga	

10. Zemplén vármegye:

HELYSÉG	NÉV	RANG	FOGLALKOZÁS	MEGJEGYZÉS
Cselej	Ihntha András	honvéd		1848. december - hősi halál
Futak	Schmidt Károly	hadnagy	megyei esküdt	
Gálszécs	Dubai Antal	őrmester		Buda ostrománál fej - lövés - elmebetegség
Hardicsa	Csányi Mihály	honvéd	földműves	
Kohány	Koscs János	honvéd	zsellér	
	Koreny Tivadár	honvéd	zsellér	
Kolbáska	Dolgos András	honvéd	napszámos	1849 - Komárom, hősi halál
Miglész	Egerfarmosy Banvó Tamás	főhadnagy	földbirtokos	

HELYSÉG	NÉV	RANG	FOGLALKOZÁS	MEGJEGYZÉS
	Nunczik György	honvéd	zsellér	
	Stern Jakab	honvéd	mészáros	
Nagymihály	Pilcsy Ede	főhadnagy	megyei esküdt	Buda várának ostrománál megsebesült
Nagyruszka	Mivmik János	honvéd	földműves	
	Gulovics József	hadnagy	lelkész	
	Stefankó György	honvéd	zsellér	
	Tipán András	honvéd	napzámos	
Parnó	Bedai András	honvéd	zsellér	megsebesült
	Domcsák Mihály	honvéd	napzámos	1849 - hősi halál
	Holyán Mihály	honvéd	szolga	egyik szemére megvakult
	Lesocskó Ignác	honvéd	szolga	
	Mandikej János	honvéd	zsellér	
	Tkansik György	honvéd	zsellér	Komárom várában harcolt
Pelejte	Dsudza András	honvéd	napzámos	
Szilvásújfalu	Kralovszky György	honvéd	napzámos	
	Tamási Mihály	őrmester	földműves	megsebesült
Szécspolyánka	Fesko Mihály	honvéd	koldus	
Tóketerebes	Bocska Péter	honvéd	napzámos	
	Bodnár András	honvéd	napzámos	
	Brinzák András	honvéd	zsellér	Komárom várában harcolt
	Breza András	tizedes	szabó	megsebesült
	Bugyi György	honvéd	földműves	súlyos sérülés
	Haboszkí Róbert	őrnagy	katona	
	Femcsák János	honvéd	zsellér	hősi halál
	Girman György	honvéd	zsellér	megsebesült
	Kerekes István	honvéd	zsellér	
	Téki András	honvéd	zsellér	hősi halál

11. Gömör és Hont vármegye:

HELYSÉG	NÉV	RANG	FOGLALKOZÁS	MEGJEGYZÉS
Dobócsa	Vizmandi Viktor	százados	földbirtokos	
Ipolyság	Salkovszki László	honvéd	hivatalnok	szembetegség
Rimaszombat	Kánya Mihály	honvéd	koldus	váci csata - egyik lábát elveszti

A kutatott forrásanyagokban feltárt honvédek névsora bizonyára nem teljes, mert nem is szerepelt az összes felvidéki vármegye; mindezek ellenére a feltárt és feldolgozott névsor közzétételét fontosnak tartjuk, mert nemzeti történelmünk kiemelkedő eseményének hőseiről van szó, akiket

a legtöbb faluban, városban sajnos már régen elfelejtettek. Szülőhelyükön, lakhelyükön talán még életre lehetne kelteni az emléküket.

Erre rendkívül alkalmas esemény az évente megtartott március 15-i, illetve október 6-i emlék-ünnepség.

A forradalom és szabadságharc emlékei a mai Szlovákia területén

A magyar forradalom és szabadságharc 155. évfordulója ismét alkalmat kínál arra, hogy felidézzük az időben még nem oly távoli eseményeket, s megkíséreljük a még meglévő emlékek egyfajta leltárának elkészítését. Ez a leltár természetesen sohasem lehet teljes. A dolgozat azért született, hogy bárki, lehetőleg minél többen, kiegészítsék. A szabadságharc kitörésének és leverésének ke-
rek évfordulóin, de máskor is, számtalan emléket állítottak elődeink. Ezek újabban bozótosból, házak pincéiből, de néha a föld alól kerülnek elő. A volt honvédek sírjainak újrafelfedezése, dokumentálása, rendbetétele pedig arra jó, hogy nemzetünk történelmének kiemelkedő szakaszáról, annak ma már elfeledett szereplőiről a fiatalok ezúton is tudomást szerezzenek. Az egyre sokasodó március 15-i és október 6-i ünnepségek pedig már ezeken a helyszíneken is megvalósulhatnak. A településük vagy a szűkebb környezetük történelme iránt érdeklődők pedig megtudhatják, kik voltak a negyvennyolcas események azon szereplői, a harcok résztvevői, akik lakhelyükön születtek vagy éltek, illetve ott haltak meg.

A múlt emlékei mindig is érdekelték. Az országot járva ezeket az emlékeket megpróbáltam fényképezőgéppel is megörökíteni. Munkám megszületéséhez az első impulzust az a körút adta, amelyet a Magyar Televízió Ráday Mihály, Katona Tamás, Csorba László nevével fémjelzett szerkesztő- és forgatócsoport kísérőjeként tehettem a szabadságharc emlékhelyei nyomában Szlovákiában (többször is), Lengyelországban és Csehországban. Ekkor döbbsentem rá, hogy a kor-
nak és az akkori események szereplőinek mennyi emléke megtalálható még. A középiskolások sel-
mecbányai történelmi-honismereti táborában előadóként megjelent Bona Gábor és Hermann Róbert voltak a továbbiak, akik a munka folytatására ösztönöztek és segítettek. Munkám elkészítéséhez, a volt honvédtisztek sírjainak felkutatásához óriási segítséget nyújtott Bona Gábor rendelkezésemre bocsátott kézírata.

Természetesen köszönettel tartozom azoknak, akik a terepmunkához nyújtottak segítséget: Kö-

teles Lászlónak, Borziné Bódi Irénnek, Halász Györgynek és másoknak. S a munkát támogató intézményeknek, alapítványoknak, elsősorban az Illyés Közalapítványnak, a Magyar Köztársaság Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának, a Csemadok területi irodáinak, a Pro Patriának, a somorjai Bibliotheca Hungaricának és számos önkormányzatnak is.

Néhány mondat a közreadott anyagról.

A dolgozat öt részből áll:

- I. A mai Szlovákia területén az 1848/49. évi szabadságharcban vagy az azt követő években elhunyt nemzetőrök, közhonvédek, honvédtisztek, illetve az akkori események egyéb szereplőinek síremlékei
- II. A 1848/49. évi szabadságharc emlékművei, a szabadságharc és a forradalom szereplőit megőrzítő emlékek
- III. A mai Szlovákia területén meghalt honvédtisztek jegyzéke. **Ebben vastagon szedetten található annak a neve, akinek a sírját megtaláltam. Dőlt betűvel olvasható annak a neve, akinek a megadott elhalálozási helyén jártam, de a sírját nem találtam.** A harmadik betűtípus azokat a neveket jelöli, akiknek a sírjához nem jutottam el.
- IV. Függelék
- V. A felhasznált irodalom jegyzéke

Az I. részben a lehető legkevesebb szöveget akartam közölni. Csupán azokra az információkra szorítkoztam, amelyek a sírok felkeresését segíthetik. Ettől csak néhány esetben tértem el. *A sírokon található feliratokat dőlt betűvel és idézőjelben közlöm.* Úgy gondolom, hogy az érdeklődő a közölt irodalmi jegyzékben felsorolt könyvekből, de máshonnan is megfelelő információkat szerezhet. Amennyiben a dolgozatban szereplő honvédtiszt katonai pályfutását Bona Gábor valamelyik könyvében méltatja, a szócikk alatt közlöm a vonatkozó adatot. Ezek:

Tt – Tábornokok és törzstisztek az 1848/49. évi szabadságharcban

KLk – Kossuth Lajos kapitányai
Hf – Hadnagysok és főhadnagysok az 1848/49.
évi szabadságharcban

A II. részben a fontosabb emlékeknél meg-
próbáltam a hozzáférhető legfontosabb infor-
mációkat közölni.
Jóka, 2003. január 17 .

Honvédsírok

Abonyi Pál, honvéd hadnagy/főhadnagy
Rimaszombat/Rimavská Sobota, temető

Szépen kerített sírkertben szürke obelisz, a jobb oldalán a felirat:

„Abonyi Pál

1827–1917

Abonyi Amália

1835–1913

Abonyi Károly

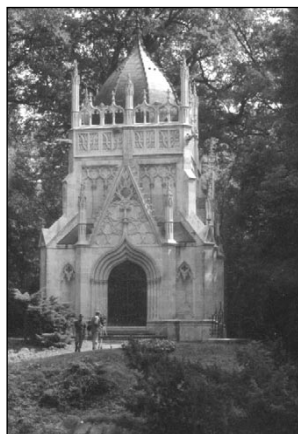
1837–1917”

Bona: kéz.

Andrássy Gyula, honvéd ezredes, miniszterelnök

Tőketerebes/Trebišov, városi park

Andrássy Gyula grófot a szabadságharcban vállalt szerepéért elítélik és távollétében jelképesen felakasztják. Ekkor ugyanis ő már Törökországban teljesít diplomáciai szolgálatot. Később Londonba, majd Párizsba megy. 1858-ban amnesztiával hazatér. Deák Ferencsel a kiegyezés ügyén fáradozik. 1867 februárjától Magyarország miniszterelnöke, honvédelmi miniszter, majd 1871-től a Monarchia külügyminisztere. 1890-ben bekövetkezett halála után három évig a tőketerebesi park szélén lévő templomban nyugszik, édesanyja, Szapáry Etelka mellett. 1893-ban, amikor a kastélypark végében elkészül a mauzóleum, oda helyezik át földi maradványait. A neogót mauzóleum szobrai Zala

György készítette. A sírboltban találjuk rajta kívül feleségének, Kendeffy Katalinnak és idősebb fiuknak, Tivadarnak a koporsóját. Andrássy Gyula koporsója márvány szarkofágon nyugszik. Előtte látható a koporsóra boruló lánya, Ilonka alakja. A kápolna hátsó részében gyászszalagot tartó angyalt látunk. A mauzóleum elsősorban a megmentésére is alakult ARX Paris Alapítványnak és lelkes vezetőjének, Ján Chovanec jóvoltából maradt meg. Szervezőmunkájának köszönhetően 2000-ben a magyar kormány a Teleky Alapítványon keresztül, a szlovák kormány a kulturális tárca segítségével és Tőketerebes városa anyagi támogatást nyújtottak a mauzóleum felújítási munkálataira, melyek jelenleg is folynak.

Bona: Tt 203

Babóthy György, honvéd százados

Nyitra/Nitra, temető

A főbejáratától balra, a temető falánál található a sír. Az obelisz alsó részén, örökzölddel takarva találjuk meg a következő feliratú táblát:

„Babóthy György 48/49-es magyar kir. honvéd százados, meghalt 82 éves korában, 1907-ben Babóthy Györgyné, született Vay Antónia, meghalt 1903. december 12, élete 83-ik évében”

Gondozott sír.

Bona: KLk 83

Bajcsy Adeoát, honvéd százados

Csillaghy József, honvéd hadnagy

Isztebné/Istebné, evangélikus templom

Mindkét honvédtiszt Isztebnén halt meg, s minden valószínűség szerint az itteni evangélikus templomban található családi sírboltba temették

őket. A gyönyörű, festett kazettás mennyezetű templom szószerke feletti felhőn a Bajcsy, a jobb oldali falon pedig a Csillaghy család címere található. A kripták a szentély alatt vannak.

Bona: KLk 84

Bona: Hf I. 278

A lelkési hivatal falán emléktábla a következő szöveggel:

*„V Istebnom účinkoval ako evanjelický farár
od roku 1837*

Juraj Matuška

**1809 † 1898*

národný buditeľ na Orave

v revolučných rokoch 1848/49.

Češ jeho pamiatke!”

(Isztebnén volt evangélikus lelkész 1837-től az 1848/49-es forradalmi évek nemzetébresztője, Juraj Matuška [1809–1898]. Tisztelet emlékének!)

Benkő László, huszárkapitány

Nyitra/Nitra, temető

A temető bejáratához közel áll a Benkő család sírboltja. A klasszicista építménybe csak a kulcs kikérése után juthatunk be. Sajnos, úgy látszik, mások kulcs nélkül is bejutottak már... E sírboltba temették Benkő Lászlót is. Emlékét vöröses márványból készült tábla őrzi:

„Benkő László

1848/49-es huszárkapitány

1828. VIII. 18. – 1898. III. 13.”

Bona: KLk 110

Beöthy Gáspár, Beöthy Zsigmond

Komárom/Komárno, temető

Sírja a református temető közepe táján található rendezett környezetben. A kővel kerített, örökzölddel beültetett sírkertben találjuk Beöthy Zsigmond végső nyughelyét is. A szabadságharcról naplót író Beöthy Gáspár süttői mészkőből készült síremlékén a következő szöveg olvasható:

*„Beöthy Gáspár
Meggalt 1864.
július 15
79-dik évében”*

Bielek István, honvéd hadnagy

Kassa/Košice, köztemető

A Bielek család szürkegránitból készült síremlékén a következő felirat olvasható:

*„Bielek család
Bielek Aladár
szül. 1840. július 20-án
megh. 1894. febr. 18-án
Virrasszon feletted
az égi kegyelem!
Bielek István
m. k. erdőrendező főer-
dész*

48-as honvéd hadnagy.

**1831. októb. 20.*

† 1905. márcz. 30.

Áldott legyen nyugalma!”

Bona: Hf I. 160 (Bielek)

Bittera Béla, honvéd főhadnagy

Gútor/Hamuliakovo, temető

A falu végén, a Somorjába vezető út mellett található temető közepén lelünk rá a gondozott, léckerítés-sel védett síremlékre, amelyen a következő felirat olvasható:

„Hideghéthy

Bittera

Béla

érdemjellel földíszított

1848–49. iki

honvéd főhadnagy

1825–1894”

Bona: Hf I. 168 (Bittera–Varga)

Bittó Béni, honvéd főhadnagy
Sárosfa/Blatná na Ostrove, temető

Emléktábláját szintén a Bittó család sírboltjában találjuk. A tábla rajta kívül Bittó Benine (1846-1930), Bittó Béni (1866-1866) és Seethal Ferencné (1857-1924) nevét jelöli.

Bittó Béni 1830-1911 között élt.

Bona: Hf I. 169

Bittó István, negyvennyolcas követ, később magyarország miniszterelnöke

Sárosfa/Blatná na Ostrove, temető

Somorja felől érkezve a falu elején, bal kéz felől találjuk a temetőt. A bejárattal szemben van a Bittó család sírboltja, amely a negyvennyolcas események két volt szereplőjének is végső nyughelye. Az egyikük, Bittó István, aki a forradalmi években követ volt, s mint ilyen követte a kormányt Debrecenbe és Szegedre is. Világos után külföldre ment, visszatérve később Magyarország miniszterelnöke lett. Nevét Bittó Bélával, Bittó Gézával, Bittó Lajossal találjuk egy táblán. Bittó István 1822-1903 között élt.

A családi sírbolt falai nedvesek, vakolata máladozó, alapos javításra szorulna.

Borovszky: Pozsony vármegye, 413

Bittó Kálmán, várm. tisztviselő
Sárosfa/Blatná na Ostrove, temető

Tagja volt a megyei honvédelmi bizottmánynak. A rebellisnek tartott Bittó Kálmánt 1848 decembere után Kempen altábornagy hadbíróssággal való fenyegetéssel kötelezte arra, hogy tisztességében maradjon. Feketemárvány-sírkövén a következő felirat olvasható:

„Sárosfalvai Bittó Kálmán, sz. 1820. okt. 22,
meghalt 1897. október 18
Bittó Kálmánné, beleházi Bartal Teréz
1843. február 22-1923. január 15”

Bodon Antal nemzetőr főhadnagy, kormánybiztos

Alsóvály/Nižné Valice, a falu fölötti domboldalban lévő temető

A különálló, vöröses színű, mészkő sír-emléken a következő szöveg olvasható:

„Hazája és egyháza javára élt férje
Bodon Antal
s korán halt gyermekei
Klema és Béla
emlékeül Sebők Mária
1861”

A sírkő a hant előtt áll.
Hátlapján egy koszorúban a születési és el-

halálzási év. „Szül. 1807. jan. 18 megh. 1861. július 20”

Bodon Ábrahám, orsz. képviselő, szerkesztő
Gömörmihályfalva/Gemerské Michalovce, temető

A hegyoldalban lévő temetőben öntöttvas síremlék, a hant eltűnt. A díszes síremléken a következő olvasható:

„Bodon Ábrahám
1811-1871

Bölcs és szelíd volt,
tudós

és szerény,
elméje, szíve hasznos
jó-s

nemes.

Ha hön szeretni hont-

vallást erény:

Ó az erényes névre érdemes.
Gömör siratja, mint a jók
javát.

Az egyház a nép... ügye-
emberét,

őszinte keblét a rokon-
barát.

Tudomány, törvény munkás-
hű kezét.

*De legmélyebb, legsúlyosabb
a bánat,
Mely özvegyének hű szívéen
elárad"*

Kossuth elfogatása után ő szerkesztette az Országgyűlési Tudósításokat.

Boldoghy Alajos, honvéd hadnagy

Komárom/Komárno, katolikus temető

Az Alapy-sírtól indulva, a temető fala melletti úton hátrafelé haladva, jobbra, kisebb dombon látható a süttőimárvány-síremlék. Szövege:

*„Boldoghy Alajos
48/49-es hadnagy
1836–1900
és neje
Vagner Krisztina
1833–1900*

Alatta:

Boldoghy Krisztina élt 60 évet"

Bona: Hf I. 198

Boncz Ferenc, honvéd hadnagy

Udvard/Dvory nad Žitavou, régi temető

A régi temető bejárata mellett balra, fák alatt találjuk a sírkertet. A feketemárvány-olbelszék felirata:

*„Boncz család
sírboltja*

*Boncz Ferencz
miniszteri tanácsos,
közalapítv. kir. ügy-
igazgató,
1829. 12. 2–1901. 4. 2
Özv. Boncz Ferencz-
né, szül. Klein Karoli-
na 1832. 1. 10–1901. 5. 27"*

A sírt Udvard önkormányzata, a Csema dok alapszervezet és a Pro Patria Honismereti Szövetség tette rendbe és gondozza.

Bona: Hf 199

Breznyik János, honvéd hadnagy

Selmechánya/Banská Štiavnica, Úri temető

A díszes, alacsony vasráccsal övezett, terméskő alapra helyezett feketemárvány-obeliszk a város

felőli bejárattól nem messze, hatalmas fák alatt található. A kő alsó részén réz babérkoszorú, fent pedig a következő szöveg van:

„Breznyik Jánosnak

**1815 † 1897*

Hálás tanítványai!"

A kő az 530-es számot viseli.

Bona: Hf I. 223 (Breznyik-Bornemissza)

Bulla György, honvéd hadnagy

Alsókubin/Dolný Kubín, Nemzeti Temető

Gondosan ápolt, kővel kirakott sírkert, ahová lépcsők vezetnek. Vasráccsal van körülvéve. Kőalapon szép feketemárvány-síremlék.

Szövege:

*„Juraj Bulla okresný
sudca 1827–1898 a
manželka Antónia
Bullová, rod. Floreková
1845–1925*

Bulla György járásbíró 1827–1898 és felesége, Bulla Antónia, szül. Florek 1845–1925)"

A síremlék mellett tábla: *„Juraj Bulla 1827–1898 básnik, spisovateľ, autor piesne Bratislava, Bratislava"* (Bulla György 1827–1898 költő, író, a Bratislava, Bratislava című megzenésített vers szerzője)

Bona: Hf I. 234 (Bulla György Nikodém)

Búsbak Ádám, honvéd hadnagy v. főhadnagy

Losonc/Lučenec, köztemető

Kovácsoltvas kerítéssel övezett, gondozott sír. A feketemárvány-obeliszk felirata:

*„Búsbak
Ádám*

Losonc R.T.V. tanácsosa,

*Az ág. hitv. ev. egyh.
felügyelője*

*szül. 1816. szept. 14.
megh. 1899. febr. 2."*

Bona: kéz.

Büttner Emil, honvéd hadnagy
Aranyosmarót/Zlaté Moravce, a városban lévő
temető

Büttner Emil
vm.t. ügyész 1833–1887”
Bona: Hf I. 240

Czékus Ferencz, honvéd hadnagy
Gömörmihályfalva/Gemerské Michalovce

Az összetört már-
ványlapot Budainé Bo-
don Gizella őrizte a
padlásán. A darabok
összeillesztése után
volt olvasható a követ-
kező szöveg:

*„Itt nyugszik kuntpol-
czai*

*Czékus Ferencz,
a jó férj, a gondos apa,
1848/49. honvéd had-
nagy.*

*Szül. 1824. ápr. 4
Megh. 1899. mártz. 6
Béke poraira”*

Bona: Hf I. 251

Czike Ferencz, honvéd főhadnagy

Komárom/Komár-
no, református temető

Vörös, talán süttői
mész-kőből készült sír-
kő, amelynek a tetején
található szomorúfűz-
ábrázolás alatt a követ-
kező szöveg olvasható:

*„Itt nyugszik
az Úrbán*

*Czike Ferencz
1848/49 év. honvéd
huszár főhadnagy és*

*Komárom sz. kir. városa
20 éven át volt alorvosa
szül. 1811. ápril. 8-án
megh. 1886. jan. 30.
Béke poraira!”*

A követ Áprili J. készítette.
Bona: Hf I. 252

Csaplovits József, honvéd főhadnagy
Komárom/Komárno, katolikus temető

A temető falánál ta-
lálható sírt az 1970-es
években helyezték át
az egykori köztemető
falához. Faragott kőbe
helyezett barnásfekete
lapon a következő szö-
veg olvasható:

*„Csaplovits József ügy-
véd, földbirtokos
és 1848–49 iki hon-
véd főhadnagy.
Élt 90 évet, meghalt
Kamocsán, 1914. év V
/10-én*

*Csaplovits Józsefné
aranyossi, Aranyossy Kornélia
Élt 70 évet. Meghalt Bpestén, 1911. év IV/17-én.”*

Rajtuk kívül Végh Istvánné Csaplovits Izabel-
la és Csaplovits Kornél pihennek a sírban.

Bona: Hf I. 260

Császár Rezső, honvéd százados
Szepesófalú/Spišská Stará Ves

A jó állapotban lévő sírkövet, amely a kisváros
temetőjében, a temetőkápolna mellett van, az
1996-os Honismereti Kerékpártúra résztvevői fe-
dezték fel. A sírkő feli-
rata:

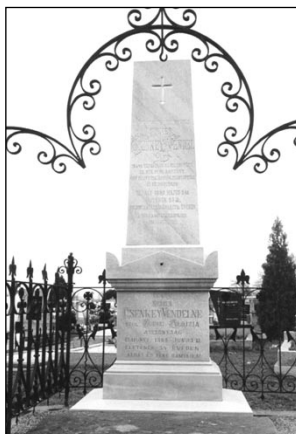
*„Jóléshi
Császár
Rezső
1848/49-ikes
honvéd százados
megh 1904.
november 12-én.
Élt 84 évet”*

Bona: KLk 147 [(Csá-
szár Rudolf) Jenő]

Csenkey Vendel, közhonvéd
Fél/Tomášov, temető

Gyönyörű vasráccsal kerített, gondozott,
kőlappal fedett sír a temető közepén. A szürke-
gránit-síremléken a következő szöveg olvasható:

*„Itt nyugszik tekintetes
nemes
Csenkey Vendel ur,
1848/9 szabadság-
harc honvéde
cs. kir. nyug. kapitány
gróf Pálffy család
nyug. számtartója
és földbirtokos.
Elhalt 1887. május 3-án,
életének 63-ik,
boldog házasságának
17-ik évében.
A béke angyala lebeg-
jen porai felett!”*

Cséfalvai Alajos, honvéd százados

Réte/Reca, katoli-
kus temető

A temető közepén,
gondozott környezet-
ben áll a kereszt alakú
emlék, melynek alsó
részére négy fehér táblát erősítettek. Ezek
egyikén a következő
szöveg olvasható:

*„E sírboltban nyugszik
tekintetes cséfalvai
Cséfalvai Alajos úr,
nyugalmasított cs. és
kir. lovas százados és 1848–1849
évi honvéd őrnagy
szül. 1804. jún. 13-án
megh. 1894. árp. 26-án
Áldás és béke hamvaira!”*

Bona: Tt 290 (cséfalvai Cséfalvai Alajos)

Cs. Kovács István, honvédkapitány

Fülek/Filakovo, temető

Fehérmárvány-ta-
lapzat termésköre he-
lyezve. A síremlék fel-
ső része homokkő. A
sír csak felhantolva.
*„Itt nyugszik az Úr-
ban
Cs. Kovács István
Ügyvéd volt
1848-as honvédkapi-
tány
meghalt 1889. okt. 29-én
75 éves korában.
Béke hamvaira.”*

Dancs László, közhonvéd

Kövecses/Štrkovec, temető

17 éves korában
részt vett a szabadság-
harcban, Schwechatnál
egy ágyúgolyó térdén
felül elvitte a bal lábát.
Sírja a kövecsesi te-
mető felső részében ta-
lálható, terméskő alap-
ra helyezett fehér kő. A
hant már elkopott. A
sírfelirat:

*„Dancs László
Meghalt 1898. jan. 22.
Legyen nyugalma za-
vartalan
a haza áldott földjében,
melynek szabadságáért
1848-ban
vérét hullatta.”*

Debrődi János, honvéd őrmester

Losonc/Lučenec, temető

*„Itt nyugszik Debrődi
János, született 1819-ik
évben Borsod megye
Emőd községében.
Mint honvéd hu-
szárőrmester múlt ki
hős halállal az ellen go-
lyója által 1849. már-
cius 24-én Losonc város belterén.
áldás le-
begjen hantjai felett!”*

Dessewffy Arisztid, honvéd tábornok, az ara- di tizenhármak egyike

Margonya/Marhaň, családi sírbolt

A vértanú tábornok
családi sírboltja a család
egykori kastélya mö-
götti területen, a hegy-
oldalban található. Má-
ra ismét helyreállítot-
ták, de előzőleg sajnos
többször feltörték és
kirabolták, a családta-
gok koporsóit felhány-
ták, a csontok emiatt
egy koporsóban van-
nak. A kriptá falára
erősített, a tábornokot

ábrázoló dombormű alatti táblán a következő szöveg olvasható:

*„Desseuffy Arisztid
honvédtábornok,
a szabadságharc vértanúja
1802–1849
A haláltól nem félek,
Sok ezer halál lebegett
Körülöttem a csatában.”*

(Ugyanez szlovákul is olvasható.)

Bona: Tt 153

Dillnberger Gusztáv, nemzetőr

Besztercebánya/Banská Bystrica, evangélikus temető

Szürkemárvány- vagy gránit, kicsit előre dőlő emlékmű, falazott terméskő alapokra rakva.

*„Dillnberger Gusztávné,
szül. Czilchert Hermin
1842–1892*

*Dillnberger Gusztáv
1848/49-iki nemzetőr
nyugalmazott MÁV-
főmérnök
született 1830. november 4-én*

meghalt 1903. augusztus 23-án.”

Vadrózsabokorban álló, elhanyagolt sír. Készítette Horn Lajos.

Dubniczky András, honvéd hadnagy

Beckó/Beckov, temető

A temető kapujához közel található, vasráccsal ellátott, gondozott kriptá.

*„Itt nyugszanak az Űr-
ban szedlicsnai és kis
sztankóczi Dubniczky
András földbirtokos
1848/49 honvéd had-
nagy, született 1827,
meghalt 1902 szedlics-
nai és kis sztankóczi
Dubniczky Andrásné
szül. radnai Akay*

*Vinczenczia 1831–1895 szedlicsnai és kis sztan-
kóczi Dubniczky Géza * 1856 † 1888*

Áldás és béke poraikra !”

Bona: Hf I. 339, III. 542

Erdélyi János, közhonvéd

Ipolyvarbó/Vrbovka, temető

A falu végén lévő temető szélén található gondozott sírt már messziről észrevenni. A világos mészkőből faragott díszes kereszt felirata:

*„Itt nyugszik
Istenben boldogult
nemes*

*Erdélyi János
1848–49 honvéd
sz. 1829 † 1903”*

Erdélyi János, közhonvéd

Selmecbánya/Banská Štiavnica, evangélikus temető

A bejárat közelében található kovácsoltvas kerítéssel határolt sírkertben van a vöröses, mészkőre hasonlító anyagból készült, kereszt alakban végződő emlék. Felirata:

*„Erdélyi János
Ny. v. rfőbiztos
1848–49-ik honvéd
1833–1904
Klots Erzsébet”*

A helyi számozásban a 282-es és 283-as sorszámú sír. A történelmi tábor diákjai gondozák.

Erdősi Imre sírja, tábori lelkész

Nyitra/Nitra, köztemető

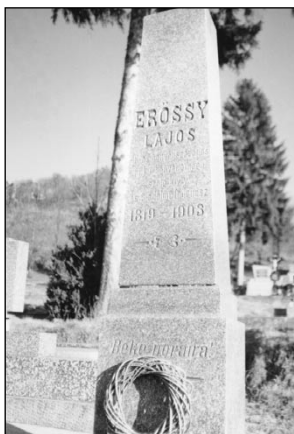
Erdősi Imre Guyon IV. hadtestének tábori lelkésze volt. A szabadságharc krónikásai szerint főként a branyiskói csatában tűntette ki magát, ahol a harcoló honvédek – köztük sok szlovák önkéntes – előtt a keresztet magasra emelve haladt előre a hágón a magas hóban. Erdősi Imre 1888-ban költözött vissza szülővárosába, Nyitrára. Itt halt meg 1890. február 9-én. Holttestét a temető főkapujától jobbra, a kerítés falánál található közös piarista sírba temet-

ték. (Négy esztendővel halála után szülőházának falára emléktáblát helyeztek, amelyről ma már csak annyit tudni, hogy a svéd gránitot Csehországból hozatták, és Fellner Jakab kőfaragó véste bele Kenézy Csátár nyitrai költő sorait.)

Erössy Lajos, honvéd százados

Krasznahorkaváralja/Krasnohorské Podhradie, temető

A temető közepén található sír gondozott, rajta szürkegránit-kövön a következő felirat olvasható:

*„Erössy Lajos
48-as honvéd százados
m. kir. honvéd őrnagy
szolg. kiv. v.
uradalmi főügyész
1819–1903
Béke poraira!”*

Bona: KLk I. 195 (a szócikk szerint Erössy

és 1842-ig Motznik)

Felicides Lajos, közhonvéd

Pozsony/Bratislava, evangélikus temető

A temetőkert közepé táján találjuk a feketemárvány-obeliszket, amelyen a következő felirat olvasható:

„Itt nyugszik Felicides Lajos nyug. kir. telekkönyvezető negyvennyolczas honvéd 1826–1909.

*Áldás hamvaira
(Feigler)”*

Ferenczy Lajos, közhonvéd

Nyárasd/Topolníky, temető

Süttöi mészkőből készült sírkő a nyárasdi honvédemlék közelében. Felirata:

*„Ferenczy Lajosnak
1849. június 20.
Áldozatának
állította
igaz erényt tisztelő
testvére,
Teréz”*

Fest Aurél, honvéd százados

Szepesváralja/Spišské Podhradie, temető

A temető jobb oldali részében található, kovácsoltvasal kerített sírkertben világos, valószínűleg mészkőből készített obeliszk jelöli Fest Imre és Fest Aurél nyughelyét. Az obeliszken az elhunytakat ábrázoló bronz dombormű látható.

Bona: KLk 208

Foghtúy Zsigmond, nemzetőr kapitány

Komárom/Komárno, református temető

Alacsony kovácsoltvas kerítéssel körülvett, ápolt sírkert, benne magas, fehér obeliszk, amelyen a következő szöveget olvashatjuk:

*„Itt nyugszik az Úrban
literáti*

*Foghtúy Zsigmond,
Komárom vármegyének főbírája
és több megyék táblabírája*

sz. k. Komárom városának tanács-

noka 1848/49 évben a révkomáromi nemzetőrség kapitánya.

Született Tatában 1798. ápril. 11.

Meghalt Szönyött 1863. decemb. 22.

Eltemetett a révkomáromi Rozália téren lévő 631. számú családi házból

December 26

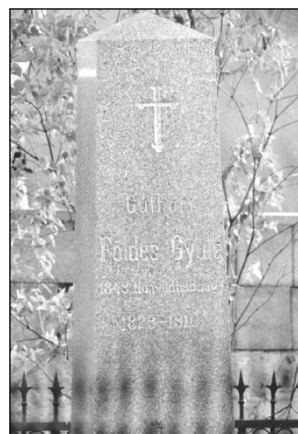
Béke hamvaira!”

Földes Gyula, honvéd hadnagy

Bacsfa/Báč, temető

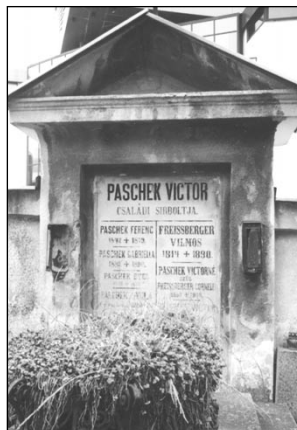
A falu közepén található temető bal hátuló sarkában van a gondozott, kovácsoltvas kerítéssel körbevett sírkert. Ebben áll a szürkegránit-emlékmű. Felirata:

*„Gúthori
Földes Gyula*

1849. Honvéd hadnagy
1829–1910”

Bona Hf I. 416

Freissberger Vilmos, honvéd hadnagy
Nyitra/Nitra, temető
Paschek Victor gondozott családi sírboltjában található. A márványlapon többek között a

„Freissberger Vilmos, 1814–1890” feliratot is olvashatjuk.

Bona: Hf I. 422 [Freissberger (Fleiszperger Vilmos) József]

Galambos István, honvéd főhadnagy
Tótmegyer/Palárikovo, temető

A temetőbe lépve pár lépés után bal kéz felől észrevevük a temető nagykeresztjét. Ehhez közel látható egy szürke kőalapra állított feketemárvány-, obeliszkyszerű emlék. Hant már nincs. Az emlékéző felirata:

„Nagy Isten
Nevében
E felszentelt sírkertben
alussza örök álmát
Nemesócsai
Nemes Nemzetes
Galambos István úr.
Szabadságharcunk
önkéntes főhadnagya
1819–1849.
Közös sorsunkért
Síkra szállt,
Hazánk s reményünk sírba szállt.
Nagybátyámnak,
Nemesócsai Galambos József
1920”

Bona: Hf I, 446

Görgey István, honvéd százados
Lőcse/Levoča, régi temető

A temető közepén alacsony, kovácsoltvas kerítéssel védett sírkertben található, ledöntött feketemárvány-síremlék felirata a következő:

„Itt nyugszik
görgői és toportzi
Görgey István Szül.
1835. nov. 23-án
Megh. 1888. ápr. 11-én
Görgői és toportzi
Görgey Istvánné
Prihradny Malvin
szül. 1839. ápr. 29-én
megh. 1923. dec. 4-én”
Bona: KLk 236

Grusz János, közhonvéd

Szepesszombat/Spišská Sobota-Poprad

A temetőben jobbra indulva rövidesen észrevesszük a falra erősített fehér színű márványtáblát, rajta a következő felirattal:

„Grusz János
városunk utolsó
48-as honvédje.
1814. IV. 7–
1906. X. 27.”

Gondozottnak mondható sír.

Halmy Gábor, nemzetőr

Szepsi/Moldava nad Bodvou, temető

A hanton a vöröses és világos mészkőből készült síremlék szövege csak nehezen olvasható.

„Halmy Gábor
Honvéd nemzetőr
Főhadnagy
Úr
Sír Emléke
Élt 44 éveket
megh. febr. 17. 1848
esztendőben

Aludd álmod csendesesen,
Testvér, Barát, Rokon,
Hisz szívünk bánat könnye itt
Letarlott Sírodon!
Majd fölélünk a síron túl,
Hol boldogságunk fölvirul.”

Heckenast Gusztáv, könyvkiadó

Pozsony/Bratislava, evangélikus temető

Az 1811-ben Kassán született, későbbi pesti nyomdász és könyvkereskedő a haladás szolgálatába állította nyomdáját. 1848. március 15-én Landerer Lajossal együtt ő adta ki a szabad sajtó első termékeit. Pozsonyban halt meg 1878. április 10-én. Sírját a Kecske utca – Véd-cölöp út sarkán lévő evangélikus temető ká-

polnája mellett találjuk. Erről tanúskodik a kápolna hátsó, külső részén elhelyezett tábla:

*„Gustav
Heckenast
1878”*

Hegyessy Sándor, honvéd százados

Csoltó/Čoltovo, temető

A temető jobb hátsó részében találhatók a Hegyessy család sírjai. Az egyik műkőbe rakott fehér márványlapon a következő név olvasható:

*„id. Hegyessy Sándor
1830–1902*

*Idősebb Hegyessy Sándorné, szül Dobos Róza”
Bona: kéz. (Hegyesi)*

Hertelendy Károly, huszár kapitány

Kislipnik (Kishárs) Malý Lipník, temető

A falu temetőjében kőalapra helyezett öntöttvas kereszt jelzi a keresett sírt. A kereszten a felfeszített Krisztus, alatta egy vasból öntött tábla, ezen olvasható a következő szöveg:

*„Hertelendi
Hertelendy Károly
honvéd huszárkapitány
1819 Casztonyban

† 18. Kis-Lipniken

Béke hamvaira!”

Hadnagyként szolgált Galíciában, a hegyesi csatában a bal karját átlőtték. A szabadságharc után álnéven bujkált, majd 1854-ben jelentkezett a pesti hadbírószágon, ahol tíz év várfogságra ítélték. 1856-ban kegyelmet kapott.

Bona: KLk 261

Hetényi Barnabás, honvéd

Komárom/Komárno, katolikus temető

július 2-ikán 1849.”

Az igmándi ütközetben elesett honvéd sütőtői mészkőből készült sírköve a komáromi temetőben található, a bejáratától balra, a honvéd-émlék mögött, a temető kerítése mellett. Felirata:

*„Itt nyugszik
Hetényi Barnabás
Született Jász Kiséren.
Elesett Igmánd alatt,
élte 19-ik nyarán,*

Hevessy Boldizsár, honvéd főhadnagy

Kálósa/Nižná Káloša, az egykori Hevessy-birtokon lévő, dűledező családi sírbolt. Ma magánterület.

„Hevesi Hevessy Boldizsár

*jó férj és 1848/9. évi főhadnagy emléke
szül. 1828 megh. 1891
Éles elme, lélekjóság és
lángoló honszeretet.
E nagy kincsek ékesíték
ez elhervadt életet,
most pedig gyászsírja
felett virraszt a hű emlékezet.*

Emeltette gyászoló özvegye.”

A fehérmárvány-síremlék ledőlt. Készítették Gerenday A. és fia, Budapest.

A sírkertben egy másik sír, Hevesi Hevessy Jánosé (1830–1909) is megtalálható. A családi sírboltot kovácsoltvas kerítés veszi körül.

Bona: kéz.

Hokky István, vértanú, pap

Krasznahorkaváralja/Krasnohorské Podhradie, temető

Kövel kirakott sír, amelynek peremén öntöttvas kerítés található. A síremlék szintén öntöttvasból van. Rajta a következő felirat olvasható:

*„Itt nyugszik
Hokky István
Rozsnyói áldozó pap
Született Rozsnyón
1819. decemb. 28.
Hősi halált halt
Dernőn 1849. júli. 5.”*

Tököly KkR 142

Horárik, Ján

Besztercebánya/Banská Bystrica, evangélikus temető

A temetőkapun belépve balra fordulunk és a kerítést elérve pár lépés után megtaláljuk a sírt, amelyen csak egy csiszolt gránitra vésett felirat hirdeti:

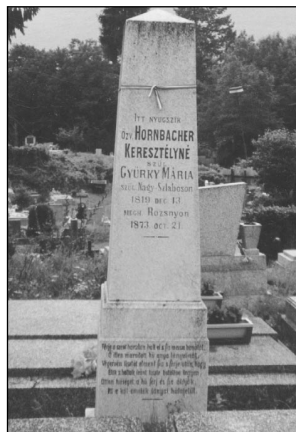
„Horárik”

A kőlappal lefedett sírban a negyvennyolcas eszmék egyik lelkes szlovák támogatója pihen. Tudott latinul, magyarul, később Pesten németül, majd franciául és angolul is megtanult. Pesten azon csoportosulásokhoz tartozott, amelyek célul tűzték ki a szerintük csak papíron létező pesti 12 pont nyomán az általános szabadság fejlesztését és életbeléptetését (Ellenzéki Kör, Márcziusi Club, Egyenlőségi Társulat). 1849 júniusában kijelenti: Az úr és a szabadság fogalma összeegyeztethetetlen. Szabadságunk nem abban rejlik, hogy igazságos uraink lesznek, hanem abban, hogy nem lesznek uraink. A szabadságharc után (mivel nem Štúr és Hurban oldalán állt) teljesen elhallgatták a negyvennyolcas időszak egyik legaktívabb szlovák politikusának munkásságát. Ján Horárik 1808. május 19-én született és 1864. május 20-án halt meg.

Rozsnyó/Rožňava, temető

Műkövel letakart kettős sír, mögötte csiszolt fehérgránit-síremlék. Szövege:

*„Itt nyugszik özv.
Hornbacher Keresztélyné szül. Gyürky
Mária
Szül. Nagy-Szlaboson
1819. dec. 13
megh. Rozsnyón
1873. oct. 21
Férje a szent harcban
halt el, s fia a messze
honától.
Ő itten maradott hű
anya lányainál.
Végezvén tisztét el-*

*ment fia s férje után, hogy
élők s holtak iránt tiszte betöltve legyen.
Ottan hűségét a hű férj s fia áldják,
Itt e kőt emelék lányai hálajelül.”*

Irányi István

Eperjes/Prešov, köztemető

Síremléke a temető közepén található. A hant már elkopott, a fehér, mohás és a tetejétől lefelé zöldre színeződött obeliszken alig betűzhető ki a név: *„Irányi István 1884.”* (a halálozás éve) Szintén olvasható *„Irányi Istvánné Karolina”* neve is.

Bona: Klk 280

Izsák Ferenc, közhonvéd

Negyed/Neded, református temető

A bejárat közelében a temető rendezése közben áthelyezett kövek között az egyik, sütői mészkőhöz hasonló felirat a következő:

*„Itt nyugszik
az Úrban boldogult
Izsák Ferenc
élt 71 évet
meghalt 1899
és neje
Kéri Julianna.
Béke poraikra!”*

Jaross Móric, honvéd hadnagy
Kolta/Kolta, temető

Az országútról is jól látható a Jaross családnak a temető közepén álló klasszicista sírboltja. A helybeliek szerint a ravatalozóul is szolgáló sírbolt falára elhelyezett táblákat már régebben ledobálták a kriptába. Minden valószínűség szerint itt van eltemetve Jaross Móric is, aki Koltán halt meg 1903-ban.
Bona: Hf II. 126

Jármay Ármin, honvéd hadnagy
Ipolytő/Sáhy, temető

A temető kapuján belépve azonnal balra fordulunk, és a sírkert bal sarkában, gazdasági épületek mellett találjuk meg Jármay Ármin szürkegránit-obeliszkjét. A sírt gondozák, kerítéssel övezett, betonnal lefedett. A felirat:

„Jármay Árminné, szül. Mihók Karolina megh. 1901. júl 16-án, élete 69. évében.

Jármay Ármin 1848/49-es honvéd hadnagy nyugalmazott magyar államgépgyári főkönyvelő meghalt 1905. évi szeptember 15-én. Élt 75 évet. Egyet értettünk éltünkben.

Egygyé leszünk az örökkévalóságban!”

Bona: Hf II. 126 [Jármay (Jármay Ármin) Áron]

Jeszenák János, kormánybiztos, vértanú

Pozsony/Bratislava, evangélikus temető

A pozsonyi születésű Jeszenák Jánost a pesti Újépületben végezték ki. A pozsonyi evangélikus temetőben lévő családi sírboltban álló márvány síremlékén, amelyen Jeszenák mellszobra is látható, Gyulai Pál verse olvasható:

„Szerette hazáját
Szívvel, szóval, tettel:
Védte szabadságát
Híven, becsülettel.

Áldozott, szenvedett,
Jutalmát nem kérte,
S nem küzdhetve többé,
Vérpadon halt érte.”

Jeszenszky Sándor, honvéd hadnagy

Vágújhely/Nové Mesto nad Váhom, temető

Bona: Hf II. 138

A temető közepén húzódó hársfasor mentén, a jobb oldalon található síron lévő szürkés, gránitból készült, obeliszkyszerű sírkő. Szövege:

„Kisjeszeni
Jeszenszky Sándor és
Fanny családi sírboltja
1906”

Alatta:
„Koloman Rexa és Júlia
Rexová rod. Kittlerová”

Jeszenszky Zsigmond, honvéd százados

Csejte/Čachtice, temető

Az Etthey Gyula sírja mellett található sírkertben álló kő felirata:

„Folkusfalvi és kisjeszeni Jeszenszky Zsigmond családi sírboltja meghalt 1901-ben.”

Tőle nem messze a Rexa család sírja található. (Ez talán azt bizonyítja, hogy nem véletlenül temetkeztek Vágújhelyen a Rexák a Jeszenszky-sírba.)

Bona: kéz.

Justi Henrik, nemzetőr parancsnok

Pozsony/Bratislava, Szent András-temető

Síremlékét elbontották, alacsony kerítéssel védett sírja a temető jobb oldali részében található. A földre helyezett kőlapon csak a „Justi” felirat olvasható. 1804-ben született és 1878. október 17-én hunyt el. 1850-ben a forradalomban való rész-

vétel miatt haditörvényszék elé állították, és fogságban tartották. Kilenc hónapig folyt ellene a vizsgálat. Egyes adatok szerint meg is írták a vádiratát, de a felségárulást sem sikerült rábizonyítani. 1867-től haláláig, tehát tizenegy évig Pozsony polgármestere volt.

*baráti Huszár Anna
Megh. 1884. november 30-án
Boldog házasságának
27. esztendejében
Szentimrei Károlyi
Miksa
Megh. 1894. év november 26-án, élte 76. évében.”*
A sír körül örökzöld, a faragott kövekre helyezett kerítés öntöttvasból készült.

Bona: Tt 429

Kalmár László, honvéd hadnagy

Rozsnyó/Rožňava, temető

A sírkertet pártázott faragott kőoszlopok veszik körül. Elöl lánc. Ledőlt sírjel, rajta:

*„Jászberényi Kalmár
Lászlóné, Pelech Auré-
lia*

*szül. 1837. júl. 12,
megh. 1887. ápr. 2”*

Másik sírjel:

„Kalmár László”

A szöveg többi része a ráfutott borostyántól olvashatatlan.

Keill Antal, honvéd főhadnagy

Lőcse/Levoča, régi temető

A feketemárvány-síremlék a Zsedényi-kripta előtt található. A sírhant már itt sem látható. A síremlék szövege:

*„Keill Antal
1848/49 honvéd fő-
hadnagy*

Szepes vármegye alispánja

Született 1822. január 4-én

Meghalt 1893. január 20-án”

Kaposi György, honvéd hadnagy

Jablonca/Silická Jablonica, temető

*„Itt nyugszik Kaposi György református lelkész és esperes és honvéd hadnagy, született 1829-ben, meghalt 1901. április 6-án
Áldás poraira!”*

Bona: Hf II. 170

Kerepessy Bertalan, közhonvéd

Kerepessy Ferenc, közhonvéd

Gömörpanyit/Gemerská Panica, temető

A falu mellett elhaladó főút jobb oldalán lévő temetőben meszsiről látszik az a gránitobeliszk, amely alatt két nyegvennyolcas honvédtüzér pihen. Rendezett sír, öntöttvas korláttal kerítve. Az obeliszk műkö talapzaton áll. A sírfelirat szövege a következő:

„Itt nyugszik Kerepessy Ferenc 48/49-es hon-

*véd-tüzér,
m. h. élte 73. évében*

Károlyi Miksa, alezredes

Pinc/Pinciná, temető

A hegyoldalban lévő sírkertben, két fenyőfa alatt van a sírja Károlyi Miksának. A kő kopott, mohás, csiszolt gránit. A felirat szövege:

„Itt nyugszik szentimrei Károlyi Miksáné,

Kerepessy Bertalan
 48/49-es honvédtüzér
 m. h. élte 76-ik évében.
Béke legyen hamvaik felett.”
 A követ Simon F., Miskolc készítette.

Klimkovics Gábor, tűzmester
 Kassa/Košice, köztemető

A feketemárvány-síremléken kopott az aranyozás, csak nehezen olvasható a felirat:
„Klimkovics Flóris szobrász
**1831. márc. 31*
†1907. nov. 24.
Klimkovics Gábor
ny. cs. és k. kapitány a
Felsőmagyarországi
Múzeum
alapítója és igazgatója
1831. márc. 24. – 1891.
május 6.

Az emlékkő hátlapjára vésett 1848–49-es, 1859-es, 1864-es, 1866-os évszámok magyarázatát a sírvers adja meg:

„Huszonhatszor szállt a csatába
A szabadág védelmére,
Örök babért szerzett néki,
Négy háború ömlő vére,
S midőn kardját már levette,
Nem pihent meg szíve, karja,
Áll a nagy mű, mely emlékét
Az időnek álltaladja.”

Klimkovics Gábor a Lapinszky-féle 4. gyalogútegénél volt tűzmester.

Klobusiczky János, a kassai toborzó bizottság tagja

Kassa/Košice, Rozália-temető

Az oszlopban végződő síremlék a Tordasy-kripta előtt található. Az alsó részbe helyezett fehér kő felirata:

„Zétényi
gróf
Klobusiczky
Nep. János
**1806, †1874”*

Kollár János, honvéd hadnagy
 Besztercebánya/Banská Bystrica, evangélikus temető

A templomtól nem messze egy terméskő alapra állított fekete márvány, obeliszkyszerű síremlék. Készítette Horn Lajos.

Felirata:
„Kollár Jánosné, született Horcsek Hermin Katalin
1842. szeptember 22–
1900. december 18
Kollár János
1827. március 25–

1907. április 4”
 Bona: Hf II. 247

Kolmár József

Pozsony/Bratislava, Szent András-temető

Pápai diák korában Petőfivel és Jókaival együtt tagja volt az önképzőkörnek. 1843-ban Pozsonyban Záborszky-nál Petőfivel együtt másolta az országgyűlési tudósításokat, majd 1848-ban a koronázó városban nemzetőrnek állott. 1847-ben Batthyány Lajos mellett teljesített szolgálatot. Később Kossuth Hírlapjának a korrektora lett. Sírja a temető közepe táján található, a bejáratától a hátsó rész felé haladva, a jobb oldalon. A hant már nincs meg, a téglalap alakú emlék szarkofág-utánpótlásban végződik, amelyen ülő műzsa látható. A síremlék felirata:

„Kolmár József
író, költő, címz. gimn. igazgató
Petőfi Sándor barátja
1820–1917

Ezt az emléket a Csehszlovákiai Magyar Tudományos,
Irodalmi és Művészeti Társaság támogatásával
hozzátartozói és barátai emelték.”

Konkoly-Thege György, közhonvéd
Barsendréd/Ondrejovce, temető

A temető parkszerű részében, ám kissé elhanyagolva áll Konkoly-Thege György sírja. A süttői mészkőhöz hasonló sírkövön a következő szöveg olvasható:
*„Konkoly-Thege György 1848-ban volt önkéntes honvédtüzér
Szül. 1831. oct. 25-én
Megh. 1866. oct. 5-én
Béke hamvaira!”*

Kovács Sebestény József, lelkész
Ipolypásztó/Pastovce, temető

A műút mellett található temetőben, hatalmas hársfa alatt van a szürkés gránit, amelyen ez olvasható:
*„Itt nyugszik az Úrban
Kovács
Sebestény József
Az ipolypásztói
ev. ref. gyülekezetnek
53 éven át volt lelkész
esperese,
a Ferencz József rend
lovagja.
Született 1804. ápr. 24.
Mehalt 1884. ápr. 21.
Béke Hamvaira!”*

*Özvegy Kovács
Sebestény Józsefné
szül. Farkasdy Zsuzsanna.
Született 1824. nov. 5.
Mehalt 1894. nov. 30.”
Zalabai: Msza 211*

Krascsenits Kálmán, honvéd főhadnagy
Pozsony/Bratislava, Szent András-temető
A parkszerű temető Duna utca felé eső oldalán található csiszolt, sötétszürke gránit sírkövön a következő felirat olvasható:
*„Itt nyugszik
Töbör-éthei*

*Krascsenits Kálmán
1848–49 honvédfőhadnagy
1829–1894.*

*Neje, szül. nagy-budafai
Vermes Mária
1841–1901.
és fiuk töbör-éthei
Krascsenits Sándor,
végzett jogász
1859–1882.*

Áldás és béke lebegjen a drága halottak hamvai felett!”

Bona: Hf II. 314

Kriston Lajos, nemzetőr kapitány

Lévárt/Strelnice, temető

Egymás mellett álló két sír. A hant eltűnőfelében, a homokkő felirat már alig olvasható.

*„Csáti Kriston Lajos
hamvainak hálás tiszteltet jeléül könyörgő
gyermekai.
1805–1855
Áldás hamvaira.”*

Kriston László, közhonvéd

Lévárt/Strelnice, temető

A szomszéd sír:
*„Csáthi Kriston László
Gömör és Kishont vármegye főpénztárnoka.
Született 1831. március 20, meghalt 1890. febr. 13
Béke hamvaival.”*

Kubinyi Albert, honvéd főhadnagy
Eperjes/Prešov, köztemető

A temető falához épített klasszicista sírbolt, romos állapotban,

a feliratok kőtáblái megrepedtek, a feliratok alig olvashatók.

A bal oldali egyik tábla felirata:

„Felső kubinyi és deménfalvi
Kubinyi Albert
1828–1909.”

Bona: Hf II. 329

Kubinyi József, honvéd
Kövecses/Štrkovec, temető

Betonalapon nyug-
vó kovácsoltvas kerítés-
sel körülvett sírkert.
Benne terméskövön
nyugvó feketemár-
vány-obeliszk.

Felirata:
„Itt nyugszik
felsőkubinyi és dé-
ményfalvi
Kubinyi József
Született 1832. jún. 4
Megg halt 1906. február 6
Mint jó hazafi küzdött

1848-ban a szabadságért,
mint családfő fáradhatatlan
volt annak jólétét biztosítani,
fényét emelni.

Kegyelettel őrizzük emlékét
és követjük példáját
önzetlen törekvésében
mély gyászt öltött utódai.
Áldás és béke lengjen porai felett.”

Kucséra József, közhonvéd

Pozsonypüspöki/Podunajské Biskupice, köz-
temető

A bejáratától indulva
kissé balra és hátra ta-
láljuk a lengyel száрма-
zású egykori honvéd
sírját. Az emlék alsó ré-
sze homokkő, a ráil-
lesztett kereszt gránit,
a kereszten corpus. Az
alsó részbe illesztett fe-
hérmárvány-tábla szö-
vege:

„Itt nyugszik
Istenben boldogult
Kucséra József
Született 1814.
Megg halt Januarius 13 1876
Esztendőben.”

Kürthy István, huszár ezredes
Kolta/Kolta, katolikus templom

A templom
sekrestyéjében
található az az
emléktábla,
amelyen a temp-
lom kriptájába
eltetett egy-
kori honvédtiszt
adatait találjuk.
A vörösmár-

vány-tábla szövege a következő:

„Fajkürthi és kolthai
Kürthy István
a Bocskay huszárok ezredese dandárparancsnok
* 1820 aug. 2. † 1898 okt. 27.
Neje
Jagosellói
Greguss Mária
* 1824 dec. 8. † 1899. ápr. 16.”

A templom bejáratánál ma is látható az a szo-
bor, amelyet Kürthy István állíttatott „1856. de-
cember 8-án, a Magyarok Nagy Asszonya iránti
kegyelemből”. A faluban eléggé romos állapotban,
de még áll Kürthy István egykori kúriája is.

Bona: Tt 470

Laube Antal, honvéd hadnagy
Királyfia/Kráľovianky, temető

Somorját elhagyva, a
Dunaszerdahely felé
vezető főút bal oldalán,
még a Pipagyújtó em-
lékhely előtt találjuk a
kis temetőt. A kert kö-
zepén áll a keresett sír-
emlék. Felirata:

„Laube Antal nyug. cs.
kir. gőzhajózási áll.
főnök. 1848–49-iki
honvéd tüzérhad-
nagy, 1817–1911

Könnyű legyen neked
a föld!

Örök emlékül emeltette özvegye, Stentzel Anna”

Bona: Hf II. 366

Leszkay Károly

Nagymagyar/Zlaté Klasy, temető

A temető közepén gondozott környezetben
található szürkegránit-obeliszk felirata a követ-
kező:

„Nyírbátori
Leszkay Károly
1848–49. honvéd
hadnagy
1825–1905
és neje
ludányi és csomai
Bay Zsuzsánna
1834–1917”
Bona: Hf II. 386

Leustach Mihály

Losonc/Lučenec, köztemető

A hant kövel kirak-
va, a síron öröközöld.
Ápolt sír. A feketemár-
vány-obeliszk felső ré-
szében fehér faragott
címer. A felirat:

„Zolnai
Leustach
Mihály

1824–1891”

Az alatta lévő felirat:

„Harcban s békében
hazáját szolgálta.
Küzdött a nemzet
szabadságharcában
s munkálta javát mint
Zólyom vármegye alispánja.”

Lejebb:

„A hitvesi kegyelet
állítja ez emléket!”

Lévay László, honvéd százados

Komárom/Komárno, köztemető

A honvédtiszt sírkö-
ve a komáromi temető
középső bejáratának
közelében, a katolikus
temetőben, a temetőfal-
nál, a negyvennyolcas
honvédemlék mellett
található.

A süttőimárvány-sír-
emlék felirata a követ-
kező:

„Itt nyugszik
Kisszecsei
Lévay László

1848/9-iki honvéd százados
és kir. telekkönyvvezető.

Élt 72 évet

Meghalt

1887. április 15-én

Béke poraira.”

Bona: KLk 337

Liptay Ferenc, honvéd alezredes

Szielnic/Liptovská Sielnica, temető

Az útról látni a halot-
tasházat, mellette a
domboldalban a te-
mető, mely a falutól je-
lentős távolságban, a
Liptovská Mara vízdűz-
asztó partján található.
Évszázados hársak alatt,
megdőlve áll Liptay Fe-
renc mohás, fehér sír-
köve, még a hant is ki-
vehető. A szövege a kö-
vetkező:

„Franz Liptay

uh. kral. honvédskey plukovník.

* 9/3 1814

† 8/7 1881

Pokoj prachu jeho!

(Franz Liptay magy. kir. honvéd ezredes, Béke
poraira)

Bona: Tt 482

Ludvig János, 48-as képviselő

Szepesbéla/Spišská Belá, temető

A temető falához
épített díszes sírbolt. A
falazott boltív alatt van
az emlékoszlop, mely-
nek felső részén a Lud-
vighot ábrázoló réz
dombormű található,
lent zászlóhoz vagy
pajzshoz hasonló réz
dombormű. A sírbolt
feújításra szorul. A fel-
irat:

„Ludvig János

A késmárki kerület

1869/70-iki

országgyűlési képviselőjének

1848/49-ben volt követnek

és kormánybiztosnak emlékéül

emelték polgártársai.

Született Bélán

1812. május 12-én

*Meghalt Budapesten
1870. július 11-én*

Madách Imre, nemzetőr, költő

Alsósztrégova/Dolná Strehová, a Madách-kastély parkja

Madách Imre kastélyától pár száz méternyire, a megcsonkított kastélypark végében található *Az ember tragédiája* költőjének sírmléke. A kastélyból gyalogosan indulva, az iskola épülete előtt elhaladva betonlapokkal kirakott út vezet az emlékműhöz. Nem könnyű rátalálni, de az aszfaltozott úton kocsival is eljutunk hozzá, ha a templom előtt jobbra tartunk.

Madáchot eredetileg a községi temetőben található családi sírboltban temették el. A költőt 1936-ban helyezték át végleges nyughelyére, a ma is látható sírkamrába. A sírbolt fölött Rigele Alajos bronzból és travertínóból készült 8,6 méter magas, *A szárnyaló Ádám* című szobra áll. Ádám szobra 3,6 méter, és az emberi létért vívott küzdelem jelképe. A szobrot tartó pillér felső részét Madách bronzból készült domborműve díszíti. A sírmléket 1936. december 19-én leplezték le. Létrehozásában jelentős szerepet játszott a Kisfaludy Társaság és Horánszky Lajos.

Madách Imre, aki maga is nemzetőr volt, az önkényuralom alatt egy politikai üldözöttnek adott menedéket, ezzel váltotta ki a hatalom haragját. 1852-ben elfogták, és előbb Pozsonyban, majd a pesti Újépületben tartották fogva.

Majthényi Adolf, pap

Udvard/Dvory nad Žitavou, kálvária

Az Érsekújvár felől érkező utas már messziről látja a kálvária-dombot. Ennek közepén, a haranglábtól balra található a keresett sír. A gondozott hant fölé állított kő felirata:

„Hálás emlékül Kesseleökei Majthényi Adolfnak, néhai udvardi esperes

plébános, később apát kanonok, mint ezen Kálvária megalkotójának, meghalt 1801. május 14”

Maléter Jenő, honvéd főhadnagy

Lőcse/Levoča, régi temető

A kőfallyal övezett történelmi temető, ahová ma már csak ritkán temetnek, közvetlenül a városfalon kívül található. Az alacsony kovácsoltvas kerítéssel védett sír a temető közepén található. A sírkövet ledöntötték. A hant már elkopott. A sírkő felirata:

„Maléter Jenő

Szül. 1826. ápril. 4-én

Megh. 1890. jún. 26-án”

Bona: Hf II. 436

Markó András, honvéd

Rozsnyó/Rožňava, temető

„Markó András.

Született 1835. nov. 20,

megh. 1882. nov. 10

Legyen áldott a felejtethetetlen férj és apa emléke!

Özv. Markó Andrásné,

szül. Sztehlo Berta

1846. máj. 10–1899.

aug. 21

Áldott a felejtethetetlen jó anyja emléke!”

Tökölly: KiR 221

Markó János, honvéd hadnagy

Rozsnyó/Rožňava, temető

A rozsnyói temetőt a Fő tér bal felső sarkából, a püspöki hivatal mellett kivezető úton haladva találjuk meg a legkönnyebben. A keresett sír felirata:

„Markó János

szül. 1812. márc. 21-én,

elhunyt 1883. november 2-án

Tisztas munka után tértél az égi hazába,

*ahol szerető nő vár, ott egyesülve veled,
s amíg emlékedet az érdem koszorúja borítja,
Tetteidért áldást gyermeki hála rebeg!”*

Máriássy István, huszár főhadnagy
Léva/Levice, köztemető

Fehérmárvány-sírkő, közel a temető kórházzal szembeni, sarki bejáratához.

„Márkusfalvai és batizfalvai

Máriássy István.

1848/49 honvéd huszár főhadnagy.

Vas vármegye nyug. alispánja. Léva város polgármestere.

1830–1901

Áldás és béke drága po-

raira!

Máriássy Istvánné, szül. Hábel Adél

Szül. 1833. jan. 30–megh. 1915. nov. 14”

Bona: Hf II 443

Mednyánszky László, honvéd őrnagy, vértanú
Beckó/Beckov, temető

Faragott kövekkel kerített, gondozott sír, a szép sírkőre borostyán fut.

A felirat:

*„Mednyánszky László
hazájának vértanúja*

** 1819. június 26*

† 1849. június 5”

Mednyánszky László sírját hosszú éveken át a Horkán (Hôrka nad Váhom) élő Piller Györgyné Pécsi Fruzsina családja gondozta. Mondhatni, hogy ők mentették meg az enyészettől. Az utóbbi időben a Pro Patria Honismereti Szövetség szervezésében hazai és magyarországi iskolák diákjai is segítik őket ebben a munkában.

Bona: Tt 503

Megela András, közhonvéd

Mátyóc/Matovské Vojkovce

A temető közepén, a nagykereszt közelében található az öntöttvas kerítéssel védett, rendezett sír. Az öntöttvas kereszt alsó felében pajzszerű

táblán a következő szöveg:

*„Itt nyugszik Megela
András
mátyóci gör. kath. lel-
kész.*

*1848/9. évi harcz 9-ik
zászlóalj honvéde,
meghalt életének 44-ik
lelkipásztorkodásá-
nak 15-ik*

*1873-ik év ápril. 11-
én.”*

Meszlényi Jenő, honvéd ezredes

Pozsony/Bratislava, Szent András-temető

Kossuth Lajos sógorának, a volt komáromi térparancsnoknak sírja a temető betonfalánál található. A síremlék már nincs meg, azt a temető melletti út építéskor elbontották, a kőből készült fedőlappal azonban megvan. Előtte az örökzöld alatt rálelünk arra a lapra is, melyre a „Meszlényi” nevet vésték. A Szent András-temetőben egyébként az ügyeletes mindig készségesen eligazítja az idegent.

Bona: Tt 510

Méhes Károly, nemzetőr, pap

Nagyfödemes/Velké Úlany, temető

A földemesi temetőre a település főutcáján haladva, a művelődési ház közelében találunk rá. A főbejáraton belépve, jobbra, a temető végébe tartva rálelünk a keresett sírra. A fekete márványból készült kereszt felirata a következő:

*„Itt nyugszik Istenben
boldogult főtisztelendő
nyéki Méhes Károly,
ker. esperes, nagyfödé-*

mesi plébános 48-as nemzetőri kapitány.

Meghalt 1902. január hó 21-én életének 74-ik, áldozó papságának 50. évében.

*Áldás és béke lengjen drága porai felett!
Ámen!”*

Mike Károly, honvéd százados
Komárom/Komárno, katolikus temető

A síremlék a katolikus temető bejáratától balra, a fal mellett, a honvédemlék mögött van. Sírkövén a következő felirat olvasható:

*„Itt nyugszik
Mike Károly
1848/49-iki honvéd
űtegparancsnok.
Szül. 1814.
Megh. 1872.
Béke hamvaira!”*
Bona: KLk 412

Mikoványi Károly, honvéd alezredes
Trencsén/Trenčín, temető

Megrongált vaske-
rítéssel övezett, futó-
növényekkel benőtt
sírkert, szürkegránit-sír-
emlék. Felirata:

*„Brezsnóbányai Miko-
vényi Károly 1848/49-
es szabadságharcbeli
honvéd alezredes dan-
dárparancsnok 1813-
1898 és neje
Burg Franciska 1816-
1904*

*Szerette hazáját szív-
vel, szóval, tettel,*

Védte szabadságát híven becsülettel.

Áldozott, szenvedett, jutalmát nem kérte,

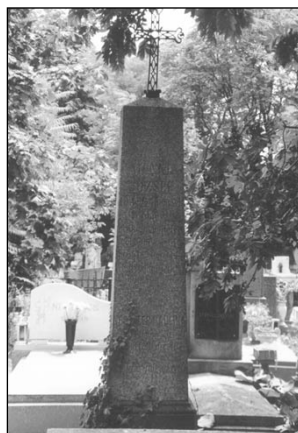
S nem küzdhetve többé, mankóval beérte.

Megsebesült Csornán 1849. jún. 13”

Bona: Tt 518

Munkl József, honvéd őrnagy

Komárom/Komárno,
katolikus temető

*„Munkl József 1848/9-
es honvéd őrnagy örök
nyughelye.*

*Született 1805. novem-
ber 1-jén, elhunyt
1887. május 14-én*

*Felejtethetlen jó férjé-
nek szomorodott szívű
síríg gyászoló özvegye
és neje született*

Nesztler Paulina”

Nagy Rátz József, nemzetőr
Nagygyer/Velký Meder, református temető

A temető közepén
található sír gondozott,
kovácsoltvas kerítéssel
vették körül. A szürke
követ újracsiszolták, a
feliratot újrafestették.
Szövege:

*„Itt nyugszik
nemes
Nagy Rátz József
A nemességnek több
évig
volt hadnagya,
később város bírása*

*megh. 1878. deczemb 3-án
életének 70-ik évében*

*Ki örömet és nyugalmat
lelkemnek teremtettél,
te itt nyugszol csendes sírban,
míg bús lelkem árván él.
Csak egy remény vigasztalja
rideg életem napjait,
hogy egy boldogabb hazában
kedves férjem, látlak még.
Emelte hűsége jeléül
gyászoló özvegye
Nms. Nagy Johanna
mellette nyugszik
Nms. Rátz Domonkosné
született Nagy Johanna asszony
Élt 88 évet Meghalt 1909. aug. 17.”*

Nedeczky Flóris, honvéd százados
Érsekújvár/Nové Zámky, temető

Az új ravatalozó
mögött, egy nagy fa
mellett dupla, műkö-
vel lefedett sírbolt, a
sírkő viszont szép, csi-
szolt szürke gránit. Az
obeliszk szövege:
*„Nedeczei és lábatlani
Nedeczky Flóris
1848/9-iki honvéd szá-
zados,
a hercegprímási ura-
dalmak nyugalmazott
főügyésze.*

*Meghalt 1900. február 28-án, munkás életének
88. évében.*

Áldás poraira!”

Bona: KLk 435

Nedeczky Géza, honvéd hadnagy
 Palást/Plášťovce, evangélikus temető

A falu főutcáján végighaladva bal kéz felől lelünk rá a temetőre. Elhanyagolt területen van a keresett sír. A második kapun kell bemenni. Koszos fehér sírkövön találjuk meg Nedeczky Géza nevét. 1893. szept. 17-én halt meg Paláston. A sírkövet egy budapesti kőfaragó készítette.
 Bona: Hf II. 566 (Gyula)

Nehrer Mátyás, nemzetőr
 Rozsnyó/Rožňava, köztemető

A temetőkert bal hátsó részében egy dombon található az öntöttvas kerítéssel védett kettős sír. A kerítésen kívül két oldalt egy-egy magas fa található. A jobb oldali sírban nyugszik Nehrer Mátyás 48-as nemzetőr. A kőobeliszk teteje pártázott kiképzésű. A nemzetőrré és feleségére vonatkozó felirat:

„Nehrer
 Mátyásné
 született:
 Fekete
 Karolin
 *1825. okt. 23.
 † 1865. febr. 12.

Nehrer
 Mátyás
 *1825. febr. 12.
 † 1895. febr. 12.”

Novelly Sándor, számvevő hadnagy
 Kassa/Košice, Rozália-temető
 Obeliszkyszerű sírköve a Novelly-kripta mellett található. A nehezen olvasható feliratból kiderül:

„Novelly Sándor
 kir. Tanácsos a Fer. Józs.

rendjel lovagja keresk.
 kamarai Elnök
 *1826 † 1897”

A hozzáférhető adatok szerint február 23-án született és augusztus 8-án hunyt el. Elképzelhető, hogy a sírboltban nyugszik Novelly József (Antal István) honvéd hadnagy, aki később Kassa német nyelvű lapjának a szerkesztője lett.

Bona: hf II. 586–587

Obell József, honvéd őrnagy
 Komárom/Komárno, katolikus temető
 A süttői mészkő síremlék a temető bejáratától

balra, a temetőfal mellett, a 48-as emlékmű mögött található. A sírkövet a komáromi Múzeumbarátok Körének tagjai és a komáromi ló-kálpatrióták mentették meg. A temető melletti lakótelep építési munkálatainál, egy munkagödörben leltek rá, s szállították mostani helyére. Felirata:

„Itt nyugszik
 Obell József
 volt honvéd-őrnagy
 sz. 1798. febr. 7-én
 meghalt 1870. dec. 7-én.
 Béke hamvainak”

Bona: Tt 547

Ocsovszky Vilmos, huszár főhadnagy

Selmecbánya/Banská Štiavnica, evangélikus temető

Az egykor gazzal, orgonabokrokkal sűrűn benőtt sírt minden évben (a többi selmeci honvédsírhoz hasonlóan) a történelmi-honismereti tábor diákjai tisztítják meg. A temető felső részében álló, vaskerítéssel védett győ-

nyörű, obeliszkyszerű követ a polgármesteri láncsal övezett Ocsovszky Vilmos mellé domborműve díszíti. A homokkőre erősített tábla felirata:

*„Ocsovai
Ocsovszky Vilmos
Selmecz Bélabánya
szab. kir. bányavárosok
polgár-mestere.
48/49 honvéd huszár főhadnagy
kir. tanácsos s a
Ferencz József rend lovagja.
1828–1895”*

A sír a helyi jegyzékben a 466-os számot viseli.

Olgyay Gyula, honvéd hadnagy
Olgya/Oldza, temető

Kővel kerített, gondozott hant, a fekete-márvány-sírkövön olgyai Olgyay Károly és olgyai Olgyay Károlyné, szül. kisjókai Takáts Klára neve mellett található az

*„Olgyai Olgyai Gyula
1848/49 honvéd hadnagy és pozsonyi
hites ügyvéd * 1829.
szept. 15 † 1900. júl. 10*

*és olgyai Olgyay Gyuláné
szül. Tutschek Antónia
* 1843. szept. 10 † 1911. ápr. 7
Tutschek Anna
1843–1926”* felirat is.
Bona: Hf II. 601

Ollik Pál, honvéd százados
Selmecbánya/Banská Štiavnica, evangélikus temető

Terméskő alapra állított kovácsoltvas kerítés. A kerítésen belül két sír. Az 581-es számmal jelzett sírban fekszik Ollik Pál 48-as honvédtiszt. Felirata:

„Ollik Pál ügyvéd emlékére. Született Bakabányán 1818. júl. 28, megh. Selmecbányán 1890. december 8 Béke poraira.”

A Kufsteint is megárt Ollik Pál (Szlávy Józseffel együtt raboskodott ott) volt az, aki 1859-ben felvette a selmeci honvédszobor javára történő adakozás gondolatát.

Bona: kéz.

Ordódy István, honvéd százados
Bagota/Bohatá, temető

A síremlék felső része, egy kereszt (ezt a régebbi képekről lehet tudni) már hiányzik. A fehér, mohás kőn nagyon nehezen olvasható a következő szöveg:

*„Ordódi és
alsó-lieszkői
Ordódy István
Meghalt életének 55.
évében
1874. február 22-én*

*A felejthetetlen jó férjnek
és áldott atyának
kesergő neje és hálás gyermekei.*

*Mi az életben téled fennmaradt,
ím e sírhantok földik itt!*

De a lelkek, kik egymást szeretik”
(itt egy olvashatatlan sor következik)
Bona: KLk 449

Ordódy Kálmán, honvéd őrnagy
Bagota/Bohatá, temető

*„Itt nyugszik
ordódi és alsó-lieszkői
Ordódy Kálmán
kir. miniszteri
osztálytanácsos
megh. életének 57-ik
évében
1871. december 14-én.*

*A felejthetetlen jó férjnek
emeli ez emléket
gyászoló özvegye.”*
Bona: Tt 548

Ordódy Pál, képviselő
Bagota/Bohatá, temető

Sírja közvetlenül a templom mögött van. A fekete csiszolt kő felírta a következő:

„Ordódi és rozson-mitici

Ordódy Pál
volt M.K. közlekedési
miniszter
V.B.T. Tanácsos, a
Vaskorona 1. Rendű
Lovagja
s a Felső Ház Tagja
1822–1885”

Ordódy Sándor, honvéd főhadnagy
Nagymálas/Velký Máláš, temető

A kaputól és a holtasháztól balra, fűvel benőtt területen található négy síremlék közül a keresett szemben állva jobbról a második. A tetején keresztben végződő gránit sírkő felírata két faragott oszlop között olvasható:

„Itt nyugszik
ordódi és alsó-lieszkői
Ordódy Sándor
Szül. 1813. október 8
Megh. 1870. június 30
És leánya
Ordódy Ida”

Bona: Hf. II. 607

Ormay Ármín, honvéd főhadnagy
Selmečbánya/Banská Štiavnica, evangélikus temető

Kovácsoltvassal kerített sír a temető közepén. A 348-as sorszámmal ellátott gránit síremléket időnként a selmeci történelmi tábor diákjai felújítják, kitakarítják. A sírfelírat:

„Ormay Ármín
főgymnas. tanár
1848–49-i honvéd
főhadnagy
szül 1825.

megh. 1882.

Ormay Árminné

szül. Rozsnyavszky Éva

megh. 1883.

Béke hamvaikra!”

Bona: Hf 608 (eredetileg Auffenberg)

Papp Gábor, honvéd százados
Komárom/Komárno, köztemető

A sérült, fehér emlékkő kerített, örökzölddel benőtt síron található. A felirat szövege a következő:

„Vönöczki
Papp Gábor
dunántúli evang. ref.
Püspök
rév Komáromi lelkész
és a magyar főrendiház tagjának a tántoríthatatlan hazafi és szabad-

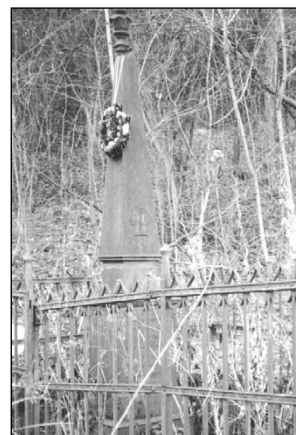
sághősnek
a szabadelvűség önfeláldozó
bajnokának és a felebaráti
szeretet legbuzgóbb apostolának
emelte a rév Komáromi evang.
reformát. egyház közössége.
1827–1895”

Bona: KLk 456

Pál György, közhonvéd

Gömör/Gemer, a falu feletti egykori temető

Szinte az utolsó sír a ma már inkább bozotosnak nevezhető egykori temetőkertben a falu feletti hegyoldalon. A sír körül kovácsoltvas kerítés van. Öntöttvas síremlék, amelyből a falu másik temetőjében rengeteg található. A csúcsán lévő dísz letörve, a dísz visszaszúrva eredeti helyére. A síremléken szomorúfűz dombormű található.

„Itt nyugszik Pál György
1848/49-es honvéd.

Született 1825. április 17, megh. 1886. június 15-én.
Béke legyen drága porai felett.”

Pálffy Károly, honvéd százados
Nemesócsa/Zemianská Olča, temető

A temető bejáratától elindulva egy kis domb tetején áll a szürkegránit-emlékkő, amely előtt már nincs hant. A kő felirata a következő:

*„Tolna Szentgyörgy-Bereghi
Pálffy Károly sírja
1816–1888”*

Bona: FEH, kézirat
(Pálffy Károly, ref.
1888. aug. 1, százados)

Pancaldi Gyula, honvéd hadnagy

Selmechánya/Banská Štiavnica, a Havas Boldogasszony-templom melletti temető

A temetőkapun belépve balra azonnal feltűnik a homokkőből készült síremlék, amelynek négy oldalára világos, csiszolt mészkőből készített lapot fogattak fel. Az egyik tábla szövege a következő:

*„Itt nyugszik Istenben
Pancaldi Gyula
szül. 1827. megh. 1886.
és leánya
Faller Károlyné
Pancaldi Irma
szül. 1863. megh. 1891.
Béke hamvaikra!”*

Bona: Hf II. 630 (Pankoldy)

Pathó Pál, nemzetőr

Szőgén/Svodín, temető

A valószínűleg sőtői mészkőből készült, tetején kereszt alakban végződő egyszerű sírkövet a bejáratától a temető közepe felé indulva könnyen megtaláljuk. A Petőfi-vers negatív hőse a szőgyéni nemzetőrök parancsnoka volt. A sírfelirat:

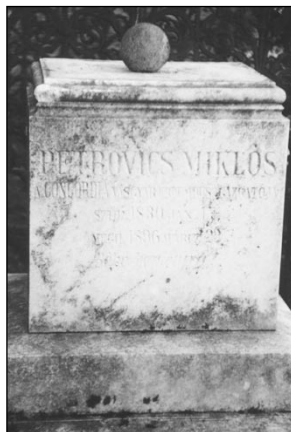
*„Itt nyugszik
Istenben boldogult*

T. Pathó Pál úr.

*Meghalt April 28-dik napján
életének 62-dik évében. 1855.”*

Petrovics Miklós, közhonvéd

Csetnek/Štitník, temető

A parkszerű sírkertben nem nehéz rábukkanni a keresett sírra. A gyönyörű kovácsoltvas kerítésen belül ledőlt a síremlék.

*„Petrovics Miklós
a Concordia vasgyár
érdemdíjs igazgatója,
szül. 1830. január 17,
megh. 1896. március
23
Béke hamvaira.”*

Petrovics önkéntes honvédként vett részt több emlékezetes csatában. Világos után befejezte tanulmányait és polgári hivatást választott.

Péch Antal, kormánybeosztott, selmeci akadémiai tanár

Selmechánya/Banská Štiavnica, evangélikus temető

Aki Szélakna felől érkezik a városba, még a Piargi kapu előtt észreveszi a bal kéz felől lévő evangélikus temetőt. Péch Antal családi sírkertje az útról is jól látható helyen, karsú fenyők alatt látható. Az öntöttvas kerítéssel övezett sírkertben négy követ találunk. Az egyik a következő szöveg olvasható:

„Péch

Antal

*miniszteri tanácsos,
ny. bányagazgató stb.*

Szül. 1822. jún. 14.

Megh. 1895. szept. 18.

*Nemeslelkűséged, önzetlen
hazafiságod s becsületes
munkásságod emléke
élni fog örökké.”*

Péch Antalt a Magyar Királyi Kamara 1848-ban Budára, az első magyar pénzügyminisztériumba rendelte. A szabadságharc alatt beosztott volt a

kormány mellett. 1849-ben megbízást kapott a körmöci pénzverő gépek Debrecenbe történő átszállítására. Selmezbányán utcát neveztek el róla.

Pfeiffermann József János, honvédtiszt
Nagytapolcsány/Topolčany, temető

A szürke kőkereszt a temető nagykeresztjéhez közel található. Hant nincs.
„Pfeiffermann József János 48-as honvédtiszt
született 1827. augusztus 27
Mehalt 1894. február 1
Édes legyen álmod, jó férj és apa voltál.
Könnyű legyen e föld, amelyért harcoltál.

Pfeiffermann Anna 1830–1925”

Platthy Antal, honvéd százados
Fülel/Filakovo, temető

Losonc felől érkezve a falu elején találjuk a temetőt. Középe táján, az útról jól észrevehetően kitűnik a terméskő alapra helyezett feketemárvány-sírkő, amelynek a felirata:

„Platthy Antal
1848/49 honvéd százados
1828–1907”

Platzer Jenő, közhonvéd

Selmezbánya/Banská Štiavnica, evangélikus temető

A temető bal oldali részében, a domboldalon találjuk a kőalapon nyugvó, alacsony vasráccsal kerített sírt. A gránitoszlopon a következő felirat olvasható:

„Platzer Jenő
Nyug. kir. számtanácsos
48-as honvéd
1828–1909
Platzer Franciska

1832–1914
Béke poraikra!”

Podhradszky István, nemzetőr százados
Komárom/Komárno, katolikus temető

A kereszt alakban végződő süttői márványból készült emlék felirata:
„Az üdv e szent jele alatt
Várják a boldog feltámadást
Podhradszky István
Komárom városi
1848/49 nemzetőrség százados parancsnoka
s az 1. takarékpénztár igazgatója.

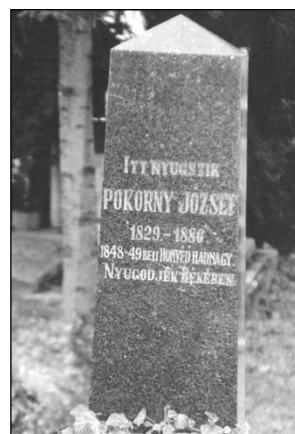
Élt 73 évet. Meghalt május 5-én 1882-ben
Podhradszky Istvánné, szül. Koch Anna
élt 56 évet
meghalt jún 26-án 1882-ben
Béke hamvaikra!”

Pokorny József, honvéd hadnagy

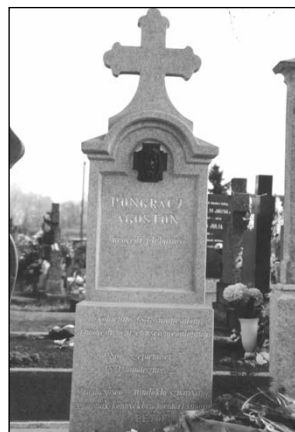
Losonc/Lučenec, köztemető

Örökzölddel befürtött sírhant, amelyen csiszolt szürkegránit-sírkő található a következő szöveggel:

„Itt nyugszik
Pokorny József
1829–1886.
1848–49-ben honvéd hadnagy.
Nyugodjék békében.”

Pongrácz Ágoston, nemzetőr, pap

Negyed/Neded, katolikus temető

Világos, a csúcsán kereszt alakban végződő, díszes, csiszolt gránit sírkő a temetőkápolna közepében. Frissen aranyozott felirata:

„Pongrácz Ágoston
negyedi plébános
Iskolaépítő. 1848 májusában

*a negyedi nemzetőrség megalapítója.
1806. szeptember 3.
1871. augusztus 29.
Mi a dicsőség? Tündöklő szívárvány.
A napnak könnyekben megtört sugara.
Petőfi*

Pongrácz Kornél

Liptószentmiklós-Andrásfalva/Liptovský Mi-

kuláš-Ondrašov, elhanyagolt, régi temető

A bejárathoz szinte a legközelebb álló, kissé megdőlt, eredetileg fehér sírkő. Rajta hosszas szemlélés után a következő szöveg olvasható: „Szentmiklósi és óvári Pongrácz Kornél született 1820. nov 13-án, meghalt 1899. április 2-án

Béke hamvainak!”

Pongrácz Lajos, nemzetőr

Felsőtúr/Horné Túrovice, a templom melletti sírkert

A világos kőből készített emléket felújították; felirata szerint a Pongrácz család sírboltjában Pongrácz Istvánon és nején, született Okolicsányi Klárán, valamint testvérein: Gyulán, Sándoron és Márián kívül itt nyugszik:

„Pongrácz Lajos író, helytörténész 1815–1899”

Az emléket Pongrácz Anna emelte. Pongrácz Lajos a reformkor kiemelkedő alakja volt Hontban. Cikkei Kossuth Pesti Hírlapjában jelentek meg, majd lapot indított megyéjében. 1848 őszétől Kossuth pénzügyminisztériumához került titkárnak.

Pongrácz Sebestyén, közhonvéd

Buzita/Buzica, temető

A szabadságharc 145. évfordulója alkalmából a település önkormányzata és a Csemadok helyi szervezete felújította az egykori honvéd síremlékét. A szürke gránitkő felirata a következő:

„Itt nyugszik

Szentmiklósi és óvári Pongrácz Sebestyén meghalt 1875. márczius 10

élt 81 esztendő béke hamvaira.

A IX. vörössipkás zászlóalj honvédje”

Az emlék környéke bazaltkővel van kirakva. A síremlék elé a földre helyezett tábla szövege:

„Az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc emlékére 1994 Béke poraikra!”

Pusztelnik Frigyes, honvéd ezredes

Újbánya/Nová Baňa, temető

A Hodrus-völgyi harcban megsebesült és parasztszekéren Újbányára szállított Pusztelnik alezredes Újbányán halt meg. Sírja a temetőben egy, feltehetőleg a síremlék elkészültekor ültetett, ma már védett borostyán alatt található. A fává terebélyesedett növény teljesen beborítja és óvja az emléket. A homokkő emlékmű négy oldalába vörös süttői márványból készült lapot illesztettek. Ennek felirata:

„Pusztelnik Frigyes, volt ezredesnek honfitársai.

2. oldal:

Súlyosan megsebesítettett

A hodrusi völgyben

1849. évi január 22-ik napján

vívott küzdelemben.

3. oldal:

Halálos sebében meghalt Újbányán

1849. évi január 26. napján

4. oldal:

Eltemettetett 1849. évi január 28-ik napján

Béke hamvainak!”

Bona: Tt 586

Raisz Ede, honvéd hadnagy
Eperjes/Prešov, köztemető

A temető bejáratától jobbra, a második sorban található a képen kissé megdőltnek látszó, azóta már eldőlt szürkegránit-síremlék, amely alacsony vaskerítéssel övezett sírkertben áll. A sír elhanyagolt. A kövön ez olvasható:

„Raisz Ede
Nyugalmazott I. oszt.
állami főmérnök
1848/49-iki honvéd hadnagy

*1823

† 1908

Nyugodjék békében!

A másik oldalon:

Raisz Edéné

született

Boelke Ida

*1828.

† 1904

Áldott legyen emléke!”

Bona: Hf III. 13

Raisz Keresztély, nemzetőr

Körtvélyes/Hrušov, a faluba vezető út bal oldalán található gyümölcsös

Raisz Keresztély, a szoroskői műút építkezésének főmérnöke, a Király-féle atlasz szerkesztője, az aggteleki cseppkőbarlang első föltérképezője, Bartholomeidesz László és Csokonai Vitéz Mihály jó barátja. A szabadságharc kitörésekor már 82 éves volt, s rövidesen, 1849-ben meg is halt; a rendelkezésre álló források szerint nemzetőrnek jelentkezett. Sírja a Szoroskő alatti réten, Körtvélyes falu előtt található. A vörös kőből készült klasszicista síremléken az alábbi szövegű, szürke gránitból készült tábla található:

„Itt alusszák örök álmukat

Raisz Keresztély

Mérnök, a Szoroskő műút építője

sz. 1766. mh. 1849.

és neje, Szontagh Krisztina, lánya,

Rokfalusyné sz. Raisz Vilmával.

Raisz Sándorné,

Raisz Hermína Nathália

utóbb Lükő Gézáné

szül. 1816. nov. 10. mh. 1868. febr. 17.

leányaival

Raisz Vilma, Raisz Irma

és Lükő Mariskával.

Lükő Géza

sz. 1822. júl. 24. mh. 1893. jan. 6.

Béke lengjen nyugvó helyük felett.”

Rázga Pál, vértanú, pap

Pozsony/Bratislava, evangélikus temető

A szép környezetben lévő homokkő keresztet a temető bejáratától nem messzire, jobbra találjuk. A kereszt alján a helyi védtettséget jelölő ábra is jól látható. A kereszt felirata:

„Paul Razga
Prediger
1849.”

Rázgha József, honvéd százados

Alsószelei/Dolné Saliby, köztemető

Gondozott környezetben lévő ápolt sír a temetőnek a bejáratától számított jobb oldali, református részében.

„Itt nyugszik az Urban Kisbíróczi

Rázgha József Úr

1848-iki honvéd százados,

született 1822. március 17-én, meghalt 1909. augusztus 9-én.

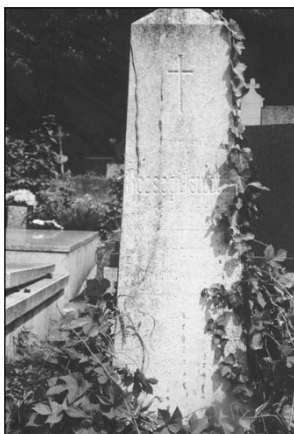
Áldás és béke poraira!”

Bona: KLk 496

Recsegi Istvánné

Trencsén/Trenčín, temető

A temető közepén, a kripták alatti sorban található a gránitkő, amely alatt a felirat szerint Recsegi Istvánné, 1848/49-i honvéd őrnagy özvegye pihen, aki 1903. augusztus 18-án, 74 éves korában hunyt el.

Bona: KLk 496 (Recsegi – 1848-ig Preschl – István. 1870-ig tényleges állományú honvéd százados, 1878-

ban nyugalmazták. 1818-ban született Pesten és ugyanitt halt meg 1879-ben.)

Repcsik János, honvéd hadnagy

Besztercebánya/Banská Bystrica, katolikus temető

Szürkésfekete márványból készült sírkő, tetején Ecce homo, Krisztus-fej töviskoronával és gyászszalag. A sírfelirat:

„Repcsik János, nyugalmazott királyi tanfelügyelő, volt 1848/49-iki tűzérhadnagy, az FMKE legnagyobb jótévője

1827–1910

O/Ve, Quid/Bis? Necis? 3X Ra eris”

Alul:

„Sírfeliratodban nemes szerénységed,
Nyilván levedett, te drága jó halott.
Föld csak a tested volt, az örök lény téged
Lelkileg aranyból jobból alkotott.
Eszmény heve nem kél, nem fakad a porból,
Csak isteni szikra szülhet ihletet.
Aki nemzetének így élt, halt, a kortól
Nem függ: Örök itt s ott a te életed.”

A síremlék borostyánnal, bokrokkal benőtt. A kőalapra helyezett kovácsoltvas korlátnak csak a részei vannak meg.

Bona: Hf III. 35 (Reptsik)

Reviczky Tamás, honvéd hadnagy/főhadnagy

Virt/Virt, temető

Műkőből készült síremlék a templommal szemben. Ez a Reviczky család temetkezési he-

lye. Négy sír található itt, az egyikben Reviczky Tamás nyugszik. A sírt az egykori honvédtiszt faluban élő leszármazottja mutatta meg, ő bocsátotta rendelkezésünkre az idős Reviczky Tamás fényképét is.

Bona: kéz.

Rónay Jácint, pap, nemzetőr

Pozsony/Bratislava, Szent András-temető

A bejárattól balra, a temető kerítésénél indulunk el, majd jobbra fordulva, a betonkerítés mellett haladva, a temető közepe táján, a betonfal közelében áll Rónay Jácint síremléke. Előtte még érintetlen a sírkamrát takaró kőlap is. Rónay nemzetőrként és papként elkísérte csapatát a schwechati ütközetbe.

Világos után bujdosott, majd Londonba költözött, ahol a Kossuth-gyerekek nevelője lett. Később visszatért Pozsonyba. A feketemárvány-síremléken a következő felirat található:

„A viszontlátás reményében
a Rónay testvérek
utolsó nyughelye.

Rónay Jácint 1814†1889

Rónay Janka 1816†1889

Rónay Julianna 1818†1886

Rónay Domonkos 1831†1892

Isten nem hagyott el bennünket

soha,

csak elválasztott, hogy újra és mindenkorra
egyesüljünk.

Legyen áldott az ő szent neve!”

Roxer Károly, honvéd főhadnagy

Szepesszombat(Spišská Sobota/Poprad, temető

A temető fala bal oldali részének közepe táján, a vízcaphoz közel a romos falra erősített szürke kőtáblán a következő, alig olvasható szöveg van:

*„Itt nyugszik
Roxer Károly
1848/49-ik honvéd
főhadnagy
és a hernádvölgyi
múmalom volt pénz-
tárnoka.*

*Született 1828. máj. 20
Meggalt 1896. jún. 22
Béke lengjen porai fe-
lett!”*

A sírhant ápolatlan.
Bona : Hf III. 58

*méltóságos és főtiszte-
lendő*

*Santhó Károly
pápai praelatus,
rochnitzi prépost,
pozsonyi éneklő kano-
nok,
gyémántmisés áldozó-
pap
drága teteme.*

*Szül. 1818. jan. 28.
Megh. 1906. október 21.
Halhatatlan lelkének
adja meg*

Isten az örök nyugodalmat.”

Rudnay János, honvéd hadnagy

Nyitra/Nitra, köztemető

A temető közepén gondozott környezetben található a Rudnay család szürkegránit-sír- emléke. A gránitba süllyesztett feketemár- vány-lap felső részén a családi címer, alatta a „Rudnay család sír- boltja”

felirat látható. Ez alatt az itt eltemetett család- tagok neve található. Köztük van:

„Rudnai és divékújfalusi

Rudnay János

nyug. főszolgabíró

Ferencz József rend lovagja

1848–49-i honvéd hadnagy

Megh. 1916. decz. 15.

Életének 86. évében.

Neje

Nagybossányi és nagyugrórczi

Bossányi Mária

Megh. 1917. jún. 15.

Életének 72. évében.”

Bona: Hf III. 67

Santhó Károly, pap, békekövet

Pozsony/Bratislava, Szent András-temető

A zselízi születésű Santhó Károly az or- szágyűlési küldöttséghez tartozó Lonovics Jó- zsef egri érsek kíséretének tagjaként járt a német táborban. Gondozott sírja a temetőkápolna mö- götti sorban van. A feketemárvány-kő felirata:

„Megváltásunknak

e szent jele alatt

várja a dicső feltámadást

Sárpy György, honvéd főhadnagy

Ipolyság/Šahy, köztemető

A bejárattól jobbra, a temetőfal mellett találha- tó sírboltban a család több tagja van eltemet- ve. Visszaemlékezések szerint a város többi, időközben felszámolt temetőjéből is áthozták ide a Sárpy család tagja- inak földi maradványa- it. Így nagy valószínű- séggel itt van eltemet- ve Sárpy György is, aki az Egyesült Államokat megjárva, 1890-ben Ipolyságon telepe- dett le.

Az alacsony kovácsoltvas kerítéssel védett sír- kertben álló, fekete márványból készült obelisz- ken csak a

*„Sárpy család
sírboltja”*

felirat olvasható.

Bona: Hf III. 93

Sebestyényi László, negyvennyolcas követ, nemzetőr

Galánta/Galanta, temető

A temetőbe belépve balra találjuk a kovácsolt- vas kerítéssel védett sírt, amelyben a széles látó- körű pap nyugszik, aki az 1848-as események előtti időszak itteni értelmiségének legradikáli- sabb képviselői közé tartozott. Nagy elszántsággal támogatta Széchenyi gazdasági törekvéseit. A for- radalmi törvények elfogadása után, élve a le- hetőséggel, politizálni kezdett. 1848. június 19-én

Galántán országgyűlési képviselővé választották. A pesti képviselőházból azonban rövidesen hazatér, hogy megszervezze a nemzetőrséget. Csak azt követően megy vissza Pestre, amikor a hurbanisták szeptember végén elhagyják Nyitra megye északi területeit. 1882. március 20-án halt meg Pesten,

és március 23-án temették el Galántán. A keresztet a következő felirat olvasható:

*„Itt nyugszik
Sebestyényi László
galántai plebános
Ö.V.F.N.
1814. július 22–1882. március 20”*

Sebő Alajos, honvéd alezredes

Csiliznyárad/Ňárad, temető

Szépen rendbe hozott, csiszolt szürke gránitkő, amelyen az aranyozás is friss. A sírfelirat:

*„Itt nyugszik
Szini
Sebő Alajos
nyugalm. cs. kir. kapitány
és 1848/49-i honvéd-
alezredes:
meghalt 1882. októ-
ber hó 12.
élte 73. évében.
Béke poraira*

*Hósi erény volt az
A midőn a bicskei mezőt
Pengéddel festék vérszínre
A szörnyű csapások!
Neked a hon minden,
S te hazádnak hű fia voltál.
Itt az anya kebelén
Emlékedet őrzi örökre.”*

Bona: Tt 619

Schlosser Károly Lajos, honvédkapitány

Rozsnyó/Rožňava, temető

A Schlosser család sírboltja a bejárattal szembeni részen, a temető falánál található. Ide van eltemetve Schlosser Lajos, 48-as honvédkapitány is. A temető fala, illetve a sírbolt futónövényzettel borított. A temetőgondnokság itt rakta le a családhoz tartozók felszármolt sírjainak köveit is.

Tökölly: KiR 310

Simkovith János, honvéd főhadnagy

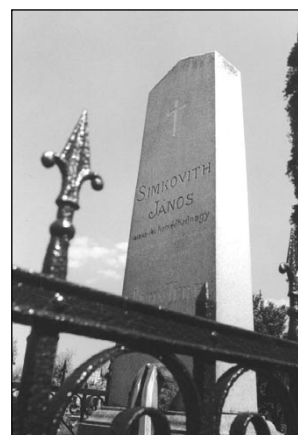
Aranyosmarót/Zlaté Moravce, a falu elején található, újabb temető

Vaskerítéssel övezett, gondozott sír. A fehéresszürke kő felirata:

*„Simkovith János
1848/49-iki honvéd
hadnagy
Bars vármegye szolgál-
bírája,
1822–1900
és neje, Kuchn Teréz”*

A sírt a Pro Patria Honismereti Szövetség és a Csemadok Nyitrai Területi Választmánya hozta rendbe.

Bona: Hf III. 143

Simoncsics Károly, honvéd főhadnagy

Trudossin/Tvrdošín, temető

A temetőben található fatemplomhoz közel található dupla, csiszolt szürke síremlék.

*„Banyalukai és
Felső-korompai
Simoncsics Károly
nyugalmazott sőtár-
nok
és
48–49-és főhadnagy
* 1820 †1904”
Mellette ugyanolyan sír-
emlék, alatta*

*neje, szül. Klempa Jozefa
1829–1903 nyugszik.*

A két síremlék közös alsó részére a következő mondatot írták:

„Áldás és béke lebegjen hamvaik felett!”

Soltz József, honvéd százados
Lőcse/Levoča, régi temető

Sírhant nincs, a fehér-márvány-sírkő a temető fala mellett található.

*„M.k. honvédszázados
1813. április 6. meghalt
1873. október 23”*

A sírkő alsó részén a következő szöveg olvasható:

*„özv. Soltz Józsefné sz.
Szépréthy Hermin
1833.v.17 megh. 1912.
VII. 22*

Második anyánk voltál.”

A sírkövet Gerendey A. készítette Pesten.

A kőre a következő szöveget vésték:

*„A haza harcaiban küzdött,
menekülve bejárta Washington
földjén a szabad államokat.*

*Vissza került később a honvágy szárnyain
és még látta szabadságunk hajnala fényjeleit.
S várva a naphasadást –
szomorún nyugalomra lehajlott
e zöld hantok alá.*

Béke lengje körül.”

Bona: KLk 545 (Scholtz/Solcz)

Somlyay István, honvéd százados
Zsitvagyarmat/Žitavce, temető

A Verebélyre vezető főút mellett téglafalal kerített sírkertben, a temető sarkában, közvetlenül a fal mellett a jegegyék alatt található a terméskő alapba állított öntöttvas kereszt. A hant már elkopott, a környéket gaz növi be. A kereszt felirata:

„Itt

Nyugszik

Somlyóvári Somlyay István

m. k. honvéd százados

1823–1883.

Béke

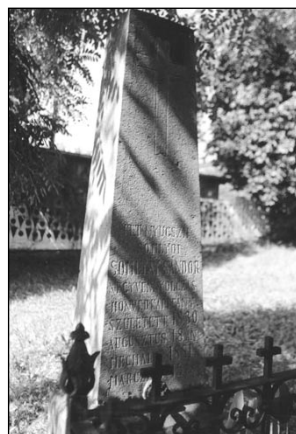
Hamvaira.”

Bona: KLk 546

Somlyay Sándor, honvéd kapitány

Dévényújfalu/Devínska Nová Ves, temető

A falu temetőjének a végében található az alacsony vaskerítéssel védett, gondozott sírkert, mögötte a mészkőből faragott kővön a következő szöveg olvasható:

*„Itt nyugszik
Somlyói*

*Somlyay Sándor
negyvennyolczas
honvédkapitány
Született 1830*

augusztus 18-án

Meghalt 1881

március 15-én”

Stemmer Emmánuel, közhonvéd

Nagyudvarnok/Velké Dvorníky, temető

Szürkegránit-síremlék, kőlappal letakarva. Felirata:

*„Itt nyugszik Istenben
boldogult*

*Stemmer Emmánuel
volt 1848/9-iki honvéd
huszár.*

Élt 88 évet.

*Meghalt 1918. május
16-án.*

Béke hamvaira!”

Sthymmel Imre, nemzetőr

Rozsnyó/Rožňava, köztemető

Az 1848. novemberi pelsőci megyegyűlésen elhatározták az 1848 szeptemberében szervezett nemzetőrség mozgósítását. Az egyik nemzetőr századba tüzerként Sthymmel is be volt osztva. A rozsnyói temetőben található, világos kőből készült síremlék közepébe vöröses táblát illesztettek a következő szöveggel:

„Sthymmel Imre

szül. 1814. június 17

megh. 1877. május 16

Emléke legyen áldott.

Béke hamvaira!”

A sírra rátemetkeztek, csak a kő van meg.

Sthymmel Sámuel, nemzetőr

Rozsnyó/Rožňava, temető

„Kifáradva az élet küzdelmeiben itt pihenik csendes álmukat Sthymmel Sámuel (1819–1889) ügyvéd, Rozsnyó város polgármestere, példányképű hitvese, született zabari Szontágh Emma (1825–1899). Amíg mi hamvatokra áldva

Hintjük a virágot:

Lelketek az égben leljen

Örök boldogságot!”

Tökölly: KiR 324

Sujánszky Eustach, az aradi vértanúk gyóntatója

Imreg/Brehy, temető

A temető az imregi Nagyhegyen lévő kolostor kertjében található. Itt, a kolostortól nem messze találunk rá Sujánszky Eustachnak, az aradi vértanúk gyóntatójának sírjára. Sujánszky három társával együtt vett részt a halálra ítélt tábornokok gyóntatásában. Mint visszaemlékezéseiben írta, Poeltenberg Ernő és Aulich Lajos cellájában nyújtott lelki vigaszt, de elfogadta a szerb származású, görögkeleti vallású Damjanich gyónását is, annak kifejezett kívánságára. A szürke, kereszt alakban végződő kőre feketemárvány-lapot illesztettek, amely a következő latin nyelvű feliratot viseli:

„Hic requiescit

P. Sujanszky Eustachus D. F. M.

Natus 1811.

Unus ex confessarius martirum in Arad

Propiere carceratus in monasterie

In Imreg ...”

(Itt nyugszik páter Sujánszky Eustach, született 1811-ben, egyike az aradi vértanúk gyóntatója-

nak, amiért az itteni kolostorban fogságban volt tartva 15 évig és meghalt 1875-ben.)

A síremlék mögött faragott fejfa is áll, Ferencz György faragó művész alkotása. A Nagyhegyen található egykori minorita kolostorban élt Sujánszky, akinek celláját, ahová a hagyomány szerint társai az avatatlan szemek előtt befalazva elrejtették, a helybeliek szívesen megmutatják.

Sükey Károly, honvéd főhadnagy, író

Losonc/Lučenec, köztemető

A temető régi részében található szürkegránit-síremlék felső részében bevésve egy babérokoszorúval övezett ugyancsak bevéssett kard és toll látható. Alatta a felirat:

„Sükey Károly

magyar író,

honvéd és tanár

Született

1823 év szeptember

16-án

Meghalt

1852 év január 20-án

Emelte emlékül:

Losoncz város lakossága.”

A síremléket a losonci Casino Club felhívása nyomán állították fel.

Bona: Hf III. 196 (szőkefalvi Sükei)

Szabó Károly, honvéd főhadnagy

Nagyudvarnok/Velké Dvorníky, temető

A gránitból készült sírkövön a következő felirat olvasható:

„Itt nyugszik Szabó Károly

1848/49-iki honvéd főhadnagy

Tekintetes Pozsony vármegye volt fősoldagbírája.

Született 1825 évi augusztus 1-jén

Meghalt 1899 év július 1-jén

Béke poraira!”

A hant már eltűnőfélben, de még megtalálható, a bokrokat kivágták. Mellette van nejének gránitból készült síremléke is.

„Szabó Károlyné, született

Pókateleky Kondé Jozefa

Született 1823 Meghalt 1883. évben
Béke hamvaira!"

Bona: Hf III. 214

Szabó Zsigmond,
közhonvéd

Nagyudvarnok/Vel-
ké Dvorníky, temető

„Itt nyugszik

Szabó Zsigmond

1848/9-iki

honvéd tüzér

1832–1914

Béke hamvaira !”

Jó állapotban lévő
feketemárvány-sírem-
lék.

Szaiff József , honvéd-főorvos

Nagygyeőr/Velký Meder, katolikus temető

A szépen helyreállí-
tott síremlék hasonló
kőből (valószínűleg
szürke gránit) készült,
mint a szomszédos temetőben Nagy Rátz Józsefé. A kövön alul fehérmárvány-tábla található, amelyre a következő szöveget vésték:
„A Magyar Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a Csemadok Nagymgyeri Alapszervezete támogatásával”

A sírkő felirata:

Dr. Szaiff József
uradalmi és körörvos

1848/49-dik

honvéd-főorvos

1820–1884

Áldás emlékezetére!

Vándor! Ha e néma
sírkövet szemléled,
jusson eszedbe, mily
kétes az emberi élet!
Az elhunyt lelkéért
küldj egy buzgó imát.
Ki ellensége, neki is
szívéből megbocsájt!”

Szakkay József, tűzmester

Kassa/Košice, Rozália-temető

A feketemárvány-
síremlék felirata:

„Itt nyugszik

Szakkay József

a kassai m. kir.

Állami Felső Ipariskola

alapítója és igazgatója

szül. 1832. évben

meghalt 1886. évben.

Áldás és béke hamvai-
ra!”

A hozzáférhető ada-
tok szerint Szakkay

1848/49-ben tűzmester

volt a 13. hatfontos lovasütegnél.

Szegheő Zsigmond, honvéd főhadnagy

Rozsnyó/Rožňava, temető

A Pozsonyban vár-
megyei bírónaként meg-
halt Szegheőt Rozs-
nyón temették el. Sír-
ján piszkosfehér, talán
márványobeliszk, ter-
mészkő alapra helyez-
ve.

„Rozsnyó bányaváros
volt főbírája,

szül. 1814 – megh.

1870. május 1.

Tisztelet és hála emlé-
kéül

a rozsnyói polgárság 1874-ben.”

Bona: Hf III. 244

Szeghy Zsigmond, honvéd

Nagygyeőr/Velký Meder, református temető

Ápolt, kővel lefe-
dett sír a nagygyeeri
református temető-
ben, a bejárattól balra,
megközelítőleg száz
méternyire a temető
kerítése mellett. A
szép, süttői mészkőből
készült sírkő derékban
eltört, ragasztani kel-
lett. A felirat:

„Itt nyugszik

Szeghy Zsigmond

1848/49 volt honvéd

élt 50 évet meghalt 1876
és neje

Köves Julianna

Élt 61 évet meghalt 1898

Gyermekei

Lídia, Zsigmond, Zsófia, Julianna, Jusztinia

Nyugodjanak békében!”

Szelle István, honvéd főhadnagy

Nagyabony/Velké Blahovo, temető

A bejáráshoz közel találjuk a feketemárvány-síremléket. Felirata:

„Itt nyugszik Istenben boldogult

N. Abonyi Szelle István

kir. járás bíró,

1848/49 honvéd

főhadnagy,

szül. 1828.,

megh. 1903.

Áldás hamvaira!”

Bona: Hf III. 252

Szent-Iványi Kázmér, honvéd alezredes

Szentiván/Liptovský Ján, temető, a szentiványi sírbolt közelében

Bokrokkal benőtt részen, szürke, kőalappon nyugvó csiszolt, gránitból készült sírkő, rajta a következő felirat:

„Liptó-Szentiváni

Szent-Iványi Kázmér

1848/9-iki honvéd

alezredes és dandár-

parancsnok,

született 1814. márci-

us 14,

meghalt 1890. novem-

ber 10.

Áldott legyen drága emléke!

Nyugodjék békében!”

A hantot már nem látni.

Bona: Tt 653

Szépréthy Ottó, honvéd főhadnagy

Lőcse/Levoča, régi temető

Az egykor valószínűleg a temető falára erősített lap Soltz József sírja közelében található a földön. Felirata:

„Szépréthy Ottó
1830–1885

Szépréthy Ottó-
né sz.

Kamitska Ág-
nes

1840–1883

Szépréthy

Vilma 1867

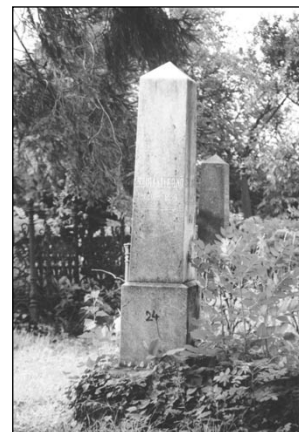
–1952”

Bona: Hf III. 265

Szirányi Ernő, honvéd százados

Csetnek/Štitník, temető

A kapun belépve rövid keresés után a közeli fenyők alatt megtaláljuk a csiszolt, fehér, a helyi védettséget jelző, 24-es számmal ellátott obeliszk-szerű követ. A sírt követel rakták körbe, a hanton borostyán, gyöngyvirág. A bal oldalán, tehát az útról is észrevehető helyen ez olvasható:

„Szirányi Ernő 1820–1884”

Az előző lap felirata:

„Itt nyugszik felejthetetlen kedves leányunk

Szirányi Ilonka.

Élt 15 évet,

meghalt 1891. február 3-án.

Béke legyen drága porai felett!”

A következő oldal felirata:

„Szirányi Ernőné, Czibur Emma 1837–1912”

Bona: KLk 586

Szörcey Antal, honvéd százados

Rozsnyó/Rožňava, temető

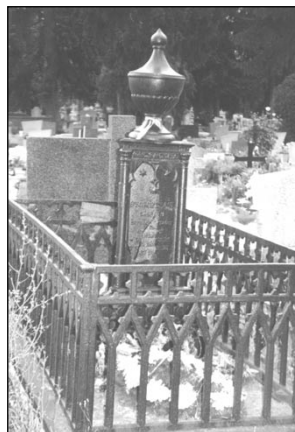
A szép és gazdagon díszített öntöttvas síremlék első lapja összetörve, de a szöveg még olvasható. A kőalapra helyezett, szintén öntöttvas kerítés néhány helyen javításra szorul.

„Szörcey Antal

1848/9-iki

honvéd százados

emlékének

**1811. március 26-án*

† 1867. december 23-án

Bona: KLk 590 (Szörtsey)

Szunyoghy Emmanuel, honvéd hadnagy

Tótmegyer/Palárikovo, temető

A temető nagyke-
resztje közelében, köz-
vetlenül Galambos Ist-
ván sírja mellett, egy ha-
talmos tuja tövében áll a
süttői mészkőből ké-
szült, csúcsán kereszt
alakban végződő sírem-
lék. A nehezen ki-
betűzhető felirat:

*„Szunyoghy Emmanu-
el*

*26 éves fia emlékkövét
tette kesergő anyja*

Alagi Mária

Június 9. 1849”

Bona: Hf III. 304 (szunyoghy Szunyogh Manó)

**Takács János, hu-
szár százados**

Nagyfödemes/ Vef-
ké Úfany, temető

*„Itt nyugszik az Urban
Takács János 1848/49
honvéd huszár-száza-
dos, nyug. gazdatiszt,
meghalt 1887-ik év ja-
nuár 5-én, életének 71-
ik évében*

Béke hamvaira!”

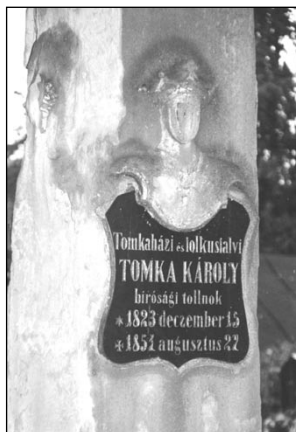
Bona: KLk 594

Tomka Károly, százados

Eperjes/Prešov, köz-
temető

A bejáratától a temető
közepén vezető úton
haladva száz lépés után
jobbra fordulunk és
meglátjuk a karcsú, ma-
gas homokkő obeliszk-
ket, amelyet sajnos az
idő alaposan kikezdett.
Alacsony vaskerítéssel
védett, gondozott sír
közepén áll a síremlék.
Rajta az egyik oldalon

egy koronás mellszobor alatt pajzskiképzésű feke-
temárvány-táblára a következő, még ma is olvasha-
tó szöveget vésték:

„Tomkaházi és folkfalvi

Tomka Károly

bírószági tollnok

** 1823 december 15*

† 1851 augusztus 22”

Bona: KLk 604 (Thomka Károly Tivadar, tom-
kaházi és bisztricskai)

Tompa Mihály, költő

Hanva/Chanava, a református templom kertje

A pap költő 1848
őszén a gömöri önkén-
tesekkel együtt részt
vett a schwechati csatá-
ban, ám ennek balsike-
re annyira lehangolta,
hogy a szabadságharc-
nak a továbbiakban
csak szemlélője volt.
1849 őszén, az üldözte-
tések idején Tompát is
elfogták *A gólyához*
című verséért. Kétszer
állították haditörvény-

szék elé, azonban Albrecht főherceg magánkegyel-
me következtében megszüntették ellene a nyomo-
zást. A hanvai reformá-
tus templom előtt a
mellszobra, a temp-
lomkertben pedig a sír-
ja található. A temp-
lommal szemben lévő
parókia épületén em-
léktábla.

A templom mellett
lévő családi sírboltban
van eltemetve felesége
és kisfia is. Az öntöttvas
kerítésen belül álló obe-
lisk felirata a követ-
kező:

„Tompa Mihály

Szüil. 1817. szept. 28. Rimaszombatban

† 1868. júl. 30. Hanván

A megdicsőült emlékére Gömör megyei tisztelői

*Természet! Ki ezer képben tükrözte halálad
S új életre hogyan kelsz, ha üdül a tavasz:
Most öleden nyugszik maga egy burkolt szomorú kép
Várva nagy értelmét bús tele titkainak.
Lágyan öleld hű dalnokodat, s ti szeretti virágok
Üljetek ágya köré – mondani méla regét.”*

Udvarnoky Anna

Gomba/Hubice, temető

A temető közepén kovácsoltvas kerítés veszi körül a sírt, amelyben az Udvarnoky család tagjai nyugszanak, és amelynek kőkeresztje egyben a temető keresztjeként is szolgál. Az Udvarnoky Annára vonatkozó felirat:

„Kis-jókai
Udvarnoky Lajosné
Született

Herder Anna

Elhunyt 1864. év

Karácson hava 24. napján

Éltének 75. évében.”

„Augusztus 9-én nő felett bíraskodott a pozsonyi Kriegsgericht: Kisjókai Udvarnoky Annát, Udvarnoky Lajos földbirtokos özvegyét (morvaországi születésű, 47 éves, kath. nyolc gyermek anyja, Béla és Árpád nevű két fia ugyanakkor a magyar felkelők sorában szolgált) az ellenséggel való egyetértés miatt háromévi várfogházra és 50 ezer forint kártérítésre ítélte.”

(Kumlik: A szabadságharc pozsonyi vértanúi, 113)

Udvarnoky Béla, honvéd őrnagy

Olgya/Oľdza, temető

Sírja az olgyai temető közepén található. Mellette áll felesége síremléke is. A kövek előtt már elkopott a hant. Udvarnoky Béla sírkövére hiányzik a címer. A szürke kő felirata:

„Kis-Jókai
Udvarnoky Béla
1818–1875.”

Bal kéz felől ugyanolyan kő, rajta a címer. Felirata:

„Özvegy
Kis-Jókai
Udvarnoky Béláné
Szül.
Benefai
Bacsák Ilka
1832–1881.”

Bona: Tt 691

Vandrák András, nemzetőr

Eperjes/Prešov, temető

Az emlékmű pizkos, mohás. A magyar szöveg nem is olvasható, a nevet is nehezen lehet kibetűzni. A valószínűleg mészkőből készített emlék alsó részére gránittáblát helyeztek a következő szlovák nyelvű felirattal.

„Andrej Vandrák
1807–1884

Významný profesor
kolégia.

Progresívny mysliteľ svojej doby.”

(Vandrák András, 1807–1884. A kollégium kiemelkedő tanára, korának haladó gondolkodója.)

Bodolay Géza az *Irodalmi diáktársaságok 1785–1848 c.* könyvében ismerteti az eperjesi társaság azon tagjainak a nevét, akik bekapcsolódtak a forradalom küzdelmeibe. Köztük van Vandrák András is, aki a főiskolai hallgatók élén részt vett a kassai ütközetben.

Várady János, honvéd alezredes

Léva/Levice, köztemető

Rendezett környezetben álló síremlék, amelynek felső részén babérkoszorú található, alatta pedig a következő feliratot olvashatjuk:

„Váradi és mezőkeszti
Várady János M. kir.
honvédalezredes,
Két ízben országgyűlési képviselő
Meghalt 1872. évi október 18-án

Éltének 54. évében

Áldás és béke hamvaira!”

Bona: Tt 700 (nagyszelezsényi és dicskei)

Várady Jánosné

Komárom/Komárno, református temető

A bejáratnál lévő halottasház mögött egy vaskorlátját vesztett sírkertben álló, valószínűleg gránitból készült obeliszk. Szövege: „Mezőkeresztesi Várady János volt honvéd alezredes özvegye, született

zalakapolcsi Domonkos Karolina megh. 1886. okt. 16-án. Béke hamvaira!”

(Férje, Várady János Léván van eltemetve)

Vermes László, honvéd hadnagy

Nagybudafa/ Holice, temető

Az Egyházzgelléhez csatolt település temetőjében a bejáratától jobbra található a Vermes család kovácsoltvas kerítéssel övezett sírkertje. A kriptá lejárátát nehéz kőlap fedi. A gránitobeliszk felirata:

„Nagybudafai
Vermes
Család”

Mivel Vermes László Nagybudafán halt meg 1886-ban, valószínűleg ide is temették.

Bona: Hf III. 454

Veszprémi Somogyi Károly, huszár őrmester

Csetnek/Štitník, temető

A halottasház mellett, a temető végében található, szinte magányos síremlék.

Fekete márványkő, a hant már nincs meg. „Veszprémi Somogyi Károly
Wilhem-huszárőrmester

1848/49-iki honvéd
szül. 1832. május 8
megh. 1893. augusztus 19-én

és első neje Somogyi Márton Amália
és második neje Somogyi Kiriny Amália
Aki tudom, hogy tudtál szeretni,
itt óhajtok veled egy sírban nyugodni.”

A síremlék felső részét a kőbe vésett kereszt díszíti.

Vidasics Ede, tábori pap

Debrőd/Debrad, temető

Kőalapra helyezett kőkereszt, rajta szintén kőből faragott Krisztus.

Újabb sírkő, a régi fakereszt még ott volt az új sírkő hátlapjának nekitámasztva. Az új kereszt talapzatán csiszoltkő-táblán a következő szöveg olvasható: „Főtisztelendő
Vidasics Ede
Jászóvári premontrei kanonok

Debrődi plébános

* Eger 1810. nov. 28

† Debrőd 1858. szept. 20

1848 és 1849 – szabadságharcban
mint tábori főpap”

Virágháty Lajos, közhonvéd

Királyi/Horná Kráľová, temető

A kőalapra helyezett kovácsoltvas kerítésen belül található fehér kő felirata a következő:

„Itt nyugszik
Bagaméri
Virágháty
Lajos

1848/49-es honvéd
nyugdíjas magyar
színész.

Áldás legyen
porai felett.”

Visnovsky Adolf, honvéd tizedes

Diószeg/Sládkovičovo, izraelita temető

Fallal kerített temető a diószegi műmalom közelében, a pozsony–nyitrai főút mellett. A sírhant már lassan elkopik, a szürke kő örökzölddel, kú-

szónövényekkel van körülveve. A kő felső részében héber nyelvű, alatta pedig magyar felirat:

„Visnovsky Adolf
1848–49

honvédtüzérmester.
1819–1908”

Dr. Berstein Béla: A negyvennyolcas magyar szabadságharc és a zsidók c. könyve szerint Wisnyovsky Adolf

Nagykikindán született, és kiadványában a szerző a tizedesek közé sorolja őt be.

Williger Pál, közhonvéd

Torna/Turňa nad Bodvou, régi temető

A falu szélén található templomtól indulva rövidesen feltűnik a temető, ennek bal hátsó részében találjuk a kovácsoltvas kerítéssel körülvett sírt, benne a szürkegránit-kővel. A sírt felverte a gaz, elhanyagolt állapotban van. A kő felirata:

„Itt nyugszik Williger Pál

1848-as honvéd

*1832. január 4.

+1913. december 16.

Áldás és béke drága poraira.”

Wodiáner Márton, honvéd őrmester

Kassa/Košice, köztemető

A feketemárványlap szerint:

„Wodiáner

Márton ügyvéd

48–49. honvédőrmester

* 1825 † 1907

Wodiáner

Mártonné

Szül. Urbanovszky

Mária * 1831 † 1916”

Würschvig Rezső, közhonvéd

Besztercebánya/ Banská Bystrica, evangélikus temető

Piszkosszürke gránit síremlék, amely előtt már alig látható a hant. A kő felirata:

„Würschvig Rezső
1848/49 honvédhuzár,
bányafelügyelő
1832–1893.”

Záborszky Imre, honvéd őrnagy

Lőcse/Levoča, régi temető

Alacsony kovácsoltvas kerítéssel védett sírkertben álló feketemárvány-obeliszk. A hant már alig észrevehető. A felirat a következő:

„Itt nyugszanak
zábori Záborszky Imre

az 1848/9 iki 15. honvéd-

zászlóalj őrnagya,
Szepesmegye főpénztárnoka.

* 1808. jan. 9.

† 1878. máj. 23.

neje született:

dobai Székely Zsuzsánna

zábori Záborszky Miklós ügyvéd

dobai Székely Leontin

Áldás és béke legyen hamvaikon !”

Bona: Tt 777 (zábori)

Emlékhelyek, emlékművek

Barsendréd/Ondrejovce, temető

A nagysallói csatában elesett honvédek emlékművét találjuk itt. A rendezett környezetben található téglalap alakúra faragott sziklatömbbe fehérgránit-lapot illesztettek, amelyen még kivehető a következő felirat:

„A nagysallói csatában 1849. ápr. 19-n elesett névtelen hősök emlékének

Bars-Endréd közönsége.”

Bátorkeszi, 1848-as emlékmű

Bátorkeszi/Bátorové Kosihy, Fő utca

Parkosított környezetben, vöröses kőlapokkal kirakott térségben, ugyanolyan csiszolt kővel kirakott talapzaton áll a kőtömb, amelynek egyes részeit a szobrász lecsiszolta. Az első részen bronz betűkkel a

„Kik érted haltak, szent világszabadság! (Petőfi)”

idézet olvasható. A bal oldalon ovális bronztablán a

„Görgey A.

Bátorkeszin állomásozó hadserege tiszteletére állíttatta az önkormányzat”

szöveg szerepel. A szobrot, amelynek tetején bronzból készült huszármantével letakart kard, a mentén pedig huszárcsákó látható, Gáspár Péter készítette. A szobrot 1999-ben leplezték le.

Branyiszkói emlékmű

Korotnok/Korotnok, temető a Branyiszkóról Szepesváraljára felé vezető út jobb oldalán

Tíz, láncsal összekötött kőoszlop által kerített térségben, egy hárs alatt áll az obeliszk. Mögötte látható a régi, kőalapra állított emlék, egy feszület a korpusszal. Az obeliszk szövege:

„Itt nyugszanak a meredek branyiszkói hegyoldalon és fennsíkon 1848. febr. 5-én vívott emlékezetes csatában

elesett magyar honvédeink, a branyiszkói hősök.”

Alatta egy később az obeliszkbe helyezett szlovák nyelvű táblán a következő szöveg van:

„Obete vojny z 1848 (Az 1848-as háború áldozatai)”

Az obeliszk középső részének felirata:

„Köszönettel köszönettel Tisza Miksa rendőrkapitány 1913”

Az emlékműre az 1990-es kerékpártúra résztvevői bukkantak rá a korotnoki temető bozótjában. A túrázók kitisztították a területet, azóta az önkormányzat és az arra járó turisták és kirándulócsoporthoz tartják rendben.

A branyiszkói csata emlékműve

Szepesváralja/Spišské Podhradie, temető

A temető jobb oldali részében található, valószínűleg mészkőből készített emlékmű szuronyt szegző honvédet ábrázol. Felette babérszorúban a hármashalom a kettős kereszttel. A gondozott sír felett álló emlékmű címet ábrázoló részét átfestették, a feliratot lecsiszolták, és szlovákkal helyettesítették.

Czuczor Gergely-emléktábla

Andód/Andovce, Fő utca

Czuczor szülőházának falára 1875. június 6-án helyezték el emléktáblát. A szülőházat később elbontották, az emléktábla a helyén felépített ház előtt látható. Szövege:

„Itt született 1800. dec. hó 17-én

*Czuczor Gergely.
Áll. az ÉU. Gymn.”*

Czuczort a *Riadó* című verse miatt 1849. január

19-én elfogták és haditörvényszék elé állították. Hat év várfogságra ítélték. A szabadságharc után Budán, Bécsben és Kufsteinben tartották fogva.

Czuczor Gergely szobra

Érsekújvár/Nové Zámky, Csemadok-székház

Czuczor Gergelynek először az 1900-as évek elején állítottak szobrot. Tervezője Székely Ernő szobrász volt. A szobor hollétéről az úJVáriak nem tudnak. 1969-ben a Csemadok-székház előtti parkban avattak ismét Czuczor-emléket az úJVáriak. Talapzatán a költő neve, születésének és halálának éve olvasható. A mellszobrot Melis György úJVári szobrász készítette. Azóta március 15-én minden évben itt koszorúznak az érsekújváriak.

Dernői honvédemlékmű

Dernő/Drnava, temető

Hársak alatt áll az az öntöttvas emlékoszlop, amelyet láncok kerítnek. Az obeliszk felirata a következő:

*„Kilencz honvéd hamvait jelöli ez emlék!
Hazáért haltak ők,
sírkokat itt lelék.
Ti névtelen hősök,
a haza szeretete lengjen
mindörökké poraitok felett.”*

Dessewffy-emléktábla

Ósvacsákány/Čakanovce, evangélikus templom

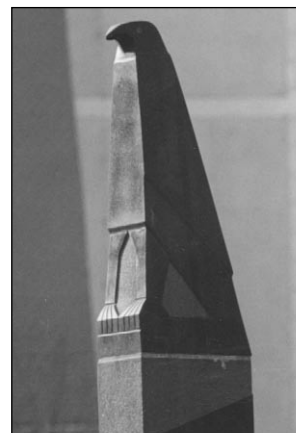
Az 1957-ben átépített templomban, a torony alatti bejáratban balra láthatjuk azt a vörösmárvány-táblát, amelyen a következő szöveg olvasható:

*„Itt keresztelték 1802. évi július hó 10-én
Csákány szülöttjét,
Dessewffy Arisztid
1848/49-iki hős tábornokot, a magyar
nemzet egyik vértanúját.
Emléke létesült közadakozásból
az 1904-ik évben.”*

Dunaszerdahelyi 1848-as emlékmű

Dunaszerdahely/Dunajská Streda, Vámbéry tér

Az emlékmű, amely a Szent György-templomhoz közel található, feketegránit-obeliszken álló turult ábrázol. Babérkoszorú és az 1848/49-es évszám látható rajta. Az emlékmű körül oszlopok találhatók, amelyeket lánc köt össze. Az emlékművet 1995. március 15-én avatták. Lipcsey György alkotása.

Ekel/Okoličná na Ostrove

A 150. évforduló alkalmából az önkormányzat által állíttatott kőbálgányra helyezett feketemárvány-emléktábla emlékeztet a szabadságharcra. Rajta az 1848–49-es évszámot a magyar címer választja el az 1999-es évszámtól. A címer fölött keresztbe tett két kard, alatta két babérág és a 150 szám látható. A tábla alján a „Samospráva – Önkormányzat” szavak olvashatók.

Erdősi Imre egykori lakását jelölő emléktábla Selmechánya/Banská Štiavnica, Óvár

A pap tanár életének egy szakaszában (1840–1849 között) Selmechányán lakott. A branyiszkói hős papként emlegetett Erdősi Poleszni Imre

lakóházát, a piarista rendházat jelölte eredetileg a fekete márvány-emléktábla, amely a rendház elbontása után került a helyi múzeumba.

Felirata:

„Ebben a házban lakott, 1840-től 1849-ig Erdősi Imre, a branyiszkói hős, kegyesrendi pap-tanár, és innen ment a magyar szabadság védelmére 1849. január 16-án.

Vihar, ne zúgj! Kímeld e házat, ne bánts a régi köveket.

E mohos házból szerte árad a lángoló honszerelem.

BRANYISZKÓ HŐSE itt lakott hősek között is legnagyobb.

Innen rohant, szent lázban égve, halálthozó, bős harcba, vészbe!”

Felsőkemencei evangélikus templom

Felsőkemence/Vyšná Kamenica

A 14. században épített és azóta többször átalakított templom bejárata mellett a bal oldalon látható az a vörösmárvány-tábla, amely Kossuth Lajos konfirmációjára emlékeztet. Kossuth itt készült fel 13-14 évesen a konfirmációra. Szüleinek barátja, vagy rokona volt az akkori kemencei evangélikus

lelkész. Valószínűnek látszik az is, hogy Kossuth a lelkész házában lakott. Tanulni a falu határában található, azóta Kossuth-forrásnak nevezett helyre járt el. A falu mai lelkésze szívesen megmutatja azt a kelyhet is, amelyet 1656-ban készítettek, konfirmálásakor tehát valószínűleg ebből ivott Kossuth is. Jungmann Géza kezdeményezésére 1904-ben emléktáblát helyeztek el a templomban, amelyet azonban a csehszlovák csapatok bejövetele után levettek. Ezután falfestmény emlékezte-

tett az eseményre, amely azonban már lekopott. Az eredeti táblát Köteles Lászlóék kezdeményezésére helyezték el a templom külső részén.

Görgey Artúr szögyéni szobra

Szögyén/Svodín, a mezőgazdasági szakközépiskola kertje

A tavaszi hadjárat 150. évfordulója alkalmából leplezték le a kőoszlopon nyugvó bronz mellszobrot. Előtte a földön szintén csiszolt kőlapon a következő szöveg olvasható:

„Tinéktek jutott az a szerencse, Éltetek feláldozásával Megadni e szép honnak ősi önnállását,

Nemzetiségét, szabadságát, örök fennlétét.

Ez legszebb, legszentebb feladatotok.

Emlékezzetek róla, ha új csatára keltek.

Görgey Artúr komáromi kiáltványa

1849. április 29.”

Gútai emléktábla

Gúta/Kolárovo, régi temető

A volt temetőkápolna falára erősített emléktáblán az 1848–49 év-szám olvasható, alatta babérleveleken a magyar címer. A szabadságharc 150. évfordulója alkalmából avatták 1998-ban. Komárom közelsége miatt Gúta fontos hely volt a szabadságharc, különösen a peredi és zsigárdi csaták idején.

Hodrusbányai emléktábla

Az emléktábla a Selmechányát és Hodrusbányát (Hodruša-Hámre) összekötő közút mentén található.

Az emlékhely létesítésével a Szitnya-egyletet bízták meg. A táblát a kis területen megbontott hegyoldal falába helyezték el. Elhelyezését anyagilag támogatta a Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület is, amely ekkor a városban tartotta a közgyűlését. Az eredeti tábla szövege nem maradt fenn, a korabeli tudósítások arról szólnak,

hogy a szervezők rövid idő alatt fehér márványba vésték a hodrusi völgyben elesett hősök tetzeit. Az avatásra 1883. június 13-án került sor. A

második világháború alatt a táblát összetörték. A Pro Patria Honismereti Szövetség alapítványi és önkormányzati segítségével 1999. október 6-án új, olasz márványból készített emléktáblát helyeztet el a hodrusi úton. A táblára a következő szöveget vésték:

„A hodrusvölgyi csatában 1849. január 21-én elesett honvédek emlékére / Na pamiatku honvédov padlých v boji dňa 21. januára 1849”

Az új táblát egy év múlva vandálok törték össze. Az emlékhely alatt, az út túloldalán, a Véres kút-nak nevezett részen is állt egykor egy ma már nem létező negyvennyolcas emlékmű, egy obeliszk. A hodrusi kéziratok krónika szerint itt, az alsóhodrusi tó fölött temettette el Kopasz József néptanító a Hodrus-völgyi harc 19 elesett honvédjét, három nappal a csata után. A közelben lévő buszmegállót a környékeliek csak az U honvédov – A honvédeknel (a krónikában Pri honvédoch) néven emlegetik, így szerepel a hivatalos autóbusz-menetrendben is.

Igló, 1848-as emlék

Igló/Spišská Nová Ves, temető

A köztemetőbe belépve jobbra fordulunk, és a temető fala mellett rövidesen megpillantjuk az öntöttvas kerítéssel védett sírkertet, ahol egy óriási sziklát helyeztek az elesett honvédek sírjára. A pajzsszerű, öntöttvas táblát a kőtömb alsó részére erősítették. Felirata:

„Az 1849. február 8-án Iglón elesett 67 honvéd

dicső hamvainak. 1888.”

A tábla ma már hiányzik, valószínűleg 1996-ban vitték el. A honvédek emlékére gyűjtött gyertyák nyoma ma is észrevehető a sziklán. Az emlékművet az 1990-es kerékpártúra résztvevői fedezték, környezetét kitisztították. Kirándulócsoportok, köztük a középiskolások Mozgó Egyete-

me évente rendbe hozza. A rendelkezésre álló forrás szerint 1919. március 16-án megrongálták az emlékművet.

Ipolypásztó/Pastovce

A forradalom és szabadságharc 150. évfordulója tiszteletére 1998. őszén állították fel a református templom kertjében. Az emlékoszlopra helyezett tábla felirata:

„1848–1998.”

Készítője Szamák Mihály.

Jókai Mór szobra

Komárom/Komárno, múzeumudvar

1904. június 5-én, Jókai Mór halála után egy hónappal döntöttek úgy a komáromiak, hogy szobrot állítanak az írónak, a forradalom egyik kiemelkedő alakjának. A szobor ügyét a Jókai Egyesület vette kézbe. A tervek elkészítésére Berecz Gyula komáromi szobrászt kérték fel. A szobrász 1937 márciusában bemutatta a tervezetet, június 20-án pedig már sor került az alapkövetételre. A szobrot 1937.

november 28-án avatták fel. 1946. április 30-án eltávolították helyéről, és csak 1952. szeptember 28-én került vissza ismét a komáromi múzeum udvarára. A szobron kívül több helyen is van a nagy író emlékét őrző tábla. Ilyen található egykori szülőháza helyén, a Király püspök utcában, későbbi laká-

suk udvarán, a Határőr utca sarkán, a református püspöki hivatal épületén, a Szigeten. A múzeum Jókai-emlékszobával is rendelkezik.

Kéméndi hovádek emlékműve

Kéménd/Kamenín, temető

A kéméndi csatában elesett honvédek sírja fölé 1992-ben állított emlékművet Kovács József faragta. A turulmadarat ábrázoló fa dombormű felirata a következő:

*„Meghaltak a hazáért
Kéménden, 1849. április 23-án”*

Királyrévi kopjafa

Királyrév/Kráľov Brod, templomkert

A peredi csatához kapcsolódó királyrévi ütközetet véres, öldöklő csataként írják le a krónikások. Utcáról utcára, házról házra nyomultak előre a csapatok, míg végre a honvédség győzelmével végződött a harc. A Feketevíz bal partján, Királyrév és Alsóhatár között van egy terület, amelyet a helybéliek Vérkőnek hívnak. Itt állítólag az utóvédharcokban sok honvéd esett el. A királyréviak erre a helyre állítottak 1890-ben egy kisebb emlékkövet, amelynek azonban már nyoma veszett. 1995-ben a település önkormányzata kopjafát állított a csatában elesettek emlékére. Készítője Kollárik Dezső.

Klapka György komáromi szobra

Komárom/Komárno, a Városháza előtti Klapka tér

A város hős védőjének emlékére és tiszteletére 1896. november 15-én avattak szobrot a komáromiak. Alkotója Róna József volt. E naptól kezdve a szobor március 15-i megkoszorúzása volt a legnagyobb ünnep a városban. Az első Csehszlovák Köztársaság idején nem koszorúztak a komáromiak. 1939–44 között is-

mét jelentős ünnep volt március 15-e. 1945 őszén a csehszlovák hadsereg katonái eltávolították helyéről a szobrot. Húsz évig hevert a komáromi erődben. 1965-ben, Komárom várossá nyilvánításának 700. évfordulóján került ismét közterre, de nem eredeti helyére, hanem a Tiszti Pavilon előtti parkba. 1990-ben a Nagy János által restaurált szobor, amelynek felső talapzatát szintén ő, az alsót pedig Mag Gyula faragta, a városi képviselő-testület és a Csemadok komáromi szervezete kezdeményezésére visszakerült eredeti helyére, a Városháza előtti térre.

Komárom/Komárno, Zichy-udvar

A város vezetése a 150. évforduló alkalmából csiszolt felületű követ helyezett el a Zichy-udvarban. A kő bal oldalán az évfordulóra emlékeztető 150-es számmal, jobb felében pedig az 1848-as és 1998-as évszámokkal.

Komáromi honvédemlékmű

Komárom/Komárno, katolikus temető

Az emlékmű a komáromi temető középső bejáratának közelében található. A szabadságharc idején a Komáromért vívott harcokban hősi halált halt honvédek közös sírját a helyi katolikus temetőben sokáig csak egyszerű halom jelezte, melynél halottak napján tartottak megemlékezést egykori bajtársaik. A honvédegylet tagjai 1886. december 12-én tartott közgyűlésükön határozták el, hogy emlékművet emelnek a hant fölé. Az emlékmű ünnepélyes felavatására 1887. november 1-jén került sor. A Komáromi Lapok tudósítása szerint az említett napon minden ünnepélyes külsőség nélkül vehette át a honvédegylet a süttői mészkőből készült emléket. Az ünnepély elmaradásában a lap szerint vallási okok játszottak közre. Az átadás napján a volt honvédek, Szombathelyi Győző, a honvédegylet elnöke, Tátray József polgármester és Pap Gábor református püspök – volt honvédtisztek – rótták le kegyeletüket a közös sírnál.

Komáromi erőd

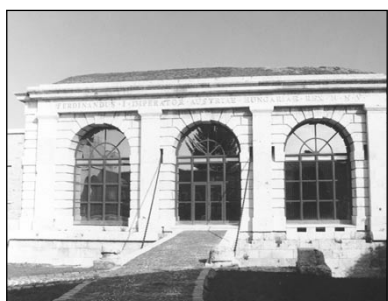
Boltívek az Öregvárban

A parancsnoki épület – itt volt Klapka dolgozószobája

A várerőd bevehetetlenségét jelképező Kőszűz – alatta a felirat: Nec arte, nec Marte – Sem csellel, sem erővel

A felújított pozsonyi kapu

Klapka György 1848 októberében elfoglalja a komáromi Új- és Öregvárat, amelynek felújítását 1808-ban kezdték meg. 1849. május 28-án Klapka tábornokot kinevezik komáromi várparancsnokká. 1849. szeptember 27-én, hat héttel a világosi fegyverletétel után Klapka az általa megszabott feltételek elfogadása után szabadon elvonul Komáromból, átadva a várat az osztrákoknak.

Kossuthfalva mai képe

Kossuth/Košúty/Turócszentmárton/Martin

A Kossuth-család Turócsból származik, Turócszentmárton Nemzeti Temetőjében ma is több Kossuth nevű személy sírját megtalálhatjuk. A

Zsolna–Poprád útvonalon haladva érintjük Turócszentmártont is. A leágazásnál már feltűntetik a Košúty lakótelepet is. Az egykori Kossuthfalva ma a város része. A lakótelep mögötti dombon egy-egy sírjelet is találunk még, ez volt ugyanis a falu temetője. Később a kossuthiak a zaturcsányi (Záturčie – szintén része Turócszentmártonnak) temetőbe is temetkeztek.

Kossuth Lajos emléktáblája

Eperjes/Prešov, evangélikus líceum

Az intézmény bejáratában, a kapu alatt található az a fekete márványtábla, amelynek a felirata azt adja tudtul, hogy:

„Ennek az ősi collegiumnak volt tanítványa

Kossuth Lajos

az 1816/7, 1817/8 és 1818/9 tanévek alatt

Az Eperjesi Joghallgatók Testülete 1900”

Kossuth Lajos rozsnói szobra

Rozsnyón 1907-ben avatták fel Kossuth Lajos egész alakos szobrát. A közadakozásból finanszírozott alkotás Róna József munkája. Az avatásra május 26-án került sor. A szobor sorsa a továbbiakban eléggé mostoha volt. 1919-ben, Csehszlovákia létrejötté után ledöntötték. 1939-ben, a bécsi döntést követően újra felállították. 1945-ben ismét eltávolították a város

főterének közepén található eredeti helyéről. Azóta többször megkísérelték visszaállítását – sikertelenül. Egy ideig a Bányásmúzeum udvarán állt, jelenleg restaurált állapotban az egyik panelépület fűtőházában található.

Komáromi Kossuth-emléktábla

Komárom/Komárno, Klapka tér, a poliklinika épülete

Kossuth 1848. október 19-én hajón érkezett Komáromba, és többek között a Térparancsnoki Irodában tett látogatást. A térparancsnok Meszlényi Jenő, Kossuth sógora volt. Ekkor hétezer katonát és 24 ágyút toborzott a városban. Szállása a várban volt. Második látogatása alkalmából, 1848. november 6-án

sógoránál szállt meg.

Az egykori komáromi térparancsnoksági épületen elhelyezett márványtáblán a következő magyar-szlovák nyelvű felirat olvasható :

*„1848. november 6-án
itt szállt meg
Komárom díszpolgára,
Kossuth Lajos
Čestný občan Komárna
tu prenocoval
dňa 6. novembra 1848*

*Komárom városa – mesto Komárno
Jókai egyesület
2002”*

Az emléktáblát, amelynek Kossuthot ábrázoló domborművét Szilva Emőke, a márványtáblát pedig Rišavy Boldizsár készítette, 2002. december 8-án avatták fel. A táblát a komáromi Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesület készítette.

Kossuth Lajos szobrának talapzata Érsekújvárban

Érsekújvár/Nové Zámky, Újtemető

Kossuth Lajosnak több szobrot is állítottak, közülük néhány a mai Szlovákia területére került. Az egyik Érsekújvárban állt rövid ideig. Avatásáról beszámol a Vasárnapi Újság 1906. június 24-i száma.

Kossuth szobrát Székely Ernő készítette. A szobor a fatéri Kurzweil-ház elé került. Országos jelentőségű volt az avatóünnep, már csak azért is,

mert megjelent Újvárbán Kossuth Ferenc, Kossuth Lajos fia is. Képviseltette magát a főváros, és ott volt a Kisfaludy Társaság képviselője. Az ünnepség tiszteletére jelenyt is kibocsátott a város. A szobor azonban nem sokáig állhatott helyén. 1919. május 22-én cseh legionáriusok döntötték le. A

bronzból készült alakot a vasútállomásra vitték és ismeretlen helyre hurcolták, csak a kardja maradt meg. Az újváriak azóta sem tudnak róla. Az 1926-ban nyitott Újtemetőben viszont ma is megtalálható a szobor talapzatául szolgáló betontömb, amelyen gyakran van virág.

Losonci Kossuth-szobor

A füleki múzeum területén fekvő kerékpárjavító műhely mögött lévő udvaron, törmeléken fekszik. Nagyon rossz állapotban lévő bronzszobor, amelynek a feje hiányzik.

Losoncon a Kubinyi téren állt, az egykori Sárkány vendéglő helyén. A szobrot, Holló Barnabás alkotását, 1910. szeptember 20-án leplezték le. 1919-ben a bevonuló cseh katonák ledöntötték. A helybeliek úgy tudják, hogy nagyon sokáig a jelenlegi építészeti szakközépiskola emésztőgödrében volt. Többen tudtak róla, s amikor a helyzet konszolidálódott, kimentették a szobrot. Krúdy Gábor vitette titokban Fülekre.

Vásárúti Kossuth Lajos-emlékmű

Vásárút/Trhová Hradská, faluközpont

Vámbéry Ármin említi visszaemlékezéseiben, hogy éppen Vásárúton járt, amikor a vendéglő előtt pihenőt tartó postakocsiból kiszálló Kossuth az összegyűlt emberek előtt lelkesítő beszédet mondott. 1994-ben, Kossuth halálának 100. évfordulóján a falu arra a talapzatra helyezte el a Kossuth arcát ábrázoló domborművet és az emléktáblát, amely egykor az országzászlónak ké-

szült. A műköből készült talapzatot tíz oszlop keríti, melyeket lánc köt össze. A feketemárvány-tábla felirata:

*„Az 1848/49-es
forradalom és szabadságharc
hősének
halálának évfordulóján
a hálás utókor*

*Állíttatta
Vásárút önkormányzata
Csemadok helyi szervezete
Széchenyi-Társaság
1994-ben.”*

A bal oldalon elhelyezett tábla szerint az emlékművet Paxián János kőfaragó mester újtotta fel 1994-ben.

Kosztolnai emlékmű

Kosztolna/Kostolná-Záriečie

Az emlékmű a templom előtti téren, rendezett területen található. Az obeliszk hasonló a szelaknaihoz és a peredihez, de nem olyan magas, mint ez utóbbi. Az obeliszk szlovák felirata fölötti részen babérkoszorú látható, amelyből hiányzik a dísz. Az elülső részén márványból faragott címer található.

Az emlékmű felirata:

*„A kosztolnai ütközetben
1848. október 28-án
a hazáért elesett
hős honfiak emlékének.*

A másik oldalon:

Trencsén megye közönsége 1875

Hátsó oldal:

Na pamiatku

*v boji za krajnu a slobodu
pri Kostolnej 1848. 28 okt.*

padlím vlastencom.

Obecenstvo trenčianskej stolice 1875”

Köbölkúti emlékmű

A tavaszi hadjárat 150. évfordulója alkalmából Köbölkút község önkormányzata a Paris patak mellett 1849. április 20-án lezajlott csata emlékére 1999. április 20-án emlékművet állított. A település szélén álló obeliszket alacsony kőoszlopok és lánc védi. Az egyik feketemárvány-lap felirata a következő:

*„Itt harcolta ki a továbbjutást
a nagysallói diadalt követően
a honvéd seregnek
Pöltenberg Ernő tábornok
vezette VII. hadteste
1849. április 20-án,
az osztrák ostromgyűrűből
felmentve Komárom erődjét.”*

Körmöcbányai emlékmű

Körmöcbánya/Kremnica, úton a Szkalkára

Képes levelezőlapon sikerült rábukkanni a körmöci honvéd-emlékre. A karcsú obeliszk tetején a szárnyát kiterjesztő turul látható, a szobor felirata a lapon sajnos nem olvasható. Ennek nyomán indultunk el Körmöcbányára, és a Szkalkára vezető út mellett, jobb oldalt a hegy alatt egy kis térségben hasonló szobrot találtunk. A travertínóból készült oszlop tetején a hármaskereszt és a kettős kereszt látható, oldalaira az I. és a II. világháború áldozatainak fémlapokra írt neveit helyezték el. Az obeliszk sok hasonlóságot mutat a képeslapon látható honvédemlékkel.

Lahner-emlékmű

Necpál/Necpaly, Just-kastély parkja

„Az itt állott házban született Lahner György magyar nemzeti tábornok 1795. évi október hó 22-én. Meghalt a hazáért Aradon 1849. október 6-án. Emelte Túrócz megye közössége 1892. október 6”

*„Buzduljunk a múltakon
élni és halni
a magyar hazáért!”*

Az emlékmű az idők során megrongálódott. A tábornok halálának 150. évfordulója tiszteletére, 1999. november 8-án a helyi önkormányzat, a Magyar Köztársaság pozsonyi nagykövetsége, a Magyar Köztársaság Kulturális

Intézete felújította, és a Pro Patria Honismereti Szövetség, valamint a település vezetése szervezésében rendezett ünnepség keretében újra felavatta az emlékművet.

Lévai honvédemlék

Léva/Levice, köztemető

14 faragott kőszilaphoz erősített, láncal övezett térség, amelynek közepén a nagysallói csatában megsebesült és Léván meghalt honvédek síremléke áll. Gránitalapon álló, mészkőből faragott obeliszk. A mészkő első oldalába fehérmárvány-lapot illesztettek. A tábla szövege:

„Az 1849. évi április hó 19-én

*Nagysallónál vívott csatában megsebesült,
S Léván elhalt honvédek emlékére állíták
Léva hölgyei 1871 évben.*

*Csatájok a védelmezett népjog csatája volt,
melyet szent eskü, szent kötés ellen zsarnok ti-
port.”*

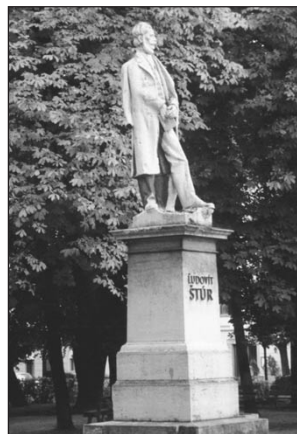
Az obeliszk felső részében tölgyfalevél koszorúban az 1848-as évszám olvasható.

Lőcsei honvédszobor

Lőcse/Levoča

Az egyik helytörténeti munka a következőket írja róla:

„Alkotmányos életünk helyreállítása után Szepes vármegye lelkes közönségének áldozatkészsége létrehozta a sétatérén álló egykori ciszterna helyén az 1848/49-iki Szepes megyei honvédek

emlékének szentelt honvédszobrot. A szobrot Faragó József lőcsei szobrász mintázta.”

Az 1918-as hatalomváltást követően, miután a lakosság kétszer is megakadályozta eltávolítását, a szobrot bedeszkázták. 1919. augusztus 11-én éjszaka 4 órai munkával a cseh „szokolisták” ledöntöttek. Ezt a lakosság nem-

zetiségi hovatartozás nélküli tüntetése követte. (A szobrot őrző katonák egyike a pánikhangulatban agyonlőtt egy szlovák szolgálólányt.) A szobor a levéltár épületébe került. Talapzatára virágtartó kőedényt helyeztek. Az 1960-as években a talapzatra a virágtartó helyére Ludovít Štúr szobra került.

Mészáros Dávid, vértanú pap

Vághosszúfalu, Sopornya, Nagymácséd/Dlhá nad Váhom, Šoporna, Veľká Mača

Mészáros Dávid 1799. január 7-én született Hosszúfaluban. Katolikus pap, aki a megtorlások áldozatává vált, és a pozsonyi vértanúk közé sorol-

juk őt. 1828-ban került Nagymácsédra, innét 1844-ben Sopornyára helyezték át. Itt vált az 1848-as eszmék szószólójává. Híveit a szószékről hívta fel a helytállásra, a szabadságharc sikereit a Te Deum éneklésével ünnepelték Sopornyan. A 3. császári gyalogezred katonái elfogták és négy jobbággal együtt Diószegre hurcolták. A nagymácsédi plébánia krónikája szerint a falun keresztül megkötözve vitték papjukat, a mácsédiak pedig megállították a menetet. Csak a császári katonaság számbeli fölénye tudta visszatartani őket abban, hogy meg ne támadják a különítményt. Mészáros Dávidot 1849. június 16-ig tartották Diószegen, közben többször kihallgatták, majd Pozsonyba szállították. Július 14-én rögtönítélő bíróság elé állították, amely golyó általi halálra ítélte őt. Végrehajtására július 16-án került sor, egyes források szerint fogvatartásának helyén, a Vízikaszárnýában, hajnali négy órakor.

Falujuk szülötte, a vértanú Mészáros Dávid és a szabadságharc emlékére a hosszúfaluiak szép

faragott emléket, kopjafát állítottak. Nagymácséd pedig képen örökítette meg azt a pillanatot, amikor a falun át viszik Diószegre egykori papjukat. A képet Dolán György festőművész készítette, és a nagymácsédi falumúzeumban látható.

Nagysallói emlékmű

Nagysalló/Tekovské Lužany, faluközpont

A tavaszi hadjárat egyik jelentős csatájának emlékére 1876. június 5-én avatták fel a 9,5 méter magas obeliszket. Az emlékmű felállításának gondolata 1861-ben merült fel. Ekkor gyűjtést indítottak, amelyet Migazzi Vilmos főispán irányított.

Az obeliszken a következő felirat olvasható:

*„Az 1849 április 19-én
Vivott Nagy Salloi
győzelmes csata
és az abban elvérzett
vitéz honvédek
emlékére.*

*Bars megye közönsége
1876 április 19.”*

A nagysallói csatában meghalt honvédek síremléke

Nagysalló/Tekovské Lužany, református temető

A rendezett sír a nagysallói református temető jobb hátsó részében található. A lebetonozott sírok fölött fehérre meszelt obelisztk áll. Rajta a következő felirat olvasható:

1849.

ÁPRILIS 19-ÉN

ELVÉRZETT

DICSŐ

HONVÉDEK

ITT NYUGOSZNAK

E KŐ ALATT

KÖZÖS SÍRBAN.

ÍME, ÍGY BECSÜLI

MEG A HÁLÁS UTÓKOR

AZOKNAK AZ

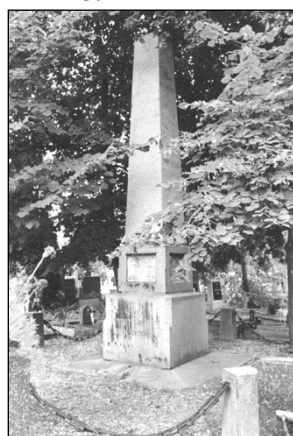
EMLÉKÉT, AKIK A

*HAZASZERETETTŐL
LÁNGOLÓ SZÍVVEL
ÁLDOZTÁK FEL EGYKOR
FIATAL ÉLETÜKET
A SZABADSÁGÉRT, A
NEMZET
ALKOTMÁNYÁÉRT.
A KEGYELET ÉS
EMLÉKEZÉS
VIRÁGAI SOHASEM
HERVADNAK EL SÍRJUK
FELETT, MERT MINDIG
FRISS HARMATTAL ÖNTÖZI
AZT A NEMZET HÁLÁJA.
ÁLDÁS, BÉKE PORAIKRA.
E SÍRKÖVET ÁLLÍTTATTA
VIDA JÁNOS
1910-İK ÉVBEN”*

Nagyszombati honvédemlék

Nagyszombat/Trnava, köztemető

A temető közepén, hársakkal körülvéve áll a nagyszombati csata emlékműve. 1871. október 15-én állíttatták a város polgárai. Akkor még a főutca alsó végében volt, később áthelyezték a temetőbe. A hársakat ekkor ültethették köré. Eredetileg babérkoszorú és négy réz dombormű ékesítette.

Ezekből már csak egy dombormű van meg, ezen a babérkoszorúval övezett 1848-as évszám olvasható. Az emlékművet oszlopokra erősített vaslánc keríti. Elülső oldalán a

*„Nem e kő, tetteitek hirdetik
dicsőségeketek”*

a szemben lévőön pedig

*„Az 1848-ik évi december
16-iki nagyszombati ütközetben
elvérzett honvédek emlékére
e város és vidéke
1871”*

felirat olvasható. Az emlékmű felújításra szorulna.

Nyárasdi emlékmű

Nyárasd/Topolník, temető

Az emlékmű a második nyárasdi csatában elesett honvédeknek állít emléket. A csatára 1849. június 20–21-én került sor. Szinyei József szerint a 37. zászlóalj 58 honvédet veszített. Az első nyárasdi csata magyar sikerrel végződött. A honvédek közül 15-en, az ellenfél sorából 33-an estek el, vagy sebesültek meg. A

csata emlékezetes mozzanata: amikor Mihajlovics főhadnagy, a tüzérség parancsnoka eltalálta az ellenfél parancsnokát, Geramb bárót, az osztrák sereg megfutamodott. Geramb báró síremléke a nyárasdi faluvégén van.

A csata emlékére állított obeliszk felirata a következő:

„Az
1849. évi június hó 20-án
elesett
vitéz honvédeknek
az Alsó-Csallóközi járás
közönsége

A 20 éves cseh rabság alól való
felszabadulásunk emlékére
1938. november 7

Hazánk fennállása
ezredik évében
1896”

Országház

Pozsony/Bratislava, Mihálykapu utca, Michalská ulica

A Hillebrandt tervei alapján készült egykori Királyi Kamara épületében tartották 1848-ig az országgyűléseket, ebben az épületben szót a király 1847. november 7-én, századok óta először, magyarul a követekhez. Itt alapította meg 1825-ben gróf Széchenyi István a Magyar Tudo-

mányos Akadémiát. Később a következő szövegű táblát helyezték el a falán:

„Magyarország fő- és nemesi rendjei a népszábadtság eszméjétől föllelkesülve, e történelmi nevezetességű palota tanácskozási termeiben alkották meg halhatatlan emlékü nagy műveket, Az 1848-iki TÖRVÉNYEKET és azokkal a modern magyar államot. Örök dicsőség és a folszabadított népmilliók hálája emlékükre. A nagy esemény színhelyét az utókor számára ez emléktáblával megjelölni hazafias lelkesedéssel elrendelte Pozsony szab. kir. város törvényhatósági bizottságának 1898. évi márczius hó 7-én tartott közgyűlése.”

Az emléktábla nincs a helyén. Helyette egy egy szlovák nyelvű tábla emlékeztet arra, hogy ebben az épületben ülésezett 1802–1848 között a magyar rendi országgyűlés, és az 1847/48-as országgyűlésen Zólyom szabad királyi város követeiként itt lépett fel Ludovít Štúr. Az épületben ma az Egyetemi Könyvtár található.

Palugyay-féle régi Zöldfa Szálló

Pozsony/Bratislava, Hviezdoslav tér, Carlton Szálló

A reformkori Pozsony legelőkelőbb vendéglője volt. Ide kísérte a lelkes tömeg a hajóállomástól a Bécsből visszatérő küldöttséget, köztük Kossuthot és Széchenyit. Ennek – ma már Cegléden látható – erkélyéről hirdette ki Kossuth Lajos 1848. március 17-én Magyarország újjászülését, tehát azt a hírt,

hogy V. Ferdinánd Batthyány Lajost bízta meg a független magyar minisztérium megalakításával. Itt adtak díszvacsorát a pesti fiatalok Pozsonyba érkező küldöttsége részére. A delegciónak állítólag Petőfi is tagja volt. Itt időzött két hétig az üldözött Gasparich Kilit Ferenc. Kolmár József szerint

Lőw János, a Zöldfa-fogadó tulajdonosa vele együtt nemzetörködött. A szállót 2002-ben felújították.

Pathó Pál szobra

Szógyén/Svodín, a község háza előtti tér

Nagy János szobrát a tavaszi hadjárat 150. évfordulója tiszteletére rendezett ünnepségsorozat keretében avatták 1999. augusztus 14-én. A szobor melletti emléktáblán a következő szöveg olvasható:

*„Isten megteremtette a világot.
Te pedig építsd tudással,*

Megértő szeretettel.

Ha ezt megtartod, boldog leszel.

Más is.

Isten s ember nevében adományozom

Király Mária

Nicefora nővér

Budapest 1999. II. 17. Svéd–magyar állampolgárok”

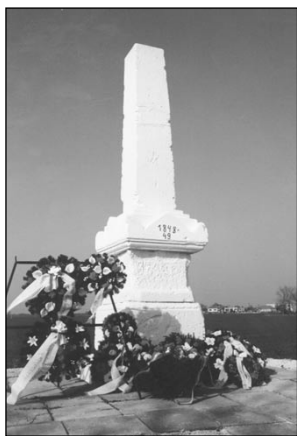
Pattai honvédemlékmű

Vágpatta/Pata, a régi Szeredi út mentén

A Nyitra megyei

Közlöny szerint az emlékművet az 1849. június 16-án és 19-én lezajlott ütközetben elesett honvédek sírjánál állították fel 1872-ben. (A lapban közzétett felhívás szerint a pattai erdőben 140 honvéd halt meg a hazáért.) A szobor készítője Fellner Jakab nyitrai kőfaragó. A lap megemlíti a Strasser nevű vágpattai izraelita kocsmáros, aki 1872-ben a helybeliek körében szorgalmazta az emlék felállítását, és jelentős pénzadománnyal járult hozzá elkészítéséhez. A felújított emlékműhöz egy szekér virágot szállított. A pattai emlékmű 1884-ben már felújításra szorult, ugyanis megrongálódott és tönkrement a márvány emléktábla. Az említett lap egyik júniusi száma a következő megjegyzést közli:

„Mint tudjuk, a 1849. évi június hóban Pattán elesett honvédek emlékére 1872. évben emelt oszlopot gaz kezek eléktelenítették s úgyszólván lerombolták, s a mostani javítás majdnem szoborállítás jellegével bír.”

A felújítás kiadásaira gyűjtést hirdettek. A felhívást a szoborbizottság nevében Juhász Elek és Dombay Ede írták alá. Ugyancsak serénykedett az emlékmű felújítása körül Rudnay János, aki maga is negyvennyolcas honvédtiszt volt. (Rudnay János és Dombay Ede sírja megtalálható a nyitrai temetőben.) Az új emléktáblát 1884. június 22-én avatták fel. Az ünnepségre meghívták Báthori Schultz Bódog volt honvéd tábornokot, ő azonban betegsége és előrehaladott kora miatt nem tudott megjelenni.

Az emlékmű a közben eltelt több mint száz év alatt nagyon megrongálódott. Volt olyan időszak, amikor arra biztatták a szövetkezet munkásait: a szoborhoz minél közelebb végezzék a szántást, hogy eldőljön az emlékmű. Egy alkalommal valaki ledöntötte, de ismeretlenek felállították. A Pro Patria Honismereti Szövetség és Nagymácséd önkormányzata a szlovák lakosságú Patta elöljáróinak egyetértésével és támogatásával némileg felújította az emléket, és Nagymácséd lakossága, valamint iskolája azóta Pattán koszorúz március 15-én.

Peredi emlékmű

Pered/Tešedíkovo, a temetővel szemben

1867. augusztus 2-án Üрге Alajos, Pered jegyzője, maga is volt 48-as honvéd, levelet intézett a Pozsony Megyei Honvédegylet-höz, s ebben indítványozta egy emlékmű felállítását a peredi csatában elesett honvédek tiszteletére. A Honvédegylet közgyűlése egyetértett az indítvánnyal, és széles körű gyűjtésbe kezdett. A szervezési munkálato-
kat dr. Beck Antal ügyvéd, volt 48-as százados, a Honvédegylet elnöke vállalta magára, és Üрге Alajossal együtt fáradoztak az emlékoszlop felállításán. Az összegyűlt 1500 forintból Brandl Antal nyitrai szobrász elkészítette az emlékoszlopot. Az emlékművet két évvel a gyűjtés megkezdése után, 1869-ben avatták fel. Az obeliszk a peredi csatában hősi halált halt mintegy 3000 hős honvédnek állít emléket. Az obeliszk felirata:

„1849. jún. 20. 21.

*Magyarország
szabadságáért
vívott csata emlékére
emelte*

*a Pozsony-megyei
Honvédegylet
1869.
A kegyeletes nép
és bajtársak
adakozásaiból.*

Petőfi-emléktábla

Pozsony/Bratislava, Apácapálya – Panenská
ulica, egykor Bél Mátyás utca

1843 májusában ide, a diák kaszinó-
nak nevezett házba költözött
be Petőfi Sándor. A házat a
pozsonyi Toldy-kör a követ-
kező szövegű

emléktáblával jelölte meg:

*„Ebben a házban lakott Petőfi Sándor 1843. má-
jus és június hónapban. Kegyeletes emlékül a po-
zsonyi Toldy-kör 1900. márczius hó 15-én.”*

Ma már csak az emléktábla helye látható.

Petőfi-dombormű

Nyárasd/Topoľníky, a község háza előtti park

A bronzplasztika a
település központjában,
a község háza előtti
parkban felállított
sziklatömb oldalára
van elhelyezve. Az alatta
található feketemár-
vány-táblán az em-
lékmű állítására vonat-
kozó szöveg olvasható:

*„A néppel tűzön-vízen
át”*

*„Tisztelettel Petőfi Sándor
emlékének*

Nyárasd lakosságára

Önkormányzata

Csemadok helyi szervezete

1995. március 19”

Az emlékművet Lipcsey György szobrász készítette.

Petőfi-mellszobor

Pozsony/Bratislava

A mellszobor a Védcolőp utca (Palisády) elején, a jelenlegi Magyar Kulturális Intézet székházával átellenes oldalon, attól kissé feljebb lévő, a

Védcolőp út –
Sládkovič utca
sarkán (Palisády-Slád-
kovičova uli-
ca) található,
egyemeletnyi
magasságban.
A Védcolőp ut-
cára néző ré-

szén Vörösmarty szobra van. Az ablak alatti bemélyedésbe helyezett szobrot stukkódísz veszi körül.

Petőfi-emléktábla

Selmecbánya/Banská Štiavnica, Szenthárom-
ság tér

A költő 1838-ban,
abban az évben került
a selmeci evangélikus
líceumba, amikor szü-
leinek anyagi helyzete
tartósan megromlott.
Lichard nevű tanára
kedvenc tárgyából, a
történelemből buktatta
meg, így keserű száj-
jával távozott a városból.
Az evangélikus gimnázium falán, a bejárat ajtótól jobbra, fehér márvány-tábla hirdeti, hogy ennek az intézménynek volt diákja Petőfi.

Petőfi-emléktábla

Losonc/Lučenec, Vajanský utca

Felvidéki
útja során ebben a házban
tartózkodott a költő. A látoga-
tás emlékére
1899-ben egy-
emeletnyi ma-
gasságba, stukkó-
keretbe he-

lyezett tábla fölé 1975-ben szlovák nyelvű táblát is tettek. A tábla magyar nyelvű feliratát 1945-ben eltávolították, és csak 1950-ben, a Csemadok-szervezet kezdeményezésére helyezték vissza. A táblák szövege:

*„Itt időzött
Petőfi Sándor
1845 évben
1899. június 30”*

A szlovák nyelvű tábla felirata:

„V tomto dome žil
Sándor Petőfi
V roku 1845.
Febr. 1975.”

(Ebben a házban élt
Petőfi Sándor
az 1845. évben.)

Petőfi-emléktábla

Rozsnyó/Rožňava, Fő tér

Az egykori Fekete Sas Szálló épületén 1992. október 6-án a Csemadok Rozsnyói Területi Választmánya szervezésében helyezték el Mézes Árpád Petőfit ábrázoló domborművét. 1990-ben hirdették meg a gyűjtést. A tábla elkészítésére több mint kétszázan adakoztak. Petőfi 1845-ös felvidéki utazása so-

rán érintette Rozsnyót. A hegyek koszorúja által övezett várost szép fekvése okán a koldus kalapjában megbúvó ezüstkrajcárhoz hasonlította.

Petőfi-emléktábla

Királyhelmec/Kráľovský Chlmec, művelődési ház

Az *Úti levelekben* rögzített adatok szerint Petőfi Sándor 1847-ben járt Királyhelmeceken. Ennek a látogatásnak emlékére 1967-ben emléktáblát helyeztek el a királyhelmecei művelődési ház falán, a bejárat mellett. Szövege:

„Világsszabadság!
E helyen járt 1847. július 10-én

Tu sa zdržiaval 10. júla 1847

Petőfi Sándor

A hálás utókor 1967 Vďační potomkovia”

Petőfi-szobor

Királyhelmec/Kráľovský Chlmec

1998 októberében a Városháza épülete előtt avattak egész alakos szobrot a költő tiszteletére a királyhelmeceiek. Ifj. Szabó István szobrászművész

bronzból készült, fehér kőalapra helyezett alkotása a vándorló, tarisznyás, kezében vándorbotot tartó költőt ábrázolja. Felirata:

„Petőfi Sándor”

Huszt-ház

Rimaszombat/Rimavská Sobota

Első rimaszombati útja során itt kapott baráti szállást a költő. Petőfit ekkor tiszteletbeli táblabírónak is megválasztották a városban. Az épület ma a Csemadok gondozásában van. Homlokzatán emléktábla utal arra, hogy 1845-ben itt szállt meg Petőfi. A fehérmárvány-tábla felirata:

„E helyen szállott meg
1845-ben

Petőfi Sándor

1939”

(„Most pedig bejelentem, hogy a tavaly augusztusban megindított Petőfi-tábla akció, mivel sikertelenül végződött és rajtam kívül e célra senki nem adakozott, most, a 90 éves évfordulóra [a táblát] saját szerény tehetségem szerint, saját erőmből megcsináltattam. Márványtábla akadt itthon. A vésés, aranyozás és a kőkeret felerésze pedig kitelik az eddig e célra adott összegből, még kétszer 5-5 pengőt kell hozzáadnom. Azonkívül jártam Zs. Bélánál, s beadtam hozzá egy indítványt írásban, hogy a v. m. jelölje meg táblával azt a régi m. ht., ahol Petőfit táblabírónak választották.” Részlet Wallentinyi Dezsőné, Győry Ida Győry Dezsőhöz írt, 1939. augusztus 5-én kelt leveléből.)

Petőfi Sándor pozsonyi szobra

Pozsony/Bratislava

Petőfivel életében a reformkori Magyarország második fővárosának számító Pozsony nem bánt túl barátságosan. Halála után barátai, egykori pápai és selmeci diáktársai – Kolmár József, Sebe-
rényi Lajos, Samarjay Károly – voltak azok (mel-

lesleg mindhárman Pozsonyban vannak eltemetve, Kolmár a Szent András-temetőben, Szeberényi és Samarjay a Kecse utcai evangélikus temetőben), akik megalapították Pozsonyban a későbbi Petőfi-kultuszt. Már Fadrusz János is tervezgette a Petőfi-emlékművet,

1903-ban bekövetkezett halála azonban megakadályozta terve megvalósításában. Tanítványa, Radnai Béla volt az, aki a szobrot elkészítette. 1911. szeptember 8-án leplezték le a Sétetéren, a Nemzeti Színházzal szemben, közel az egykori Zöldfa Szállóhoz. A carrarai márványból készült szobor karddal a kezében ábrázolja a forradalom költőjét, mellette pedig a múza látható. Az I. világháború után darabjaira szedték. A költő születésének századik évfordulóján Pozsony város marhaistállóiban, deszkák közé verve, szalmával borítva feküdt a szobor, írja Szalatnai Rezső. Itt törik fel a ládákat 1931-ben a Sarló tagjai, s ilyen állapotban koszorúzzák meg. 1951-ben hozzák rendbe, és kerül későbbi helyére, a pozsonyi Ligetbe. Mivel minduntalan megromog, a közben megalakult Petőfi Sándor Emlékmű Bizottság kezdeményezésére a szobrot 2002-ben lebontják, jelenleg Porubovič professzor vezetésével restaurálják, és a tervek szerint 2003. március 15-én új helyén, a pozsonyi Medikus-kertben állítják fel.

Pipagyújtó

Somorja/Šamorín mellett

A Pozsony-Komárom útvonalon Somorját elhagyva hamarosan feltűnik az út bal oldalán, a fák alatt álló emlékmű. Az egykori Pipagyújtó csárda helyén létesített emlékhely az 1849. május 12-én lezajlott csata emlékét őrzi. A csatát egy résztvevő így írja le:

„A néphadsereg alakulatai Somorja, Bacsfa, Tárnok, Illésháza vonalát tartják megszállva. Május 12-én Bacsfa községben a 37. zászlóalj 3. szá-

zada Tejfalú irányába való előnyomulásra kapott parancsot, az ellenség felderítése céljából. Már túlhaladott a Pipagyújtó csárdán, mikor az ellenség golyózáport bocsátott a csapatra, majd Tejfalú keleti bejáratánál ágyúk is lőtték a szabadságharcosokat, akik közül heten az életüket veszítették.”

A halottakat az elpusztult csárda melletti közös sírba temették. A Csallóköz lelkes hölgyei még a kiegyezés előtt, 1861. szeptember 8-án felavatták a csatában elesett hősök emlékművét. Az emlékmű felirata a következő volt: *„Felállítottott 1861. szept. 8.”*

A szöveg felett látható babérkoszorúban elhelyezett két kard jelezte csak az eseményt. 1899. május 12-én réztábla került az emlékműre, amelyre a következő szöveget írták:

„Mézes József, Paulmann Ferenc és Pogrányi József Komárom és Nógrád megyeiek a 37-ik honvéd zászlóalj 3-ik századától, 1899. május hó 12. A Csallóközi honvédegyelet.”

Alatta a következő felirat volt olvasható:

„Az 1849. május hó 12-én elesett honvédek emlékére Csallóköz hölgyei. 1882-ben”

Marczell Béla, a Csallóközi Múzeum munkatársa felkutatta a négy hiányzó nevet is. Az emlékműre a hét elesett honvéd nevét feltüntető márványtábla került. A négy felkutatott honvéd neve: *Csonka Pál, Hibó József, Kostyál Pál és Szilassy János*. 1989-ben új kerítést kapott a sírkert, a 150. évfordulóra pedig felújították az emlékművet.

Pozsonyi vár

Pozsony/Bratislava, Várhegy

A pozsonyi vár 1811. május 30-án tűzvész áldozatává lett, és rommá vált. A melléképületek egy részét azonban megkímélte a katasztrófa. Ezek lakatnyául, de börtönül is szolgáltak. A szabadságharc alatt és után gyászos szerep jutott ezeknek az épületeknek. Itt, a délnyugati koronatorony alatt vé-

gezték ki Petőcz Györgyöt, Pozsony megye alispánját, s itt őrizték Kossuth Lajos gyermekeit, Ferencet, Vilmát és Lajos Tódort. Itt tartották fogva Guyon Richárd tábornok nejét, szül. Splényi bárónőt. Itt raboskodott Perczel Mór is, és ide szál-

lították 1848. július 26-án Laibachból Batthyány Lajos grófot, az első felelős magyar kormány miniszterelnökét. Itt látogatta meg férjét

Batthyány Lajosné. Amikor Gasparich Kilit azt kérte, hogy magyar területen végezzék ki és magyar földben temessék el, Bécsből Pozsonyba, a vár kazamatáiba szállították át.

Prímáspalota

Pozsony/Bratislava

Az épületet Batthyány József rendeltére és költségén, Hefele Menyhért tervei alapján építették 1787-ben. 1848. április 11-én ebben az épületben szentesítették a negyvennyolcas törvényt. Az első emeleten lévő tükörteremben jelen volt az egész első felelős magyar kormány. Az eseményt két

emléktábla örökítette meg, amelyek már nincsenek a helyükön. A prímáspalota a továbbiakban is az események középpontjában állott. Októberben Görgei főhadiszállását rendezik be itt, néhány nap múlva viszont már Haynau vonul be az épületbe.

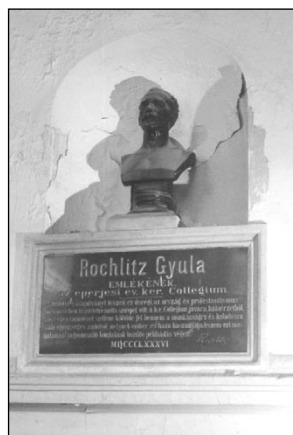
Rimaszombat/Rimavská Sobota, köztemető

A szabadságharc 150. évfordulóján kopjafát állítottak a rimaszombatiak a temetőben. Azóta itt koszorúznak március 15-én és október 6-án.

Rochlitz Gyula

Eperjes/Prešov, evangélikus líceum

Az eperjesi kollégium vezetése 1886-ban, Rochlitz Gyula halálának évében helyezte el az intézményben az egykori honvéd hadnagy mellsobrát. Rochlitz, aki MÁV főfelügyelőként halt meg Budapesten (a Nyugati pályaudvaron is van emléktáblája), alapítványt tett az eperjesi intézmény javára.

Bona: Hf III. 47

Rómer Flóris szobra

Pozsony/Bratislava, az Óvárosháza udvara

A fehérkő-talapzaton lévő bronz mellszobor a Fő tér felől az udvarba lépve balra található. Rómer Flóris Ferenc szobra eredetileg a Ferenciek terén állt, és a Lakatos (Zámočnicka) utca felé nézett, a szülőháza felé. A mellszobor állítását az Országos Régészeti és Embertani Társulat kezdeményezte 1896-ban.

E célból országos gyűjtést kezdeményeztek. A szobor elkészítését Strobl Alajosra bízták. Avatására azonban csak 1907 augusztusában került sor. A pap, természethűvár Rómer Ferenc (szerzetesi neve a Flóris) 1848-ban lépett a forradalmi seregbe, és szolgált egészen az 1849 nyarán bekövetkezett összeomlásig. 1850-ben Pozsonyban nyolcévi várfogságra ítélték. Egyes források szerint ebből 3, mások szerint 4 évet le is töltött. (Kumlik szerint a bilincsre a következő szöveget véste: *Hazámért és meggyőződésemet 1850. március 15-től 1854. április 24-ig.*)

Bona: Hf III. 52

Selmeci honvédszobor

Selmecbánya/Banská Štiavnica, Óvár

A szobor talpazatán a felirat:

„Fecit: Tóth An. Debrecen 1899

Öntötték Peschornér A. N. és fia, magyar királyi udvari műércöntők, Budapest”

Selmecbánya és környéke lakossága kivette részét a szabadságharcból. A bányászviskók, az akadémia tanárai és diákjai, valamint a város polgárai közül a korabeli leírások szerint nagyon sokan a szabadság zászlaja alá álltak. Nem csoda tehát, hogy a városban már 1859-ben felvetődött egy honvédemlék felállításának a gondolata. Ollik Pál ügyvéd ötlete volt, amelyet azután nagyon sokan felkaroltak. A 19. század hatvanas évei azonban nem voltak alkalmasak az ilyen célok megvalósítására. Csak később, az 1890-es évek elején szorgalmazták ismét a Vörös Ferencz szerkesztésében megjelenő Híradó körül szerveződő csoport tagjai a szobor felállítását, illetve a gyűjtést, amely ekkor sem járt sikerrel. A Selmeczbányai Hetilap és a Selmeczbányai Híradó 1895-ben ismét szorgalmazni kezdte a gyűjtést. Ez viszont már országos adakozássá vált, és sikerrel járt. A szobrot, amelyet az Erzsébet téren állítottak fel 1899. október 8-án, Tóth András debreceni szobrász (Tóth Árpád édesapja) készítette el.

A baljában címeres lobogót, jobbában kivont kardot tartó honvéd lábainál ágyúcső van. Az avatáson többek között jelen volt a városban még élő 23 egykori honvéd is. 1933. június 21-én az Óvárba vitték a szobrot, és az árkádok alatt helyezték el. A második világháborús események miatt azonban megrongálódott. Letört a zászló rúdja, eltört a kard, az oroszok géppuskasorozatot lőttek bele, átluggatva a honvéd köpenyét. Az árkádok alatt álló szobrot a Pro Patria Honismereti Szövetség kezdeményezésére a helybéli múzeum és a dél-szlovákiai települési önkormányzatok támogatásával 2000. november 9-én helyezték a váron belül új helyre. 2002-ben a budapesti Gyáriparosok Szövetségének néhány lelkes vezetője saját költségén kijavíttatta a szobor sérüléseit. Így a negyvennyolcas selmeci emlékmű, a honvédszobor – bár nem eredeti talapzatán és eredeti helyén –, felújítva várhatja a látogatókat.

Szepesszombati 48-as emlékmű

Szepesszombat/Poprad-Spišská Sobota, Fő tér

A ma már Poprádhoz csatolt gyönyörű városka szépen felújított Fő terén áll az obeliszk, amelyet négy kőoszlophoz erősített lánc kerít. Az obeliszken elhelyezett tábla az I. és a II. világháború-

ban elesett katonákra is emlékeztet. Az egyik oldalán a következő szöveg olvasható:

„Édes magyar hazánk iránti szeretetből.”

Szemből koszorúdíszben az 1848-as évszám olvasható. A harmadik oldalára

„A magyar szabadságharc emlékére”

mondatot vésték fel.

Az obeliszk ormáról

hiányzik az eredeti felirat. A többi írást cementtel bekenték, de a kerékpártúrák résztvevői, kirándulócsoportok és a turisták lekaparták onnét.

Szepsi, a szabadságharc emlékoszlopa

Szepsi/Moldava nad Bodvou, temető

A szépen faragott kopjafa a halottasház előtti területen áll. 1998-ban, a szabadságharc 150. évfordulójára állították. Rajta az évszám:

*„1848
1849”*

Az évszám alatt az oszlopba faragott kard emlékeztet a csatákra. Az emlékművet Pekár József szepsi fafaragó készítette.

Széchenyi István emléktáblája

Ipolyság/Šahy, Fegyverneki Ferenc Magyar Tanítási Nyelvű Egyházi Alapiskola

Az egykori Honti Kaszinó épületén elhelyezett emléktáblát, rajta Vetró András szobrász Széchenyit ábrázoló plakettjét 1993. április 7-én lep-

lezték le. A táblán a következő Széchenyi-idézet olvasható:

*„Csak a gyenge szereti önmagát,
az erős egész nemzeteket hordoz szívében.”*

Az idézet, mint a tábla többi magyar felirata, szlovákul is olvasható. A táblán továbbá a

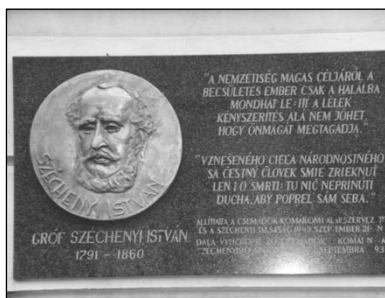
„Gróf Széchenyi István
1791–1860

1830-ban Hont megye táblabírájává
választották Ipolyságon”

felirat szerepel. A táblát Ipolyság önkormányzata, a Szondy György Alapítvány és a budapesti Széchenyi Társaság állította. Széchenyi járt Ipolyságon és Felsőszemeréden, 1830-ban, s mint a tábla is tudatja, Ipolyságon táblabírává választották.

Széchenyi-emléktábla

Komárom/Komárno, Klapka tér

Széchenyi többször megfordult Komáromban, több itteni részvénytársaságnak is a tagja volt. Az emléktáblát a Klapka téri sarkhoz Szent-

háromság-szobor felé néző oldalán, Tarics Péter és Halasy Nagy Endre kezdeményezésére avatták fel. Szövege:

„Gróf Széchenyi István 1791–1860”

„A nemzetiség magas céljáról a
becsületes ember csak a halálba
mondhat le: Itt a lélek
kényszerítés alá ne jöhet,
hogy önmagát megtagadja.”

„Vznešeného cieľa národnostného
sa čestný človek smie zrieknuť
len po smrti: Tu nič neprinúti
ducha, aby poprel sám seba.”

Állította a Csemadok Komáromi Alapszervezete
és a Széchenyi Társaság 1993. szeptember 21-én.”

(A szöveg szlovákul is olvasható.)

Szélaknai emlékmű

Szélakna/Štiavnic-
ké Bane

Az egyszer már helyrehozott emlékművet ismét tatarozni kell. A faragott természetes kövek megültek, lehet, hogy az állításkor ideültetett hárs is rádólt az egyik legutóbbi viharban. Az itt lakók szerint emiatt kellett a temetőben lévő szinte

összes fát kivágni. Kivágták az emlékmű állításakor ültetett, több mint százéves hársat is. Az obeliszk vöröses színű kőven ismét megjelentek a gombafoltok.

A magyar felirat az obeliszk elején:

„A Pjerg-Szélaknai csatában 1849. év január
21-én

elesett hős honvédek emlékére emelte
a honfiai kegyelet.”

Szilas/Brestovec, köz- ségi park

A település központjában csiszolt bazaltkő emlékeztet a szabadságharcra. A forradalom 150. évfordulóján állították. Két év szám, az 1848-as és az 1998-as szerepel rajta.

Szkalka/Skalka

Az úgynevezett Görgei-alagút besztercebányai oldalán lévő bejáratnál található tábla az alagút történetét mondja el. 1849. január 24-ről 25-re virradó éjszaka ezen az alagúton ment Körmöcbányáról Besztercebányára Görgei irányításával Aulich Lajos ezredes hadserege. Az alagutat később berobbantották, egy részét szervezetek és egyének felújították.

Tardoskeddi emléktábla

Tardoskéd/Tvrdošovce, Fő tér

A templom mögötti részen áll az egykor az országzászló talapzatának készített emlékoszlopon az a tábla, amelyre előzőleg a következő szöveget írták:

„1848–49-es szabadságharcban kivégzett tar-
doskeddi vértanúk:

Bugyik József – élt 28 évet

Drexler Ferenc – élt 32 évet

Tóth József – élt 30 évet

A hálás utókor, 1999. március 15-én”

A három tardoskeddi lakost 1849. július 23-án, hajnali 4 óra-kor végeztette ki Pozsonyban Kempen. Rajtuk kívül hosszabb szabadságvesztésre ítélték Bo-

dor Jánost, Janek Mihályt, Smidrowy Józsefet és Vida Istvánt. Bűnük az volt, hogy 1849. január 22-én Tardoskedden elfogták a Ceccopieri ezred négyfős őrzőjét, és átadták őket Jeszenák Jánosnak. Tardoskedd községnek 6000 forint kártérítést kellett fizetnie. A korabeli tudósítások szerint a három vértanút kegyelemből (de inkább azért, mivel a hóhért Haynau magával vitte) végezték ki golyó által, Tardoskedd is kegyelem után fizette az említett büntetést, mert Windisch-Grätz eredeti utasítása szerint a falut meg kellett volna semmisíteni.

Kacziány. *Magyar vértanúk könyve*, 56

Vármegyeház

Pozsony/Bratislava

Ebben az épületben tanácskozott a felsőház, itt tartotta közgyűléseit a vármegye. Ebben az épületben leplezték le emléktáblát a pozsonyi vértanúk közt számon tartott Petőcz György alispán emlékére, kivégzésének 50. évfordulóján, 1899-ben. A táblát később eltávolították helyéről.

Vízikaszárnya

A Duna-parton, az egykori Batthyány Lajos-parton található. Építését 1763-ban fejezték be. A volt hidászka-szárnyában ma egyebek mellett a Szlovák Nemzeti Galéria kap helyet. A szabadságharc alatt és után börtön is volt, itt raboskodott többek között Rázgha Pál és Madách Imre is.

Zöldház

Pozsony/Bratislava, Fő tér

A történelmi nevezetességű épületben tartották I. Ferdinánd idején az országgyűléseket. Kolmár József szerint ennek az épületnek a második emelet bal oldali részében lakott Kossuth Lajos.

(„Kossuth a márciusi események idején a Zöldszoba utcának a Deák utcára kiszögellő 2. számú házában la-

kott, és itt lett belőle Magyarország első pénzügy-minisztere. E házból indult ki e rendkívüli férfiú ragyogó pályája s vele azon meteorszerű nemzet-dicsőség, melynek még az árnya is fényes, sőt véres foltjaiban is fajunk erénye tündököl örökké.”)

Zsigárdi emlékmű

A zsigárdi csatára 1849. június 16-án került sor.

A csata a magyar csapatok vereségével zárult. A jelentések szerint 400 magyar honvéd esett el a csatában. A zsigárdi csata egyik emlékműve, a Katona László által faragott kopjafa 1990 óta áll a községi hivatal előtti parkban. Felirata:

„1849. VI. 15.

A zsigárdi csata emlékére”

A szabadságharc 150. évfordulója alkalmából, 1999-ben az önkormányzat kőből készült emlékművet állíttatott a csata és a csatában elhunytak tiszteletére.

Készítője Čeněk Žiaček. Az emlékművön két állatfigura látható: a sas, a jelen, legyőzi a sárkányt, a múltat. Felirata:

„1849–1999”

Az előtte lévő kőlapon: „Sic erat in facis /Így állt a sorsban/. Obeti-am bitky pri Žiharci – A zsigárdi csatában elesettek emlékére.”

A mai Szlovákia területén elhunyt (eltemetett) 1848/1849-es honvédtisztek

TÁBORNOKOK, EZREDESEK, ALEZREDESEK, ŐRNAGYOK

NÉV	RANG	VALL.	ELHALÁLOZÁS	HELYSÉG	
Csuha Antal	táb.	r.k.	1867. február 22.	KASSA	KOŠICE
Dessewffy Arisztid	táb.	ev.	1849. október 6.	MARGONYA	MARHAŇ
gr. Almásy Albert	örgy.	r.k.	1881. november 29.	FELED	JESENSKÉ
Ábrahám Károly	ezr.	ev.	1877. augusztus	SAJÓKIRÁLYI	KRÁLIK
<i>Balogh János</i>	alez.	r.k.	1872. január 11.	ÉRSEKÚJVÁR	NOVÉ ZÁMKY
Blaskovich Pál	örgy.	r.k.	1873. szeptember 5.	LUKANÉNYE	NENINCE
Bozó Emánuel	alez.	r.k.	1892. április 10.	POZSONY	BRATISLAVA
Brunszvik Antal	alez.		1858.	SIMONY	PARTIZÁNSKE
Butz Lajos	örgy.	r.k.	1896. szeptember 30.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Clement György</i>	örgy.	ev.	1886. július 13.	BESZTERCEBÁNYA	BANSKÁ BYSTRICA
<i>Csepy Ferenc</i>	örgy.	r.k.	1893. október	BESZTERCEBÁNYA	BANSKÁ BYSTRICA
Csernovics György	örgy.	g.kel.	1887. június 23.	KÁLNÓ	KALINOVÓ
<i>Dessewffy Lajos</i>	örgy.	ev.	1910. január	EPERJES	PREŠOV
<i>Dióssy Dénes</i>	örgy.	r.k.	1852. szeptember 6.	NAGYKOSZTOLÁNY	VELKÉ KOSTOLÁNY
Dobay Ágoston	alez.	r.k.	1893.	TARCADOBÓ	DUBOVICA
Dobay József	ezds.	r.k.	1898. június 21.	TARCADOBÓ	DUBOVICA
<i>Dobner János</i>	örgy.	r.k.	1864. május 31.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Farkas Károly</i>	ezr.	r.k.	1868/1869.	POZSONY	BRATISLAVA
Fekets János	alez.	ref.	1890.	LEHOTKA (Bars m.)	LEHOTKA pod BREHMI
<i>Füsti (R.) Kálmán</i>	örgy.	r.k.	1872. július	KOMÁROM	KOMÁRNO
<i>Gedeon Miklós</i>	örgy.	r.k.	1869. január 30.	EPERJES	PREŠOV
<i>Gergye Gábor</i>	alez.	ref.	1854. márc. 1.	JÁSZFALU	JASOVÁ
Glos Sándor Hugó	örgy.	ev.	1869. január 14.	IGLÓ	SPIŠSKÁ NOVÁ VES
Görgey Ármin	alez.	ev.	1877. október 20.	KÉSMÁRK	KEŽMAROK
<i>Hollander Leó</i>	örgy.	izr.	1887. június 5.	EPERJES	PREŠOV
Hrabéczy Miksa	örgy.	ev.	1882. január 28.	KISSZEBEN	SABINOV
Hrabovszky Róbert	örgy.	r.k.	1864. július 3.	TÓKETEREBES	TREBIŠOV
<i>Janik János</i>	ezr.	ev.	1881. január 9.	LIPTÓSZENTMIKLÓS	LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ
<i>Jeszenszky János</i>	alez.	r.k.	1866. augusztus 16.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Karassai József</i>	örgy.	ev.	1873. február	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Kaszap János</i>	alez.	r.k.	1880. január	LOSONC	LUČENEC
Károly Pál	örgy.	r.k.	1898. szeptember 15.	KISSZEBEN	SABINOV
Károlyi Miksa	alez.	r.k.	1890. november 25.	PINC	PINCINÁ
<i>Keller József</i>	örgy.	r.k.	1865. október 2.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Klobusiczky János F.</i>	örgy.		1870.	ZSITVAÚJFALU	NOVÁ VES NAD ŽITAVOU
<i>Komáromi István</i>	örgy.	ref.	1897. február 8.	KASSA	KOŠICE
<i>Korponay János</i>	ezr.	r.k.	1881. január 15.	KASSA	KOŠICE
<i>Kosztolányi Mór</i>	ezr.	ev.	1884. május 17.	NEMESKOSZTOLÁNY	ZEMIANSKE KOSTOLÁNY
<i>Krivachich Károly</i>	örgy.	r.k.	1910. szeptember 27.	VEREBÉLY	VRÁBLE
<i>Kuppis Gusztáv</i>	örgy.	r.k.	1901.	POZSONY	BRATISLAVA
Kükemezey Boldizsár	örgy.	ev.	1896. április 23.	KÜKEMEZŐ	KUKOVÁ
Kürthy István	ezr.	r.k.	1898. október 27.	KOLTA	KOLTA
Liptay (H.) Ferenc	alezr.	ev.	1881. szeptember 8.	SZIELNIC	LIPTOVSKÁ SIELNICA
Madarassy Miklós	örgy.	ref.	1873. november	RIMABRÉZÓ	RIMAVSKÉ BREZOVO
<i>Majthényi Kálmán</i>	ezr.	r.k.	1884. november 1.	KASSA	KOŠICE
<i>Máriássy Ferenc</i>	örgy.	r.k.	1884. április 22.	KASSA	KOŠICE

Meszlényi Jenő	ezr.	r.k.	1900. június 20.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Mezei R. Mihály</i>	örgy.	ev.	1899.	BESZTERCEBÁNYA	BANSKÁ BYSTRICA
Mikóvényi Károly	alezr.	r.k.	1898. március 17.	TRENCSÉN	TRENČÍN
<i>Miskovich András</i>	örgy.	ev.	1863.	NAGYSZOMBAT	TRNAVA
Mocsáry Antal Gy.	örgy.	ev.	1866. július 2.	LOSONCNAGYFALU	VEĽKÁ VES
Münkli József	örgy.	r.k.	1887. március 14.	KOMÁROM	KOMÁRNO
Navratyll György	örgy.	r.k.	1875. október 23.	LEDNICRÓNA	LEDNICKÉ ROVNE
Obell József	örgy.	r.k.	1870. december 7.	KOMÁROM	KOMÁRNO
Pelczer Károly	örgy.	ev.	1896.	PÁRKÁNY	ŠTÚROVO
<i>Piller János</i>	ezr.	r.k.	1879. július 19.	EPERJES	PREŠOV
Pongrácz Ferenc	örgy.	r.k.	1868.	NAGYMIHÁLY	MICHALOVCE
<i>Querlonde Ferdinánd</i>	ezr.	r.k.	1873. szeptember 2.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Rákóczy János</i>	örgy.	ref.	1878. március 8.	HONTRÁKÓC	HONTIANSKE NEMCE
Ruttkay István	alez.	ev.	1869. szeptember 3.	NAGYSZELEZSÉNY	SLAŽANY
Sándor Kálmán	örgy.	ev.	1886.	KISSÁNDORI	OSTRATICE
Sebő Alajos	alez.	r.k.	1882. október 12.	CSILIZNYÁRAD	ŇARAD
<i>Sklenka Vince</i>	örgy.	r.k.	1857.	VÁGKOHÁNY	KOCHANOVCE
<i>Soós Ágoston</i>	örgy.	r.k.	1855. szeptember 18.	KASSA	KOŠICE
Soós Sándor	örgy.	r.k.	1879. július 4.	KASSA	KOŠICE
Sulyok Ede	alez.	ref.	1870. április 10.	GÖMÖRPANYIT	GEMERSKÁ PANICA
Szabó László	örgy.	r.k.	1905. január 17.	VÁRGEDE	HODEJOV
Szentiványi Kázmér	alez.	r.k.	1895. november 10.	SZENTIVÁN	LIPTOVSKÝ JÁN
Szentpétery Sándor	örgy.	ref.	1869. július 13.	MAKRANC	MOKRANCE
<i>Szepesházy Ferdinánd</i>	örgy.	r.k.	1880. július 31.	EPERJES	PREŠOV
<i>Szell József</i>	örgy.	r.k.	1886.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Szórád János</i>	örgy.	r.k.	1852. június	KOMÁROM	KOMÁRNO
Szólényi (W.) József	ezr.	r.k.	1885. augusztus 13.	MIGLÉSZ	MILHOSTOV
<i>Sztrakonitzky Bazil</i>	örgy.	r.k.	1879.	BESZTERCEBÁNYA	BANSKÁ BYSTRICA
<i>Szulyovszky Nándor</i>	örgy.	r.k.	1886.	IPOLYSÁG	ŠAHY
<i>Thaly Zsigmond</i>	alez.		1886. május 14.	LOSONC	LUČENEC
<i>Tiszoczky László</i>	örgy.	r.k.	1884. augusztus 14.	KASSA	KOŠICE
Udvarnoky Béla	örgy.	r.k.	1875. december 21.	OLGYA	OEDZA
Várady János	örgy.	r.k.	1872. október 18.	LÉVA	LEVICE
Záborszky Imre	örgy.	ev.	1898. május 23.	POPRÁD	POPRAD
<i>Zerdahelyi Ince</i>	örgy.	ref.	1876. február 3.	POZSONY	BRATISLAVA

SZÁZADOSOK

<i>Algay Sándor</i>	r.k.	1879. május 17.	NAGYSZOMBAT	TRNAVA
<i>Aranyossy Sándor</i>		1886.	KASSA	KOŠICE
<i>Asztalfy (T.) Kristóf</i>	ev.	1894. július 31.	POZSONY	BRATISLAVA
Babóthy György	r.k.	1907.	NYITRA	NITRA
Bajcsy Adeodát	r.k.	1882. május 9.	ISZTEBNE	ISTEBNÉ
<i>Baligha Adolf</i>	ev.	1862. január 24.	KASSA	KOŠICE
<i>Balogh István</i>	r.k.	1905. június 15.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Balog(h) János</i>	r.k.	1871. március 23.	EPERJES	PREŠOV
Balogh Kálmán	ref.	1909.	KÓHEGY	LUKOVIŠTIA
<i>Baranyi Bódog</i>	r.k.	1855. november 30.	KASSA	KOŠICE
Barcs Sámuel	r.k.	1899. március 15.	MERÉNY	NÁLEPKOVO
Bayerle János	r.k.	1856.	MODOR	MODRA
Bánó József	ev.	1910. május 10.	OSZTRÓPATAK	OSTROVANY
<i>Beck Antal</i>	r.k.	1894. január 29.	POZSONY	BRATISLAVA
Bellosicz Gusztáv	r.k.	1889. április 31.	TRENCSÉN	TRENČÍN

<i>Benda Pál</i>	ev.	1891. április 11.	LOSONC	LUČENEC
<i>Benkner Gyula</i>	ev.	1880. június 19.	ROZSNYÓ	ROŽŇAVA
Benkő László	r.k.	1898. március 13.	NYITRA	NITRA
<i>Berzsenyi Dénes</i>	ev.	1883. május 11.	IPOLYSÁG	ŠAHY
Bittera-V. Sándor	r.k.	1887. augusztus 24.	VIHNYE	VYHNE
<i>Boleman Adolf</i>	ev.	1882. augusztus 9.	NAGYKÁLNA	KALNÁ NAD HRONOM
<i>Boróczy János</i>	r.k.	1864. november 19.	VÁGÚJHELY	NOVÉ MESTO NAD VÁHOM
<i>Boronkay Ferenc</i>	r.k.	1874.	ROZSNYÓ	ROŽŇAVA
<i>Borsiczky Antal</i>	r.k.	1892. január 2.	SELMECBÁNYA	BANSKÁ ŠTIAVNICA
<i>Bossányi György</i>	r.k.	1893. március 27.	NYITRAKOROS	KRUŠOVCE
Czapkay Imre	ev.	1884. október 3.	KISSZEBEN	SABINOV
Császár Rezső	r.k.	1904.	SZEPESÓFALU	SPIŠSKÁ STARÁ VES
Csemiczky Károly	ev.	1899. március 9.	NAGYHALOM	VELKÉ STRACINY
<i>Csernák Ferenc</i>		1853.	FELSŐZSEMBER	HORNÉ ŽEMBEROVCE
<i>Danielik József</i>	r.k.	1886. június 18.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Dánfy (D.) Sándor</i>	gör.k.	1887.	EPERJES	PREŠOV
Dessewffy Gyula	ev.	1893. november 27.	SZÉCSÉNKOVÁCSI	KOVÁČOVCE
Dessewffy Imre	r.k.	1855. április 28.	LUBOTÉNY	EUBOTÍN
Dessewffy Vince	r.k.	1886. november 1.	FELSŐSZALÓK	VYŠNÝ SLAVKOV
<i>Dessewffy Zsigmond</i>	ev.	1886. július 19.	KASSA	KOŠICE
Detrich Gyula	r.k.	1874. október 29.	NYITRASZEG	CHALMOVÁ
<i>Dobsa Jakab</i>	r.k.	1902. június 28.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Dovala Pál</i>		1882.	ROZSNYÓ	ROŽŇAVA
<i>Draskóczy Gyula</i>	ev.	1873. március 13.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Édsekuti Szilárd</i>		1861. január 21.	LŐCSE	LEVOČA
<i>Eisert József</i>		1888.	SZAKOLCA	SKALICA
Erőssy (M.)	ev.	1903. február 27.	KRASZNAHORKAVÁRALJA	KRASNOHORSKÉ PODHRADIE
gr. Esterházy István	r.	1899. december 30.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Fanyar Lajos</i>	r.	1882. december	NEMESNEBOJSZA	NEBOJSA (GALANTA)
<i>Farkas Jenő</i>		19.	ROZSNYÓ	ROŽŇAVA
Farkas József	ref.	1898. február 15.	SZAGYSZALÁNC	SLANEC
Fejérváry Ferenc	ev.	1889. december 11.	KOMLÓSKERESZTES	CHMELOV
<i>Fendt József</i>	r.k.	1885. április 15.	KÁPOSZTAFALVA	HRABUŠICE
Fest Aurél	ev.	1908.	SZEPESVÁRALJA	SPIŠSKÉ PODHRADIE
<i>Forget Miksa</i>	r.k.		BUDATIN	BUDATIN (ŽILINA)
<i>Freisinger György</i>	r.k.	1872. február 27.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Gabel Tamás</i>	r.k.	1854.	POZSONY	BRATISLAVA
Galgon Mihály	ev.	1879. január 19.	SZEPESTÓTFALU	SLOVENSKÁ VES
<i>Gallik (Gálffy) András</i>		1885. június 18.	KASSA	KOŠICE
<i>Gáspár Lajos</i>	ev.	1882.	KOMÁROM	KOMÁRNO
Gerbery János	r.k.	1869. március	KURIMA	KURIMA
Ghyczy Imre	r.k.	1910. március 30.	ASSAKÜRT	NOVÉ SADY
<i>Grega András</i>	r.k.	1874. július 30.	ÓGYALLA	HURBANOVO
Gyürky Antal	r.k.	1890. július 31.	SZELÉNY	SELANY
Hanschilt András	r.k.	1877. március 29.	STÓSZ	ŠTÓS
Hegyesi Sándor	ref.	1902.	CSOLTÓ	ČOLTOVO
<i>Helley Ferenc</i>	r.k.	1894. november 1.	ÉRSEKÚJVÁR	NOVÉ ZÁMKY
Hertelendy Károly	r.k.	1875. augusztus 11.	KISHÁRS	MALÝ LIPNIK
Hetényi Barna	ref.	1849. július 2.	KOMÁROM	KOMÁRNO
Hevessy Boldizsár	ev.	1891. december 10.	ALSÓKÁLOSA	NÍŽNÁ KALOŠA
<i>Horváth Valér</i>	ev.	1898. május 19.	HONTFÜZESGYARMAT	HONTIANSKA VRBICA
<i>Hudoba Dániel</i>	ev.	185?	LÉVA	LEVICE
<i>Illyéss Endre</i>	r.k.	1870. január 23.	BALONY	BALOŇ
<i>Irányi (H.) István</i>	ev.	1884. november 20.	EPERJES	PREŠOV
<i>Jászay Gábor</i>	ref.	1868. június 2.	KASSA	KOŠICE

<i>Jekelfalussy Tamás</i>	r.k.	1883. július 11.	SZEPESVÁRALJA	SPIŠSKÉ PODHRADIE
<i>Jelencsik Vince</i>	r.k.	1912. június 24.	POZSONY	BRATISLAVA
Jeszenszky Zsigmond	ev.	1907. szeptember 21.	CSEJTE	ČACHTICE
<i>Jezerniczky Imre</i>	r.k.	1893. július 16.	POZSONY	BRATISLAVA
Justh Antal	r.k.	1882. július 23.	BÓFALVA	BEHYNCE (V. RIPŇANY)
Kazinczy Bálint	ref.	1873. június 27.	HOMONNA	HUMENNÉ
<i>Kálmán György</i>	r.k.	1865. május 25.	KOMÁROM (?)	KOMÁRNO
<i>Kálmán György</i>	ref.	1893. október 15.	KASSA	KOŠICE
<i>Kéler Vilmos</i>	ev.	1886. február 3.	KASSA	KOŠICE
<i>Kiss Sándor</i>	r.k.	1892. február 22.	BELÁD	BELADICE
<i>Kligl Dénes</i>	r.k.	1885. december	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Khupathy Antal</i>	r.k.	1873 és 1887 között	KASSA	KOŠICE
Cseley (K.) Gusztáv	ref.	1900. január 13.	HOMONNA	HUMENNÉ
<i>Kotelli Ferenc</i>	r.k.	1885. június 17.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Kovács Mihály</i>	r.k.	1901. január 23.	NYITRA	NITRA
<i>Kovách Vince</i>	r.k.	1888. november 22.	NYITRA	NITRA
<i>König Ede</i>		1884.	BESZTERCEBÁNYA	BANSKÁ BYSTRICA
<i>Krascsenits Ferenc</i>	r.k.	1885. november 21.	DUNASZERDAHELY	DUNAJSKÁ STREDA
<i>Kubinyi József</i>	ev.	1875.	POZSONY	BRATISLAVA
Kürthy Rudolf	r.k.	1862. január 22.	FAJKÜRT	DEDINKA
<i>Laczkó Mihály</i>	r.k.	1881. június 15.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Lalanc Vilmos</i>	r.k.	1882. március 27.	KASSA	KOŠICE
<i>Latkóczy István</i>		1893. augusztus 29.	BARSTASZÁR	TESÁRE NAD ŽITAVOU
<i>Lágh Ferdinánd</i>	r.k.	1895. január 14.	KASSA	KOŠICE
<i>Lehotzky Pál</i>	ev.	1896. június 30.	BESZTERCEBÁNYA	BANSKÁ BYSTRICA
Lenkey (L.) István	r.k.	1900.	JÁNOSI	RIMAVSKÉ JANOVCE
<i>Lévay Benő</i>	ref.	1890. december	LOSONC	LUČENEC
Lévay László	r.k.	1887. április 15.	KOMÁROM	KOMÁRNO
br. Luzsénszky Henrik	r.k.	1895. augusztus 10.	OSGYÁN	OŽDANY
<i>Major János</i>	ref.	1896. március 29.	KASSA	KOŠICE
br. Majthényi Izodor	r.k.	1901. január 19.	NAGYSELMEC	LIPTOVSKÁ ŠTIAVNICA
<i>Mengold Károly</i>	r.k.	1869. május 18.	POZSONY	BRATISLAVA
Marsovszky Mór	r.k.	1887.	MIKSÓFALVA	MIKŠOVÁ
<i>Martessik Tivadar</i>	ev.	1890. július 27.	POZSONY	BRATISLAVA
Matolay Viktor	r.k.	1877. június 22.	HOMONNA	HUMENNÉ
<i>Mayer Antal</i>	r.k.	1852.	NYITRA	NITRA
Mayer János	ev.	1877. július 26.	POZSONY	BRATISLAVA
Máriássy Ede	r.k.	1854. október 6.	HARASZT	CHRAST NAD HORNÁDOM
Máriássy Tiborc	r.k.	1882. szeptember 25.	MÁRKUSFALVA	MARKUŠOVCE
<i>br. Mednyánszky Ede</i>	r.k.	1895. július 25.	BECKÓ	BECKOV
Melczér János	r.k.	1853. augusztus 5.	MÉHI	VČELINCE
<i>Mericzay Rudolf</i>	r.k.	1864. július 13.	LÉVA	LEVICE
<i>Mészey (S.) János</i>	r.k.	1884.KASSA	KASSA	KOŠICE
Mike Károly	ref.	1873. február 11.	KOMÁROM	KOMÁRNO
Mindszenty Kálmán	ref.	1893. szeptember 5.	KOMÁROM	KOMÁRNO
Moncskó Ferenc	r.k.	1897. március	BETHLENFALVA	BETLANOVCE
<i>Müller Károly</i>	ev.	1883. március 17.	KASSA	KOŠICE
<i>Nagy László</i>	r.k.	1890. november 21.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Nagy Pál</i>	ref.	1874. május 4.	RIMASZOMBAT	RIMAVSKÁ SOBOTA
<i>Nagy Vince</i>	r.k.	1882. május 23.	ZOMORFALVA	(LÉVA – LEVICE)
Nedeczky Flórián	r.k.	1900. február 28.	ÉRSEKÚJVÁR	NOVÉ ZÁMKY
<i>Nedeczky Zsigmond</i>	ev.	1874.	VÁGÚJHELY	NOVÉ MESTO NAD VÁHOM
<i>Nehéz Károly</i>	r.k.	1859. november 25.	DICSKE	DYČKA (VRÁBLE)
<i>Noszticius Vilmos</i>	ev.	1852. január 28.	EPERJES	PREŠOV
Ollik Pál		1902.	SELMECBÁNYA	BANSKÁ ŠTIAVNICA

Ordódy István	r.k.	1874. február 22.	BAGOTA	BOHOTÁ
Paleta Rajmund	r.k.	1889. március 27.	KISRUSZKA	NOVÝ RUSKOV
Palugyay Antal	r.k.	1912. május 21.	BODAFALU	BODICE
Pap Gábor	ref.	1895. november 2.	KOMÁROM	KOMÁRNO
<i>Patkary János</i>	r.k.	1891. február 14.	RÓZSAHEGY	RUŽOMBEROK
<i>Pazsitzky Manó</i>	r.k.	1890. február 13.	NYITRA	NITRA
Pálffy Károly	ref.	1888. augusztus 1.	NEMESÓCSA	ZEMIANSKA OLČA
<i>Plachy Lajos</i>	ev.	1891. június 17.	TRENCSEÁN	TRENČÍN
Plathy Antal	ev.	1906. november 30.	FÜLEK	FILAKOVO
Pongrácz Béla		1874. március 23.	JENKE	JENKOVCE
<i>Pongrácz Guido</i>	r.k.	1878. március 21.	RAJECFÜRDŐ	RAJECKÉ TEPLICE
<i>Pottornyay Miklós</i>	ev.	1864.	NAGYSZOMBAT	TRNAVA
Pribék Péter	r.k.	1887. december 9.	TIBA	TIBAVA
Raisz Attila	ev.	1861. március 6.	TOPORC	TOPOREC
Rázgha József	ev.	1909. augusztus 9.	ALSÓSZELI	DOLNÉ SALIBY
<i>Redl Miksa</i>	r.k.	1866. október 4.	POZSONY	BRATISLAVA
Reviczky Tamás	r.k.	1908.	DUNARADVÁNY	RADVAŇ NAD DUNAĽOM
<i>Rochlitz Béla</i>	ev.	1885. december 5.	EPERJES	PREŠOV
<i>Roxer Vilmos</i>	ev.	1906. február 6.	KASSA	KOŠICE
<i>Rudnay Jusztn</i>	r.k.	1902. április 29.	NYITRA	NITRA
Rudnicki József	r.k.	1869. szeptember	KASSA	KOŠICE
Ruprecht Sándor	ev.	1903. december	MODOR	MODRA
<i>Sárossy József</i>	r.k.	1885. augusztus 10.	EPERJES	PREŠOV
<i>br. Schmertzing Tádé</i>	r.k.	1881. június 20.	SZENICE	SENICA
Scholz Pál	ev.	1856.	IGLÓ	SPIŠSKÁ NOVÁ VES
<i>Schrammel József</i>	r.k.	1863. december 29.	KASSA	KOŠICE
Simonsics József	r.k.	1881. december 24.	MIKSÓFALVA	MIKŠOVÁ
<i>Simonyi Győző</i>	r.k.	1890. január 16.	NYITRA	NITRA
Solcz (S.) József	ev.	1873. november 5.	LŐCSE	LEVOČA
<i>Soltész József</i>		1908.	SZEPESVÁRALJA	SPIŠSKÉ PODHRADIE
Somlay István	r.k.	1883. június 10.	ZSITVAGYARMAT	ŽITAVCE
<i>Spányik Károly</i>	r.k.	1886. április 16.	POZSONY	BRATISLAVA
Sréter Béla	r.k.	1886. március 10.	Pu. CSOBÁNKA	(Gömör m.) ?
gr. Starhemberg István	r.k.	1900. szeptember 9.	KÖPÖSD	HÁJSKE
<i>Szakall Elek</i>	ref.	1877. február 26.	LOSONC	LUČENEC
<i>Szalay Mihály</i>	r.k.	1887. február 24.	KOMÁROM	KOMÁRNO
<i>Szebenyi Lipót</i>	r.k.	1870. december 4.	KASSA	KOŠICE
Szentpétery Károly	ref.	1861. április 8.	MAKRANC	MOKRANCE
<i>Szél János</i>	r.k.	1885.	POZSONY	BRATISLAVA
Seyfried (Sz.) Károly	r.k.	1864.	RAGYOLC	RADZOVCE
Szilvay Károly	ev.	1883. augusztus 21.	NEMESLIESZKÓ (NEMESMOGYORÓD)	ZEMIANSKÉ LIESKOVÉ
Szirányi Ernő	r.k.	1894. október 25.	CSETNEK	ŠTÍTNIK
<i>Szomor Károly</i>	ev.	1862. június 5.	RIMASZOMBAT	RIMAVSKÁ SOBOTA
Szörcey Antal	r.k.	1867. december 23.	ROZSNYÓ	ROŽŇAVA
Takács János	r.k.	1887. január 5.	NAGYFÖDÉMES	VEĽKÉ ÚLANY
Tavasi (T.) Lajos	ev.	1877. január 28.	IGLÓ	SPIŠSKÁ NOVÁ VES
Terbócs Károly	ref.	1851. január 1.	MAKRANC	MOKRANCE
<i>Thomka Ferdinánd</i>	ev.		LOSONC	LUČENEC
Thomka Károly Tivadar	ev.	1854. augusztus 27.	EPERJES	PREŠOV
<i>Thomka Rudolf</i>		1852.	NAGYSZALATNA	ZVOLENSKÁ SLATINA
<i>Tóber János</i>	r.k.	1887.	KOMÁROM	KOMÁRNO
Tóth Lajos		1864.	TÓTRASZLAVICA	RASLAVICE
<i>Tóth Róbert</i>	ev.	1883. szeptember 18.	KASSA	KOŠICE
<i>Towarnicki Izidor</i>	gör.k.	1870. október 24.	NAGYSZOMBAT	TRNAVA

Török Géza	r.k.	1900. december 1.	KÁLNÓ	KALINOVÓ
<i>Turcsányi Vince</i>	r.k.	1891. október 8.	NAGYLAPÁS	VELKÝ LAPÁŠ
<i>Ujházy Aladár</i>	r.k.	1867. július	KASSA	KOŠICE
Ujházy Farkas	ev.	1899. február 18.	BUDAMÉR	BUDIMÍR
Ujházy Tivadar	ev.	1870. november 18.	BUDAMÉR	BUDIMÍR
<i>Ujlaki (N.) Ede</i>	ev.	1865.	KÖRMÖCBÁNYA	KREMNCIA
<i>Vay Károly</i>	r.k.	1849. június 8.	TÓTMEGYER	PALÁRIKOVÓ
<i>Vály Béla</i>	r.k.	1910. november 19.	ARANYOSMARÓT	ZLATÉ MORAVCE
Viczmándy Viktor	r.k.	1896. december 23.	KOZMA	KUZMICE
<i>Villecz Boldizsár</i>	r.k.	1904. január 3.	BÁRTFA	BARDEJOV
<i>Vitalis József</i>	r.k.	1858. június 29.	KASSA	KOŠICE
<i>Vörös Benő</i>	ref.	1880. január 3.	KOMÁROM	KOMÁRNO
Vyda Péter	r.k.	1902. szeptember 27.	LÁNDZSÁSÖTFALU	HORKA
<i>Böjtös (W.) Ferenc</i>	r.k.	1893. december 15.	KOMÁROM	KOMÁRNO
<i>Werfer József</i>		1867. december 1.	KASSA	KOŠICE
Zalay Ferenc	ref.	1891. június 16.	BORI	BORY
<i>Zaturetzky Károly</i>	ev.	1879. december 12.	ZATURCSÁNY	ZÁTURČIE (MARTIN)

FŐHADNAGYOK ÉS HADNAGYOK

Abonyi Pál	ref.	1917.	RIMASZOMBAT	RIMAVSKÁ SOBOTA
<i>Adamovich Ádám</i>		1886. augusztus 19.	KOMÁROM	KOMÁRNO
<i>Alexy Károly</i>	ev.		VÉGLEŠ	VÍGLEŠ
<i>Andrássy Kálmán</i>		1867. április 28.	RIMASZOMBAT	RIMAVSKÁ SOBOTA
Andreánszky András		1891. január 9.	GÁLSZÉCS	SEČOVCE
Antal Dániel		1896.	MADAR	MODRANY
<i>Ardényi Pál</i>	r.k.	1899.	KASSA	KOŠICE
<i>Asztalos Albert</i>		1888.	KASSA	KOŠICE
<i>Bachó Adolf</i>		1899.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Bálint Béla</i>	ev.	1876. június 17.	EPERJES	PREŠOV
<i>Bán (Baán) Béla</i>	r.k.	1909. június 6.	LOSONC	LUČENEC
<i>Banyák Ignác</i>	r.k.	1898. január 9.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Beliczay László</i>	r.k.	1895.	NAGYRŐCE	REVÚCA
<i>Beóthy Zsigmond</i>		1849. április 3.	KOMÁROM	KOMÁRNO
Bernáth Menyhért	ref.	1878. április 27.	GÁLSZÉCS	SEČOVCE
<i>Bernhardt Adolf</i>	ev.	1899. augusztus 8.	SELMECBÁNYA	BANSKÁ ŠTIAVNICA
Bernolák János	r.k.	1893. január 23.	BESZTERCEBÁNYA	BANSKÁ BYSTRICA
Bernolák Nándor	r.k.	1897. január 4.	RIMASZOMBAT	RIMAVSKÁ SOBOTA
<i>Berthelmann Henrik</i>		1901.	LŐCSE	LEVOČA
<i>Beyer Henrik</i>		1881. február 20.	BESZTERCEBÁNYA	BANSKÁ BYSTRICA
Berzeviczy Miksa	r.k.	1855.	BALÁZSVÁGÁS	BLAŽOV
Bi(e)lek István	ev.	1905.	KASSA	KOŠICE
<i>Binder Samu</i>		1913.	LŐCSE	LEVOČA
<i>Bíróczy Flórián</i>		1895. október	VÁGSELLYE	ŠALA
<i>Bisztlerszky Károly</i>		1883. április 30.	LOSONC	LUČENEC
Bittera-V. Béla		1894. január 29.	GÚTOR	HAMULIAKOVÓ
Bittó Béni	r.k.	1911. március 12.	TEJFALU SÁROSFA	MLIEČNO BLATNÁ NA OSTROVE
Bobrovniczky Tamás		1892. október 7.	BOBROVNIK	BOBROVNÍK
Boldoghy Alajos	r.k.	1900.	KOMÁROM	KOMÁRNO
Boncz Ferenc	r.k.	1901. április 2.	UDVARD	DVORY NAD ŽITAVOU
<i>Boroóczy László</i>	r.k.	1885. február 3.	NYITRA	NITRA

<i>Boronkay Gyula</i>	r.k.	1902. március 22.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Borsody Miklós</i>		1885. április 12.	LŐCSE	LEVOČA
<i>Brauner Sámuel</i>		1902.	RIMASZOMBAT	RIMAVSKÁ SOBOTA
Breznayik János	ev.	1897. augusztus 5.	SELMECBÁNYA	BANSKÁ ŠTIAVNICA
Bulla György	r.k.	1898. április 10.	ALSÓKUBIN	DOLNÝ KUBÍN
<i>Burzik György</i>	r.k.	1876. augusztus 12.	POZSONY	BRATISLAVA
Büttner Emil	r.k.	1887. május 28.	ARANYOSMARÓT	ZLATÉ MORAVCE
<i>br. Clauer Oszkár</i>	r.k.	1857. május 31.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Bugsch Gusztáv</i>	ev.	1890. április 1.	LŐCSE	LEVOČA
Busbach Ádám		1899.	LOSONC	LUČENEC
Czike Ferenc		1886. január 31.	KOMÁROM	KOMÁRNO
<i>Czinner Ede</i>		1892.	POZSONY	BRATISLAVA
Csaplovics József	ref.	1914.	KOMÁROM	KOMÁRNO
Csillaghy József	ev.	1894. október 7.	ISZTEBNE	ISTEBNÉ
<i>Csóka Alajos</i>	r.k.	1889.	NYITRA	NITRA
<i>Csuka György</i>		1885.	RESTE	REŠICA
<i>Csúzy Pál</i>	r.k.	1907.	FELSŐZSEMBER	ŽEMBEROVCE
<i>Dercsényi Kálmán</i>	ref.	1893. május 5.	NAGYMIHÁLY	MICHALOVCE
<i>Dessewffy Gyula Mór</i>	r.k.	1868. február 27.	SÓVÁR	ŠVÁBY (PREŠOV)
<i>Dessewffy István</i>		1897. február 12.	EPERJES	PREŠOV
<i>Dobay János</i>			LOSONC	LUČENEC
<i>Draveczy János</i>		1912.	EGYHÁZASBÁST	NOVÁ BAŠTA
Dubniczky András	ev.	1902.	BECKÓ	BECKOV
<i>Egyházy Bálint</i>	r.k.	1886.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Eördögh Vilmos</i>		1890. október 10.	LŐCSE	LEVOČA
<i>Evva Károly</i>		1893. augusztus 20.	KIRÁLYHELMEC	KRÁĽOVSKÝ CHLMEC
<i>Fáy Barnabás</i>		1896.	SERKE	ŠIRKOVCE
<i>Fáyt Pál</i>	r.k.	1868. augusztus 24.	KASSA	KOŠICE
<i>Fejérváry János</i>	ev.	1911. április 2.	VÁRGEDE	HODEJOV
<i>Ferdinándy János</i>		1907.	NAGYRÓCE	REVÚCA
<i>Fink József</i>	ev.	1897.	KASSA	KOŠICE
Földes Gyula	r.k.	1910. szeptember 8.	BACSFA	BÁČ
Freiszberger Vilmos	r.k.	1890.	NYITRA	NITRA
<i>Freiszeisen János</i>	ev.	1904.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Friebeisz Károly</i>	r.k.	1897. június 16.	TILD	TELINCE
<i>Ercsényi (Fuchs) Károly</i>		1890.	LŐCSE	LEVOČA
<i>Führing József</i>	r.k.	1862. október 18.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Fülessy Kálmán</i>		1874.	NAGYMIHÁLY	MICHALOVCE
<i>Füzesséry Gyula</i>	r.k.	1880. szeptember 1.	SZTROPKÓ	STROPKOV
Galambos István	r.k.	1849. június 8.	TÓTMEGYER	PALÁRIKOVÓ
<i>Gálffy Ignác</i>	r.k.	1897. november 13.	DUNASZERDAHELY	DUNAJSKÁ STREDA
<i>Gedeon Kelemen</i>	r.k.	1876. október 10.	KASSA	KOŠICE
<i>Gervay Nándor</i>		1905.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Ghyczy József</i>	r.k.	1903.	BÁRTFA FÜRDŐ	BARDEJOV
<i>Glanczer Miksa</i>	r.k.	1895. október 28.	KÖRMÖCBÁNYA	KREMNICA
<i>Gombossy Ferenc</i>	r.k.	1906.	BESZTERCEBÁNYA	BANSKÁ BYSTRICA
<i>Göcze János</i>	r.k.	1895.	KAPONYA	KOPOŇA
<i>Gömöry Pál</i>	ev.	189?	DOBSINA	DOBŠINÁ
<i>Gracza Lajos (Gara)</i>	ev.	1856.	SZTROPKÓ	STROPKOV
<i>Gregorics Gábor</i>	r.k.	1893. március 10.	KOMÁROM	KOMÁRNO
<i>Grosz Ignás Sebestyén</i>	r.k.	1897. május 1.	TRENCSÉN	TRENČÍN
<i>Gulovics József</i>	gőr.kat.	1881.	NAGYRUSZKA	VEĽKÝ RUSKOV
<i>Haeffner Jakab</i>	ev.	1886. április 9.	ABOS	OBIŠOVCE
<i>Haffner Antal</i>	r.k.	1886. október 2.	ROZSNYÓ	ROŽŇAVA
<i>Hajcsi Sándor Sámuel</i>	ev.	1895.	ROZSNYÓ	ROŽŇAVA

Harajovics Nándor		1897. június 25.	JÁSZÓ	JASOV
<i>Hazay Ernő</i>	ev.	1889. december 17.	BÁTORKESZI	VOJNICE
<i>Héray Antal</i>	ref.	1883.	NYITRA	NITRA
<i>Hlavács Jenő</i>	r.k.	1887.	KASSA	KOŠICE
Hohenstögh Adolf		1873.	NYITRA, PERESZLÉNY	NITRA
Horváth Ádám	ev.	1888.	MÁRKUSFALVA	MARKUŠOVCE
<i>Hoszek Leó</i>		1888. szeptember 9.	LŐCSE	LEVOČA
Hrustyák Antal	r.k.	1887. március 9.	KICZŐ	SKÝCOV
<i>Huber(t) Dániel</i>		1904.	LÉVA	LEVICE
<i>Huszár Ferenc</i>		1883.	NAGYSURÁNY	ŠURANY
<i>Janny Alajos</i>	r.k.	1871. november 6.	EPERJES	PREŠOV
Jánoky Viktor	r.k.	1885.	PUSZTA-EGERI	
<i>Janthó Bertalan</i>	ref.	1882. január 11.	KASSA	KOŠICE
Járm(a)y Ármin	ev.	1905. szeptember 15.	IPOLYSÁG	ŠAHY
Jaross Mór	r.k.	1903. április 3.	KOLTA	KOLTA
Jaskula Antal	r.k.	1906.	BÁN	BÁNOVCE NAD BEBRAVOU
Jeszenszky Sándor	ev.	1907. június 17.	VÁGÚJHELY	NOVÉ MESTO NAD VÁHOM
<i>Justh Árpád</i>	r.k.	1895. január 12.	VEREBÉLY	Nyitra m. ?
<i>Kalla Mihály</i>		1905.	RIMASZOMBAT	RIMAVSKÁ SOBOTA
<i>Karácsonyi Pál</i>	gör.kat.	1889. szeptember 4.	ZSOLNA	ŽILINA
<i>Karsa Tamás</i>	ref.	1893. április 6.	KASSA	KOŠICE
<i>Katona Gyula</i>	r.k.	1898. január 3.	ZÓLYOM	ZVOLEN
Kaufmann Lajos		1896. december 26.	IGLÓ	SPIŠSKÁ NOVÁ VES
Kecskovszky Antal	gör.kat.	1898. június 30.	HOMONNA	HUMENNÉ
<i>Kenessey Gusztáv</i>	ref.	1892. május 24.	ÓGYALLA	HURBANOV
<i>Kishonti Gyula</i>		1904.	RIMASZOMBAT	RIMAVSKÁ SOBOTA
Kiszely Miksa		1873.	BENEDEKFALVA	BEŇADIKOVÁ
Klein Ottó	r.k.	1892. április 27.	IGLÓ	SPIŠSKÁ NOVÁ VES
Kliegl József	r.k.		BAZIN	PEZINOK
<i>Klimo Imre</i>	r.k.	1912.	PÖSTYÉN	PIEŠŤANY
Kollár János	r.k.	1907.	BESZTERCEBÁNYA	BANSKÁ BYSTRICA
<i>Kolmár István</i>		1870. március 25.	KOMÁROM	KOMÁRNO
Kontsek Ferenc	ev.	1907.	VÁGAPÁTFALVA	OPATOVÁ
Kossuth Pál		1895. február 16.	BODROGSZÖG	KLÍN NAD BODROGOM
<i>Kovácsy János</i>		1894. június 10.	EPERJES	PREŠOV
Kozma Ferenc	r.k.	1899.	KISPRÓNA	PRAVENEC
<i>Kozsehuba János</i>		1890.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Kőszeghy (W.) Antal</i>	r.k.	1911. június 3.	EPERJES	PREŠOV
<i>Králtz Dénes</i>	r.k.	1879.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Krascsenits Ignác</i>	r.k.	1887. április 8.	NAGYSZARVA	ROHOVCE
Krascsenits Kálmán	r.k.	1894. december 12.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Krivinyi Rudolf</i>	r.k.	1901.	SZÉNÁS	SENICA
<i>Kriszt János</i>	r.k.	1893.	KASSA	KOŠICE
<i>Kron Ágoston</i>	r.k.	1895. február 24.	SÓVÁR	PREŠOV
Kubinyi Albert	ev.	1909.	EPERJES	PREŠOV
<i>Kubinyi Sándor</i>	r.k.	1883. október 2.	NYITRA	NITRA
<i>Lamos Antal</i>	ev.	1884. június 14.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Lamos Sándor</i>	r.k.	1876. szeptember 15.	JOLSA	JELŠAVA
<i>Lángfi (L.) László</i>	gör.kat.	1877.	ARANYOSMARÓT	ZLATÉ MORAVCE
Latkóczy Mór Zsigmond	ev.	1989.	LATKÓC	UHROVEC
Laube Antal	r.k.	1911.	KIRÁLYFIA	KRÁLOVIANKY
Lehoczky Miklós	r.k.	1873. március 14.	VEHÉC	VEČEC
<i>Lehoczky Péter</i>		1904. február 22.	LÓNYABÁNYA	LOVINABAŇA
<i>Lehotay Gedeon</i>	r.k.	1874. július 13.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Lendvay Benő</i>		1900. július 30.	POZSONY	BRATISLAVA

<i>Leopold József</i>	izr.	1894. augusztus 13.	KOMÁROM	KOMÁRNO
Leszkay Károly	ref.	1905.	NAGYMAGYAR	RASTICE
<i>Lévay Antal</i>	r.k.	1905.	VÁGSELYE	ŠALA
<i>Lévay Sándor</i>	r.k.	1905.	ÉRSEKÚJVÁR	NOVÉ ZÁMKY
<i>Lieszkovszky István</i>	r.k.	1909.	BESZTERCEBÁNYA	BANSKÁ BYSTRICA
<i>Luby György</i>	r.k.	1877.	KOMÁROM	KOMÁRNO
<i>Lukács Károly</i>	r.k.	1853. július 23.	KOMÁROM	KOMÁRNO
Lukovics Arnold	r.k.	1895. szeptember 10.	HOMONNA	HUMENNÉ
Lükő Kálmán		1895. június 29.	KÖRTVÉLYES	HRUŠOV
<i>Lüley Jenő</i>		1899.	VÁGÚJHELY	NOVÉ MESTO NAD VÁHOM
<i>Madarász József</i>		189?	JOLSA	JELŠAVA
<i>Majthényi Lajos</i>	r.k.	1891. január 16.	NYITRA	NITRA
Maléter Jenő Ernő	ev.	1890. június 26.	LŐCSE	LEVOČA
Máriássy István	r.k.	1901. október 27.	LÉVA	LEVICE
Máriássy Sándor	r.k.	1855. január 22.	MÁRKUSFALVA	MARKUŠOVCE
Márton (Martin) József	r.k.	1891.	CSEKLÉSZ	BERNOLÁKOVO
Márton Mihály	r.k.	1903.	HOMONNA	HUMENNÉ
<i>Mauks László</i>	r.k.	1895. október 19.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Meliorisz Kálmán</i>	ev.	1918. május 18.	EPERJES	PREŠOV
Meltzer József	r.k.	1898. február 19.	TERGENYE	TRHYŇA
Meskó Sámuel	ev.	1881. október 31.	DOBSINA	DOBŠINÁ
<i>Sz. Mészáros Gyula</i>	r.k.	1873. augusztus 16.	KASSA	KOŠICE
<i>Sz. Mészáros Kálmán</i>	r.k.	1884. október 24.	KASSA	KOŠICE
<i>Mészáros Péter</i>		1900.	ÉRSEKÚJVÁR	NOVÉ ZÁMKY
<i>Metz Tivadar Rezső</i>		1898.	KASSA	KOŠICE
<i>Mihaltsek István</i>	r.k.	1895. január 14.	DUNASZERDAHELY	DUNAJSKÁ STREDA
<i>Mispál József</i>		1899.	NAGYRŐCE	REVÚCA
<i>Molnár Ádám</i>		1891. augusztus 24.	KOMÁROM	KOMÁRNO
<i>Moravchik Gyula</i>	r.k.	1884. június 3.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Nagy Alajos</i>	ref.	188?	KOMÁROM	KOMÁRNO
<i>Nagy Antal</i>	ev.	1878. június 27.	KOMÁROM	KOMÁRNO
<i>Nagy Béla</i>	ref.	1908.	JÓLÉSZ	JOVICE
Nagy József Pál	ref.	1870. április 3.	KISTAPOLCSÁNY	TOPOĽCIANKY
Nedetzky Géza	ev.	1893. szeptember 17.	PALÁST	PLÁŠŤOVCE
Nemesszeghy István	r.k.	1860. április	KOMÁROM	KOMÁRNO
<i>Németh János</i>	ref.	1871. november 22.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Németh József</i>	ref.	1884.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Novelly József</i>	r.k.	1877. február 22.	KASSA	KOŠICE
<i>Novelly Sándor</i>	r.k.	1897.	KASSA	KOŠICE
<i>Okolicsányi János</i>	ev.	1874. április 23.	RUTTKA	VRÚTKY
Olgyay Gyula		1900. július 16.	OLGYA	OEDZA
Ordódy Sándor		1870. június 27.	NAGYMÁLAS	MÁLAŠ
Ormai Ármin	r.k.	1882. november	SELMECBÁNYA	BANSKÁ ŠTIAVNICA
<i>Oszvald Károly</i>	r.k.	189?	RIMASZOMBAT	RIMAVSKÁ SOBOTA
Pákh Károly	ev.	1909.	IGLÓ	SPIŠSKÁ NOVÁ VES
<i>Palugyay Ráfáel</i>	r.k.	1904. március 1.	KISPALUGYA	PALÚDZKA
Pancoldy Gyula	r.k.	1886.	SELMECBÁNYA	BANSKÁ ŠTIAVNICA
<i>Panczák Máté</i>		1890.	TURDOSSIN	TVRDOŠÍN
<i>Paulus Ignác</i>	r.k.	1902.	ÉRSEKÚJVÁR	NOVÉ ZÁMKY
<i>Pecháta Antal</i>	r.k.	1901. január 27.	KOMÁROM	KOMÁRNO
<i>Petrovay János</i>	r.k.	1905. augusztus 15.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Petykó Ferenc</i>	ev.	1853. február 10.	LOSONC	LUČENEC
Petykó Károly		1869.?	ERDŐSZELESTÉNY	ZÁHORCE
<i>Piller József</i>		1881. április 24.	EPERJES	PREŠOV
<i>Platthy Gyula</i>	ev.	1891. október 7.	TRENCSEN	TRENČÍN

<i>Platthy Mihály</i>	r.k.	1881. április 6.	DUNARADVÁNY	RADVAŇ NAD DUNAJO
Pokorny Sándor		1881.	LOSONC	LUČENEC
<i>Polónyi János</i>	r.k.	1858. július	NYITRA	NITRA
Pongrácz Kornél	r.k.	1899. április 2.	ANDRÁSFALU	LIPTOVSKÁ ONDRAŠOVÁ
<i>Pongrácz Lajos</i>	r.k.	1909.	RAJECFÜRDŐ	RAJECKÉ TEPLICE
<i>Pongrácz Lázár</i>	r.k.	1903. május 17.	RIMASZOMBAT	RIMAVSKÁ SOBOTA
Rády János	r.k.	1888.	RAGYOLC	RADZOVCE
<i>Rakovszky Ferenc</i>	r.k.	1899. március 24.	EPERJES	PREŠOV
Rakovszky János Iván	r.k.	1905. augusztus 6.	NAGYRÁKÓ	RAKOVO
Raksányi Antal		1898. november 9.	IZBUGYA	ZBUDZA
<i>Rényi (S.) Rezső</i>	r.k.	1899. február 23.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Remenyi Róbert</i>		1887.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Reviczky István</i>	r.k.	1894.	ÓGYALLA	HURBANOVO
<i>Richter Gusztáv</i>	r.k.	1902. január	SELMECBÁNYA	BANSKÁ ŠTIAVNICA
Roxer Károly	ev.	1896. március 28.	SZEPESSZOMBAT	SPIŠSKÁ SOBOTA
Rudnay István	r.k.	1916. február 1.	DIVÉKÚJFALU	DIVIACKA NOVÁ VES
Rudnay János	r.k.	1916. december 15.	NYITRA	NITRA
Rudnay József	r.k.	1859. február 24.	DIVÉKÚJFALU	DIVIACKA NOVÁ VES
<i>Runyánszky Béla</i>	r.k.	1885. május 25.	POZSONY	BRATISLAVA
Rudnyánszky Károly		1903. március 12.	ÖZDÖGE	MOJZESOVO
Sáfrány Mihály	ref.	1903. augusztus 24.	KIS- vagy NAGYVISNYÓ	VIŠŇOVÉ
<i>br. Sahlhausen Mór</i>	r.k.	1894. április 31.	KASSA	KOŠICE
Salamon Vince	r.k.	1882.	BOZÓK	BZOVÍK
<i>Salkovszky Mihály</i>	r.k.	1874. május	IPOLYSÁG	ŠAHY
<i>Sándor Béla</i>		1908.	RIMASZOMBAT	RIMA
<i>Sándor Károly</i>	ev.	1906.	EPERJES	PREŠOV
<i>Sarlay Sándor</i>	r.k.	1886. július 21.	EPERJES	PREŠOV
Sárpy György	gör.kel.	1907. november 10.	IPOLYSÁG	ŠAHY
Sáska Sándor		1907.	IPOLYNYÉK	VINICA
Scholtz Károly	ev.	1900.	ÓLUBLÓ	STARÁ LUBOVŇA
Schönn Alajos		1891.	PÁRKÁNY	ŠTÚROVO
<i>Shütze Lajos</i>	ev.	1878. május 12.	SZENC	SENEC
<i>Semsey Adolf Andor</i>	r.k.	1907. február 5.	EPERJES	PREŠOV
Simkovith János	r.k.	1900. december 31.	ARANYOSMARÓT	ZLATÉ MORAVCE
Simonyi Lipót	r.k.	1855.	NAGYSÁNDORI	OSTRATICE
Sólyomi (S.) József	r.k.	1881. január 28.	PODOLIN	PODOLÍNEC
<i>Spernovich József</i>		1871. április 19.	KASSA	KOŠICE
<i>Stern Mór</i>	izr.	1898.	KÖBÖLKÚT	GBELCE
<i>Subaly József</i>	r.k.	1885.	LÉVA	LEVICE
Sükei Károly	ref.	1854. január 18.	LOSONC	LUČENEC
<i>Szabó Béla</i>		1897. november 20.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Szabó Dávid</i>	r.k.	1874. március 8.	KOMÁROM	KOMÁRNO
<i>Szabó Ede</i>	r.k.	1885. június 9.	NAGYSZOMBAT	TRNAVA
Szakó Károly	r.k.	1899.	NAGYUDVARNOK	VEĽKÉ DVORNÍKY
<i>Szakall Lajos</i>	ref.	1905. február 18.	RIMASZOMBAT	RIMAVSKÁ SOBOTA
<i>Számwald Ferdinánd Béla</i>	r.k.	1907. február 23.	POZSONY	BRATISLAVA
Szeghő Zsigmond		1870. május 3.	POZSONY, ROZSNYÓ	BRATISLAVA, ROŽŇAVA
Szelle István		1903.	NEMESABONY	VEĽKÉ BLAHOVO
<i>Szemessy Boldizsár</i>	r.k.	1906. március 7.	LIPTÓSZENTMIKLÓS	LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ
<i>Szenessy Lajos</i>	ev.	1870. április 11.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Szentiványi Gusztáv</i>	ev.	1855. augusztus 17.	SZENTIVÁN	LIPTOVSKÝ JÁN
<i>Szentiványi Tamás</i>	ev.	1874.	SZENTIVÁN	LIPTOVSKÝ JÁN
<i>Szentmarjay Lajos</i>		1891.	KASSA	KOŠICE
Szépréty Ottó	ev.	1885.	LŐCSE	LEVOČA
<i>Szerényi (S.) Ede</i>		1882. február 21.	KASSA	KOŠICE

Sziklafy (S.) Sándor	gör.kat.	19??	HOMONNA	HUMENNÉ
<i>Szluha László</i>		1885.	ÉRSEKÚJVÁR	NOVÉ ZÁMKY
Szontágh Boldizsár	ev.	1894. április 13.	DOBSINA	DOBŠINÁ
Szontágh Márton	ev.	1906.	DOBSINA	DOBŠINÁ
<i>Szulyovszky Gyula</i>		1854.	OHAJ	DOLNÝ OHAJ
Szunyogh Manó	ref.	1849. június 9.	TÓTMEGYER	PALÁRIKOVÓ
<i>Szüllő Ágoston</i>	r.k.	1877.	ARANYOSMARÓT	ZLATÉ MORAVCE
<i>Szüllő Géza</i>	r.k.	1896. augusztus 23.	TURÓCSZENTMÁRTON	MARTIN
<i>Takács Gyula</i>	r.k.	1898. november 27.	POZSONYSZENTGYÖRGY	JUR PRI BRATISLAVE
<i>Takács Kálmán</i>	r.k.	1890.	POZSONY	BRATISLAVA
Thuránszky Tamás		1909. február 11.	OKOLICSNÓ	OKOLIČNÉ (LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ)
<i>Toperczer Rezső</i>	ev.	1878. november 8.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Tóth Gusztáv</i>	r.k.	1888.	KASSA	KOŠICE
Török Andor		1880. július 5.	JÁNOSI	RIMAVSKÉ JANOVCE
<i>Török Pál</i>	ref.	1888.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Trsko János</i>		1896. június 9.	ZATURCSÁNY	ZÁTURČIE (MARTIN)
Uherkovics József	r.k.	1880. december 17.	POZSONYNÁDAS	TRSTÍN
Ujházy Albert	ev.	1873. december 7.	BUDAMÉR	BUDIMÍR
<i>Ujházy Lajos</i>	ev.	1893.	RIMASZOMBAT	RIMAVSKÁ SOBOTA
Ujházy Lajos	ev.	1883. április 11.	NAGYSZOMBAT	TRNAVA
Ujlaki (N.) Jenő	ev.	1912.	IGLÓ	SPIŠKÁ NOVÁ VES
<i>Vágner József Ferenc</i>	r.k.	1884. május 16.	KIS- vagy NAGYBICCSE	Trencsén m.
<i>Valent Károly</i>	r.k.	1896.	LŐCSE	LEVOČA
<i>Vanka Ferenc</i>		1895.	NAGYBICCSE	BYTČA
Várady-Szakmáry Kálmán	ev.	1878. december 17.	NAGYSÁROS	VEĽKÝ ŠARIŠ
<i>br. Várhegyi Lajos</i>	r.k.	1888. március 13.	KASSA	KOŠICE
<i>br. Vécsey Alajos</i>	r.k.	1903. augusztus 29.	SZILVÁSÚJFALU	SLIVNÍK
<i>Weisz Ágoston</i>	izr.	1890. november 25.	KOMÁROM	KOMÁRNO
<i>Weiss Vilmos</i>	izr.	1903.	EPERJES	PREŠOV
Velits Lajos József	unit.	1888.	ÓLUBLÓ	ŠTARÁ LUBOVŇA
Veöreös Miklós	r.k.	1913.	MECENZÉF	MEDZEV
Vermes László	r.k.	1886.	NAGYBUDAFA	BUDAFA (HOLICE)
<i>Vidéky Adolf</i>	r.k.	1894. október 17.	LOSONC	LUČENEC
Vitál Gábor	r.k.	1897.	SZILÁD	SILADICE
<i>Voith Albert</i>	r.k.	1896. október 23.	POZSONY	BRATISLAVA
<i>Wondra Ferdinánd</i>	r.k.	1879. január 24.	NAGYSZOMBAT	TRNAVA
Zalay József		1893.		BORI BORY
<i>Zámpory Pál</i>			LOSONC	LUČENEC
<i>Zathureczky Tamás</i>	ev.	1910.	KOSSUTH	KOŠÚTY (MARTIN)
<i>Zeller István</i>	r.k.	1888. január 31.	VÁGSELYE	ŠALA
<i>Zmeskal Mihály</i>	r.k.	1894. október 3.	ALSÓKUBIN	DOLNÝ KUBÍN
Zmeskall Zsigmond	ev.	1871. március 11.	NAGYDARÓC	VEĽKÉ DRAVCE
<i>Zsarnay Pál</i>	ref.	1910.	KASSA	KOŠICE
<i>Zsitvay Gyula</i>	r.k.	1883. június 26.	GÚTA	KOLÁROVO

Függelék

Esterházy István, honvéd alszázados

Pozsony/Bra-
tislava, kremat-
órium, urnate-
mető

A Szent
András-temető-
ből exhumáltak
és a krematóri-
umban elham-
vasztottak kö-
zött az Esterházy család tagjai is szerepelnek. A

Szent András-temető könyvének bejegyzése sze-
rint az elbontott Esterházy-sírbolttól a kremató-
riumba szállították át Esterházy István maradvá-
nyait is.

Esterházy István, aki a szabadságharcban nem-
zetőrként harcolt, majd parancsőrtiszt lett Görgői
mellett, összesen 18 csatában tüntette ki magát.
Világos után besorozták az osztrák hadseregbe.
1860. június 21-én feleségül vette Jeszenák Gizel-
lát, Jeszenák János vértanú leányát. Később po-
zsonyi főispán lett. Bona Gábor adatai szerint
1899. december 31-én, Kumlik Emil szerint 30-án
hunyt el. Földi maradványai a krematórium urna-
temetőjének II. szektorában, a 13-as számú he-
lyen van. A márványtábla felirata:

„Gróf
Esterházy
Család”

Bona: Kk 195

Petőfi-emlékmű

Királyfiakarcsa/Kráľovičove Kračany, főtér

A községháza előtti
parkban avatták fel
1998. március 15-én.
Vasoszlopokra erősí-
tett lánccal, védett te-
rületen található a
szürke kőtömbre állí-
tott gránittábla, amely-
be a szabadságharc
költőjének arcképét
gravírozták. Felirata:

„Petőfi Sándor
Lantom, kardom tied,
Oh szabadság!

Moja lutna a meč ti patria, ó sloboda!”

Szlávy József, kormánybiztos, miniszterelnök

Pozsony/Bratislava, krematórium, urnatemető

Sírja eredetileg a
Szent András-teme-
tőben volt. A temető fa-
lánál található sírbolto-
kat a sírkert körüli utak
bővítése (többsávossá
építése) miatt bontot-
ták el. Érdeklődésem-
re a temető irodájában
azt a tájékoztatást ad-
ták, hogy azoknak a
földi maradványait,
akikért a család nem je-
lentkezett, az exhumá-
lás után a krematóriumban elhamvasztották és az
urnatemetőben helyezték nyugalomra. A temető
könyvében meg is találtuk az átszállítottak listáját.

Köztük van a
Szlávy család is.
A krematóri-
umban szintén
késztesek
voltak. Rendel-
kezésemre bo-
csátották a
Szent András-
temetőből át-
szállítottak listáját és az urnatemető vonatkozó
tervét is. A dombtetőn, a 13-as sétány mellett, a II.
szektorban temették újra a Szent András-
temetőből exhumáltak és elhamvasztottak urnáit. A
hegytetőn ta-
lálható fák alatt
a temetői kö-
nyv szerint a 4-
es urnasír rejti
a Szlávy család
tagjainak, köz-
tük Szlávy Jó-
zsefnek a földi
maradványait.

A márványlap felirata:

„Rodina Szlávy
József
Anton
Ludovika”

(Szlávy család, József, Antal, Ludovika)

Szlávy József 1818. nov. 23-án született Győrben. 1844-ben a selmeci akadémián bányamérnöki oklevelet szerzett. 1846-48 között budai kamarai titkár. 1848-ban Kossuth az oravicai üzemek igazgató kormánybiztosává nevezte ki, megbízva őt azzal, hogy az üzemeket állítsa át a honvédség felszereléséhez szükséges acélanyag termelésére. A szabadságharc leverése után ötévi fogságra ítélték. Két és fél év jozefstadti fogvartás után visszanyerte szabadságát. 1872-74 között Magyarország miniszterelnöke, később a főrendiház elnöke lett. 1900. augusztus 8-án halt meg Zsitvaújfaluban.

Vágkirályfai 48-as emlék

Vágkirályfa/Kráľová nad Váhom, templomkert

A kopjafát, amelyet egyik oldalán a Kossuth-címer díszít 1997-ben, a szabadságharc 150. évfordulóján állították a település környékén lejátszódott csaták emlékére. A címer alatt a következő szöveg olvasható:

*„1848
emlékére
Egyenlőség
Szabadság
Testvériség
1997. márc. 15.”*

Alatta a cserkészliliom látható, amely arra utal, hogy egy erdélyi fafaragó és Szatmár Tibor irányításával a helybeli cserkészcsapat készítette. A lilom alatt a

*„Hittel és
szeretettel
egymásért”* szöveg olvasható.

Zsedényi Ede, politikus, képviselő

Lőcse/Levoča, régi temető

Feketemárvány-emléktábláját a temető közepén lévő sírbolton találjuk. Felirata:

*„Zsedényi Ede
O. cs. és apost.
kir. Felségének
valóságos belső
titkos*

*tanácsosa, a magyarhoni ágost. hitv. evangélikus
egyház egyetemes felügyelője, országgyűlési
képviselő, királyának hű alattvalója, egyházának
buzgó híve, hazájának igaz polgára.
szül. 1802. márczius 23. megh. 1879. febr. 20.”*

Zsedényi Ede Lőcsén született. Az 1840-es évek országgyűlésein a kormánypárt egyik kitűnősége. Erős konzervatív magatartásából ki-mozdították az 1848-as események. A kiábrándult udvari párti politikus élesen szembehelyezkedett az abszolút hatalommal, amiért fogságot is szenvedett. A kiegyezés után a szabadelvű párthoz csatlakozott. Vagyonát evangélikus egyházi és iskolai célokra fordította.

Felhasznált irodalom

A Hét 1992–1993, Állj meg, vándor...honismere-ti sorozat, szerk. Görföl Jenő (Ozsvald Árpád: Tompa Mihály Hanván, Motesíky Árpád: A branyiszkói hős, Görföl Jenő: Emléktábla Rozsnyón, Csáky Károly: Széchenyi-emléktábla a Honti Kaszinó épületén, Ulman Lajosné: A Csermosnya-völgyi Kispest, Kmeczkó Mihály: A komáromi Klapka-szobor, Bódis Ferenc: Sírkert az út mellett, Dolník Erzsébet: A lévai obeliszk, Csáky Károly: Ahol a tragédia született, Bogoly János: A vértanúk gyóntatója, Mácza Mihály: Az 1848/49-es honvédek komáromi emlékműve, Mácza Mihály: A komáromi kőszűz)

A komáromi Klapka-szobor története képekben, szerk. Tarics Péter, Komárom 1992

A losonci Kossuth-szobor, Phoenix Lutetia, Losonc 2000, összeállította Puntigán József

Adalékok az 1848/49. évi magyar szabadságharc történetéhez Gömörben, Pro Patria Pelsőcienzis Társaság 1999, szerk. Kardos László

Aixinger László: Pozsony, Révai, Bp. 1938

Az 1848–49. évi forradalom és szabadságharc története, szerk. Hermann Róbert, Videopont 1996

Bartha Dénes–Oroszi Sándor: Selmec, Selmec, sáros Selmec... Budapest-Sopron 1991

Bernstein Béla dr.: A negyvennyolcas magyar szabadságharc és a zsidók, Tábor, Budapest 1939

Bodolay Géza: Petőfi diáktársaságai, Junior 1998

Bona Gábor: Hadnagyok és főhadnagyok az 1848/49. évi szabadságharcban – III., Heraldika, Bp. 1998

Bona Gábor: Hadnagyok és főhadnagyok az 1848/49. évi szabadságharcban – II., Heraldika, Bp. 1998

Bona Gábor: Hadnagyok és főhadnagyok az 1848/49. évi szabadságharcban – I., Heraldika, Bp. 1998

Bona Gábor: Kossuth Lajos kapitányai, Zrínyi, Bp. 1988

Bona Gábor: Tábornokok és törzstisztek az 1848/49. évi szabadságharcban Heraldika, Bp. 2000

Bona Gábor: A mai Szlovákia területén meghalt honvédtisztek névsora – kézirat

Bruckner Győző dr.–Bruckner Károly: Készmárki kalauz, Bp.

Csáky Károly: Honti arcképcsarnok, Lilium Aurum, Dunaszerdahely 1998

Csáky Károly: Nógrádi tájakon, Madách, Pozsony 1992

Csata mezejéről írom pár soraim – Büttner Emil levelei, Madách, Bratislava 1989

Durkó Kálmán dr.: Lőcse város műtörténeti rövid leírása, Lőcse 1896

Emléklap 1848–49, összeállította Köteles László, Torna 1998

Földes György: Kukkónia lelke, Kazinczy, Kőšice–Kassa 1932

Földes Gyula: Töredékes visszaemlékezések, Kalligram 1998/3

Földy János: Világostól Josephstadtig, közreadja Balassa Imre, Kir. Magy. Egyetemi Nyomda 1939

Gabriel Viktor: Legenda rokov meruôsmych, Sursum, Bratislava 1998

Gömörország, 2002/1

Gracza György. Az 1848–49-iki magyar szabadságharc története I–V. Lampel, Bp. 1898

Gráfel Lajos: Nec arte nec marte, Komáromi Városi Hivatal 1999

Horváth Vladimír, Phdr: Bratislavský topografický lexikon, Bratislava 1990

Ivan Herčko: Osobnosti Banskej Štiavnice a okolia, Banská Štiavnica 1995

Kacziány Géza: Magyar vértanúk könyve, Bp. 1906

Kemény Lajos: A pozsonyi vár és a Váralja, Bratislava–Pozsony, Steiner 1938

Koncsol László: Földes Gyula emlékezéseiről, Kalligram 1998/3

Kumlik Emil: A szabadságharc pozsonyi vértanúi, Stampfel 1905

Kumlik Emil: Rómer Ferenc Flóris élete és működése, Angemayer Károly, Pozsony 1907

Lelovics Tihamér: A peredi csata története, a szerző kiadása, 1999

Mácza Mihály: Komárom, Madách, Pozsony 1992

Magyar Album IV. szerk. Dallos István, Nyitra
Magyar irodalmi hagyományok szlovákiai le-xikona, Madách, Bratislava 1981, főszerkesztő Csanda Sándor

Magyarok a természettudományok és a technika történetében, szerk. Nagy Ferenc, Bp. 1992

Borovszky Samu: Magyarország vármegyéi és városai: Pozsony vármegye, Hont megye és Sel-mecbánya sz. kir. város, Esztergom vármegye,

Nyitra vármegye, Gömör-Kishont vármegye, Győr vármegye

Március 15-e Losoncon, Phoenix Lutetia, Losonc 2000, összeállította Puntigán József

Mártonvölgyi László: **Zarándokúton a Kárpátok alatt**, Nyitra

Nagymácsédi Közlöny 2002 I-II. szám

Ortvay Tivadar dr.: **Pozsony város utcái és terei**. Püski-Regio, Bp. 1991 (hasonmás)

Pákh Albert Társaság évkönyve, 1993–1994, szerk. Ambrus Ferenc, Rozsnyó 1994

Rozsnyói Kalendárium 2001, szerk. Ambrus Ferenc

Sas Andor: **Pozsony, az egykori Koronázó város**, Pannónia Könyvkiadó, Pozsony 1995

Szalatnai Rezső: **Magyar írók nyomában**, Móra, Bp. 1967

Szénássy Árpád: **Az 1848/49-es szabadságharc**

emlékhelyei, KT Kiadó, Komárom

Szénássy Zoltán dr.: **Komárom ostroma 1849-ben**, Komáromi Városi Tanács 1989

Szénássy Zoltán dr.: **Kossuth és Komárom**, Komáromi Lapok 2002. december 20

Tököly Gábor: **Ki kicsoda Rozsnyón**, Méry Ratio, Somorja 1999

Varga Erzsébet: **Pozsony**, Madách-Posonium, Pozsony 1995

Varga László: **Város a hadak útján** (Nagygyer 1848/49-ben) KT Kiadó, Komárom 2001

Wick Béla dr.: **Kassa régi temetői, templomai kriptái, és síremlékei**, Kassa, Szent Erzsébet Nyomda Rt. 1928

Zalabai Zsigmond: **Mindenekről számot adok**, Madách, Bratislava 1984

Zeman László: **Gymnasiológia**, Kalligram 1996/2

Tartalom

Kovács László: Előszó	5
Kovács László: A forradalom és szabadságharc pozsonyi eseményei	7
Limpár Péter: Hadi események a mai Szlovákia területén 1848–49-ben	11
Varga László: Honvédegyletek és működésük a mai Szlovákia területén	21
Görföl Jenő: A forradalom és szabadságharc emlékei a mai Szlovákia területén	43
Honvédsírok	45
Emlékhelyek, emlékművek	83
A mai Szlovákia területén elhunyt (eltemetett) 1848-49-es honvédtisztek	103
Függelék	115
Felhasznált irodalom	117

Hol sírjaik domborulnak

Kiadta: NAP Kiadó, Dunaszerdahely, 2003

P. O. Box 72. 929 01 Dunajská Streda

Felelős kiadó: Barak László

Felelős szerkesztő: Kulcsár Ferenc

Korrektúra: B. Andrejkovics Anna

Borító: Görföl Jenő felvétele alapján

Nyomdai előkészítés: NAP Kiadó – Mészáros Angelika

Nyomta: VALEUR Kft., Dunaszerdahely (Dunajská Streda)

ISBN 80-89032-33-8